ALICE MUNRO

Prea multă fericire

PREMIUL NOBEL 2013

ALICE MUNRO
Prea multă fericire
PREMIUL NOBEL 2013

Dimensiuni

Ficțiune

Pe culmea Wenlock

Râpe-adânci

Radicali liberi

Chipul

Unele femei

Joacă de copii

Lemn

Prea multă fericire

Mulțumiri

clasici
contemporani
LITERA

Clasici contemporani Litera
pune laolaltă scriitori contemporani laureați
sau nominalizați ai unor prestigioase premii literare,
care le prefigurează statutul de „clasici".
Ficțiunile cele mai noi, cele mai vândute,
cele mai iubite din zilele noastre –
cărți pe care abia aștepți să le citești.

Alice Munro s-a născut și a crescut în Wingham, Ontario, și a studiat la Universitatea Western Ontario. A publicat douăsprezece colecții de proză scurtă, un roman și două volume de *Povestiri alese*. De-a lungul remarcabilei sale cariere a primit numeroase premii și distincții, inclusiv, de trei ori, Premiul pentru Literatură al guvernatorului Canadei și două Premii Giller, Premiul Rea pentru proză scurtă, Premiul Lannan, Premiul W.H. Smith (Anglia), Premiul Pescara (Italia) și National Book Critics Circle Award (SUA). Povestirile ei au apărut în revistele *The New Yorker*, *Atlantic Monthly*, *The Paris Review* și în alte publicații, iar volumele ei de proză scurtă au fost traduse în treisprezece limbi. Alice Munro trăiește în Clinton, Ontario, lângă lacul Huron.

În 2009, pentru întreaga sa activitate literară, a fost distinsă cu Premiul Man Booker International, iar în 2013 i s-a acordat Premiul Nobel pentru Literatură.

De aceeași autoare, la Editura Litera au mai apărut volumele: *Dragă viață*, *Ură, prietenie, dragoste, căsătorie* și *Fugara*.

ALICE MUNRO

Prea multă fericire

Traducere din limba engleză
IOANA OPAIȚ

LITERA
București
2020

Too Much Happiness

Alice Munro

Copyright © 2009 Alice Munro

Toate drepturile rezervate

Ediție publicată în Statele Unite de Alfred A. Knopf,

o divizie a Random House Inc., New York

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Prea multă fericire

Alice Munro

Copyright © 2017 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Justina Bandol

Corector: Ioana Patriche

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată

de Cristina Vidra□cu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNRO, ALICE

Prea multă fericire / Alice Munro; trad.: Ioana Opaiț. -

București: Litera, 2017

ISBN 978-606-33-2092-7

ISBN EPUB 978-606-33-5935-4

I. Opaiț, Ioana (trad.)

821.111(71)-31=135.1

Pentru David Connelly

DIMENSIUNI

Doree avea de schimbat trei autobuze – unul spre Kincardine, unde îl aștepta pe cel de London[1], iar acolo aștepta din nou să treacă autobuzul către instituție. Își începu călătoria într-o dimineață de duminică, la ora nouă. Pentru că trebuia să aștepte mult între autobuze, abia după-amiază, la ora două, reuși să străbată cele o sută și ceva de mile. Faptul că stătuse pe scaun, în autobuz sau în autogară, nu ar fi trebuit să o deranjeze. Munca ei obișnuită o ținea în picioare.

Era cameristă la motelul Blue Spruce. Curăța băi, schimba așternuturi, aspira covoare și ștergea oglinzi. Îi plăcea munca asta – îi ocupa gândurile într-o anumită măsură și o obosea îndeajuns de mult cât să poată dormi noaptea. Rareori se confrunta cu mizeria, în adevăratul sens al cuvântului, cu toate că unele dintre colegele ei ar fi putut povesti niște lucruri care ți-ar fi făcut părul măciucă. Aceste femei erau mai în vârstă decât ea și credeau în unanimitate că Doree ar fi trebuit să încerce să avanseze. Îi spuneau că ar trebui să urmeze un program de pregătire pentru o slujbă de birou, cât mai era încă tânără și arăta bine. Dar ea se mulțumea cu ceea ce făcea. Nu voia să fie obligată să discute cu oamenii.

Nici unul dintre oamenii cu care lucra nu știa ce se întâmplase. Sau, dacă știau, nu lăsau să se vadă. Poza ei apăruse în ziar – folosiseră poza pe care o făcuse el: ea și cei trei copii, bebelușul Dimitri, în brațele ei, cu Barbara Ann și Sasha de o parte și de alta, privind spre obiectiv. La acea vreme, părul ei era lung, castaniu și ondulat și avea o culoare și o formă naturale, așa cum îi plăcea lui; chipul ei era blând și sfios – mai mult o reflectare a modului în care voia el să o vadă decât a ceea ce era cu adevărat.

De atunci, își tăiase părul scurt, îl decolorase și îl coafase cu țepi și slăbise mult. Acum își folosea cel de-al doilea nume: Fleur. Iar slujba pe care i-o

găsiseră se afla într-un oraș destul de departe de locul unde locuise cândva.

Era a treia oară când făcea drumul ăsta. În precedentele ocazii, el refuzase să o vadă. Dacă mai refuza o dată, va renunța să mai încerce. Chiar și dacă el accepta să o întâlnească, s-ar putea să nu mai treacă pe acolo o vreme. Nu voia să întindă coarda. De fapt, nu știa prea bine ce avea să facă.

În primul autobuz, nu fusese prea tulburată. Pur și simplu, se bucurase de călătorie și privise peisajul. Crescuse în zona de coastă, acolo unde mai exista primăvară, dar aici iarna se transforma aproape direct în vară. Cu o lună în urmă era încă zăpadă, iar acum se făcuse destul de cald cât să ieși pe stradă în mânecă scurtă. Bălți strălucitoare se zăreau pe câmp, iar razele soarelui se revărsau printre ramurile golașe.

Când urcă în al doilea autobuz, începu să nu mai aibă astâmpăr și nu se putu abține să nu se întrebe care dintre femeile din jurul ei se îndreptau către același loc. Erau femei care călătoreau singure, de obicei îmbrăcate îngrijit, vrând poate să dea impresia că mergeau la biserică. Cele mai bătrâne arătau ca și cum ar fi aparținut unor biserici de modă veche, unde trebuia să porți fustă, ciorapi și pălărie, în timp ce femeile mai tinere păreau să facă parte din congregații mai lumești, care acceptau pantalonii, eșarfele viu colorate, cerceii și coafurile înfoiate.

Doree nu se încadra în nici o categorie. Lucra de un an și jumătate și, în toată această perioadă, nu își cumpărase nimic nou de îmbrăcat. La muncă purta uniforma, și jeanși, în orice altă ocazie. Pentru că el nu-i permisese așa ceva, se dezobișnuise să se machieze, iar acum, cu toate că ar fi putut, nu o făcea. Părul țepos, de culoarea porumbului, nu se potrivea cu fața ei osoasă și nemachiată, dar asta nu avea nici o importanță.

În al treilea autobuz, se așeză pe un loc la fereastră și încercă să-și păstreze calmul citind atât reclamele, cât și semnele de circulație. Avea ea o metodă să-și țină mintea ocupată. Folosea literele cuvintelor care îi cădeau sub ochi și încerca să creeze cu ele cât mai multe cuvinte noi. De exemplu, din „ceai“ puteai obține „ce“, apoi „ai“, apoi „cai“ și „iac“, iar „butic“ îți dădea „tic“, „tub“ și – stai puțin! –„cub“. Găsea cuvinte din belșug pe drumul care ieșea din oraș, în timp ce trecea pe lângă panouri publicitare, hipermarketuri, parcări, chiar și baloane ancorate de acoperișuri, făcând reclamă la reduceri.

*

Doree nu-i vorbise doamnei Sands despre ultimele două tentative și, cel mai probabil, nu avea să îi spună nici despre aceasta. Doamna Sands, la care se ducea lunea după-amiaza, îi spunea să meargă mai departe, cu toate că zicea mereu că asta avea să dureze ceva timp și că nu trebuia să grăbești lucrurile. Îi spunea lui Doree că se descurca, că își descoperea treptat forța interioară.

– Știu că ne-am plictisit de moarte de vorbele astea, îi zise ea, dar sunt adevărate.

Se îmbujoră când se auzi spunând „moarte“, dar nu înrăutăți situația cerându-și scuze.

La șaisprezece ani – cu șapte ani în urmă – Doree mersese în fiecare zi, după școală, să o viziteze pe mama ei în spital. Femeia se recupera după o operație la spate, despre care se spunea că e serioasă, dar nu periculoasă. Lloyd era infirmier. El și mama lui Doree aveau în comun faptul că erau vechi hipioți – cu toate că Lloyd era cu câțiva ani mai tânăr – și, de câte ori avea puțin timp liber, el venea și își aduceau aminte împreună de concerte și de marșuri de protest la care participaseră amândoi, de oamenii complet lipsiți de morală pe care îi cunoscuseră, de droguri care îi făcuseră să li se rupă filmul, genul ăsta de subiecte.

Pacienții îl îndrăgeau pe Lloyd pentru că făcea glume și pentru forța și siguranța lui. Era vânjos, cu umeri lați și îndeajuns de autoritar cât să fie confundat uneori cu un doctor. (Nu că ar fi fost încântat de treaba asta – era de părere că mare parte din medicină nu era decât escrocherie și că mulți doctori erau niște nemernici.) Avea ten sensibil, de roșcovan, păr deschis la culoare și ochi îndrăzneți.

O sărutase pe Doree în lift și îi spusese că era o floare în deșert. Apoi izbucnise singur în râs, spunând:

– Cât de original îți imaginezi că poți fi?

– Ești poet și nu știai, zisese ea, ca să fie amabilă.

Într-o noapte, mama ei murise subit, din cauza unei embolii. Avea o mulțime de prietene care ar fi găzduit-o pe Doree – chiar stătuse la una pentru o vreme –, dar Doree îl preferase pe Lloyd, noul ei prieten. Până la următoarea ei zi de naștere, rămăsese însărcinată, apoi se căsătorise. Lloyd nu mai fusese căsătorit înainte, cu toate că avea cel puțin doi copii despre care nu mai știa nimic. Oricum, probabil că erau deja mari. Pe măsură ce se maturizase, filosofia lui de viață se schimbase – acum credea în căsnicie, în stabilitate, în lipsa mijloacelor de contracepție. I se părea că Sechelt Peninsula, unde locuia

împreună cu Doree, era prea aglomerată: foști prieteni, foste năravuri, foști iubiți. În curând, aveau să se mute în cealaltă parte a țării, într-o localitate pe care o aleseseră pe hartă după nume: Mildmay. Nu se instalaseră în oraș; închiriaseră o casă la țară. Lloyd se angajase la o fabrică de înghețată. Își amenajaseră o grădină. Lloyd se pricepea la grădinărit, la fel cum se pricepea și la meșteritul prin casă, la sobele cu lemne și la reparatul unei mașini vechi.

Se născuse Sasha.

– Perfect normal, spusese doamna Sands.

– Într-adevăr? întrebase Doree.

Doree stătea mereu pe un scaun cu spătarul drept, în fața unui birou, nu pe canapeaua cu model floral și perne. Doamna Sands își muta scaunul într-o parte a biroului, așa încât să poată vorbi fără nici un obstacol între ele.

– Mă cam așteptam să faci asta, continuase. Dacă aș fi fost în locul tău, cred că aș fi făcut același lucru.

Doamna Sands nu ar fi spus asta la început. Acum un an ar fi fost mai precaută, știind cum s-ar fi răzvrătit Doree atunci împotriva ideii că cineva, oricine pe lumea asta, s-ar fi putut afla în locul ei. Acum știa că Doree ar fi interpretat aceste cuvinte drept o modalitate, fie și umilă, de a încerca să înțeleagă.

Doamna Sands nu era ca alții. Nu era vioaie, nici slabă, nici frumușică. Nu era nici prea bătrână. Era cam de aceeași vârstă pe care ar fi avut-o mama lui Doree, cu toate că nu părea să fi fost hipiotă. Părul ei cărunt era tuns scurt și avea un neg pe obraz. Purta pantofi cu talpă plată, pantaloni largi și bluze înflorate. Nici atunci când erau roz sau turcoaz, bluzele astea nu dădeau impresia că îi păsa ce punea pe ea – era ca și cum cineva i-ar fi spus că era cazul să fie mai elegantă, iar ea, ascultătoare, s-ar fi dus la cumpărături după ceea ce credea că ar fi ajutat-o în această privință. Seriozitatea ei amabilă și impersonală despuia aceste haine de orice veselie agresivă și jignitoare.

– Păi, la primele două vizite nu l-am văzut deloc, spusese Doree. Nu a vrut să vină să mă vadă.

– Dar de data asta? A venit?

– Da. Dar l-am recunoscut cu greu.

– A îmbătrânit?

– Cred că da. Cred că a slăbit. Și hainele alea. Uniformele. Nu l-am văzut niciodată îmbrăcat cu așa ceva.

– Ți s-a părut altfel?

– Nu.

Doree își mușcase buza de sus, încercând să se gândească la deosebiri. Stătuse atât de nemișcat. Nu-l văzuse niciodată atât de nemișcat. Nici măcar nu păruse să știe că avea să se așeze în fața ei. Primele ei cuvinte fuseseră „Nu te așezi?“, iar el spusese „Nu te deranjează?“.

– Părea absent, răspunsese Doree. Mă întreb dacă nu cumva i-au dat tranchilizante.

– Poate ceva care să îl mențină pe linia de plutire. Dar chiar nu știu. Ați vorbit?

Doree nu știa dacă putea să spună asta. Îi pusese întrebări atât de stupide și de banale. Cum se simțea? (Bine.) Primea destulă mâncare? (El așa zicea.) Avea unde să se plimbe, dacă voia? (Da, sub supraveghere. Da, se putea spune că era un loc. Se putea spune că se plimba.)

Doree îi zisese:

– Trebuie să ieși la aer curat.

El răspunsese:

– Așa e.

Aproape că îl întrebase dacă își făcuse prieteni. Așa cum îți întrebi copilul cum e la școală. Așa cum ți-ai întreba copiii dacă ar merge la școală.

– Da, da, făcuse doamna Sands, împingând către Doree cutia de șervețele.

Doree nu avea nevoie de ele; ochii îi erau uscați. Problema era stomacul. Crampele.

Doamna Sands aștepta, știind bine că nu trebuia să se bage.

Ca și cum ar fi ghicit ce voia ea să-i zică, Lloyd îi spusese că, din când în când, venea un psihiatru cu care discuta.

– Îi spun că-și pierde timpul, adăugase Lloyd. Știu la fel de multe ca el.

Fusese singura ocazie când vorbele lui îi amintiseră lui Doree de el.

Pe toată durata vizitei, inima îi bubuise să-i sară din piept. Crezuse că avea să leșine sau să moară. Făcea un efort uriaș să îl privească, să vadă imaginea acestui bărbat slab și încărunțit, sfios și totuși distant, care se mișca mecanic, dar necoordonat.

Nu îi spusese nimic din aceste lucruri doamnei Sands. Doamna Sands ar fi putut-o întreba, plină de tact, de cine se temea. De ea sau de el?

Dar ea nu se *temea*.

Când Sasha avea un an și jumătate, se născuse Barbara Ann și, când Barbara Ann avea doi ani, îl avuseseră pe Dimitri. Aleseseră împreună numele Sasha, apoi făcuseră un pact: el avea să dea nume băieților, iar ea, fetelor.

Dimitri fusese primul dintre copii care avusese colici. Doree credea că poate nu primea destul lapte sau poate că laptele ei nu era destul de consistent. Sau era prea consistent? Oricum, că nu era bun. Lloyd chemase o doamnă din Liga La Leche[2] ca să discute cu Doree. Femeia îi spusese că în nici un caz nu trebuia să îi dea în plus lapte cu biberonul. Ăsta ar fi fost începutul problemelor, și, în curând, copilul ar fi respins cu totul alăptatul.

Femeia nu știa că Doree deja îi dădea în plus lapte cu biberonul. Și se părea că Dimitri prefera într-adevăr biberonul – făcea din ce în ce mai mult mofturi când venea vremea să îi dea să sugă. La trei luni, îl hrănea deja doar cu biberonul și nu se mai putuse feri de Lloyd. Îi spusese că îi secase laptele și că fusese nevoită să îi dea suplimente. Lloyd îi storsese sânii, unul după altul, cu înverșunare și reușise să adune câțiva stropi de lapte amărât. O făcuse mincinoasă. Se certaseră. El îi spusese că era o târfă, ca mama ei.

Toate hipiotele alea erau niște târfe, spusese.

Curând se împăcaseră. Dar, ori de câte ori Dimitri era agitat, ori de câte ori răcea sau i se făcea frică de iepurele lui Sasha, ori de câte ori se agăța de scaune, la vârsta la care fratele și sora lui pășiseră fără ajutor, lui Doree i se reamintea că nu îl hrănise la sân.

Când Doree intrase prima oară în cabinetul doamnei Sands, una dintre celelalte femei de acolo îi dăduse o broșură. Pe prima pagină erau o cruce aurie și niște cuvinte scrise cu litere purpurii și aurii: „Când pierderea vi se pare de neîndurat…“ În interior găsise imaginea lui Iisus, în culori pastelate, și un text scris cu litere mai mici, pe care nu-l citise.

Așezată pe scaunul din fața biroului, strângând încă broșura în mână, Doree începuse să tremure. Doamna Sands trebuise să i-o smulgă din mână.

– Cine ți-a dat asta? o întrebase.

– Ea, răspunsese Doree, făcând un semn cu capul către ușa închisă.

– Nu o vrei?

– Când ești mai vulnerabil, atunci încearcă să te influențeze, zisese Doree și pe urmă își dăduse seama că erau cuvintele pe care le pronunțase mama ei când veniseră la ea niște femei în spital, cu un mesaj asemănător. Au impresia că ai să cazi în genunchi și că apoi totul va fi bine.

Doamna Sands oftase.

– Cu siguranță nu e atât de simplu, zisese.

– Nici măcar nu e posibil, spusese Doree.

– Poate că nu.

În zilele acelea nu vorbeau despre Lloyd. Doree nu se gândea la el decât dacă era nevoită, și atunci doar ca la o teribilă anomalie a naturii.

– Chiar dacă aș crede în treaba asta, spusese ea, referindu-se la conținutul broșurii, ar fi doar ca să…

Ar fi vrut să spună că o astfel de credință ar fi fost convenabilă, pentru că atunci s-ar fi putut gândi la Lloyd arzând în iad sau la ceva de genul acesta, dar nu putuse să continue, pentru că era un subiect prea prostesc. Și din cauza neplăcerii dintotdeauna, care era ca un ciocan lovind-o în stomac.

Lloyd fusese de părere că trebuiau să-și educe copiii acasă. Nu din motive religioase – pentru că ar fi fost împotriva învățăturilor despre dinozauri și despre oamenii cavernelor și maimuțe –, ci pentru că voia ca aceștia să fie aproape de părinți și să li se prezinte lumea treptat, cu grijă, nu să fie aruncați direct în mijlocul ei.

– Întâmplător, sunt copiii mei, adică ai noștri, nu ai Ministerului Educației, spusese el.

Doree nu fusese sigură că avea să se poată descurca, dar se dovedise că Ministerul Educației avea anumite instrucțiuni și planuri de lecție de care puteai face rost de la școlile locale. Sasha era un băiețel inteligent care învățase practic singur să citească, iar ceilalți doi erau încă prea mici ca să învețe mare lucru. Seara și în weekend, Lloyd îl învăța pe Sasha despre geografie, sistemul solar, hibernarea animalelor, despre cum funcționează o mașină, ajungând la fiecare subiect pe măsură ce apăreau întrebări. În curând, Sasha depășea programa școlară, dar Doree lua în continuare planurile de lecție și îl punea să facă exercițiile la timp, astfel încât legea să fie respectată.

În cartier mai era o mamă care își educa odraslele acasă. Numele ei era Maggie și avea o dubiță. Lloyd avea nevoie de mașină ca să ajungă la muncă, iar Doree nu învățase încă să conducă, așa că se bucurase atunci când Maggie se oferise să o ducă cu mașina la școală, o dată pe săptămână, ca să predea exercițiile completate și să le ia pe cele noi. Bineînțeles că luau toți copiii cu ele. Maggie avea doi băieți. Cel mare suferea de atâtea alergii, încât era nevoită să îi supravegheze dieta cu atenție, și de asta învăța acasă. Apoi se gândise că putea

foarte bine să-l țină și pe cel mic acasă. Voia să stea cu fratele lui și, oricum, avea probleme cu astmul.

Și atunci, Doree se simțise foarte recunoscătoare că ai ei erau sănătoși. Lloyd spunea că erau bine pentru că îi făcuse la tinerețe, în timp ce Maggie așteptase până când ajunsese aproape la menopauză. Exagera în legătură cu vârsta lui Maggie, dar era adevărat că femeia așteptase. Era tehnician optometrist. Fusese parteneră de afaceri cu soțul ei și nu își întemeiaseră o familie decât când ea putuse să părăsească slujba de la cabinet și să se mute la țară.

Părul lui Maggie era cărunt și tuns scurt. Era înaltă, cu sâni mici, veselă și încăpățânată. Lloyd o numea Lezzie[3]. Nu pe față, bineînțeles. Glumea cu ea la telefon, dar îi șoptea lui Doree: „e Lezzie". Asta nu o deranja pe Doree – Lloyd le numea pe multe „Lezzie". Dar se temea ca glumele lui să nu i se pară lui Maggie prea deplasate, o încălcare a intimității sau, cel puțin, o pierdere de timp.

– Vrei să vorbești cu băbuța? Da, e aici lângă mine. Spală rufe. Mda, sunt cu adevărat un stăpân nemilos. Ți-a spus?

După ce luau documentele de la școală, Doree și Maggie se obișnuiseră să meargă împreună la cumpărături. Apoi, mergeau câteodată să ia o cafea la pachet de la Tim Horton, pe urmă duceau copiii cu mașina în parcul Riverside. Ședeau pe o bancă, în timp ce Sasha și băieții lui Maggie alergau prin jur sau stăteau atârnați de barele special ridicate în spațiul pentru joacă, Barbara Ann se dădea în leagăn și Dimitri se juca în nisip. Sau, dacă era frig, stăteau în dubiță. De obicei, vorbeau despre copii și despre ce feluri de mâncare mai găteau, dar Doree mai aflase și cât de mult umblase Maggie prin Europa, înainte de a se pregăti pentru meseria de tehnician optometrist, iar Maggie aflase cât de tânără fusese Doree când se căsătorise, dar și cât de repede rămăsese însărcinată prima dată, și că acum nu se mai întâmpla așa, și cum asta îl băgase pe Lloyd la bănuieli, încât ajunsese să îi cotrobăie prin sertare după anticoncepționale, crezând că le lua pe ascuns.

– Și iei? întrebase Maggie.

Doree fusese șocată. Îi răspunsese că nu ar îndrăzni.

– Adică, ar fi îngrozitor să fac asta fără să-i spun. Când le caută, o face doar în glumă.

– Aha, zisese Maggie.

Apoi, la un moment dat, o întrebase:

– Ești bine? Căsnicia ta, vreau să spun. Ești fericită?

Doree răspunsese afirmativ, fără ezitare. Dar de atunci fusese mai atentă la ce spunea. Își dădea seama că ea era obișnuită cu anumite lucruri pe care altă persoană nu le-ar fi putut înțelege. Lloyd avea un anume fel de a privi lucrurile: așa era el. Fusese așa de la început, de când îl întâlnise la spital. Sora-șefă era tipul de persoană cam înțepată, așa că Lloyd o poreclise Doamna Cățeaua-din-Iad, nu îi spunea doamna Mitchell, pe numele ei adevărat. Pronunța porecla atât de rapid, încât aproape că nu îți dădeai seama de diferență[4]. I se părea că femeia avea favoriți, iar el nu era unul dintre ei. Acum detesta pe cineva de la fabrica de înghețată, un tip pe care îl poreclise Louie Suge-Băț. Doree nu știa care era numele lui adevărat. Dar, cel puțin, asta demonstra faptul că nu doar femeile îl provocau.

Doree era destul de sigură că oamenii ăștia nu erau atât de răi pe cât îi credea Lloyd, dar nu avea rost să îl contrazică. Poate că bărbații simțeau, pur și simplu, nevoia de a avea dușmani tot așa cum simțeau nevoia să aibă glumele lor tipic masculine. Și, uneori, Lloyd își transforma dușmanii în glume, de parcă ar fi râs de sine însuși. Iar Doree avea chiar voie să râdă împreună cu el, atâta timp cât nu râdea ea prima.

Spera că nu avea de gând să se lege și de Maggie. Câteodată se temea, căci avea senzația că o păștea așa ceva. I-ar fi fost mult mai incomod dacă el i-ar fi interzis să se mai ducă la școală și la cumpărături împreună cu Maggie. Dar mai rea ar fi fost rușinea. Ar fi trebuit să inventeze o minciună idioată ca să explice situația. Dar Maggie ar fi știut – ar fi știut, cel puțin, că Doree mințea și probabil și-ar fi închipuit că se afla într-o situație mult mai proastă decât era în realitate. Maggie avea propriul mod tranșant de a privi lucrurile.

Apoi, Doree se întrebase de ce i-ar păsa ce ar putea crede Maggie. Maggie era o străină, iar Doree nici măcar nu se simțea în largul ei cu ea. Lloyd o spusese și avusese dreptate. Adevărul lucrurilor dintre ei, legătura lor, nu putea fi înțeleasă de altcineva și oricum nu era treaba nimănui. Dacă Doree continua să-i fie credincioasă, totul avea să fie în ordine.

Treptat, situația se înrăutățise. Nu i se interzisese direct, dar criticile lui erau tot mai multe. Lloyd venise cu o teorie: alergiile și astmul băieților lui Maggie ar fi fost din vina lui Maggie. Spunea că, adesea, mama era motivul. Văzuse asta în spital tot timpul. Mame ultraprotectoare, adesea prea educate.

– Uneori, copiii se nasc cu o boală, spusese Doree, fără să se gândească. Nu o poți învinui pe mamă de fiecare dată.

– A, da? Și de ce nu pot?

– Nu mă refeream la *tine*. N-am vrut să spun că tu nu poți. Vreau să zic, nu s-ar putea să se fi născut cu boala?

– De când ești tu așa o autoritate în medicină?

– N-am spus că aș fi.

– Nu. Nici nu ești.

Din rău în mai rău. Voise să știe despre ce discutau ele două, ea și Maggie.

– Nu știu. Nimic special.

– Foarte ciudat! Două femei într-o mașină. N-am mai auzit de așa ceva. Două femei care nu vorbesc despre nimic. Vrea să ne dezbine.

– Cine? *Maggie?*

– Am mai văzut eu femei de genul ăsta.

– De care gen?

– Al ei.

– Nu vorbi prostii!

– Ai grijă! Nu-mi spune mie că vorbesc prostii!

– De ce ar vrea să ne dezbine?

– De unde să știu eu? Pur și simplu, asta vrea. Așteaptă și-ai să vezi. O să alergi la ea bocind și urlând, plângându-i-te că sunt un ticălos. În curând.

Și, de fapt, așa se și întâmplase. Sau, cel puțin, lui Lloyd așa i s-ar fi părut. Într-o noapte, la ora zece, se trezise în bucătăria lui Maggie, smiorcăindu-se și bând ceai de plante. Când bătuse la ușă, soțul lui Maggie exclamase „Ce naiba?“ – îl auzise de dincolo de ușă. N-o cunoștea. Ea spusese: „Îmi pare rău că vă deranjez…“, în timp ce el o privea cu sprâncenele ridicate și buzele strânse. Apoi venise Maggie.

Doree mersese pe jos până acolo, prin întuneric, mai întâi de-a lungul drumului neasfaltat pe care locuia cu Lloyd, apoi pe șosea. Se retrăgea în șanț ori de câte ori venea o mașină, și asta o încetinise considerabil. Privea mașinile care treceau, gândindu-se că una dintre ele ar putea fi a lui Lloyd. Nu voia să o găsească, nu încă, nu înainte să-l lase să tragă o sperietură soră cu moartea. Cu alte ocazii, îl speriase și-l convinsese plângând și țipând, lovindu-se cu capul de podea și repetând la nesfârșit: „Nu-i adevărat, nu-i adevărat, nu-i adevărat“.

În cele din urmă, el ceda. Îi spunea: „Bine, bine. Te cred. Iubito, taci! Gândește-te la copii! Te cred, sincer. Dar încetează!“

Dar, în seara aceea, își luase seama exact când era pe punctul de a începe același spectacol. Își pusese haina și ieșise pe ușă, iar el îi strigase în urmă: „Nu face asta! Te avertizez!“

Soțul lui Maggie se dusese la culcare, neconvins, în timp ce Doree spunea:

– Îmi pare rău. Îmi pare rău că am dat buzna peste tine la ora asta.

– Termină! spusese Maggie, cu blândețe și calm. Vrei un pahar de vin?

– Nu beau alcool.

– În cazul ăsta, mai bine nu te apuci acum. Îți aduc niște ceai. Te calmează. Zmeură cu mușețel. Nu e din cauza copiilor, nu?

– Nu.

Maggie îi luase haina și îi dăduse un pachet de șervețele, ca să-și șteargă ochii și nasul.

– Nu-mi spune nimic încă! Imediat o să te liniștești.

Chiar și după ce se mai liniștise, Doree nu voise să dea la iveală tot adevărul și să îi spună lui Maggie că ea însăși era sursa problemei. Mai mult decât atât, nu voia să se vadă nevoită să-i explice cum era Lloyd. Indiferent cât de mult se săturase de el, tot îi era cea mai apropiată persoană din lume, și simțea că totul s-ar fi sfârșit dacă ar fi ajuns să-i spună cuiva în amănunt tot adevărul despre el, dacă ar fi fost complet lipsită de loialitate.

Îi spusese că ea și Lloyd se certaseră din cauza unui subiect mai vechi și că era atât de sătulă de toate astea, încât nu-și dorise decât să plece. Dar își va reveni, zicea. Își vor reveni.

– Toate cuplurile trec prin asta, spusese Maggie.

Apoi sunase telefonul, și Maggie răspunsese.

– Da, e bine. A simțit nevoia să se mai aerisească. Bun. Bine, atunci. Dimineață o aduc acasă. Nu-i nici un deranj. Bine. Noapte bună. El era, îi spusese. Cred că ai auzit conversația.

– Cum ți s-a părut? Vorbea normal?

Maggie râsese.

– Păi, nu știu cum vorbește atunci când e normal, nu? Nu mi s-a părut beat.

– Nici el nu bea. Acasă nu bem nici măcar cafea.

– Vrei niște pâine prăjită?

*

Dimineața devreme, Maggie o dusese acasă. Soțul lui Maggie nu plecase încă la serviciu și rămăsese cu băieții.

Maggie se grăbea să se întoarcă, așa că îi spusese doar: „Pa, pa. Sună-mă dacă vrei să vorbim“, apoi întorsese dubița în curte.

Era o dimineață friguroasă de primăvară timpurie, pe pământ încă mai erau petice de zăpadă, dar Lloyd stătea pe trepte, fără haină.

– Bună dimineața, o salutase el, sonor și pe un ton sarcastic politicos.

Îi spusese și ea bună dimineața, vrând să pară că nu îi observase tonul.

Lloyd nu se dăduse la o parte ca să o lase să urce treptele.

– Nu poți intra acolo, îi spusese.

Doree hotărâse să o ia în glumă.

– Nici măcar dacă te rog? Te rog.

El o privise, dar nu îi răspunsese. Îi zâmbise cu buzele strânse.

– Lloyd! spusese ea. Lloyd!

– Mai bine nu intra.

– Lloyd, nu i-am spus nimic. Îmi pare rău că am plecat. Cred că aveam nevoie doar să fiu puțin singură.

– Mai bine nu te duce în casă.

– Ce-i cu tine? Unde sunt copiii?

El dăduse din cap, ca atunci când ea îi spunea ceva ce nu voia să audă. O înjurătură nu foarte grosolană, de pildă „ce dracu’“.

– *Lloyd*. Unde sunt copiii?

El se dăduse puțin la o parte, lăsând-o să treacă.

Dimitri era încă în pătuț, culcat pe o parte. Barbara Ann zăcea pe podea, lângă patul ei, de parcă ar fi coborât singură sau ca și cum ar fi fost trasă de acolo. Sasha era lângă ușa bucătăriei – încercase să scape. Doar el avea vânătăi pe gât. Pe ceilalți îi sufocase cu perna.

– Mai știi când am telefonat aseară? spusese Lloyd. Deja se întâmplaseră toate astea când am sunat. E doar vina ta, zisese.

Verdictul fusese că era nebun, nu putea fi judecat. Era nebun de legat – trebuia internat într-o instituție psihiatrică.

Doree fugise din casă și se împiedicase prin curte, ținându-se cu mâinile de stomac, de parcă cineva ar fi spintecat-o și ea ar fi încercat să-și țină intestinele înăuntru. Aceasta fusese scena pe care o văzuse Maggie când se întorsese. Avusese o presimțire și se întorsese cu dubița din drum. Primul ei gând fusese

că Lloyd o lovise în stomac. Nu înțelegea nimic din zgomotele pe care le scotea Doree. Dar Lloyd, care stătea în continuare pe trepte, se dăduse la o parte politicos, fără nici un cuvânt, și ea intrase în casă și găsise exact ceea ce se aștepta de acum să găsească. Dăduse telefon la poliție.

Pentru o vreme, Doree băgase în gură orice îi cădea în mână. După pământ și iarbă, venise rândul așternuturilor, sau al prosoapelor, sau al propriilor haine. De parcă ar fi încercat să înăbușe nu doar urletele care îi urcau în gât, ci scena însăși din mintea ei. Îi făceau injecții cu ceva la intervale regulate de timp, ca să o liniștească, și asta avea efect. De fapt, Doree se liniștise foarte mult, cu toate că nu era chiar catatonică. Spuneau că o stabilizaseră. Când ieșise din spital, iar asistentul social o adusese la noua locuință, doamna Sands preluase cazul, îi găsise o casă, o slujbă, stabilise obiceiul discuțiilor săptămânale. Maggie ar fi vrut să vină să o viziteze, dar era singura persoană pe care Doree nu suporta să o vadă. Doamna Sands spusese că acest sentiment era firesc – din cauza asocierii. Spusese că Maggie va înțelege.

Doamna Sands afirmase că depindea de Doree dacă va dori să continue sau nu să îl viziteze pe Lloyd.

– Să știi că nu sunt aici ca să te aprob sau să te dezaprob. Ți-a făcut bine să îl vezi? Sau rău?

– Nu știu.

Doree nu putea să-i explice că nici măcar nu i se păruse că era el cu adevărat. Era de parcă ar fi văzut o fantomă. Atât de palid. Hainele, palide și ele, spânzurau de el, pantofii – probabil niște papuci – nu scoteau nici un zgomot. I se părea că îi căzuse și părul. Părul lui des, ondulat, de culoarea mierii. Umerii păreau să i se fi îngustat, adâncitura de lângă claviculă, unde ea obișnuia să își odihnească fruntea, nu mai exista.

Ceea ce spusese după, la poliție, și apăruse apoi în ziare era: „Am făcut-o ca să îi scutesc de suferință."

Ce suferință?

„Suferința de a ști că mama lor i-a părăsit", venise răspunsul.

Aceste cuvinte se imprimaseră ca arse cu fierul roșu în creierul lui Doree, și poate că, luând hotărârea de a merge să-l vadă, avusese intenția de a-l determina să-și retragă vorbele. Să-l facă să înțeleagă și să admită cum se petrecuseră lucrurile, de fapt.

„Mi-ai spus să nu te mai contrazic, ori să plec din casă. Așa că am plecat din casă."

„M-am dus la Maggie doar pentru o seară. Nici nu se punea problema să nu mă întorc. Nu părăseam pe nimeni.“

Își amintea perfect cum începuseră să se certe. Ea cumpărase o conservă cu spaghete care era foarte puțin îndoită. Din cauza asta, o cumpărase la preț redus, și se simțise mulțumită de spiritul ei practic. Crezuse că mișcarea fusese isteață. Dar, odată ce el începuse să îi pună întrebări, nu îi mai pomenise de asta. Dintr-un motiv oarecare, i se păruse mai bine să pretindă că nu observase defectul.

„Oricine ar fi observat“, îi spusese el. „Am fi putut să ne îmbolnăvim.“ Ce era în capul ei? Sau poate că asta era chiar intenția ei? Plănuise să testeze conserva pe copii sau pe el?

Ea îi spusese să nu bată câmpii.

El spusese că nu el bătea câmpii. Cine alta decât o femeie nebună ar cumpăra otravă pentru familia ei?

Copiii îi priviseră din pragul camerei de zi. Fusese ultima oară când îi văzuse în viață.

Deci, la asta se gândise oare – că va reuși să-l facă să înțeleagă, în cele din urmă, cine era, de fapt, nebun?

Ar fi trebuit să coboare din autobuz când își dăduse seama la ce se gândea. Ar fi putut pleca chiar și din fața porților, cu celelalte femei care mergeau încet pe alee. Ar fi putut să traverseze șoseaua și să aștepte autobuzul spre oraș. Poate că unii făceau asta. Mergeau să viziteze pe cineva și apoi se răzgândeau. Probabil că lumea făcea asta tot timpul.

Dar poate era mai bine că nu renunțase și că îl văzuse atât de străin și de sfârșit. Nu era un om pe care să merite să dai vina. Nu era o persoană. Era ca un personaj dintr-un vis.

Pe ea o bântuiau vise. Într-un vis, fugise din casă după ce îi găsise, iar Lloyd începuse să râdă vesel ca întotdeauna, apoi îl auzise pe Sasha râzând în spatele ei și își dăduse seama, cu incredibilă ușurare, că totul fusese doar o glumă.

– M-ați întrebat dacă m-am simțit bine sau rău când l-am văzut. M-ați întrebat asta ultima dată.

– Da, zisese doamna Sands.

– A trebuit să mă gândesc.

– Da.

– Am hotărât că m-am simțit rău. Așa că nu m-am mai dus.

Era dificil de spus ce credea doamna Sands, dar faptul că înclinase capul părea să arate o oarecare satisfacție sau aprobare.

Așa că, atunci când Doree hotărâse că va merge iarăși, la urma urmelor, se gândise că era mai bine să nu-i spună doamnei Sands. Și, cum îi venea greu să nu povestească ceea ce i se întâmpla – mai ales că, în majoritatea timpului, i se întâmplau atât de puține –, dăduse telefon și anulase ședința. Spusese că va pleca în concediu. Începea vara, iar concediile erau un lucru obișnuit. Cu o prietenă, adăugase.

*

– Astăzi nu porți haina pe care o aveai săptămâna trecută.

– Nu a fost săptămâna trecută.

– Nu?

– A fost acum trei săptămâni. Acum e cald afară. Haina asta e mai subțire, dar nu prea am nevoie de ea. Nu prea mai e nevoie de haină.

El o întrebase despre drum, despre autobuzele pe care trebuise să le schimbe de la Mildway.

Ea îi spusese că nu mai locuia acolo. Îi povestise unde locuia și despre cele trei autobuze.

– E o adevărată aventură. Îți place să locuiești într-un oraș mai mare?

– Îți găsești mai ușor de lucru acolo.

– Vasăzică lucrezi?

Ultima oară îi povestise despre locuința ei, despre autobuze, despre locul unde muncea.

– Fac curat în camerele unui motel. Ți-am mai spus.

– Da, da. Am uitat. Scuză-mă! Te-ai gândit vreodată să-ți reiei studiile? La seral?

Ea răspunsese că se gândise, dar niciodată îndeajuns de serios încât să și facă asta. Îi zisese că nu o deranja să fie cameristă.

Apoi păruse că nu mai aveau ce să-și spună.

El oftase. Îi spusese:

– Scuză-mă! Scuză-mă! Cred că nu sunt obișnuit să fac conversație.

– Și ce faci aici tot timpul?

– Păi… citesc destul de mult. Meditez, într-un fel. Așa, pentru mine.

– Aha.

– Îți mulțumesc că ai venit. Înseamnă mult pentru mine. Dar nu cred că trebuie să o faci regulat. Vreau să spun, vino când vrei. Dacă intervine ceva sau dacă ai chef – încerc să-ți spun că până și faptul că ai venit, că ai venit o dată, e ca un premiu pentru mine. Înțelegi ce vreau să zic?

Ea îi răspunsese că da, credea că înțelege.

El spusese că nu voia să se amestece în viața ei.

– Nici nu te amesteci, zisese ea.

– Asta voiai să spui? Am crezut că voiai să spui altceva.

De fapt, ea aproape spusese: „Care viață?“

– Nu, zisese ea, chiar nu voise să spună altceva.

– Bine.

După trei săptămâni, primise un telefon. Era chiar doamna Sands, nu una dintre femeile de la cabinet.

– A, Doree. Mă gândeam că poate nu te-ai întors încă. Din concediu. Deci, te-ai întors?

– Da, zisese Doree, încercând să se gândească unde ar fi putut să spună că fusese plecată.

– Dar nu ți-ai programat o ședință la mine, nu?

– Nu, nu încă.

– Nu-i nimic. Verificam doar. Te simți bine?

– Sunt bine.

– Bun, bun. Știi unde mă găsești dacă o să ai vreodată nevoie de mine. Dacă vrei doar să stăm de vorbă.

– Da.

– Ai grijă de tine!

Nu pomenise de Lloyd, nu o întrebase dacă vizitele continuaseră. Bine, sigur, Doree spusese că nu avea să mai meargă acolo. Dar doamna Sands se pricepea, de obicei, să intuiască ce se petrecea cu adevărat. Se pricepea foarte bine și să se abțină, dacă înțelegea că întrebarea nu i-ar fi adus nici un rezultat. Doree habar n-avea ce i-ar fi spus dacă ar fi fost întrebată: ar fi bătut în retragere, născocind o minciună, sau ar fi spus adevărul. Îl vizitase din nou chiar în duminica de după ce el îi spusese că nu avea importanță dacă venea sau nu.

El răcise. Nu știa de unde luase răceala.

Îi spusese că poate de ultima oară când îl vizitase ea îl pândea deja răceala și de aceea fusese atât de posomorât.

„Posomorât.“ Doree nu prea mai avea de-a face acum cu oameni care foloseau un asemenea cuvânt, și, pentru ea, cuvântul sunase ciudat. Dar el obișnuise dintotdeauna să folosească astfel de cuvinte, și sigur că, altădată, nu o surprinseseră la fel de mult ca acum.

– Îți par altfel acum? o întrebase el.

– Arăți altfel, răspunsese ea precaută. Eu nu?

– Tu arăți foarte frumoasă, răspunsese el trist.

Doree simțise că se emoționează. Dar se împotrivise senzației.

– Te simți altfel? o întrebase. Te simți ca și cum ai fi altcineva?

Ea îi spusese că nu știa.

– Dar tu?

El zisese:

– În totalitate.

În aceeași săptămână, primise la muncă un plic mare. Îi fusese trimis la motel. Conținea câteva foi de hârtie scrise pe ambele părți. La început nu se gândise că erau din partea lui – credea că persoanele încarcerate nu aveau voie să scrie scrisori. Dar, sigur, el era un alt fel de deținut. Nu era un criminal; era doar nebun de legat.

Pe hârtii nu era trecută nici o dată, nici măcar un „Dragă Doree“. Începuse direct, de parcă ar fi fost un fel de publicație religioasă:

Oamenii caută peste tot soluția. De atâta căutat, îi doare mintea. Atâtea lucruri din jurul lor îi rănesc. Pe față le poți vedea vânătăile și durerea. Sunt tulburați. Aleargă de colo colo. Trebuie să meargă la cumpărături, la spălătorie, trebuie să se tundă și să-și câștige existența sau să-și ridice ajutorul de șomaj. Săracii trebuie să facă asta, iar bogații trebuie să caute asiduu cele mai bune metode de a-și cheltui banii. E și asta o muncă. Trebuie să-și construiască cele mai bune case, cu robinete din aur pentru apă caldă și rece. Și mașinile Audi, periuțele magice de dinți, toate lucrurile imaginabile, apoi sisteme de alarmă care să-i păzească de măcel și (veci) nici cei săraci, nici cei bogați nu au pace în suflet. Era să scriu „vecin“ în loc de „nici“, de ce oare? Nu am nici un vecin aici. În locul în care sunt, cel puțin oamenii au trecut dincolo de o mulțime de confuzii. Știu care le sunt și care le vor fi mereu bunurile și nici măcar nu sunt obligați să-și cumpere și să-și gătească mâncarea. Nici să o aleagă. Alegerile sunt eliminate.

Noi, cei de aici, ajungem să avem doar ceea ce producem cu propriile minți.

La început, mintea îmi era per turbată (cor.?). O furtună neîncetată. Mă izbeam cu capul de ciment sperând să scap de ea. Să-mi curm agonia și viața. Așa că am primit pedepse. M-au udat cu furtunul, m-au legat și mi-au băgat medicamente în fluxul sangvin. Dar nu mă plâng, pentru că a trebuit să învăț că nu obțineam nimic din asta. Și că aici nu e deloc altfel decât în așa-zisa lume reală, în care oamenii beau și comit crime ca să scape de gândurile dureroase. Adesea sunt luați cu arcanul și încarcerați, dar nu îndeajuns de multă vreme încât să poată ieși de cealaltă parte. Și ce este această altă parte? E ori nebunie totală, ori pace.

Pace. Eu am ajuns la pace și sunt încă întreg la minte. Îmi închipui că, în timp ce citești paginile astea, te gândești că urmează să vorbesc despre domnul Iisus sau despre Buddha, de parcă m-aș fi convertit. Nu. Nu închid ochii ca să fiu imediat ridicat la cer de vreo Putere Superioară oarecare. Nici nu prea înțeleg ce-ar însemna asta. Dar mă Cunosc pe Mine. Cunoaște-te pe Tine Însuți este o Poruncă de pe undeva, probabil din Biblie, și măcar din acest punct de vedere am urmat legile Creștinismului. Mai e și Fii Credincios ție Însuți – am încercat-o și pe asta, dacă așa ceva e scris în Biblie. Nu se spune cărei părți – bune sau rele – să fii credincios, deci nu e un ghid de moralitate. De asemenea, Cunoaște-te pe Tine Însuți nu are legătură cu moralitatea așa cum o cunoaștem din Purtare. Dar Purtarea nu mă interesează cu adevărat, pentru că am fost considerat pe drept o persoană în care nu poți avea încredere că știe să judece cum să se poarte, și de asta mă aflu aici.

Înapoi la partea cu a Cunoaște din Cunoaște-te pe Tine Însuți. Pot spune foarte clar că mă cunosc și știu care sunt cele mai rele lucruri de care sunt în stare, și mai știu că le-am săvârșit. Lumea mă consideră un Monstru, și nu am nimic împotrivă, cu toate că aș putea spune în trecere că oamenii care aruncă bombe sau incendiază orașe, sau înfometează și ucid sute de mii de oameni nu sunt considerați, în general, Monștri, ci sunt copleșiți cu onoruri și medalii; doar actele de violență împotriva unui mic număr de oameni sunt considerate șocante și malefice. O spun nu ca pe o scuză, ci doar ca pe o observație.

Ceea ce Cunosc în Mine Însumi este propriul meu Rău. Acesta este secretul mângâierii mele. Vreau să spun că știu care e Răul cel mai Mare pe care îl pot săvârși. Poate că e mai rău decât cele mai rele fapte ale altora, dar, de fapt, nu trebuie să mă gândesc la așa ceva sau să îmi fac griji. Fără scuze. Sunt liniștit. Sunt un Monstru? Lumea așa zice, și, dacă așa zice, eu sunt de acord. Dar mai spun și că Lumea nu are nici un înțeles adevărat pentru mine. Eu sunt Eu Însumi și nu se poate să fiu Altcineva. Aș putea spune că sunt nebun, dar ce înseamnă asta?

Nebun. Sănătos. Eu sunt eu. N-am putut să-mi schimb eul mai demult și nu îl pot schimba nici acum.

Doree, dacă ai citit până aici, mai e un lucru despre care vreau să-ți vorbesc, dar nu-l pot scrie aici. Dacă te gândești vreodată să te întorci, atunci poate că ți-l voi spune. Să nu crezi că sunt fără inimă. Mi-aș dori să pot schimba lucrurile, dar nu pot.

Îți trimit scrisoarea la motelul la care lucrezi, pe care mi-l amintesc, la fel ca numele orașului, deci creierul meu funcționează bine în unele privințe.

Ea se gândise că ar trebui să discute, la următoarea întâlnire, despre scrisoare și o citise de câteva ori, însă nu găsise nimic de spus. Își dorea, de fapt, să vorbească despre ceea ce îi spusese el că îi era imposibil să scrie. Dar, când îl văzuse din nou, el se purtase de parcă nu i-ar fi scris niciodată. Doree căutase un subiect de conversație și îi povestise despre cântărețul de folk, cândva celebru, care se cazase la motel săptămâna aceea. Spre surprinderea ei, el știa mai multe decât ea despre cariera cântărețului. Se pare că avea televizor sau cel puțin avea acces la televizor, vizionase unele emisiuni și, bineînțeles, urmărea știrile regulat. Asta le oferise subiecte de discuție, până când ea nu se mai putuse abține:

– Care e lucrul pe care nu mi-l puteai spune decât față în față?

El zisese că își dorea ca ea să nu-l fi întrebat. Nu știa dacă erau pregătiți să discute despre asta.

Apoi ea se temuse că era ceva pe care nu l-ar fi putut îndura, ceva de nesuportat, de pildă, că el încă o iubea. Nu ar fi suportat să audă cuvântul „iubire".

– Bine, spusese ea. Poate că nu suntem pregătiți.

Apoi adăugase:

– Totuși, mai bine mi-ai spune. Dacă plec de aici și dă o mașină peste mine, atunci nu voi ști niciodată, și tu nu vei mai avea altă ocazie să îmi spui.

– Așa e, spusese el.

– Deci, despre ce e vorba?

– Data viitoare. Data viitoare. Câteodată, nu mai pot vorbi. Vreau să vorbesc, dar mi se usucă gura.

Doree, de când ai plecat m-am gândit la tine și îmi pare rău că te-am dezamăgit. Când stai în fața mea, am mai multe emoții decât las, poate, să se vadă. Nu am

dreptul să fiu emoționat în fața ta, de vreme ce tu ești, cu siguranță, mai îndreptățită decât mine să ai emoții și, totuși, ești mereu foarte calmă. Așa că am să corectez ce am spus ultima oară, pentru că am ajuns la concluzia că, la urma urmei, îți pot scrie mai bine decât îți pot vorbi.

De unde să încep.

Raiul există.

Ăsta ar fi un mod de a formula, dar nu e tocmai corect, pentru că nu am crezut niciodată în Rai și Iad etc. În ceea ce mă privește, asta a fost mereu o mare tâmpenie. Așa că trebuie să fie cam ciudat că abordez subiectul acum.

Așa că am să spun clar: i-am văzut pe copii.

I-am văzut și am vorbit cu ei.

Ia uite la tine. La ce te gândești în clipa asta? Probabil crezi că sunt nebun de-a binelea. Sau că e un vis și că nu sunt în stare să fac diferența dintre vis și realitate. Dar vreau să-ți spun că știu diferența și știu că ei există. Spun că există, nu că sunt în viață, pentru că a fi viu înseamnă să te afli în Dimensiunea noastră, iar eu nu spun că s-ar afla aici. De fapt, cred că nu se află. Dar ei există, și trebuie să fie o altă Dimensiune sau poate nenumărate Dimensiuni, dar ceea ce știu este că am reușit să comunic cu aceea în care se află ei. Poate că am reușit pentru că am fost singur atâta timp și a trebuit să mă gândesc și iar să mă gândesc la lucrurile la care trebuie să mă gândesc. Așa că, după atâta suferință și singurătate, există o Providență care mi-a oferit această răsplată. Eu, ultima persoană care o merită, cel puțin după cum crede lumea.

Ei bine, dacă ai citit până aici și nu ai rupt scrisoarea în bucățele înseamnă că vrei să afli ceva. Cum ar fi, ce mai fac copiii.

Sunt bine. Foarte fericiți și isteți. Se pare că nu își amintesc nimic rău. Poate că sunt puțin mai mari decât erau, dar e greu să-ți dai seama. Înțeleg la diverse niveluri. Da. Se observă că Dimitri a învățat să vorbească, lucru pe care, înainte, nu putea să-l facă. Se află într-o încăpere pe care o recunosc parțial. Seamănă cu casa noastră, dar e mai spațioasă și mai frumoasă. I-am întrebat dacă are cineva grijă de ei, dar ei au râs doar și mi-au spus că pot să-și poarte singuri de grijă. Cred că Sasha a spus-o. Uneori vorbesc separat – sau, cel puțin, nu pot să le disting vocile separat, dar identitățile lor sunt foarte clare și – trebuie să spun – pline de bucurie.

Te rog să nu tragi concluzia că aș fi nebun. De asta m-am temut să-ți povestesc toate astea. Am fost nebun odată, dar crede-mă că mi-am lepădat vechea nebunie ca un urs care năpârlește. Sau poate ar trebui să spun ca un șarpe care năpârlește. Știu că, dacă nu aș fi făcut asta, nu aș fi primit acest dar de a relua legătura cu

Sasha și cu Barbara Ann, și cu Dimitri. Aș vrea acum să ți se acorde și ție această șansă, pentru că, dacă e vorba de cine o merită, atunci tu mi-ai luat-o cu mult înainte. S-ar putea ca ție să-ți fie mai greu, pentru că trăiești în lume mult mai mult decât mine, dar îți pot oferi cel puțin această informație – Adevărul – și sper că, spunându-ți că i-am văzut, îți vei simți sufletul mai ușor.

Doree se întrebase ce ar fi spus sau ce ar fi gândit doamna Sands dacă ar fi citit această scrisoare. Bineînțeles că doamna Sands ar fi fost precaută. S-ar fi ferit să dea un verdict incontestabil de nebunie, dar ar fi îndrumat-o pe Doree cu grijă și amabilitate în această direcție.

Sau, s-ar putea spune nu că ar fi îndrumat-o; pur și simplu, ar fi risipit confuziile, astfel încât Doree să fie nevoită să se confrunte cu ceea ce ar fi părut a fi propria ei concluzie încă de la început. Doree ar fi trebuit să-și scoată tot acest nonsens periculos – așa s-ar fi exprimat doamna Sands – din cap.

Din acest motiv, Doree nu se mai apropia de ea.

Credea, într-adevăr, că el era nebun. Iar în ceea ce scrisese părea să regăsească o urmă din lăudăroșenia lui de altădată. Nu-i răspunsese la scrisoare. Trecuseră zile. Săptămâni. Ea nu-și schimbase părerea, dar încă se agăța de ceea ce el îi scrisese ca de un secret. Și, din când în când, în timp ce ștergea o oglindă de baie sau netezea un cearșaf, o cuprindea un anume sentiment. Timp de aproape doi ani, nu observase lucrurile care îi făceau de obicei fericiți pe oameni, cum ar fi vremea frumoasă, florile, mirosul de patiserie. Nu avea încă nici acum exact acel simț spontan al fericirii, dar își amintea deja cum era să fii fericit. Nu avea nici o legătură cu florile sau cu vremea. Ideea aceasta că, de fapt, copiii se aflau în Dimensiunea lor, așa cum o numea el, i se strecura în minte și, pentru prima dată, îi aducea un sentiment de ușurare, nu durere.

De la cele întâmplate încoace, trebuise să scape de orice gând despre copii, simțea nevoia să-l îndepărteze imediat, de parcă ar fi fost un cuțit înfipt în gâtul ei. Nu putea nici măcar să se gândească la numele lor, iar dacă auzea vreun nume cu o sonoritate apropiată, trebuia să îl îndepărteze și pe acesta. Până și vocile de copii, țipetele lor și lipăitul piciorușelor alergând către piscina motelului și înapoi trebuiau izgonite dincolo de un fel de poartă pe care o putea trânti în spatele urechilor. Ceea ce era diferit acum era faptul că avea un loc unde se putea refugia imediat ce prin preajmă se ivea vreun pericol.

Și cine îi oferise acest refugiu? Nu doamna Sands, cu siguranță. Nu în orele acelea cât șezuse pe scaun în fața unui birou, cu șervețelele puse discret la îndemână.

Lloyd i-l oferise. Lloyd, omul acela îngrozitor, persoana aceea izolată și nebună.

Asta dacă voiai să-i spui nebunie. Dar, oare, nu era posibil ca el să fi spus adevărul – să fi trecut de cealaltă parte? Și cine ar fi putut spune că viziunea unui om care făcuse un astfel de lucru și străbătuse un astfel de drum nu însemna ceva?

Ideea asta își făcuse loc în capul ei și rămăsese acolo.

La fel se întâmplase și cu gândul că, dintre toți oamenii de pe lume, Lloyd era cel lângă care ar fi trebuit să fie acum. Ce alt rost ar fi putut avea ea pe lume – avea impresia că îi punea această întrebare cuiva, probabil doamnei Sands – decât, cel puțin, să îl asculte pe Lloyd?

„Nu am spus «să-l iert»“, îi replică în minte doamnei Sands. „N-aș spune niciodată asta. Și nu l-aș ierta niciodată.“

„Dar gândește-te! Nu sunt la fel de afectată ca el de ceea ce s-a întâmplat? Nimeni dintre cei care ar ști nu m-ar vrea prin preajmă. Le amintesc constant oamenilor despre lucruri de care nimeni nu suportă să-și amintească.“

N-avea cum să se ascundă, nu cu adevărat. Coroana aceea de țepi galbeni era jalnică.

Așa că mai luase o dată autobuzul pe șoseaua principală, afară din oraș. Își amintea acele nopți, imediat după moartea mamei sale, când se furișa să îl întâlnească pe Lloyd, mințind-o pe prietena mamei, femeia la care stătea, în legătură cu locul în care mergea. Își amintea numele prietenei, numele prietenei mamei ei, Laurie.

Cine altcineva în afară de Lloyd și-ar aminti acum numele copiilor sau ce culoare aveau ochii lor? Când era nevoie să-i aducă în discuție, doamna Sands nici măcar nu se referea la ei ca la niște copii, ci îi numea „familia ta“, punându-i pe toți în aceeași oală.

Pe vremea aceea, când se ducea la întâlnirile cu Lloyd, când o mințea pe Laurie, nu se simțise vinovată, avusese doar un sentiment al destinului, al supunerii. Simțise că fusese adusă pe lume cu un unic scop: să fie cu el și să încerce să îl înțeleagă.

Ei bine, acum nu mai era așa. Nu mai era la fel.

Se așezase pe scaunul din față, aproape de șofer. Vedea foarte clar prin parbriz. Motiv pentru care ea fu singurul pasager din autobuz, singura persoană în afară de șofer, care văzu un camion apărând brusc de pe un drum lateral, fără să încetinească, năpustindu-se de-a curmezișul șoselei pustii,

duminică dimineață, drept în fața lor, și plonjând în șanț. Și văzu ceva chiar mai ciudat: șoferul camionului zbură prin aer, iute și, în același timp, încet, absurd și grațios. Și ateriză pe pietriș, la marginea benzii de asfalt.

Ceilalți pasageri nu știau de ce frânase șoferul, oprind cu o smucitură și făcându-i să se zdruncine neplăcut. Și, la început, Doree nu putu gândi decât: „Cum a reușit să iasă de acolo?“. Bărbatul sau băiatul trebuie să fi adormit la volan. Cum de reușise să zboare din camion și să se arunce atât de elegant în aer?

– E un tip chiar în fața noastră, le comunică șoferul pasagerilor. Încerca să vorbească tare și calm, dar vocea îi tremura de uimire, de groază. Tocmai a zburat peste șosea, până în șanț. Pornim imediat ce va fi posibil, dar, între timp, vă rog să nu coborâți din autobuz!

De parcă nu i-ar fi auzit cuvintele sau de parcă ar fi avut vreun drept special să se facă utilă, Doree coborî în spatele lui. Șoferul nu îi făcu observație.

– Tâmpitul naibii! zise el în timp ce traversau șoseaua, și acum în glasul lui nu mai era nimic altceva decât mânie și exasperare. Ce pușți idiot, îți vine să crezi?

Băiatul zăcea pe spate, cu brațele și picioarele răsfirate în lături, de parcă, jucându-se, ar fi vrut să deseneze aripi de înger în zăpadă. Doar că, în jurul lui, nu era zăpadă, ci pietriș. Ochii nu i se închiseseră complet. Era atât de tânăr, un băiat care crescuse brusc, înainte de a începe să se bărbierească. Probabil că nu avea permis de conducere.

Șoferul vorbea la telefon.

– Suntem cam la o milă de Bayfield, pe Șoseaua 21, pe partea de est a carosabilului.

De sub capul băiatului se zărea un fir de spumă roz, lângă ureche. Nu arăta deloc a sânge, ci semăna cu chestia aia pe care o spumuiești de pe dulceața de căpșune.

Doree se ghemui lângă el. Îi puse o mână pe piept. Nu mișca. Își apropie urechea. Cineva îi călcase cămașa de curând – avea mirosul acela specific.

Nu respira.

Dar degetele ei îi găsiră pulsul pe gâtul neted.

Își aminti de ceva ce auzise cândva. Lloyd îi spusese cum să procedeze în caz că unul dintre copii ar fi avut un accident, iar el nu ar fi fost prin preajmă. Limba. Limba poate împiedica respirația, dacă a căzut în fundul gâtului. Puse degetele de la o mână pe fruntea băiatului și două degete de la cealaltă mână,

sub bărbie. Apăsă fruntea și ridică bărbia, ca să elibereze căile respiratorii. O înclinare ușoară, dar fermă.

Dacă nici acum nu respira, trebuia să-l facă să respire.

Îl apucă de nări, trase aer în piept, îi pecetlui buzele cu ale ei și suflă. Două respirații, și apoi verifică. Două respirații, și verifică.

Auzi o altă voce de bărbat, nu pe a șoferului. Probabil un conducător auto care oprise.

– Vrei să-i pun pătura asta sub cap?

Doree dădu ușor din cap. Își mai amintise ceva, că victima nu trebuie mișcată, ca să nu-i afectezi măduva spinării. Îi acoperi gura. Îi apăsă pielea caldă și proaspătă. Respiră și așteptă. Respiră și așteptă din nou. I se păru că simte un abur vag pe față.

Șoferul spuse ceva, dar Doree nu putea să se uite la el. Apoi fu sigură că îl simte. Își răsfiră degetele pe piept și, la început, din cauza propriului tremurat, nu-și dădu seama dacă i se ridica sau nu.

Da. Da.

Era o respirație adevărată. Căile respiratorii erau deschise. Respira singur. Respira.

– Întinde-o peste el, îi spuse bărbatului cu pătura. Ca să-i țină de cald.

– E viu? întrebă șoferul, aplecându-se deasupra ei.

Doree dădu din cap. Degetele ei găsiră din nou pulsul. Chestia aia oribilă, roz, nu mai cursese. Poate că nu era nimic grav. Nu la creier.

– Nu pot să țin autobuzul în loc pentru dumneavoastră, zise șoferul, și așa am întârziat.

Conducătorul auto spuse:

– E-n regulă. Mă ocup eu.

„Liniște, liniște!“, ar fi vrut ea să le spună. I se părea că tăcerea era necesară, că toată lumea exterioară corpului de pe asfalt trebuia să se concentreze, să-l ajute să nu uite de datoria de a respira.

Respirațiile erau acum timide, dar regulate, ca o dulce supunere a pieptului. Haide, haide!

– Auziți? Tipul ăsta spune că rămâne aici să aibă grijă de el, îi spuse șoferul. Ambulanța va veni cât se poate de repede.

– Luați-o înainte! îi zise Doree. Am să fac autostopul până în oraș și am să vă prind la drumul de întoarcere din seara asta.

El trebui să se aplece ca să o audă. Ea vorbea pe un ton ferm, care nu admitea replică, fără să-și ridice capul, de parcă respirația ei ar fi fost cea prețioasă.

– Sunteți sigură? o întrebă.

Sigură.

– Nu trebuie să ajungeți la London?

Nu.

[1] Orășel în provincia canadiană Ontario (n.red.)

[2] Organizație internațională, cu filiale în mai multe țări, care promovează alăptatul ca element important în dezvoltarea sănătoasă a mamei și a copilului (n.red.)

[3] În engleză, termen argotic pentru lesbiană (n.red.)

[4] Cele două nume, în engleză, Bitch-out-of-Hell și Mrs. Mitchell, au o sonoritate asemănătoare, mai ales rostite repede (n.red.)

FICȚIUNE

I

Iarna, cel mai plăcut lucru era să meargă cu mașina spre casă după o zi de predat muzică în școlile din Rough River. La ora aceea era deja întuneric, iar pe străzile orașului cădea zăpada, în timp ce, pe șoseaua de pe coastă, ploaia biciuia mașina. Joyce conducea afară din oraș, în pădure, unde, cu toate că era o pădure adevărată, cu pini și cedri, casele se înălțau din patru în patru sute de metri. Unii oameni aveau grădini în care cultivau legume, alții creșteau oi și cai de călărie, iar unii aveau ateliere, precum Jon, care restaura și fabrica mobilă. Se ofereau și alte servicii, cărora li se făcea reclamă pe marginea șoselei, tipice pentru această parte a lumii – cititul în cărți de tarot, masaj cu uleiuri naturale, terapie pentru rezolvarea conflictelor. Unii oameni locuiau în rulote; alții își construiseră singuri casele, cu acoperișuri din paie și bârne din bușteni, iar alții, asemenea lui Jon și lui Joyce, renovau ferme vechi.

Conducând spre casă și apropiindu-se de locuința lor, lui Joyce îi plăcea să vadă în special un anumit lucru. La vremea asta, mulți oameni, chiar și cei care locuiau în case cu acoperiș din stuf, își instalau uși de sticlă – chiar dacă, asemenea lui Jon și lui Joyce, nu aveau o curte pavată spre care ușile ar fi putut să se deschidă. Aceste uși erau, de obicei, fără perdele, iar cele două dreptunghiuri de lumină păreau a fi un semn al bunăstării, al siguranței și al împlinirii. Joyce nu ar fi putut spune de ce ușile de sticlă dădeau impresia asta mai degrabă decât ferestrele obișnuite. Poate pentru că majoritatea erau menite nu doar să ofere o perspectivă, ci să se deschidă direct înspre întunericul pădurii și pentru că expuneau atât de simplu sălașul reprezentat de casă. Prin ele, Joyce vedea oameni gătind sau uitându-se la televizor – scene care o vrăjeau, chiar dacă știa că lucrurile nu erau chiar atât de deosebite în interior.

Când parca pe aleea nepavată și plină de bălți, vedea două uși de acest fel, instalate de Jon, încadrând interiorul luminos al casei lor. Scările de la intrare, polițele neterminate ale bucătăriei, scările expuse, lemnul cald luminat de becul pe care Jon îl potrivise astfel încât să strălucească în orice direcție ar fi vrut el, oriunde ar fi lucrat. Muncea toată ziua în șopronul ăsta și, când începea să se întunece, își trimitea ucenica acasă și începea să lucreze la casă. Auzind mașina, își întorcea pentru o clipă capul spre Joyce, în chip de salut. De obicei, avea mâinile prea ocupate ca să îi facă vreun semn. Stând acolo, cu luminile de la mașină stinse, luând sacoșele cu cumpărături sau corespondența ca să le ducă în casă, Joyce era fericită fie și numai să se repeadă pe ultima bucățică până la ușă, prin întuneric, vânt și ploaia rece. Simțea cum se leapădă de oboseala acelei zile, de munca agasantă și nesigură de a face cunoscută muzica atât celor indiferenți, cât și celor receptivi. Era mult mai bine să lucrezi cu lemnul și de unul singur – pe ucenică n-o punea la socoteală – decât cu tineri imprevizibili.

Nu-i spunea lui Jon nimic din toate acestea. Lui nu-i plăcea să audă vorbindu-se despre cât de simplu și frumos, și onorabil era să lucrezi lemnul. Despre ce integritate, ce demnitate avea munca asta.

Spunea: „Tâmpenii“.

Jon și Joyce se cunoscuseră la liceu, într-un oraș industrial din Ontario. Joyce avea al doilea cel mai înalt coeficient de inteligență din clasă, iar Jon îl avea pe cel mai mare din toată școala și, probabil, din tot orașul. Toată lumea se aștepta ca ea să devină o foarte bună violonistă – asta înainte ca ea să renunțe la vioară în favoarea violoncelului –, iar el să ajungă un fel de om de știință revoluționar, ale cărui activități erau de neînchipuit pentru oamenii de rând.

În primul an de facultate, abandonaseră școala și fugiseră împreună. Lucraseră ici și colo, călătoriseră cu autobuzul de-a curmezișul continentului, trăiseră un an pe coasta Oregonului, se împăcaseră de la distanță cu părinții, cărora fuga celor doi le năruise orice speranță. Cam trecuse vremea la care să li se poată spune hipioți, dar părinții lor așa îi numeau. Ei nu se consideraseră niciodată astfel. Nu se drogau, se îmbrăcau decent, deși cam ponosit, iar Jon ținea cu tot dinadinsul să se bărbierească și o convinsese pe Joyce să-l tundă. După o vreme, se săturaseră de slujbele plătite cu salariul minim pe economie și împrumutaseră bani de la familiile lor decepționate, ca să se califice pentru slujbe mai bune. Jon învățase tâmplărie și dulgherie, iar Joyce obținuse o diplomă cu care putea să predea muzica în școli.

Slujba pe care o obținuse era în Rough River. Cumpăraseră aproape pe nimic casa dărăpănată în ultimul hal și așa începuse o nouă fază din viața lor. Își amenajaseră o grădină, se împrieteniseră cu vecinii – dintre care unii erau hipioți adevărați, care îngrijeau culturi de iarbă în adâncul pădurii și confecționau lanțuri de mărgele și săculețe cu ierburi pe care le vindeau.

Vecinii îl plăceau pe Jon. Era încă slab, cu ochii luminoși, destul de egocentric, dar un bun ascultător. Era perioada în care lumea abia începea să se deprindă cu computerele, iar el le înțelegea și putea să le explice și altora cu răbdare. Joyce nu era la fel de îndrăgită. Oamenii considerau că metodele ei pedagogice erau prea riguroase.

Joyce și Jon pregăteau împreună cina și beau din vinul lor de casă. (Rețeta după care Jon prepara vinul era exactă și avea mereu succes.) Joyce vorbea despre frustrările și întâmplările de la muncă. Jon nu vorbea prea mult – în primul rând, se concentra să gătească. Dar, când se așezau la masă, el îi spunea uneori câte ceva despre vreun client care trecuse pe acolo sau despre Edie, ucenica lui. Râdeau împreună despre vreo vorbă de-a lui Edie. Dar nu cu răutate – Joyce se gândea uneori că Edie era ca un animal de casă. Sau ca un copil. Cu toate că, dacă ar fi fost copil, copilul lor, și dacă s-ar fi purtat așa cum se purta, ei ar fi fost probabil prea uluiți și poate prea îngrijorați ca să mai râdă.

De ce? Ce însemna „așa cum se purta“? Edie nu era proastă. Jon spunea că nu era vreun geniu în ceea ce privește dulgheritul, dar învăța și reținea ceea ce i se spunea. Și, cel mai important, nu era gură-spartă. De asta se temuse Jon cel mai mult când venise vorba să angajeze un ucenic. Se inițiase o campanie guvernamentală – avea să fie plătit cu o anumită sumă pentru că învăța tâmplărie pe cineva, iar ucenicul, oricine ar fi fost, era plătit îndeajuns cât să se poată întreține pe durata studiilor. La început, Jon nu fusese dispus să o facă, dar Joyce îl convinsese. Ea credea că aveau o datorie față de societate.

Poate că Edie nu vorbea mult, dar, atunci când o făcea, era convingătoare.

– Nu beau alcool și nu mă droghez, le spusese la primul interviu. Fac parte din Alcoolicii Anonimi și sunt o alcoolică în proces de recuperare. Noi nu spunem niciodată că suntem complet vindecați, pentru că nu suntem. Nu îți revii complet niciodată în viață. Am o fiică de nouă ani, care s-a născut fără tată, deci este pe de-a-ntregul în grija mea și am de gând să o cresc cum se cuvine. Ambiția mea e să învăț dulgheritul, ca să mă întrețin pe mine și să-mi întrețin copilul.

Cât timp ținuse acest discurs, îi privise fix când pe unul, când pe celălalt, peste masa din bucătărie. Era o tânără scundă și voinică, care nu părea să aibă vârsta sau semnele pe viață suficiente care să sugereze o adevărată carieră în autodistrugere până atunci. Umeri lați, breton des, părul strâns într-o coadă de cal, nici o șansă de zâmbet.

– Și încă ceva, adăugă.

Își descheie nasturii, scoțându-și bluza cu mâneci lungi. Pe dedesubt purta un maiou. Ambele brațe, partea de sus a pieptului și – când se întoarse – și a spatelui erau împodobite cu tatuaje. Era ca și cum pielea i s-ar fi transformat într-un veșmânt sau poate într-o carte de benzi desenate, cu fețe libidinoase, dar și tandre, asediată de dragoni, balene, flăcări, prea întortocheate sau poate prea terifiante ca să poată fi înțelese.

Primul lucru la care te gândeai când vedeai toate astea era dacă nu cumva tot corpul ei fusese transformat în același fel.

– Uimitor! comentă Joyce pe un ton cât mai neutru.

– Nu știu cât e de uimitor, dar ar fi costat un purcoi de bani dacă ar fi trebuit să plătesc pentru ele, spuse Edie. Cu asta m-am ocupat într-o vreme. Vi le-am arătat pentru că unii oameni nu ar fi de acord cu așa ceva. Să presupunem că mă încing în șopron și trebuie să lucrez în cămașă.

– Pe noi nu ne deranjează, spuse Joyce și se uită la Jon. Bărbatul ridică din umeri.

Ea o întrebă pe Edie dacă voia o cană de cafea.

– Nu, mulțumesc. Edie își îmbrăcă din nou cămașa. O grămadă de oameni de la Alcoolicii Anonimi par să trăiască doar cu cafea. Eu le spun: de ce schimbați un obicei prost cu altul?

– E incredibilă, spuse Joyce mai târziu. Ai impresia că, indiferent ce spui, fata asta e-n stare să-ți țină o predică. N-am îndrăznit să o întreb despre imaculata concepție.

Jon zise:

– Are forță. Asta-i principalul. I-am văzut brațele.

Când Jon spune despre cineva că „are forță“, o face în sensul propriu al cuvântului. Pentru el, asta înseamnă că omul ar putea căra singur un copac.

În timp ce lucrează, Jon ascultă postul de radio CBC. Are muzică, dar și știri, comentarii, ascultători care sună în direct. Uneori, îi povestește lui Joyce părerile lui Edie despre ceea ce ascultaseră în ziua aceea.

Edie nu crede în evoluționism.

(La radio fusese o emisiune în care ascultătorii sunau în direct, și unii nu fuseseră de acord cu ceea ce se preda în școli.)

De ce nu?

– Păi, pentru că în țările alea din Biblie, spuse Jon, imitând tonul monoton al lui Edie, în țările alea din Biblie au o mulțime de maimuțe, iar maimuțele coborau întruna din copaci, și așa le-a venit oamenilor ideea că maimuțele, pur și simplu, au coborât din copaci și s-au transformat în oameni.

– Dar, în primul rând… începu Joyce.

– Nu contează. Nici măcar să nu încerci! Nu cunoști prima regulă atunci când te cerți cu Edie? Las-o-n pace și ține-ți gura!

Edie mai credea și că marile companii farmaceutice știau cum să vindece cancerul, dar aveau o înțelegere cu doctorii să treacă informația sub tăcere, pentru că astfel câștigau mulți bani.

Când se difuza la radio *Oda bucuriei*, îl punea pe Jon să-l închidă, pentru că i se părea îngrozitoare, funestă.

Mai credea și că Jon și Joyce – bine, de fapt, Joyce – nu trebuiau să lase pe masă, la vedere, sticle cu vin în ele.

– E cumva treaba ei? întrebă Joyce.

– Se pare că ea așa crede.

– De când ne studiază ea masa din bucătărie?

– Trebuie să treacă pe acolo când se duce la toaletă. Doar nu te aștepți să facă pipi în tufiș.

– Nu pricep de unde e asta treaba…

– Și uneori vine în bucătărie și face câteva sendvișuri pentru noi…

– Și ce? E bucătăria mea. A noastră.

– Se simte pur și simplu amenințată de udeală. E încă destul de vulnerabilă. E o chestie pe care noi n-o putem înțelege.

„Amenințată.“ „Udeală.“ „Vulnerabilă.“

De ce folosea Jon astfel de cuvinte?

Ea ar fi trebuit să înțeleagă chiar de atunci, chiar dacă el era departe de a-și da seama ce se întâmpla. Se îndrăgostea.

Se îndrăgostea… Asta implică o anumită perioadă de timp, un soi de alunecare înceată. Dar poți să ți-o închipui și ca pe o accelerare, ca la o clipă sau o secundă în care te îndrăgostești. În clipa asta, Jon nu este îndrăgostit de Edie. Pac! În clipa următoare, este. Așa ceva nu părea cu nici un chip posibil sau probabil, decât dacă îți închipui un pumn în ochi, o calamitate subită.

Lovitura destinului care schilodește un om, o glumă crudă care transformă niște ochi limpezi în pietre oarbe.

Joyce se străduia să îl convingă că greșea. Avea prea puțină experiență cu femeile. Nu fusese cu nimeni, în afară de ea. Mereu li se păruse că a avea relații cu mai mulți parteneri era infantil, că adulterul era o treabă imorală și distructivă. Acum Joyce se întreba: oare n-ar fi trebuit ca el să-și facă mai mult de cap cu alte femei?

Jon petrecuse lunile întunecoase de iarnă închis în atelierul lui, expus emanațiilor de încredere în sine ale lui Edie. Era ca și cum s-ar fi îmbolnăvit din cauza ventilației proaste.

Dacă avea să continue astfel și s-o ia în serios, Edie avea să-l scoată din minți.

– M-am gândit la asta, zise Jon. Poate că deja m-a scos.

Joyce îi spuse că astea erau prostii de adolescent, felul ăsta de a se considera prostit și neajutorat.

– Cine crezi că ești, vreun cavaler al Mesei Rotunde? Că ți-a turnat cineva vreo poțiune în băutură?

Apoi își ceru scuze. Îi spuse că singurul lucru pe care îl puteau face era să considere situația ca pe o problemă comună. O vale a umbrelor. Într-o zi, aveau să se uite în urmă și să o vadă doar ca pe un hop pe parcursul căsniciei lor.

– Trecem noi peste asta, îi zise ea.

Jon o privi rezervat, chiar cu bunătate.

– Nu există nici un „noi“, îi răspunse.

Cum de se întâmplase așa ceva? Joyce îi pune această întrebare lui Jon, și-o pune ei înseși și apoi o pune altora. O ucenică de tâmplar, cu pasul apăsat, înceată la minte, îmbrăcată în pantaloni largi și cămăși de flanel și – cât dura iarna – cu un pulover gros, plin de rumeguș. O minte care se târăște inexorabil de la un clișeu la altul sau de la o inepție la alta și care pretinde că fiecare pas al călătoriei este literă de lege. O astfel de persoană o pusese în umbră pe Joyce, cu picioarele ei lungi, talia subțire și coada ei mătăsoasă, lungă, de păr negru. Îi eclipsase inteligența, muzica și coeficientul de inteligență.

– Vă spun eu ce cred că s-a întâmplat, zise Joyce.

Asta se petrece mai târziu, când zilele s-au mărit, iar pâlcurile de crini-de-mlaștină umplu șanțurile de culoare. Când a început să meargă să predea muzica purtând ochelari fumurii, ca să-și ascundă ochii umflați de plâns și de

băutură, când, în loc să plece de la muncă direct acasă, a început să se ducă în parcul Willingdon, unde spera că Jon va veni să o caute, de teamă că s-ar putea sinucide. (A venit într-adevăr, dar numai o dată.)

– Cred că e din cauză că a trăit pe străzi, spunea ea. Prostituatele își fac tatuaje din motive profesionale, iar pe bărbați chestia asta îi excită. Nu mă refer la tatuaje – da, bineînțeles că și astea îi excită, vreau să zic faptul că femeile astea au fost de vânzare. Că au disponibilitate și experiență. Iar acum s-a cuminți t. O Maria Magdalena, aia e. Și el e atât de infantil din punct de vedere sexual, că ți se face greață de tot.

Acum are prietene cărora le poate vorbi astfel. Toate au poveștile lor. Pe unele dintre ele le știa dinainte, dar nu așa cum le cunoaște acum. Își fac confidențe, beau și râd până dau în plâns. Spun că nu le vine să creadă. Bărbații. Câte fac ei. E grețos și stupid. Pur și simplu, nu-ți vine să crezi.

Tocmai de asta e adevărat.

În mijlocul acestor discuții, Joyce se simte bine. Cu adevărat bine. Spune că acum, în unele momente, îi este chiar recunoscătoare lui Jon, pentru că se simte mai vie ca oricând. E îngrozitor, dar minunat. Un nou început. Adevărul gol-goluț. Viața goală-goluță.

Dar, când se trezea la trei sau patru dimineața, se întreba unde se află. Nu mai era în casa lor. Acum Edie era în casa aia. Edie, copilul ei și Jon. Ea însăși favorizase schimbul ăsta, crezând că avea să-l trezească pe Jon la realitate. Se mutase într-un apartament din oraș. Apartamentul era al unui profesor care își luase un an sabatic[5]. Se trezea noaptea în lumina roz pâlpâitoare a firmei restaurantului de vizavi, care scotea la iveală obiectele mexicane ale celuilalt profesor. Ghivece de cactuși, pietre ochi-de-tigru legănându-se de lănțișoare, pături în dungi sângerii. Toată autoanaliza aceea de om beat, exuberanța aceea ieșeau din ea ca o vomă. În rest, nu era mahmură. Părea că ar fi putut să înoate în alcool și tot s-ar fi trezit uscată ca o foaie de carton, strivită.

Viața ei nu mai exista. O catastrofă banală.

Adevărul e că era încă beată, chiar dacă se simțea extrem de trează. O pândea riscul de a se urca în mașină și de a porni spre casă. Nu de a ajunge în vreun șanț, pentru că, în asemenea momente, conducea foarte încet, de parcă era în transă, ci de a parca în curtea de lângă ferestrele întunecate și de a urla la Jon că, pur și simplu, trebuiau să înceteze.

Încetează. Nu-i bine ce facem. Spune-i să plece.

Adu-ți aminte când am dormit pe câmp și ne-am trezit, și vacile rumegau în jurul nostru, și nu știusem că fuseseră acolo cu o noapte înainte. Adu-ți aminte cum ne-am spălat în pârâul rece ca gheața. Am cules ciuperci pe insula Vancouver, am luat avionul înapoi spre Ontario și le-am vândut ca să ne putem plăti călătoria, când mama ta era bolnavă și am crezut că o să moară. Și spuneam: ce mai fază, nici măcar nu suntem niște drogați, pur și simplu ne facem datoria de buni fii.

Soarele răsărea, culorile mexicane începeau să îi rănească privirea cu hidoșenia lor din ce în ce mai pronunțată, și, după un timp, se ridica din pat, se spăla, își întindea niște fard pe obraji și bea cafeaua pe care o făcuse tare și groasă ca un mâl, apoi își punea pe ea câteva dintre noile ei haine. Își cumpărase bluze transparente, fuste crețe și cercei împodobiți cu pene în culorile curcubeului. Mergea să predea la școală arătând ca o dansatoare țigancă sau ca o chelneriță de bar tematic. Râdea din orice și flirta cu toți. Cu bărbatul care îi pregătea micul dejun în localul de la parter și cu tânărul care îi făcea plinul la benzinărie, și cu funcționarul care vindea timbre la poștă. Se gândea că Jon va auzi cât de frumoasă era, cât de sexy și de fericită, cum dădea, pur și simplu, toți bărbații pe spate. Îndată ce ieșea din apartament, se simțea ca pe o scenă, iar Jon era spectatorul ei esențial, deși indirect. Deși Jon nu fusese niciodată impresionat de frumusețea ostentativă sau de flirturi, nu crezuse niciodată că asta o făcea să fie frumoasă. Când călătoreau, fuseseră adesea nevoiți să se descurce cu o garderobă comună. Șosete groase, jeanși, cămăși închise la culoare, geci de fâș.

Încă o schimbare.

Până și cu cei mai mici sau mai slabi elevi pe care îi avea, tonul ei devenise mângâietor, glumeț, iar încurajările ei erau irezistibile. Își pregătea elevii pentru recitalul de la sfârșitul anului școlar. Înainte, nu fusese entuziasmată de serile acestea de recitaluri publice – i se părea că ele afectau evoluția elevilor care aveau, într-adevăr, aptitudini pentru muzică, punându-i într-o situație pentru care nu erau pregătiți. Atâta efort și presiune nu puteau crea decât false valori. Dar, în acest an, se implicase trup și suflet în fiecare aspect al spectacolului. Programul, luminile, prezentările și, bineînțeles, interpretarea. Trebuie să fie o experiență plăcută, proclamase singură. Plăcută atât pentru elevi, cât și pentru public.

Bineînțeles că se baza pe prezența lui Jon. Fiica lui Edie avea să urce pe scenă, așa că Edie trebuia să fie acolo. Iar Jon trebuia să o însoțească pe Edie.

Prima apariție a lui Jon și Edie ca un cuplu în fața tuturor. Ieșirea la lumină. Nu puteau s-o evite. Asemenea schimbări de parteneri nu erau neobișnuite, mai ales printre cei care locuiau în partea de sud a orașului. Dar nu erau nici la ordinea zilei. Faptul că astfel de comportamente nu erau considerate scandaloase nu însemna că nu atrăgeau atenția. La început, înainte ca apele să se liniștească, exista o perioadă necesară de interes, apoi lumea se obișnuia cu noua alianță. În timp ce se întâmpla asta, noul cuplu putea fi văzut stând de vorbă – sau măcar salutându-se – cu foștii parteneri, acum ostracizați, la băcănie.

Dar Joyce nu se vedea jucând un astfel de rol în timp ce era urmărită de Edie și de Jon – ei bine, de fapt, de Jon – în seara recitalului.

Cum se vedea? Dumnezeu știe. Oricum, nu a crezut nici o clipă că avea să-l impresioneze pe Jon într-atât, încât să-i vină mintea la cap în clipa când ea avea să apară la sfârșitul spectacolului, pentru a primi aplauzele. Nu a crezut că, odată ce avea să o vadă fericită, strălucitoare și stăpână pe situație, nu deprimată și cu tendințe suicidare, lui Jon avea să i se frângă inima, dându-și seama de prostia lui. Dar s-a gândit la ceva asemănător – ceva ce nu putea fi definit, dar la care nu se putea abține să nu spere.

A fost cel mai bun recital de până atunci. Toată lumea spunea asta. Se spunea că fusese mai multă vervă. Mai multă veselie și, cu toate astea, mai multă simțire. Copiii se costumaseră în funcție de muzica pe care o interpretaseră. Fețele lor fuseseră machiate astfel încât să nu se vadă că sunt emoționați, că par duși la tăiere.

Când Joyce își făcu apariția la sfârșit, purta o fustă lungă de mătase neagră, care avea sclipiri argintii când se mișca. Avea cercei mari de argint și sclipici în părul lăsat liber. Printre aplauze, se auziră câteva fluierături de admirație.

Jon și Edie nu erau în public.

II

Joyce și Matt dau o petrecere în casa lor din North Vancouver, pentru a sărbători aniversarea celor șaizeci și cinci de ani ai lui Matt. Matt e neuropsiholog și, pe deasupra, un bun violonist amator. Așa a cunoscut-o pe Joy, acum violoncelistă profesionistă și cea de-a treia lui soție.

– Uită-te la toți oamenii ăștia de aici! spune Joyce. Sunt o adevărată panoplie.

Joyce e o femeie suplă, plină de energie, cu o claie de păr vopsit argintiu și ușor adusă de spate, un posibil efect al faptului că își răsfață violoncelul sau poate al obiceiului de a fi un ascultător atent și un vorbitor mereu gata să ia cuvântul.

Sunt colegii lui Matt de la facultate, desigur, cei pe care el îi consideră prieteni apropiați. E un bărbat generos, dar care spune ceea ce gândește, și e la mintea cocoșului că nu toți colegii lui se încadrează în această categorie. A venit și Sally, prima lui nevastă, însoțită de îngrijitoarea ei. Creierul lui Sally a fost afectat într-un accident de mașină, pe când avea douăzeci și nouă de ani, așa că e puțin probabil să știe cine e Matt sau cei trei fii ai ei, acum maturi, sau că aceasta e casa în care a trăit în tinerețe. Dar manierele desăvârșite i-au rămas aceleași și e încântată să cunoască oameni noi, chiar dacă a mai făcut cunoștință cu ei cu cincisprezece minute în urmă. Îngrijitoarea ei e o mică scoțiancă foarte curată, care explică de mai multe ori că nu e obișnuită cu petrecerile mari și zgomotoase ca aceasta și că nu bea când e de serviciu.

Doris, cea de-a doua soție a lui Matt, a trăit cu el mai puțin de un an, cu toate că au fost căsătoriți timp de trei ani. A venit acum cu Louise, iubita ei mult mai tânără, și cu fiica lor, un bebeluș, pe care Louise a născut-o cu câteva luni în urmă. Doris a rămas prietenă cu Matt și mai ales cu Tommy, mezinul lui Matt și al lui Sally, care era destul de mic pentru ca ea să fi avut grijă de el când fusese căsătorită cu tatăl lui. Au venit și cei doi fii mai mari ai lui Matt, împreună cu copiii lor și cu mamele copiilor, cu toate că una dintre ele nu mai e căsătorită cu tatăl lor. Acesta e însoțit de partenera actuală și de fiul ei, care s-a încăierat cu unul dintre copiii familiei, disputându-și leagănul.

Tommy l-a adus pentru prima oară pe Jay, iubitul lui, care deocamdată nu a scos nici un cuvânt.

Tommy i-a spus lui Joyce că Jay nu este obișnuit cu familiile.

– Îl înțeleg, spune Joyce. Într-o vreme, nici eu nu eram obișnuită.

Râde – nu s-a oprit din râs cât timp a explicat statutul membrilor oficiali și al celor mai îndepărtați a ceea ce Matt numește „clanul“. Ea nu are copii, cu toate că are un fost soț, Jon, care locuiește mai sus, pe coastă, într-un orășel industrial, acum decăzut. L-a invitat la petrecere, dar el nu a putut să vină. Nepotul celei de a treia lui soții era botezat în aceeași zi. Sigur că Joyce o invitase și pe soția lui – numele ei este Charlene și are o patiserie. Ea îi scrisese biletul acela drăguț despre botez, făcând-o pe Joyce să-i spună lui Matt că nu îi vine să creadă că Jon se alesese cu o nevastă habotnică.

– Chiar mi-aș fi dorit să fi venit, spune ea, explicându-i întreaga situație unui vecin. (Invitaseră și vecinii, ca să nu se iște discuții din cauza zgomotului.) Atunci aș fi putut avea și eu partea mea de complicații. A mai fost o altă nevastă, dar habar n-am ce s-a ales de ea și cred că nici el nu știe.

Au o grămadă de mâncare făcută de Joyce și de Matt sau adusă de invitați, mult vin, punci de fructe pentru copii și punci adevărat, pe care Matt l-a preparat pentru eveniment – în cinstea vremurilor bune, spune el, când lumea știa să bea cu adevărat. Spune că l-ar fi făcut într-un tomberon spălat și curățat, așa cum se făcea pe vremuri, dar acum toată lumea ar fi prea simandicoasă ca să bea așa ceva. Oricum, cei mai mulți dintre tineri ocolesc punciul.

Spațiul e vast. Este și un teren de crichet, dacă oamenii vor să joace, și leagănul, obiect de dispută, de pe vremea copilăriei lui Matt, leagăn pe care proprietarul l-a scos din garaj. Majoritatea copiilor nu au văzut în viața lor decât leagănele din parc și jucăriile din plastic instalate în propriile lor curți. Cu siguranță, Matt e unul dintre ultimii locuitori din Vancouver care mai are disponibil un leagăn din copilărie și care locuiește în casa unde a crescut, o casă de pe Windsor Road, pe coasta muntelui Grouse, unde se întindea odată marginea pădurii. Acum, casele se cațără tot mai sus, majoritatea mari cât niște palate, cu garaje imense. Matt spune că, în curând, casa asta o să dispară. Taxele sunt monstruoase. Va trebui să dispară și va fi înlocuită de niște hidoșenii.

Joyce nu-și poate închipui viața alături de Matt în altă parte. Aici se întâmplă mereu atât de multe. Oameni care vin și pleacă, uitând diverse lucruri în urmă (inclusiv copii) și recuperându-le mai târziu. Cvartetul de coarde, organizat sâmbăta după-amiază în birou de Matt, întâlnirea Asociației Unitarienilor din sufragerie, sâmbătă seara, strategiile pentru Partidul Ecologiștilor puse la cale în bucătărie. Grupul de teatru dând o reprezentație în fața casei, în timp ce altcineva împărtășește câtorva ascultători amănuntele unei drame din viața reală (prezența lui Joyce fiind solicitată în ambele locuri). Matt și un coleg de facultate, în birou, punând la punct detaliile unei strategii, cu ușile închise.

Spune adesea că ea și Matt sunt rareori singuri împreună, poate doar în pat.

– Iar atunci, el citește ceva important.

În timp ce ea citește ceva neimportant.

Nu contează. Matt aduce cu el veselie, căldură și un apetit de care poate că Joyce are nevoie. Chiar și la facultate – unde e ocupat cu doctoranzi, colaboratori, posibili dușmani și detractori – pare că se mișcă într-un vârtej

aproape scăpat de sub control. Toate astea i se păreau odată nespus de liniștitoare. Și, dacă ar avea timp să privească totul din afară, poate că încă i s-ar părea așa. Poate că, din afară, s-ar invidia pe sine însăși. Poate că lumea o invidiază sau cel puțin o admiră, crezând că se potrivește atât de bine cu el, cu toți prietenii ei, cu îndatoririle și activitățile ei și – bineînțeles – cu propria ei carieră. Privind-o acum, nu ai crede că, atunci când a ajuns în Vancouver, era atât de singură, încât fusese de acord să iasă în oraș cu băiatul de la spălătorie, cu zece ani mai tânăr decât ea. Și care îi mai și trăsese clapa.

Acum merge pe iarbă, purtând un șal pe braț pentru bătrâna doamnă Fowler, mama lui Doris, cea de-a doua soție și lesbiană de dată recentă. Doamna Fowler nu poate sta la soare, dar i se face frig la umbră. În cealaltă mână, Joyce duce un pahar cu limonadă proaspătă pentru doamna Gowan, însoțitoarea de serviciu a lui Sally. Doamnei Gowan punciul pentru copii i s-a părut prea dulce. Nu-i dă voie lui Sally să bea nimic – ar putea vărsa băutura pe rochia ei frumoasă ori ar putea să ude în joacă pe cineva. Pe Sally nu pare să o deranjeze această interdicție.

Traversând peluza, Joyce ocolește un grup de tineri care stau așezați în cerc. Tommy și noul lui prieten, și alți amici pe care i-a văzut adesea prin casă, și încă alții, pe care nu-și amintește să-i fi văzut vreodată.

Îl aude pe Tommy spunând:

– Nu, nu sunt Isadora Duncan.

Toți izbucnesc în râs.

Joyce își dă seama că, probabil, joacă jocul acela dificil și snob care era la modă cu câțiva ani în urmă. Cum se numea? Are impresia că începea cu *B*. Ar fi crezut că tinerii ăștia sunt prea antielitiști ca să-și ocupe timpul cu așa ceva.

Buxtehude. A pronunțat cuvântul cu voce tare.

– Jucați Buxtehude.

– Cu B-ul ai nimerit-o, îi spune Tommy, râzând de ea, astfel încât să poată râde și ceilalți. Vedeți, spune el, *belle mére*[6] nu e așa de toantă. Dar e muziciană. Buxtahoody ăsta nu era muzician?

– Buxtehude a mers cincizeci de mile pe jos ca să-l asculte pe Bach cântând la orgă, zice Joyce pufnind ușor. Da. Era muzician.

Tommy spune:

– Foarte tare.

O fată se ridică din cerc, iar Tommy o strigă.

– Hei, Christie! Christie! Nu mai joci?

– Mă întorc. Mă duc în boscheți să-mi fumez mizeria asta de țigară.

Fata poartă o rochie scurtă și creață, care te duce cu gândul la un articol de lenjerie sau la o cămașă de noapte, și un sacou sobru, negru, cu gulerul tăiat foarte jos. Păr subțire și deschis la culoare, o față palidă, cu trăsături nedefinite, sprâncene invizibile. Joyce o antipatizează din prima clipă. Se gândește că e genul de fată a cărei misiune în viață este să-i facă pe ceilalți să se simtă prost. Vine neinvitată – Joyce crede că probabil nu a fost invitată – la o petrecere dată în casa unor oameni pe care nu îi cunoaște, dar pe care crede că are dreptul să-i disprețuiască. Din cauza dispoziției vesele (superficiale?) și a ospitalității lor burgheze. (Oare oamenii mai folosesc cuvântul „burghez“?)

Nu e vorba că n-ar putea fuma oriunde are chef. Nu există nici un semn cu „fumatul interzis“ prin preajmă, nici măcar în casă. Joyce simte că mare parte din veselie i-a dispărut.

– Tommy, spune ea brusc. Tommy, nu vrei să-i duci șalul bunicii Fowler? Se pare că îi e frig. Iar limonada este pentru doamna Gowan. Știi tu. Persoana care stă cu mama ta.

Nu strică să-i amintească faptul că are anumite relații și responsabilități.

Tommy se ridică iute și grațios în picioare.

– Botticelli[Z], spune el luându-i șalul și limonada.

– Scuze. N-am vrut să vă stric jocul.

– Oricum, nu ne prea pricepem, îi spune un băiat pe care Joyce îl știe. Justin. Nu suntem atât de deștepți cum erați voi odată.

– Bine spus „eram“, zice Joyce și, pe moment, nu știe ce să facă sau unde să meargă.

Spală farfuriile în bucătărie. Joyce, Tommy și noul lui prieten, Jay. Petrecerea s-a terminat. Oamenii și-au luat la revedere sărutându-se, îmbrățișându-se și vorbind însuflețit, unii ducând platouri cu mâncare pentru care Joyce nu are loc în frigider. S-au aruncat salate ofilite, tarte cu cremă și ouă umplute. Se mâncaseră oricum foarte puține ouă umplute. Rețete de modă veche. Prea mult colesterol.

– Ce păcat, am muncit o grămadă la ele! Probabil că le-am adus aminte de mesele organizate la biserică, spune Joyce, răsturnând un platou întreg în coșul de gunoi.

– Bunica mea făcea ouă umplute, zice Jay.

Acestea sunt primele cuvinte pe care i le-a adresat lui Joyce, iar ea observă expresia de recunoștință a lui Tommy. Și ea se simte recunoscătoare, chiar dacă a fost încadrată în aceeași categorie de vârstă cu bunica lui Jay.

– Am mâncat câteva și au fost bune, spune Tommy.

El și Jay au muncit cel puțin jumătate de oră cot la cot cu ea, adunând pahare, farfurii și tacâmuri împrăștiate pe toată peluza, pe verandă și prin toată casa, chiar și în cele mai neobișnuite locuri, de pildă în ghivece ori sub pernele de pe canapea.

Băieții – căci ea îi consideră niște băieți – au încărcat mașina de spălat vase mai bine decât ar fi putut ea să o facă, așa epuizată cum e, și au pregătit apa fierbinte cu detergent și pe cea rece în chiuvetă, pentru pahare.

– Am putea să le punem și pe ele în mașină, spune Joyce, dar Tommy e de altă părere.

– Dacă n-ai fi din cale-afară de obosită din cauza lucrurilor pe care a trebuit să le faci astăzi, nu ți-ar trece prin cap să le pui în mașina de spălat.

Jay le spală, Joyce le șterge, iar Tommy le pune la locul lor. Încă își amintește unde sunt așezate lucrurile în casa asta. Afară, pe terasă, Matt discută aprins cu un coleg de la facultate. Se pare că nu e chiar atât de beat pe cât dădeau de înțeles numeroasele îmbrățișări și saluturile prelungite de adineauri.

– Se prea poate să nu fiu în toate mințile, zice Joyce. În clipa asta, instinctul îmi spune să arunc toată vesela și să cumpăr tacâmuri de plastic.

– E sindromul postpetrecere, spune Tommy. Cunoaștem.

– Cine e fata în rochie neagră? întreabă Joyce. Cea care a renunțat să mai joace?

– Christie? Probabil de Christie vorbești. Christie O'Dell. E soția lui Justin, dar poartă numele de dinainte de căsătorie. Îl știi pe Justin.

– Sigur că-l știu pe Justin. Doar că nu știam că s-a căsătorit.

– Ah, ce repede cresc! o tachinează Tommy. Justin are treizeci de ani, adaugă el. Probabil că ea e mai în vârstă.

Jay spune:

– Sigur e mai în vârstă.

– Arată interesant, spune Joyce. Cum e fata?

– E scriitoare. E de treabă.

Aplecându-se deasupra chiuvetei, Jay scoate un sunet pe care Joyce nu îl poate interpreta.

– E destul de distantă, zice Tommy. Și i se adresează lui Jay: Am dreptate? Așa-i?

– Se crede buricul pământului, spune Jay răspicat.

– Tocmai și-a publicat prima carte, zice Tommy. Am uitat titlul. E ceva în genul „cum să“, nu cred că e un titlu prea reușit. Când ți se publică prima carte, cred și eu că te consideri buricul pământului pentru o vreme.

Câteva zile mai târziu, trecând prin dreptul unei librării din Lonsdale, Joyce vede fața fetei pe un afiș. Uite-i și numele, Christie O'Dell. Poartă o pălărie neagră și același sacou negru pe care l-a purtat la petrecere. Făcut la comandă, sobru, cu guler tăiat foarte jos. Cu toate că nu prea are ce să arate în decolteu. Privește direct spre aparatul de fotografiat cu privirea ei sumbră, rănită și distant-acuzatoare.

Unde a mai văzut-o Joyce? La petrecere, bineînțeles. Dar, chiar și atunci, învăluită de antipatia aceea lipsită de sens, simțise că o mai văzuse undeva.

O elevă? Avusese atât de mulți elevi de-a lungul timpului!

Intră în librărie și cumpără un exemplar din cartea ei. *Cum să trăim*. Fără semn de întrebare. Femeia care i-a vândut-o îi spune:

– Să știți că, dacă veniți cu ea vineri, între două și patru, autoarea va fi aici să vă dea un autograf. Trebuie doar să nu rupeți eticheta aurie, care arată că ați cumpărat-o de la noi.

Joyce nu a înțeles niciodată chestia cu statul la coadă ca să poată surprinde o privire a autorului și apoi să plece cu numele unui străin scris în carte. Așa că murmură ceva politicos, fără să spună nici da, nici nu.

Nici măcar nu e sigură că va citi cartea. A început vreo două biografii bune, despre care e sigură că vor fi mai pe gustul ei decât volumul ăsta.

Cum să trăim e o antologie de povestiri, nu un roman. Treaba asta, în sine, e dezamăgitoare. Pare să afecteze seriozitatea cărții, făcând autorul să pară doar un novice care bate la porțile Literaturii, și nu un scriitor instalat în siguranță în spatele lor.

Totuși, în seara aceea, Joyce ia cartea în pat și deschide conștiincioasă la cuprins. La jumătatea acestuia, un titlu îi atrage atenția.

Kindertotenlieder.

Mahler. Un teritoriu cunoscut. Liniștită, caută pagina. Cineva, probabil chiar autoarea, a avut bunul-simț de a oferi o traducere. „Cântece despre moartea copiilor“.

Lângă ea, Matt pufnește.

Joyce știe că nu e de acord cu ceva ce tocmai a citit și că i-ar face plăcere dacă ea l-ar întreba. Așa că îl întreabă.

– Iisuse! Ce idiot!

Pune *Cum să trăim* cu fața în jos pe piept, dregându-și glasul pentru a-i da de înțeles că e gata să-l asculte.

Pe coperta a patra a cărții apare aceeași poză a autoarei, de data asta fără pălărie. Tot nezâmbitoare și posomorâtă, dar ceva mai puțin pretențioasă. În timp ce Matt vorbește, Joyce își ridică genunchii, astfel încât să poată sprijini cartea de ei și să parcurgă cele câteva rânduri ale biografiei de pe copertă.

Christie O'Dell a crescut în Rough River, un orășel de pe coasta Columbiei Britanice. A absolvit programul de scriere creativă al Universității British Columbia. Locuiește în Vancouver, Columbia Britanică, împreună cu soțul ei Justin și cu pisica Tiberius.

Când a terminat de explicat despre ce e vorba în tâmpenia de carte pe care o citește, Matt își ridică ochii, aruncă o privire spre ea și îi spune:

– Asta e fata care a fost la petrecerea noastră.

– Da. O cheamă Christie O'Dell. E soția lui Justin.

– Și a scris o carte? Ce fel de carte?

– Ficțiune.

– Aha.

Și-a reluat lectura, dar, după o clipă, o întreabă, cu o umbră de regret:

– Și e bună?

– Nu știu încă.

„Locuia cu mama ei", citește ea, „într-o casă între munți și mare…"

Îndată ce a citit aceste cuvinte, Joyce se simte prea stânjenită ca să mai continue. Sau să continue să citească alături de soțul ei. Închide cartea și spune:

– Cred că am să cobor puțin.

– Te deranjează lumina? Mă pregăteam să o sting.

– Nu. Cred că vreau niște ceai. Ne vedem curând.

– Probabil am să adorm.

– Noapte bună, atunci!

– Noapte bună!

Îl sărută și ia cartea cu ea.

*

Locuia cu mama ei într-o casă între munți și mare. Înainte de asta, locuise cu doamna Noland, care avea grijă de orfani. Numărul copiilor din casa doamnei Noland varia, în funcție de perioadă, dar erau mereu prea mulți. Cei mai mici dormeau într-un pat în mijlocul camerei, și cei mai mari dormeau în pătuțuri lipite de fiecare latură a patului, astfel încât cei mici să nu cadă din el. Un clopoțel îi trezea dimineața. Doamna Noland stătea în prag, agitând clopoțelul. Când suna a doua oară, trebuia să fi fost deja la toaletă, să te fi spălat și îmbrăcat și să fii gata de micul dejun. Copiii mai mari trebuiau să-i ajute pe cei mici, apoi să facă paturile. Uneori, cei mici, de la mijloc, udau patul pentru că le era greu să se târâie peste cei mari și să ajungă la timp la toaletă. Unii copii mai mari îi pârau, dar alții erau mai de treabă și trăgeau cuvertura deasupra, lăsând așternuturile să se usuce, iar uneori, când se băgau noaptea în pat, cearșafurile încă nu se uscaseră. Asta era cam tot ce-și amintea despre doamna Noland.

Apoi se mutase cu mama ei și, în fiecare seară, mama ei o lua la întrunirile Alcoolicilor Anonimi. Trebuia să o ia cu ea pentru că nu avea cu cine să o lase. La Alcoolicii Anonimi aveau o cutie de Lego pentru copii, dar ei nu prea îi plăcea Lego. După ce începuse să învețe să cânte la vioară la școală, lua cu ea vioara la Alcoolicii Anonimi. Nu putea să cânte acolo, dar trebuia să aibă grijă tot timpul de ea, pentru că vioara era a școlii. Dacă lumea începea să vorbească foarte tare, putea să exerseze discret.

Lecțiile de vioară se predau la școală. Dacă nu voiai să cânți la nici un instrument, puteai să alegi trianglul, dar profesoarei îi plăcea dacă alegeai un instrument mai dificil. Profesoara era o femeie înaltă, cu părul castaniu, pe care îl purta de obicei pe spate, într-o coadă împletită. Mirosea altfel decât celelalte profesoare. Unele se dădeau cu parfum, dar ea nu se parfuma niciodată. Mirosea a lemne sau a sobă, sau a copaci. Mai târziu, copilul crezuse că mirosea a rumeguș de cedru. După ce începuse să lucreze pentru soțul profesoarei, mama ei mirosea la fel, dar parcă nu întocmai la fel. Diferența părea a fi că mama ei mirosea a lemn, dar profesoara mirosea a lemn din care izvorăște muzica.

Copilul nu era foarte talentat, dar se străduia din greu. Nu pentru că ar fi iubit muzica. Exersa din dragoste pentru profesoară, din nici un alt motiv.

Joyce pune cartea pe masa din bucătărie și privește din nou poza autoarei. Recunoaște ceva din Edie în acel chip? Nimic. Nimic din ea în forma sau în expresia chipului.

Se ridică și aduce coniacul, își toarnă puțin în ceai. Încearcă să-și amintească numele copilului lui Edie. Sigur nu o chema Christie. Nu-și amintea ca Edie să o fi adus în casă. La școală erau mai mulți copii care învățau să cânte la vioară.

Copila nu putea să fi fost în totalitate lipsită de aptitudini, altfel Joyce ar fi îndrumat-o către un instrument mai ușor decât vioara. Dar nu se poate nici să fi fost talentată, altfel numele ei i-ar fi rămas întipărit în minte.

O expresie goală. Un strop de copilărie feminină. Cu toate că Joyce recunoscuse ceva în chipul fetiței, al femeii, al adultului.

Poate că venise acasă la ei când Edie îl ajuta sâmbăta pe Jon? Sau chiar în zilele acelea când Edie își făcea apariția ca un fel de musafir, nu ca să muncească, ci ca să vadă cum mai mergea lucrul, să dea o mână de ajutor dacă era nevoie. Se trântea pe jos ca să vadă ce făcea Jon, amestecându-se în orice conversație pe care o purta el cu Joyce, în acea prețioasă zi liberă.

Christine. Sigur că da. Asta era. Din care se făcea foarte ușor Christie.

Christine trebuie să fi fost implicată cumva în ritualul de curtare, iar Jon trebuie să le fi vizitat în apartament, tot așa cum Edie făcea vizite neașteptate acasă la ei. Edie trebuie să o fi tras de limbă pe copilă.

Îți place Jon?

Îți place casa lui Jon?

Nu ar fi frumos dacă am locui în casa lui Jon?

Mami și Jon se plac foarte mult unul pe celălalt și, când doi oameni se plac foarte mult, vor să trăiască în aceeași casă. Profesoara ta de muzică și Jon nu se plac la fel de mult pe cât se plac mami și Jon, așa că tu și cu mami și Jon vom locui în casa lui Jon, iar profesoara ta va pleca și se va muta într-un apartament.

Era aiurea; Edie nu ar fi îndrugat niciodată prostiile astea, să recunoaștem.

Joyce își închipuie că știe cum va evolua povestirea. Copilul derutat, pierdut printre problemele și iluziile adulților, împins și tras în toate direcțiile. Dar, când se apucă din nou de citit, descoperă că nu se pomenește aproape nimic de schimbul de locuințe.

Totul se învârte în jurul afecțiunii copilului față de profesoară.

Joi, ziua în care ia lecțiile de muzică, e ziua mult așteptată a săptămânii, iar fericirea sau nefericirea adusă de ziua aceasta ține de cât de bine sau de prost cântă copila și de cât de remarcată e de profesoară. Ambele variante sunt

aproape de nesuportat. Glasul profesoarei poate fi calm, amabil, glumeț pentru a-și ascunde oboseala și dezamăgirea. Copila e distrusă. Sau profesoara este brusc veselă și binedispusă.

– Bravo! Bravo ție! Chiar te-ai descurcat bine astăzi.

Iar fetița e atât de fericită, încât o apucă durerea de stomac.

Apoi urmează joia în care fetița s-a împiedicat pe terenul de joacă, julindu-și genunchiul. Profesoara îi curăță rana cu o cârpă umezită cu apă caldă, anunțând-o cu vocea ei dintr-odată blândă că pentru rana asta merită ceva bun, și se întinde spre castronașul cu bomboane pe care le folosește pentru a-i încuraja pe elevii mai mici.

– Care e preferata ta?

– Oricare, răspunde copilul, copleșit.

Este acesta începutul unei schimbări? E oare din cauza primăverii, a pregătirilor pentru recital?

Copila se simte aleasă. Are să fie solistă. Iar asta înseamnă că joia, după ore, trebuie să rămână la școală, ca să repete, așa că pierde autobuzul școlii, care o duce spre casa unde locuiește acum împreună cu mama ei. Profesoara o va duce cu mașina. Pe drum, o întreabă dacă are emoții din cauza recitalului.

Oarecum.

Ei bine, îi zice profesoara, atunci trebuie să se concentreze și să se gândească la lucruri cu adevărat frumoase. De exemplu, la o pasăre care zboară pe cer. Care e pasărea ei preferată?

Din nou lucruri preferate. Copilei nu-i trece prin minte nici măcar un singur nume de pasăre. Apoi:

– Cioara?

Profesoara râde.

– Bine. Bine. Gândește-te la o cioară! Chiar înainte de a cânta, gândește-te la o cioară!

Apoi, poate intuind că a umilit-o, pentru a compensa faptul că izbucnise în râs, profesoara îi sugerează să meargă amândouă în parcul Willingdon și să vadă dacă chioșcul de înghețată se deschisese pe perioada verii.

– Ai tăi nu se îngrijorează dacă nu te duci direct acasă?

– Știu că sunt cu dumneavoastră.

Chioșcul e deschis, cu toate că sortimentele de înghețată nu sunt multe. Încă nu au adus aromele mai interesante. Fetița alege căpșunele, de data asta se asigură că știe ce să spună, în toată încântarea și agitația sa. Profesoara vrea

înghețată de vanilie, așa cum vor mulți adulți. Cu toate că glumește cu vânzătorul, îndemnându-l să se grăbească și să se aprovizioneze cu înghețata cu aromă de rom și de stafide, altfel nu are să-i mai placă de el.

Poate că atunci are loc altă schimbare. Fetița se liniștește când o aude vorbind pe tonul acela, cu un glas ușor impertinent, așa cum vorbesc fetele mai mari. Din acel moment, e mai puțin înmărmurită de admirație, dar deplin fericită. Merg amândouă cu mașina pe doc, ca să privească bărcile trase la țărm, iar profesoara îi mărturisește că mereu și-a dorit să locuiască pe o casă plutitoare. Nu-i așa că ar fi distractiv? spune ea, iar fetița e de acord – bineînțeles. Aleg o barcă în care le-ar plăcea să locuiască. E lucrată artizanal și vopsită în albastru-deschis, cu un șir de ferestre micuțe, pe ale căror pervazuri sunt mușcate în ghivece.

Asta duce la o conversație despre casa în care locuiește fetița acum, casa în care a locuit profesoara. Și cumva, după asta, de fiecare dată când profesoara o duce acasă, se întorc la același subiect. Copila spune că îi place să aibă camera ei, dar că nu îi place întunericul de afară. Câteodată, copilei i se pare că aude animalele sălbatice lângă fereastră.

Ce animale sălbatice?

Urși, pume. Mama ei îi spune că se ascund în tufișuri și că ea nu trebuie niciodată să se ducă acolo.

– Fugi și te bagi în patul mamei când îi auzi?

– N-am voie să fac asta.

– O, Doamne, de ce nu?

– Acolo e Jon.

– Și ce crede Jon despre urși și pume?

– Crede că nu sunt decât cerbi.

– S-a supărat pe mama ta pentru ce ți-a zis?

– Nu.

– Am impresia că nu se supără niciodată.

– S-a cam enervat o dată. Când eu și mama i-am aruncat tot vinul la chiuvetă.

Profesoara îi spune că e păcat să te temi de pădure tot timpul. Poți să te plimbi în pădure, spune, iar animalele sălbatice nu te deranjează, mai ales dacă faci zgomot, ceea ce, de obicei, se și întâmplă. Ea cunoaște poteci ferite și știe numele tuturor florilor sălbatice care sunt pe cale să înflorească. Măseaua-ciutei. Perivinca. Turtița mare. Violete purpurii și căldărușe. Crini de ciocolată.

– Cred că au alt nume, dar mie îmi place să le zic crini de ciocolată. Sună delicios. Bineînțeles, asta nu are legătură cu gustul lor, ci cu felul în care arată. Au exact culoarea ciocolatei, cu un pic de purpuriu, asemenea zmeurei strivite. Sunt flori rare, dar știu eu un loc unde cresc.

Joyce pune iar cartea jos. Gata, acum chiar s-a prins și simte oroarea apropiindu-se. Copilul nevinovat, adultul pervers și viclean, seducția. Ar fi trebuit să știe. Zilele astea, subiectul e foarte la modă, practic obligatoriu. Pădurea, florile de primăvară. Aici, scriitoarea își va grefa invenția hidoasă pe oameni și pe situații desprinse din viața reală, prea leneșă ca să inventeze, dar nu și să facă rău.

Pentru că o parte era adevărată, evident. Joyce își amintește lucruri pe care le uitase. O condusese pe Christine acasă cu mașina, dar nu se gândise niciodată la ea ca la Christine, ci ca la copilul lui Edie. Își amintește că nu putea să-și bage mașina în curte ca să poată întoarce și de asta lăsa mereu copila pe marginea drumului, apoi conducea încă un kilometru până ajungea într-un loc ca să întoarcă. Nu-și amintește nimic legat de înghețată. Dar existase o casă plutitoare exact ca aceea, andocată. Chiar și florile, până și întrebările îngrozitoare, șirete, ale fetiței – toate puteau fi adevărate.

Trebuie să citească mai departe. Ar vrea să-și mai toarne coniac, dar are o repetiție la nouă dimineața.

*

Nici vorbă de așa ceva. Iar a făcut o greșeală. Pădurea și crinii de ciocolată ies din poveste, autoarea aproape că a lăsat în urmă recitalul. Școala tocmai s-a terminat. Duminică dimineața, după ultima săptămână de școală, fetița e trezită devreme. Aude vocea profesoarei în curte și se duce la fereastră. Uite-o în mașină, cu geamul coborât, vorbind cu Jon. O remorcă de mici dimensiuni e prinsă de mașină. Jon e în picioarele goale, cu bustul gol, doar în jeanși. O strigă pe mama fetiței, iar ea apare în ușa bucătăriei și face câțiva pași în curte, dar fără să se apropie de mașină. E îmbrăcată cu o cămașă de-a lui Jon, pe care o poartă în loc de capot. Poartă mereu mâneci lungi, ca să-și ascundă tatuajele.

Conversația privește obiectul din apartament pe care Jon promite să îl ia. Profesoara îi zvârle cheile. Apoi el și mama copilei, vorbind în același timp, insistă să ia și alte lucruri. Dar profesoara râde amar și spune: „Vi le las pe

toate“. Curând, Jon spune: „OK. Pe curând“, și profesoara îl imită: „Pe curând“, iar mama fetiței nu spune nimic audibil. Profesoara râde la fel ca mai înainte, iar Jon îi dă indicații cum să întoarcă mașina și remorca prin curte. În acest moment, copilul, în pijama, coboară scările în fugă, deși știe că profesoara nu e în dispoziția potrivită să stea de vorbă cu ea.

– Tocmai ai ratat-o, o anunță mama copilei. Trebuia să prindă feribotul.

Se aude un claxon; Jon ridică o mână. Apoi traversează curtea și-i spune mamei copilei:

– Asta a fost.

Copilul întreabă dacă profesoara se va întoarce, iar el zice:

– Puțin probabil.

Următoarea jumătate de pagină descrie modul în care copila înțelege treptat ceea ce se întâmplase. Maturizându-se, își amintește anumite întrebări, probele aparent întâmplătoare la care fusese supusă. Apar informații – absolut inutile, de altfel – despre Jon (căruia ea nu îi spune Jon) și mama ei. Când se trezeau dimineața. Ce le plăcea să mănânce și dacă găteau împreună. Ce ascultau la radio. (Nimic – cumpăraseră un televizor.)

Oare ce urmărise profesoara? Sperase oare să audă lucruri rele? Sau era doar dornică să audă orice, să țină legătura cu cineva care dormea sub același acoperiș, mânca la aceeași masă cu ei, se afla zilnic aproape de cei doi?

Copila nu va afla niciodată asta. Dar își dă seama cât de puțin contase în ochii profesoarei, cât de tare fusese manipulată adorația sa, ce prostuță fusese. Și asta, cu siguranță, o umple de amărăciune. Amărăciune și orgoliu. Se consideră un om care nu va mai fi păcălit niciodată.

Dar ceva se întâmplă. Și iată finalul-surpriză. Într-o zi, sentimentele ei față de profesoară și față de acea perioadă din copilăria ei se schimbă. Habar n-are când sau cum, dar își dă seama că nu se mai gândește la acele vremuri ca la o trădare. Se gândește la muzica pe care învățase să o cânte cu atâta chin (bineînțeles, se lăsase de ea încă înainte de a intra în adolescență). Exuberanța speranțelor sale, accesele de fericire, numele ciudate și minunate ale florilor din pădure pe care nu apucase să le mai vadă.

Dragoste. Se bucura de ea. Aproape avea impresia că, pe undeva, trebuia să existe un anumit echilibru întâmplător și evident nedrept în economia emoțională a lumii, dacă marea fericire – oricât de temporară, oricât de neînsemnată – a unei persoane se putea naște din marea nefericire a altuia.

Într-adevăr, gândește Joyce. Într-adevăr.

Vineri după-amiază se duce la librărie. Aduce cu ea cartea, ca să fie semnată, și o cutie mică de la Le Bon Chocolatier. Se așază la rând. E ușor surprinsă să vadă cât de mulți oameni au venit. Femei de vârsta ei, femei mai în vârstă și mai tinere. Câțiva bărbați, cu toții mai tineri, unii însoțindu-și iubitele.

Femeia care îi vânduse cartea o recunoaște.

– Mă bucur să vă revăd, îi spune ea. Ați citit recenzia din *Globe*? Uau!

Joyce e uluită, ba chiar tremură puțin de emoție. Își găsește cu greu cuvintele.

Femeia merge pe lângă rând, explicând că doar cărțile cumpărate în această librărie pot fi semnate aici de autoare și că o anumită antologie, în care apare una dintre povestirile lui Christie O'Dell, nu se acceptă, îi pare rău.

Femeia din față e înaltă și lată în spate, așa că Joyce nu o zărește pe Christie O'Dell până când femeia nu se apleacă în față pentru a-și așeza cartea pe masa pe care se dau autografe. Atunci vede o tânără femeie cu totul diferită de fata din afiș și de cea de la petrecere. Hainele negre au dispărut, la fel și pălăria neagră. Christie O'Dell poartă un sacou din brocart roșu-trandafiriu, cu mărgele mici, aurii, cusute pe rever. Pe dedesubt are o cămașă delicată și roz. Părul îi este proaspăt vopsit blond-auriu, în urechi poartă cercei de aur, iar la gât, un lănțișor de aur, subțire ca un fir de păr. Buzele îi lucesc asemenea petalelor unei flori, iar pleoapele îi sunt umbrite cu fard închis la culoare.

Păi da, cine ar vrea să cumpere o carte scrisă de o individă ursuză sau ratată?

Joyce nu s-a gândit ce să spună. Așteaptă să îi vină pe loc.

Vânzătoarea vorbește din nou.

– V-ați deschis cartea la pagina pe care doriți să o semneze?

Joyce trebuie să lase cutia jos ca să facă asta. Și chiar simte că o cuprinde un fior de emoție.

Christie O'Dell își ridică privirea către ea și zâmbește – un zâmbet de o cordialitate șlefuită, de detașare profesională.

– Numele dumneavoastră?

– Joyce, doar atât.

Timpul i se scurge repede.

– V-ați născut în Rough River?

– Nu, răspunde Christie O'Dell, ușor deranjată sau, cel puțin, mai puțin binedispusă. Am locuit acolo o vreme. Vreți să scriu și data?

Joyce recuperează cutia. Vindeau flori de ciocolată la Le Bon Chocolatier, dar nu aveau și crini. Doar trandafiri și lalele. Așa că ea cumpărase lalele, care semănau întru câtva cu crinii. Și unele, și altele au bulbi.

– Vreau să vă mulțumesc pentru *Kindertotenlieder*, spune ea atât de repede, încât aproape că înghite cuvântul lung. Înseamnă mult pentru mine. V-am adus un cadou.

– Ce poveste drăguță! Vânzătoarea ia cutia. Mă ocup eu de asta.

– Să știți că nu e o bombă, o anunță Joyce râzând. Sunt crini de ciocolată. De fapt, lalele. Nu aveau crini de vânzare, prin urmare, am luat lalele, m-am gândit că erau cea mai bună alegere.

Joyce observă că vânzătoarea nu mai zâmbește acum, ci o studiază cu mai multă atenție. Christie O'Dell îi spune:

– Mulțumesc.

Pe chipul fetei nu se vede nici un semn că ar fi recunoscut-o. Nu o cunoaște pe Joyce de acum mulți ani, din Rough River, nici pe Joyce de acum două săptămâni, de la petrecere. Nu e clar dacă a recunoscut nici măcar titlul propriei povestiri. Ai crede că n-are nimic de-a face cu ea. De parcă ar fi un obiect de care s-a descotorosit, lăsându-l pe iarbă.

Christie O'Dell stă acolo și-și așterne numele pe hârtie, de parcă ar fi singurul lucru de pe lume pe care l-ar putea face.

– Ne-a făcut plăcere să stăm de vorbă cu dumneavoastră, îi spune vânzătoarea, uitându-se încă la cutia pe care fata de la Le Bon Chocolatier a legat-o cu o panglică galbenă încrețită.

Christie O'Dell și-a ridicat privirea ca s-o salute pe următoarea persoană la rând, iar Joyce are, în sfârșit, bunul-simț să plece înainte ca ea și cutia ei să ajungă prilej de amuzament general – cine știe, poate chiar subiect de interes pentru poliție.

Mergând pe Lonsdale Avenue, se simte abătută, dar își regăsește treptat stăpânirea de sine. Poate că întâmplarea se va transforma într-o istorioară amuzantă, pe care o va povesti cândva. Nu ar fi deloc de mirare.

[5] Întrerupere de un an în cadrul carierei unui profesor, folosită pentru a scrie o carte sau a face cercetare (n.red.)

[6] Mama vitregă (în limba franceză în original) (n.tr.)

[7] Botticelli este numele unui joc de grup în care o persoană se gândește la o celebritate și ceilalți trebuie, prin întrebări să afle la cine. Pentru ușurință, cel care s-a gândit adoptă el însuși identitatea celebrității atunci când răspunde la întrebări. (n.red.)

PE CULMEA WENLOCK

Mama avea un văr burlac, care ne vizita în fiecare vară la fermă. O aducea cu el și pe mama lui, mătușa Nell Botts. El însuși se numea Ernie Botts. Era un bărbat înalt și roșu la față, cu o expresie binevoitoare, un chip mare și pătrățos și păr blonziu, cârlionțat, care îi țâșnea chiar din frunte. Mâinile și unghiile îi erau imaculate, iar șoldurile, puțin cam plinuțe. Când nu era în preajmă, îl numeam Ernest din Dos[8]. Aveam gura spurcată.

Dar eram convinsă că nu o spuneam cu răutate. Nici vorbă de așa ceva. După moartea mătușii Nell Botts, el nu a mai venit pe la noi, dar ne trimitea mereu felicitări de Crăciun.

Când am plecat la colegiu la London – adică în orașul London din Ontario –, unde locuia el, și-a făcut un obicei din a mă scoate la cină, duminică seara, din două în două săptămâni. Mie mi se părea că făcea asta pentru că îi eram rudă – nu trebuia nici măcar să se gândească dacă ne potriveam sau nu să ne petrecem timpul împreună. Mă ducea mereu în același loc, un restaurant numit Old Chelsea, care era la etaj, cu vedere la strada Dundas. Avea perdele de catifea, fețe de masă albe, pe mese erau lămpițe cu lumină trandafirie. Probabil îl costa mai mult decât putea să cheltuiască, dar eu nu îmi băteam capul cu așa ceva, având impresia – ca o fată de la țară ce eram – că toți bărbații care trăiesc la oraș, care poartă costum în fiecare zi și afișează unghii atât de curate, ajunseseră la un nivel de bunăstare pentru care astfel de mofturi erau ceva obișnuit.

Îmi comandam cel mai exotic fel de mâncare din meniu, de exemplu pui *vol au vent* sau rață cu portocale, în timp ce el mânca mereu friptură de vită. Deserturile erau aduse la masă pe o măsuță cu rotile. De obicei, era vorba de o prăjitură înaltă cu cocos, de tarte cu cremă presărate cu căpșune, cu toate că nu era sezonul lor, de rulouri din foitaj trase în ciocolată și umplute cu frișcă. Îmi

lua mult timp să mă hotărăsc, exact ca unui copil de cinci ani care nu știe ce înghețată să aleagă, iar apoi trebuia să postesc lunea ca să compensez pentru că mă îmbuibasem în ajun.

Ernie părea un pic prea tânăr ca să-mi fie tată. Speram că nimeni de la facultate nu avea să ne vadă împreună și să creadă că era prietenul meu.

Se interesa de cursurile mele și încuviința serios din cap atunci când îi spuneam sau îi reaminteam că urmam cursuri de engleză și de filosofie. Nu-și dădea ochii peste cap auzind asta, așa cum făceau cei de acasă. Îmi spunea că îi respectă enorm pe cei care studiază și regreta că nu avusese mijloacele necesare pentru a-și continua studiile după liceu. Se angajase în schimb la Căile Ferate Naționale Canadiene, ca vânzător de bilete. Acum era supraveghetor.

Îi plăceau cărțile serioase, dar ele nu puteau înlocui studiile superioare.

Eram destul de sigură că, pentru el, cărțile serioase erau versiunile prescurtate editate de Reader's Digest și, ca să schimb subiectul, îi povesteam despre casa în care locuiam cu chirie. Pe vremea aceea, facultatea nu avea cămine – locuiam cu toții în case închiriate sau în apartamente ieftine, ori în case aparținând asociațiilor și frățiilor studențești. Camera mea era la mansarda unei case vechi, cu podele nefinisate și tavanul jos. Dar, pentru că era fosta odaie a menajerei, avea baie proprie. La al doilea etaj se aflau camerele ocupate de alte două studente cu bursă, care erau înscrise la Limbi Moderne în ultimul an. Se numeau Kay și Beverly. În camerele de jos, cu tavan înalt, dar mici, locuiau un student la medicină, aproape întotdeauna plecat, împreună cu soția lui, Beth, care era mereu acasă, pentru că avea doi copii foarte mici. Beth era administratorul casei și cea care strângea chiria, și deseori se iscau certuri între ea și fetele de la etajul doi pentru că ele își spălau hainele în baie, lăsându-le tot acolo la uscat. Când studentul la medicină era acasă, trebuia să folosească toaleta cu pricina, dat fiind că baia de jos era plină de lucrurile copiilor, iar Beth spunea că n-ar trebui să fie silit să se încurce printre ciorapi și chiloți atârnați la uscat. Kay și Beverly ripostau spunând că, atunci când se mutaseră, li se promisese că vor avea propria lor baie.

Îi povesteam astfel de lucruri lui Ernie, care roșea și era de părere că treaba cu baia ar fi trebuit să se stipuleze în contract.

Kay și Beverly erau o dezamăgire pentru mine. Munceau din greu la facultate, dar conversațiile și preocupările lor nu păreau prea diferite de ale fetelor care lucrau în birouri și în bănci. Își încrețeau părul cu bigudiuri, iar sâmbăta își făceau unghiile, pentru că seara aveau întâlnire cu prietenii lor.

Duminica erau nevoite să își oblojească fața ca să-și calmeze iritațiile provocate de perciunii iubiților. Nici unul dintre băieți nu mi se părea câtuși de puțin atrăgător și mă întrebam cum de puteau să le placă lor.

Ele spuneau că avuseseră odată ideea nebunească de a deveni translatori pentru Națiunile Unite, dar că acum se gândeau să predea la liceu și, cu puțin noroc, să se mărite.

Îmi dădeau sfaturi pe care nu le ceream.

Aveam o slujbă la cantina facultății. Împingeam un cărucior de colo colo, adunând farfuriile murdare de pe mese și ștergând mesele când erau goale. Mai așezam și mâncarea pe rafturi, de unde o luau studenții.

Fetele ziceau că nu era o idee bună să lucrez acolo.

– Dacă te văd făcând astfel de treburi, băieții nu te invită în oraș.

I-am povestit lui Ernie de asta, iar el m-a întrebat:

– Și tu ce le-ai spus?

I-am răspuns că le spusesem că oricum nu aș fi vrut să ies cu o persoană care emitea astfel de judecăți, deci, care era problema?

Spusesem ce trebuia. Ernie radia; dădea agitat din mâini.

– Foarte corect, zise el. Asta e atitudinea pe care trebuie să o adopți. Muncă cinstită. Să nu asculți de cineva care te disprețuiește pentru că muncești cinstit. Fii mândră! Dacă nu le place, cu atât mai rău pentru ele.

Discursul lui, mulțumirea de sine și aprobarea care îi lumina fața lată, entuziasmul smucit din gesturile lui au făcut să se nască în mine primele îndoieli, prima bănuială întunecată că avertismentul fetelor s-ar putea să conțină, la urma urmelor, un sâmbure de adevăr.

Beth îmi strecurase un bilețel pe sub ușă, spunându-mi că vrea să-mi vorbească. Mă temeam că voia să mi se plângă în legătură cu haina atârnată la uscat pe balustradă sau de faptul că făceam prea mult zgomot urcând scările când (uneori) Blake, soțul ei, și (întotdeauna) copiii trebuiau să doarmă în timpul zilei.

Ușa se deschise, dând la iveală scena plină de necazuri și haos în care Beth părea să-și petreacă zilele. Rufe ude – scutece și hăinuțe mirositoare – atârnau

de niște sârme din tavan, sticlele dintr-un sterilizator bolboroseau și zăngăneau pe aragaz. Geamurile erau aburite, cârpe umede și animale murdare de jucărie zăceau aruncate pe scaune. Copilul cel mare se agățase de barele țarcului de joacă și urla acuzator – era limpede că Beth tocmai îl pusese acolo – , iar bebelușul mai mic era așezat într-un scaun înalt, cu un terci de culoarea dovleacului întins ca o iritație pe gură și pe bărbie.

Din toată această învălmășeală, Beth mă privi cu o expresie încordată de superioritate întipărită pe chipul ei mic și lipsit de proeminențe, de parcă ar fi vrut să spună că nu mulți s-ar fi putut descurca cu un asemenea coșmar la fel de bine ca ea, chiar dacă lumea era prea meschină ca să-i recunoască meritele.

– Știi că, atunci când te-ai mutat aici, începu ea și apoi ridică tonul ca să acopere urletul copilului mai mare, când te-ai mutat aici ți-am spus că sus e loc pentru două persoane?

Nu și la nivelul capului, eram pe cale să-i răspund, dar Beth i-a dat înainte, anunțându-mă că o altă fată avea să se mute cu mine. Avea să stea acolo de marți până vineri. Asista la anumite cursuri de la facultate.

– Blake o să instaleze divanul diseară. Nu o să ocupe mult loc. Nu cred că va aduce multe haine – locuiește în oraș. Ai avut camera la dispoziție în ultimele șase săptămâni și va continua să fie a ta la sfârșit de săptămână.

Nu pomenise nimic de vreo scădere a chiriei.

Într-adevăr, Nina nu ocupa mult spațiu. Era micuță, cu mișcări măsurate – nu dădea niciodată cu capul de grinzile acoperișului, cum făceam eu. Își petrecea o grămadă de timp stând turcește pe divan, cu părul ei blond-castaniu căzându-i peste față, purtând un chimono japonez desfăcut peste lenjeria albă de copil. Avea haine superbe – un pardesiu din păr de cămilă, pulovere de cașmir, o fustă plisată în carouri, cu un ac mare de argint. Exact genul de haine pe care le-ai fi putut vedea într-o revistă sub titlul „Cum să-ți îmbraci odrasla pentru noua ei viață în campus“. Dar, în clipa în care se întorcea de la facultate, își abandona costumul de stradă în favoarea chimonoului. De obicei, nu se ostenea să pună nimic pe umeraș. Și eu mă supuneam aceleiași rutine de a dezbrăca hainele de școală, dar eu o făceam ca să nu-mi șifonez fusta și să păstrez cât de cât prospețimea bluzei sau a puloverului, așa că puneam totul cu grijă pe umeraș. Seara purtam un halat lălâu. Mâncam mai devreme la cantină – mâncarea făcea parte din remunerația mea –, și Nina părea să fi mâncat și ea, cu toate că nu știam unde. Probabil, cina ei era alcătuită din ceea

ce ciugulea seara: migdale și portocale, și o porție de ciocolățele înfășurate în staniol auriu sau roșu.

Am întrebat-o dacă nu îi era frig în chimonoul ei subțire.

– Neah, îmi răspunse. Îmi luă mâna și mi-o lipi de gâtul ei. Eu sunt mereu caldă, zise ea, și așa și era.

Până și pielea ei dădea impresia de căldură, cu toate că ea spunea că era doar din cauza bronzului acum pe trecute. Un miros anume se împletea cu această căldură, o aromă ca de nuci sau de mirodenii, nu neplăcută, dar nici mirosul unui trup spălat și îngrijit în mod constant. (Nici eu nu eram lipsită de miros, iar asta datorită regulii lui Beth, care ne impunea să facem doar o baie pe săptămână. Pe atunci, mulți oameni făceau baie doar o dată pe săptămână, și cred că, în ciuda pudrei de talc și a deodorantelor păstoase pline de cocoloașe, prin preajmă pluteau mirosuri din belșug.)

De obicei citeam până noaptea târziu. Crezusem că îmi va fi greu să citesc cu altcineva în cameră, dar aproape că nu băgam în seamă prezența Ninei. Își decojea portocalele și își desfăcea ciocolata din staniol, făcea pasiențe. Când trebuia să se întindă ca să miște o carte, uneori scotea un mic zgomot, un geamăt sau un icnet, ca și cum s-ar fi plâns de această reajustare a corpului, dar care, în același timp, îi plăcea. În restul timpului, era liniștită, se făcea oricând covrig în pat ca să doarmă cu lumina aprinsă. Și, pentru că nu era nevoie să vorbim, am început în curând să vorbim și să ne povestim viețile.

Nina avea douăzeci și doi de ani și iată ce i se întâmplase de la cincisprezece ani:

Mai întâi, reușise să rămână însărcinată (așa se exprimase) și se căsătorise cu tatăl copilului, care nu era cu mult mai în vârstă. Asta se întâmpla într-un orășel de lângă Chicago. Orășelul se numea Laneyville, și singurele slujbe disponibile acolo erau la depozitul de cereale sau la atelierele de reparat utilaje – pentru băieți – și la magazine – pentru fete. Nina voia să devină coafeză, dar, ca să practici slujba asta, trebuia să pleci undeva și să faci niște cursuri de pregătire. Nu trăise întotdeauna în Laneyville, bunica ei locuise acolo, iar ea locuise cu bunica ei după ce îi murise tatăl, pentru că mama ei se recăsătorise și tatăl vitreg o dăduse afară din casă.

Născuse un al doilea copil, încă un băiat, iar soțului i se promisese o slujbă în alt oraș, așa că el plecase acolo. Urma să o cheme și pe ea mai târziu, dar asta nu se mai întâmplase niciodată. Nina își lăsase amândoi copiii cu bunica ei și luase autobuzul spre Chicago.

În autobuz, făcuse cunoștință cu Marcy, o fată care, ca și ea, se îndrepta spre Chicago. Marcy cunoștea acolo un băiat care avea un restaurant și care ar fi putut să le ofere o slujbă. Dar, când ajunseseră la Chicago și găsiseră restaurantul, aflaseră că omul nu era patronul restaurantului, ci doar lucrase acolo și că își dăduse demisia cu ceva timp în urmă. Adevăratul patron avea o cameră liberă la etaj și le lăsase să stea în ea, iar în schimb fetele trebuiau să facă seară de seară curat în local. Erau nevoite să folosească toaleta femeilor din restaurant, dar nu aveau voie să stea prea mult pe acolo în timpul zilei, din cauza clientelor. Nu le rămânea decât să-și spele hainele de care aveau nevoie după încheierea programului.

Nu dormeau aproape deloc. Se împrieteniseră cu un barman – era homosexual, dar simpatic – care lucra într-un bar de vizavi și care le dădea să bea bere de ghimbir pe gratis. Acolo întâlniseră un bărbat care le invitase la o petrecere, unde ea făcuse cunoștință cu domnul Purvis. De fapt, el era cel care îi dăduse numele de Nina. Înainte, numele ei fusese June. Apoi se mutase în casa din Chicago a domnului Purvis.

Așteptase clipa prielnică să îi spună despre băieții ei. Casa domnului Purvis era atât de spațioasă, încât se gândea că cei doi ar putea veni să stea cu ea. Dar, când deschisese discuția cu domnul Purvis, el îi spusese că detesta copiii. Nu voia ca ea să rămână însărcinată; niciodată. Dar, cine știe cum, exact asta se întâmplase, și ea și domnul Purvis plecaseră în Japonia pentru avort.

Până în ultima clipă, Nina crezuse că avea să facă avortul, dar apoi hotărâse că nu. Avea să păstreze copilul.

Bine, spusese el. Avea să-i plătească drumul până la Chicago, iar de acolo Nina era pe cont propriu.

La vremea aceea, ea învățase câte ceva din oraș și se dusese într-un loc în care femeile erau îngrijite până la naștere, iar apoi puteau da copilul spre adopție. Nina născuse o fetiță pe care o botezase Gemma și se hotărâse să o păstreze.

Mai cunoștea o fată care născuse acolo și păstrase copilul, și ele două făcuseră o înțelegere: aveau să lucreze în ture, să se mute împreună și să își crească împreună copiii. Făcuseră rost de un apartament pe care și-l puteau permite și se angajaseră – Nina lucra într-un bar unde se serveau cocteiluri –, și totul era bine. Apoi, chiar înainte de Crăciun, Nina venise o dată acasă – Gemma avea opt luni pe atunci –, o descoperise pe cealaltă mamă pe jumătate beată, făcându-și de cap cu un bărbat, în timp ce bebelușul ei ardea de febră și era atât de bolnav încât nici nu putea plânge.

Nina o înfășurase într-o pătură și luase un taxi până la spital. Traficul era îngrozitor din cauza aglomerației de Crăciun și când, în sfârșit, ajunsese, i se spusese că nu venise la spitalul care trebuia și, din nu știu ce motiv, o trimiseseră la altul; pe drum, Gemma făcuse convulsii și murise.

Voise să o înmormânteze cum trebuia pe Gemma, nu doar să o pună în groapă cu vreun alt sărăntoc care murise (Nina auzise că așa se întâmpla când nu aveai bani să-ți îngropi bebelușul), așa că apelase la domnul Purvis. El se purtase mai amabil decât se așteptase ea, plătise pentru sicriu și pentru celelalte lucruri, pentru piatra funerară gravată cu numele Gemmei, iar, după asta, o primise iarăși la el. Ca să o înveselească, făcuseră o lungă călătorie la Londra și la Paris și într-o mulțime de alte locuri. Când se întorseseră, domnul Purvis încuiase casa din Chicago și se mutaseră de acolo. Avea pământ în apropiere, la țară, unde creștea cai de curse.

O întrebase dacă nu i-ar fi plăcut să își continue studiile, iar răspunsul ei fusese da. El îi sugerase să asiste la niște cursuri, ca să se poată hotărî ce i-ar fi plăcut să învețe. Ea îl anunțase că voia ca, măcar o parte din timp, să trăiască așa cum trăiesc studenții obișnuiți, să se îmbrace asemenea lor și să învețe asemenea lor, iar el îi spusese că asta se putea aranja.

Viața ei mă făcea să mă simt o netoată.

Am întrebat-o care era numele mic al domnului Purvis.

– Arthur.

– Și de ce nu-i spui pe nume?

– Ar suna aiurea.

Nina nu avea voie să iasă seara, cu excepția unor anumite evenimente organizate de colegiu, de exemplu, la o piesă de teatru, un concert sau o conferință. Trebuia să ia cina și prânzul la cantină. Cu toate că, după cum spuneam, nu cred că mânca vreodată acolo. La micul dejun, bea Nescafé în cameră și mânca gogoși vechi de o zi, pe care le luam de la cantină. Domnului Purvis nu-i prea convenea treaba asta, dar o accepta ca pe o parte din experiența vieții de student prin care Nina voia să treacă. Cât timp ea mânca ceva fierbinte o dată pe zi, un sendviș și o supă la o altă masă, era mulțumit, iar el credea că Nina asta făcea. Ea verifica meniul zilnic de la cantină ca să îi spună că mâncase cârnați sau friptură Salisbury și sendviș cu somon sau salată de ouă.

– Și cum ar putea el să știe dacă ai ieșit sau nu din casă?

Nina se ridică în picioare, scoțând acel mic geamăt al ei de durere sau de plăcere, și păși fără zgomot până la fereastra mansardei.

– Vino aici! mă îndemnă. Și stai după perdea! O vezi?

O mașină neagră, parcată nu chiar vizavi, ci cu câteva case mai jos. Lumina aruncată de un stâlp de iluminat scotea în evidență părul alb al șoferiței.

– Doamna Winner, zise Nina. Va sta aici până la miezul nopții. Sau până mai târziu, habar n-am. Dacă aș ieși, m-ar urmări și ar da târcoale pe oriunde m-aș duce, apoi m-ar urmări pe drumul de întoarcere.

– Și dacă adoarme?

– Nu adoarme. Sau, dacă ar adormi și eu aș încerca să fac vreo mișcare, s-ar trezi instantaneu.

Ca să-i dăm puțin de lucru doamnei Winner, după cum spusese Nina, am ieșit din casă într-o seară și am luat un autobuz până la biblioteca orășenească. De la geamul autobuzului priveam cum limuzina neagră era nevoită să încetinească și să oprească la fiecare stație de autobuz, iar apoi să accelereze ca să ne prindă din urmă. A trebuit să mergem câteva sute de metri pe jos până la bibliotecă, iar doamna Winner a trecut pe lângă noi și a parcat dincolo de intrarea principală, urmărindu-ne – credeam noi – în oglinda retrovizoare.

Voiam să văd dacă puteam împrumuta un exemplar din *Litera stacojie*[9], de care aveam nevoie la unul dintre cursurile mele. Nu-mi puteam permite să-mi cumpăr una, și toate exemplarele din biblioteca facultății fuseseră împrumutate. De asemenea, mă gândeam să împrumut și o carte pentru Nina, genul de volum care prezenta succint epocile istorice.

Nina cumpărase cursurile tipărite pentru materiile pe care și le alesese. Își cumpărase caiete și stilouri – cele mai bune stilouri cu peniță din acea vreme – în culori asortate. Roșu pentru cursul de civilizații precolumbiene central-americane, albastru pentru poeții romantici, verde pentru romancierii englezi victorieni și georgieni, galben pentru basmele de la Perrault la Andersen. Asista la fiecare curs, așezată în rândul din spate, deoarece credea că acolo îi era locul. Vorbea de parcă i-ar fi plăcut să meargă prin clădirea Facultății de Științe Umaniste împreună cu hoardele de studenți, să-și ocupe locul, să deschidă cursul la pagina indicată, să-și scoată stiloul. Dar caietele ei rămâneau goale.

După părerea mea, problema era că Nina nu avea nici o bază peste care să aștearnă toate informațiile astea. Nu știa ce înseamnă „victorian“, nici „romantic“, nici „precolumbian“. Fusese în Japonia, în Barbados și în multe

țări din Europa, dar n-ar fi putut în ruptul capului să le găsească pe hartă. Nu știa nici dacă Revoluția Franceză avusese loc înainte sau după Primul Război Mondial.

Mă întrebam dacă îi alesese cineva aceste cursuri. Îi plăcuseră oare titlurile sau poate că domnul Purvis crezuse că putea să se descurce, ori poate că le alesese cu scopul cinic de a o face să se sature curând de studenție.

În timp ce căutam cartea pe care o doream, l-am văzut pe Ernie Botts. Avea un braț plin de cărți polițiste, pe care le împrumutase pentru o prietenă a mamei sale. Îmi povestise odată că mereu făcea asta, așa cum sâmbătă dimineața juca întotdeauna dame cu un prieten al tatălui său, la azilul veteranilor de război.

I-am făcut cunoștință cu Nina. Îi spusesem că se mutase cu mine, dar evident că nu îi povestisem nimic despre fosta sau chiar despre actuala ei viață.

El îi strânse mâna Ninei, declară că era o plăcere să o cunoască și se oferi imediat să ne ducă acasă cu mașina.

Eu eram pe punctul de a-l refuza, explicându-i că aveam să mergem cu autobuzul, când Nina îl întrebă brusc unde își parcase mașina.

– În spate, spuse el.

– Există o ușă în spate?

– Da, da. E o berlină.

– Nu, nu la asta mă refeream, spuse Nina cu amabilitate. Voiam să întreb dacă există o ușă în spatele bibliotecii. În spatele clădirii.

– Da, da, este, zise Ernie agitat. Scuze, credeam că te referi la mașină. Da. O ușă în spatele bibliotecii. Pe acolo am intrat și eu. Scuze!

Începuse să roșească și s-ar fi scuzat la nesfârșit dacă Nina nu l-ar fi întrerupt râzând amabil, chiar lingușitor.

– Atunci e bine. Putem ieși pe ușa din spate. Așa vom face. Mersi.

Ernie ne-a dus acasă. Ne-a întrebat dacă nu voiam să facem un ocol până acasă la el, pentru o cană de ceai sau de ciocolată caldă.

– Scuze, suntem cam pe fugă, spuse Nina. Dar mulțumim de întrebare.

– Presupun că aveți teme de făcut.

– Da, teme, veni replica Ninei. Sigur că avem.

Eu mă gândeam că Ernie nu mă invitase nici măcar o dată acasă la el. Din bună-cuviință. O fată singură, nu se cădea. Două era în regulă.

Nu se vedea nici o mașină neagră când i-am mulțumit lui Ernie și ne-am luat rămas-bun de la el. Nici o mașină când am privit în stradă de la fereastra man-

sardei. În scurtă vreme, cineva o sună pe Nina, și am auzit-o vorbind pe casa scărilor:

– A, nu, ne-am dus doar până la bibliotecă, am împrumutat o carte și am venit direct acasă cu autobuzul. Da, a venit unul imediat. Sunt bine. Sigur. Noapte bună!

Urcă scările legănându-se și zâmbind.

– Doamna Winner a dat de belea în seara asta.

Apoi făcu un mic salt și începu să mă gâdile, așa cum avea obiceiul să facă din când în când, fără să mă avertizeze, de când descoperise că mă gâdilam foarte tare.

Într-o dimineață, Nina nu se ridică din pat. Spunea că o durea în gât și că avea febră.

– Pune mâna!

– Mie mi s-a părut mereu că ești fierbinte.

– Azi sunt și mai fierbinte.

Era într-o vineri. Mă rugă să îl sun pe domnul Purvis și să îi spun că voia să rămână acolo în weekend.

– O să mă lase – nu suportă să aibă bolnavi prin preajmă. Din punctul ăsta de vedere, e dus cu pluta.

Domnul Purvis întrebă dacă nu era nevoie să trimită doctorul. Nina prevăzuse asta și îmi dăduse instrucțiuni să îi spun că are nevoie doar de odihnă și că îl va suna ea sau eu, dacă se simțea mai rău. Păi, atunci, spusese el, transmite-i să aibă grijă de ea și îți mulțumesc că m-ai sunat și că ești o prietenă atât de bună pentru Nina. Apoi, când tocmai începusem să-mi iau la revedere, m-a întrebat dacă nu aș vrea să vin la el la cină, sâmbătă seara. Spunea că se plictisește să mănânce singur.

Nina se gândise și la asta.

– Dacă te invită să iei masa cu el mâine-seară, poți să te duci. Sâmbăta seara are mereu ceva bun de mâncare, se gătește ceva special.

Sâmbăta, cantina era închisă. Posibilitatea de a-l întâlni pe domnul Purvis mă tulbura și mă intriga, în același timp.

– Și zici să accept? Dacă mă invită?

Așa că, după ce am fost de acord să cinez cu domnul Purvis – chiar așa spusese: „să cinezi“ – , am urcat în cameră și am întrebat-o pe Nina cu ce să mă îmbrac.

– De ce-ți faci griji de pe acum? Cina e de-abia mâine-seară.

Într-adevăr, de ce să-mi fac griji? Aveam o singură rochie bună, cea din crep turcoaz, pe care o cumpărasem cu o parte din banii de bursă, ca să o port la discursul de la ceremonia de absolvire a liceului.

– Și, oricum, nu contează, adăugă Nina. Nici măcar n-o să bage de seamă.

Doamna Winner veni să mă ia. Părul ei nu era alb, ci blond platinat, o culoare care îi garanta o inimă de piatră, îndeletniciri imorale, o lungă călătorie plină de hopuri pe aleile dosnice, sordide, ale vieții. Cu toate acestea, am apucat mânerul portierei din față, ca să mă așez lângă ea, pentru că așa mi se părea decent și democratic. M-a lăsat să o fac, să stau acolo să aștept, apoi a deschis repede ușa din spate.

Îmi închipuisem că domnul Purvis locuia într-unul dintre conacele banale, înconjurate de hectare întregi de peluză și de câmpuri necultivate, din nordul orașului. Probabil că aveam imaginea asta din cauza cailor de curse. În schimb, am mers spre est, pe străzi cu reședințe prospere, dar nu luxoase, trecând pe lângă case din cărămidă, în fals stil Tudor, cu luminile aprinse în întunericul care începea să se lase, cu beculețele de Crăciun clipind deja în tufele acoperite de zăpadă. Am cotit pe o alee îngustă, aflată între tufișuri înalte, din fața unei case căreia îi recunoscusem stilul *modern* după acoperișul plat, peretele lung cu ferestre la rând și după materialul de construcție care părea a fi ciment. Aici nu erau beculețe de Crăciun, nici lumini de vreun alt fel.

Și nici urmă de domnul Purvis. Mașina se strecură într-o încăpere din subsol, am urcat cu liftul un etaj și am ieșit într-un hol slab luminat, mobilat ca o cameră de zi, cu scaune tapițate și măsuțe elegante, oglinzi și covorașe. Doamna Winner îmi făcu semn cu mâna să trec printr-una dintre ușile care dădeau în acel hol, într-o cameră fără ferestre, cu o bancă și cuiere pe pereți. Era ca un vestiar de școală, cu excepția lemnului lucios și a covorului de pe podea.

– Aici îți lași hainele, spuse doamna Winner.

Mi-am scos cizmele, mi-am îndesat mănușile în buzunarele hainei, mi-am agățat haina în cuier. Doamna Winner stătea cu mine. Probabil că așa trebuia să facă, să-mi arate drumul. Aveam un pieptăn în buzunar și am vrut să-mi aranjez părul, dar nu cu ea de față. Nu vedeam nici o oglindă prin preajmă.

– Acum scoate-ți și celelalte haine!

M-a privit drept în față, de parcă voia să se asigure că am înțeles și, când am dat semne că nu pricepusem (cu toate că înțelesesem sensul, dar speram că mă

înșelasem), îmi spuse:

– Nu-ți face griji, n-o să-ți fie frig! Casa e bine încălzită peste tot.

Nu am făcut nici o mișcare, și femeia îmi vorbi pe un ton calm, ca și cum nu ar fi vrut să se deranjeze vorbindu-mi disprețuitor.

– Sper că nu ești vreo mironosiță.

În acea clipă, aș fi putut întinde mâna după haină. Aș fi putut cere să fiu condusă înapoi la casa în care eram găzduită. Dacă ea m-ar fi refuzat, m-aș fi putut întoarce pe jos. Îmi aminteam drumul pe care merseserăm și, chiar dacă mi-ar fi fost frig, aș fi putut ajunge înapoi în mai puțin de o oră.

Nu cred că ușa de la intrare era încuiată sau că ar fi făcut cineva vreun efort să mă aducă înapoi.

– O, nu! spuse doamna Winner, văzând că tot nu schițam nici un gest. Poate ți se pare că ești alcătuită altfel decât noi, celelalte? Îți închipui că n-am mai văzut ce ai tu?

Disprețul ei a fost, în parte, motivul pentru care am rămas. În parte. Disprețul ei și mândria mea.

M-am așezat. Mi-am scos pantofii. Mi-am desfăcut și mi-am rulat ciorapii. M-am ridicat, am tras de fermoar și mi-am smuls rochia în care ținusem discursul ceremoniei de absolvire, cu ultimele lui cuvinte în latină. *Ave atque vale*[10]!

Cu furoul încă pe mine, mi-am dus mâinile la spate și mi-am desfăcut sutienul, apoi l-am scos cumva prin față și m-am descotorosit de el dintr-o mișcare. Au urmat portjartierul, apoi chiloții – după ce i-am scos, i-am făcut ghem și i-am ascuns sub sutien. M-am încălțat la loc.

– În picioarele goale, zise doamna Winner, oftând.

Furoul era prea neînsemnat ca să-l mai pomenească, dar, după ce mi-am scos din nou pantofii, a adăugat:

– Goală. Înțelegi semnificația cuvântului „gol“? Goală.

Mi-am tras furoul peste cap, iar femeia mi-a întins o sticlă de loțiune, spunându-mi:

– Unge-te cu asta!

Mirosea a Nina. M-am uns pe brațe și pe umeri, singurele părți ale corpului pe care mă simțeam în stare să le ating în timp ce doamna Winner mă privea fix, apoi am ieșit în hol, evitând oglinzile, iar ea a deschis o altă ușă, și am intrat singură într-o cameră.

Nu-mi trecuse prin cap că domnul Purvis m-ar aștepta gol, la rândul lui, și avusesem dreptate. Purta un blazer bleumarin, o cămașă albă, o lavalieră (pe atunci nu știam că se numește așa) și pantaloni gri. Era abia puțin mai înalt decât mine, slab și înalt, aproape chel, iar, când zâmbea, pe frunte făcea riduri.

Nu mă gândisem că dezbrăcatul ar fi putut fi un preludiu al unui viol sau al oricărei alte ceremonii în afară de cină. (Și, într-adevăr, n-avea să fie, judecând după aromele îmbietoare din încăpere și după platourile cu capac de pe bufet.) De ce nu mă gândisem la așa ceva? De ce nu fusesem mai bănuitoare? Din cauza concepțiilor mele despre bărbații în vârstă. Mi se păreau nu doar incapabili, ci și prea epuizați, prea demni – sau prea deprimați, după nenumărate încercări și experiențe, dar și de propriul declin fizic iremediabil – ca să mai manifeste vreun interes pentru așa ceva. Nu eram chiar atât de proastă încât să-mi închipui că despuierea mea nu avea nimic de-a face cu scopuri de natură sexuală, dar o consideram mai degrabă ca pe o provocare, decât ca pe ceva preliminar altor încălcări ale intimității, și acceptasem mai mult din inconștiența prostească a mândriei, după cum am mai spus, mai mult dintr-o nesăbuință șovăitoare decât din orice altceva.

Iată-mă, îmi venea să spun, în pielea corpului meu de care nu m-aș rușina mai mult decât dacă mi-aș arăta dinții. Sigur că nu era adevărat și că, de fapt, începusem să asud, deși nu de teama că mi-ar fi fost violat trupul.

Domnul Purvis dădu mâna cu mine, fără să dea vreun semn că ar fi fost conștient de goliciunea mea. Îmi spuse că era o plăcere pentru el să o cunoască pe prietena Ninei. Ca și cum aș fi fost o fată de școală, pe care Nina ar fi adus-o acasă.

Ceea ce, într-un fel, era adevărat.

Îmi spusese că eram o sursă de inspirație pentru Nina.

– Te admiră foarte mult. Dar probabil ți-e foame. Să vedem ce ne-au pregătit, ce zici?

Ridicând capacele, se apucă să mă servească. Găini Cornish pitice, pe care le-am luat drept pui, orez cu șofran și stafide, nenumărate legume tăiate fin, așezate răsfirat, de o culoare mai intensă decât legumele pe care le vedeam de regulă. Un platou cu murături de un verde mâlos și unul cu un condiment roșu aprins.

– Să nu mănânci prea multe! îmi spuse domnul Purvis despre murături și condimente. Sunt cam picante.

Mă conduse din nou la masă, se întoarse către bufet, se servi cu câte ceva și se așeză.

Pe masă erau o carafă de apă și o sticlă de vin. Mie îmi turnă apă. Dacă mi-ar da vin, în această casă, îmi spuse el, ar comite probabil o gravă infracțiune. Am fost puțin dezamăgită, pentru că nu avusesem niciodată ocazia să beau vin. Când mergeam la Old Chelsea, Ernie își exprima mereu mulțumirea că localul nu servea vin sau tărie duminica. Nu doar că refuza să bea alcool – sâmbăta și în orice altă zi, dar nu îi plăcea să îi vadă nici pe alții.

Domnul Purvis îmi spuse:

– Nina îmi zice că studiezi filosofia engleză, dar am impresia că studiezi engleza *și* filosofia, așa-i? Pentru că nu sunt prea mulți filosofi englezi, am dreptate?

Cu toate că mă avertizase, luasem o bucățică de murătură și eram prea anesteziată ca să mai răspund. El aștepta politicos, în timp ce eu înghițeam apă ca să potolesc iuțeala.

– Am început cu filosofii greci. E un curs introductiv, i-am răspuns când am fost în stare să vorbesc.

– O, da! Grecia. Și, dintre filosofii greci, care este preferatul tău? Nu, stai puțin! O să fie mai ușor așa.

Urmă o demonstrație de desprindere a cărnii de pe oasele puiului Cornish – cu dibăcie și fără vreun aer de superioritate, ca și cum ar fi fost o glumă pe care am fi savurat-o împreună.

– Care e filosoful tău preferat?

– Nu am ajuns încă la el – acum îi studiem pe presocratici. Dar preferatul meu e Platon.

– Deci, Platon. Prin urmare, citești în avans, nu te mulțumești să rămâi la nivelul la care se presupune că ar trebui să fii. Platon. Ar fi trebuit să-mi închipui. Îți place peștera[11]?

– Da.

– Sigur că da. Peștera. E frumoasă, așa-i?

Când stăteam jos, cea mai mare parte a corpului meu era invizibilă. M-aș fi simțit aproape în largul meu dacă sânii mei ar fi fost mici și ornamentali ca ai Ninei, nu plini, cu sfârcuri mari și extrem de evidențiați. Încercam să-l privesc în timp ce vorbeam, dar valuri de roșeață mă cuprindeau, în pofida voinței mele. Când se întâmpla asta, mi se părea că vocea i se schimba imperceptibil, devenind consolatoare și politicos satisfăcută. Ca și cum ar fi jucat un joc și ar

fi făcut o manevră câștigătoare. Dar el purta mai departe o conversație inteligentă și captivantă, povestindu-mi despre o călătorie pe care o făcuse la Delphi. Delphi, Acropolele, lumina aceea vestită, despre care nu credeai că există, dar exista, oasele dezgolite ale Peloponesului.

– Apoi am plecat către Creta. Ai auzit de civilizația minoică?

– Da.

– Sigur că ai auzit. Bineînțeles. Și știi cum se îmbrăcau doamnele din Minos?

– Da.

De data asta, l-am privit în față, în ochi. Eram hotărâtă să nu mă eschivez, nici măcar când am simțit fierbințeala ridicându-mi-se în gât.

– Moda aceea era superbă, remarcă el aproape cu tristețe. Superbă. E ciudat ce părți ale corpului sunt ascunse în epoci diferite. Și ce părți sunt scoase la iveală.

La desert, am primit cremă de vanilie și frișcă amestecată cu bucățele de pandișpan și zmeură. El luă doar câteva înghițituri. După ce nu putusem să mă bucur de al doilea fel din cauza stânjenelii, eram ferm hotărâtă să nu ratez nimic din desertul cremos și dulce, așa că mi-am concentrat atenția și apetitul asupra fiecărei linguriță.

El turnă cafeaua în ceșcuțe și mă anunță că aveam să o bem în bibliotecă.

În timp ce mă desprindeam de pe tapițeria lucioasă a scaunului, fesele mele scoaseră un zgomot ca un plescăit. Dar sunetul fu aproape acoperit de clinchetul ceștilor delicate, așezate pe tava din mâna lui tremurătoare.

Doar în cărți mai citisem de asemenea biblioteci. În biblioteca asta se intra printr-un panou din lambriuri de pe peretele camerei de zi. Panoul se deschidea fără zgomot, la o atingere de picior. Domnul Purvis se scuză că mergea înaintea mea, dar era nevoit să o facă pentru că ducea cafeaua. Pentru mine era o ușurare. Eram de părere că dosul – nu doar al meu, ci al oricărui om – este cea mai neatractivă parte a corpului.

După ce m-am așezat în scaunul pe care mi-l arătă, îmi dădu cafeaua. Aici, în spațiu deschis, nu mi-era ușor să stau în fața lui, așa cum fusese la masă. Scaunul acela fusese tapițat cu mătase netedă, în dungi, dar acesta era acoperit de un alt material, un pluș închis la culoare, care mă gâdila. Îmi stârni o agitație intimă.

Lumina din bibliotecă era mai puternică decât cea din camera de zi, iar cărțile așezate de-a lungul pereților aveau un aer mai neliniștitor și mai

dezaprobator decât cărțile din sufragerie, cu becurile ei slabe, cu tablourile înfățișând peisaje și cu lambriurile care absorbeau lumina.

În timp ce treceam dintr-o cameră în alta, am avut, pentru o clipă, impresia că urma să mă trezesc într-o poveste – genul de poveste despre care auzisem, dar pe care puțini aveau pe atunci ocazia să o citească –, în care camera numită bibliotecă este, de fapt, un dormitor cu lumini discrete, perne pufoase și tot felul de cuverturi moi. Nu am avut timp să mă gândesc la ce aveam să fac într-o astfel de situație, pentru că odaia în care ne aflam nu era nimic altceva decât o bibliotecă. Lămpile de citit, cărțile de pe raft, mirosul înviorător de cafea. Domnul Purvis scoase o carte și, frunzărindu-i paginile, găsi ceea ce căuta.

– Ar fi foarte amabil din partea ta dacă mi-ai citi. Seara, ochii îmi sunt obosiți. Cunoști cartea?

Flăcăul din Shropshire[12].

O cunoșteam. De fapt, știam multe dintre poeziile din ea pe de rost.

I-am spus că aveam să-i citesc.

– Și, te-aș putea ruga – te-aș putea ruga – să nu-ți încrucișezi picioarele?

Când am luat cartea, mâinile îmi tremurau.

– Da, spuse el. Da.

Alese un scaun în fața bibliotecii, orientat spre mine.

– Acum…

„Pe culmea Wenlock, pădurea-i în freamăt…“

Cuvintele și ritmurile cunoscute mă linișteau. Mă luau în stăpânire. Treptat, am început să mă simt mai împăcată.

Rafala-ndoaie fragezii puieți
Și sufl-amarnic, dar curând va trece.
Astăzi, romanul și-ale lui necazuri
Nu-s decât praf sub Uricon.

Unde e Uricon? Cine știe?

Nu uitasem nici unde mă aflam, nici cine eram, nici că stăteam acolo în pielea goală. Dar ajunsesem să mă simt cumva distantă și filosofică. Îmi trecu prin cap că, într-un fel, toți oamenii din lume sunt goi. Domnul Purvis era gol, cu toate că purta haine. Eram cu toții ființe demne de milă, despuiate și perfide. Rușinea dispăru. Dădeam pagină după pagină, citeam poezie după poezie. Îmi plăcea sunetul vocii mele. Până când, spre surprinderea și aproape

dezamăgirea mea – încă mai aveam de citit versuri celebre –, domnul Purvis mă întrerupse.

– Ajunge, ajunge, spuse. A fost foarte frumos. Mulțumesc. Accentul tău de la țară e foarte potrivit. Acum e ora mea de culcare.

Am lăsat cartea din mână. El o puse la loc pe raft și închise ușile de sticlă. Faptul că aveam accent de la țară era o noutate pentru mine.

– Mi-e teamă că a venit timpul să te trimit acasă.

Deschise altă ușă, spre holul pe care îl văzusem cu atâta timp în urmă, la începutul serii. Am pășit prin fața lui, iar ușa se închise în urma mea. E posibil să-i fi urat noapte bună. Se poate chiar să-i fi mulțumit pentru cină, iar el să-mi fi răspuns cu câteva cuvinte seci („n-ai pentru ce“ „a fost plăcerea mea“, „îți mulțumesc pentru companie“, „îți mulțumesc că mi-ai citit poeziile lui Housman“), cu o voce brusc îmbătrânită, ostenită, șifonată și indiferentă. Nu m-a atins nici măcar cu un deget.

Același vestiar luminat slab. Aceleași haine. Rochia mea turcoaz, ciorapii, furoul. Doamna Winner apăru în timp ce îmi ridicam ciorapii. Când mă pregăteam să plec, mi-a spus un singur lucru:

– Ți-ai uitat eșarfa.

Într-adevăr, uitasem de eșarfa pe care o croșetasem la orele de lucru manual, singurul articol de îmbrăcăminte pe care aveam să-l croșetez vreodată. Aproape că îl abandonasem, în casa asta…

Coborând din mașină, doamna Winner zise:

– Domnul Purvis ar vrea să discute cu Nina înainte de a merge la culcare. Te rog să-i amintești!

Dar acasă, nici urmă de Nina, ca să-i pot transmite mesajul. Patul ei fusese făcut. Haina și cizmele nu mai erau acolo. Câteva dintre celelalte haine încă mai atârnau în dulap.

Beverly și Kay plecaseră amândouă acasă în weekend, așa că am fugit jos, să verific dacă Beth avea vreo veste.

– Îmi pare rău, zise Beth, căreia niciodată nu-i părea rău pentru nimic, nu pot să țin evidența tuturor plecărilor și sosirilor voastre.

Apoi, în timp ce mă întorceam să plec, adăugă:

– Te-am rugat de mai multe ori să nu mai tropăi pe scări. Abia am culcat-o pe Sally-Lou.

Când ajunsesem acasă, încă nu mă hotărâsem ce să-i spun Ninei. Să o întreb dacă i se cerea să stea dezbrăcată în casa aia, dacă știa foarte bine ce fel de seară mă așteptase? Sau să nu spun mai nimic, având în schimb răbdare să mă întrebe ea? Iar, dacă m-ar fi întrebat, aș fi putut răspunde nevinovată că mâncasem găină Cornish și orez galben și că fusese foarte bun. Că citisem din *Flăcăul din Shropshire*.

Aș fi putut să o las să-și pună întrebări.

Acum, că plecase, nimic din toate astea nu mai conta. Centrul de greutate al lucrurilor se mutase. Doamna Winner sună după ora zece – încălcând altă regulă a lui Beth –, iar când i-am spus că Nina nu era acasă, mă întrebă:

– Ești sigură?

Aceeași întrebare când i-am zis că habar nu aveam unde plecase.

– Ești sigură?

Am rugat-o să nu mai sune până dimineață, din cauza regulilor lui Beth și a copiilor care dormeau, iar ea a răspuns:

– Nu știu ce să spun. E o chestiune serioasă.

Când m-am trezit dimineața, mașina era parcată vizavi. Ceva mai târziu, doamna Winner sună la ușă și o anunță pe Beth că fusese trimisă să verifice camera Ninei. Până și Beth fu redusă la tăcere de doamna Winner, care urcă scările fără să stârnească vreun reproș sau vreun avertisment. După ce cercetă camera, se uită în baie și în dulap, ba chiar scutură câteva pături care stăteau împăturite pe fundul dulapului.

Eram încă în pijama, scriam un eseu despre *Sir Gawain și cavalerul verde*[13], bând Nescafé.

Doamna Winner spuse că trebuia să dea telefon la spital, să vadă dacă nu cumva Nina se îmbolnăvise și mă anunță și că domnul Purvis verificase alte locuri în care s-ar fi putut afla Nina.

– Dacă știi ceva, ar fi bine să ne spui, spuse ea. Orice fel de informație ai avea.

Apoi, pe scări, se întoarse către mine și mi se adresă pe un ton mai puțin amenințător:

– Avea prieteni la facultate? Cineva pe care să-l cunoști?

I-am răspuns că nu.

O văzusem pe Nina doar de vreo două ori la facultate. O dată, mergea pe coridorul de la parterul clădirii Facultății de Științe Umaniste, în aglomerația dintre cursuri. Altă dată, o zărisem la cantină. De fiecare dată neînsoțită. Nu

era nimic neobișnuit să fii neînsoțit, mai ales când te grăbeai să ajungi de la un curs la altul, dar era puțin ciudat să stai singur la cantină, la patru jumătate după-amiaza, cu o ceașcă de cafea în față, la o oră la care locul ăla era aproape pustiu. Ea stătea zâmbind, ca și cum ar fi vrut să spună cât de mulțumită și de privilegiată se simțea să fie acolo. Cât de pregătită era și cu câtă agilitate avea să răspundă cerințelor vieții, odată ce avea să înțeleagă care erau acestea.

*

După-amiază, începu să ningă. Mașina de vizavi fu nevoită să plece, ca să facă loc plugului de zăpadă. Când am intrat în baie și i-am văzut chimonoul în cuier, am simțit, în sfârșit, ceea ce reprimasem – o teamă veritabilă pentru soarta Ninei. Mi-am închipuit-o buimacă, plângând, cu părul în dezordine, umblând pierdută prin zăpadă, îmbrăcată în lenjeria ei albă de corp în locul hainei din păr de cămilă, cu toate că știam foarte bine că își luase pardesiul cu ea.

Exact când să plec la primul curs de luni dimineața, sună telefonul.

– Eu sunt, îmi zise Nina, ca un avertisment grăbit, dar și cu un fel de triumf în glas. Ascultă-mă! Te rog, ai putea să-mi faci un serviciu?

– Unde ești? Te caută.

– Cine mă caută?

– Domnul Purvis, doamna Winner.

– Ai grijă să nu le spui că am sunat. Să nu le spui nimic! Sunt aici.

– Unde?

– Acasă la Ernest.

– Acasă la Ernest? La *Ernie*?

– Șșș! Te-a auzit cineva?

– Nu.

– Ascultă, te rog, te rog mult, ai putea să iei autobuzul și să-mi aduci restul de lucruri? Am nevoie de șampon, de chimono. Umblu pe-aici în halatul lui Ernest. Dacă m-ai putea vedea! Arăt ca un câine cafeniu lățos. Mașina e încă afară?

M-am uitat.

– Da.

– Bine, atunci ar trebui să iei autobuzul și să te duci la facultate, cum faci de obicei. Apoi iei autobuzul spre centru. Știi unde să cobori. La Campbell și Howe. Mergi pe jos până aici. Strada Carlisle. Numărul 363. O știi, nu?

– Ernie e acolo?

– Nu, prostuțo. E la muncă. Trebuie să ne întrețină, nu-i așa?

Să *ne* întrețină? Adică Ernie trebuia să ne întrețină pe Nina și pe mine?

Nu. Pe Ernie și pe Nina. *Ernie și Nina*.

Nina spuse:

– Ah, te rog! Ești singura mea prietenă.

Am făcut ce mi se spusese. Am luat autobuzul facultății, apoi autobuzul spre centru. Am coborât la Campbell și Howe și am luat-o pe jos către vest, spre strada Carlisle. Furtuna se potolise; cerul era limpede; era o zi luminoasă, fără vânt, foarte geroasă. Lumina îmi făcea ochii să-mi lăcrimeze, iar zăpada proaspăt așternută îmi scârțâia sub picioare.

Am ajuns o jumătate de kilometru mai la nord, pe strada Carlisle, la casa în care Ernie locuise cu părinții lui, apoi cu mama lui, apoi singur. Și acum – cum era oare cu putință? – locuia cu Nina.

Casa arăta exact la fel ca atunci când venisem cu mama în vizită, o dată sau de două ori. O vilă mică din cărămidă, cu o grădină minusculă în față, cu fereastra arcuită a livingului și panoul colorat de sticlă de sus. O casă îngrămădită și primitoare.

Așa cum spusese, Nina era înfășurată într-un halat bărbătesc cafeniu din lână, cu ciucuri, care păstra parfumul bărbătesc, dar inocent al lui Ernie, parfumul spumei de ras și al săpunului Lifebuoy.

Mă apucă de mâinile care îmi înțepeniseră de frig chiar și în mănuși. Țineam în fiecare dintre ele o sacoșă de cumpărături.

– Sloi, observă ea. Hai înăuntru, să le vâri în apă caldă!

– Nu sunt *sloi*, am ripostat eu. Doar înghețate.

Ea mă ajută luându-mi cumpărăturile din mâini, mă duse în bucătărie, umplu un bol cu apă și, pe urmă, în timp ce sângele îmi revenea dureros în degete, îmi povesti cum Ernest (Ernie) venise acasă la noi sâmbătă seara. Adusese cu el o revistă cu o mulțime de poze cu ruine ale unor vechi castele și alte lucruri care – crezuse el – ar fi putut să mă intereseze. Ea se ridicase din pat și coborâse, asta pentru că el nu putea urca, firește –, iar când Ernie văzuse cât era de bolnavă, îi spusese că trebuia să vină acasă la el, ca să o poată îngriji. Și o îngrijise atât de bine, încât nu o mai durea gâtul aproape deloc, iar febra îi cedase cu totul. Apoi căzuseră de acord ca Nina să rămână acolo. Avea să stea cu el și să nu se mai întoarcă de unde plecase.

Nu voia nici să pronunțe numele domnului Purvis.

– Dar trebuie ca totul să fie în mare secret, adăugă ea. Tu ești singura care știe de noi. Pentru că ești prietena noastră și motivul pentru care ne-am întâlnit.

Făcea cafea.

– Uită-te! îmi spuse, fluturând din mână înspre dulapul de bucătărie deschis. Uite cum își ține lucrurile! Cănile sunt aici. Ceștile și farfurioarele, dincolo. Fiecare ceașcă are locul ei. Nu-i așa că e ordonat? Toată casa e așa. Îmi place de mor. Tu ești motivul pentru care ne-am întâlnit, repetă ea. Dacă vom avea o fetiță, i-am putea pune numele tău.

Țineam cana cu ambele mâini și îmi simțeam încă degetele pulsând. Pe pervazul ferestrei, deasupra chiuvetei, era un ghiveci cu violete africane. Ordinea pe care mama lui o instaurase în dulapuri, plantele mamei lui. Probabil că feriga cea mare încă mai era în fața ferestrei de la sufragerie, iar carpetele, pe fotolii. Ceea ce spusese despre ea și Ernie părea o nerușinare și – mai ales când mă gândeam la rolul pe care îl jucase Ernie – absolut dezgustător.

– Vă căsătoriți?

– Ei…

– Ai spus dacă veți avea un copil.

– Păi, nu știi niciodată, poate ne-am apucat de treabă fără să fim căsătoriți, spuse Nina, înclinându-și capul cu șiretenie.

– Cu Ernie? am replicat eu. Cu *Ernie*?

– De ce nu? Ernie e de treabă. Și oricum, eu îi spun Ernest.

Își strânse halatul pe lângă trup.

– Și domnul Purvis?

– Ce-i cu el?

– Păi, dacă ești deja însărcinată, copilul nu ar putea fi al lui?

Nina se schimbă la față. Chipul îi căpătă o expresie răutăcioasă și acră.

– *El,* rosti ea cu dispreț. De ce vrei să vorbim despre el acum? N-a avut niciodată destulă vână în el.

– A, da? am zis eu și eram gata-gata să o-ntreb de Gemma, dar Nina mă întrerupse.

– De ce vrei să vorbim de trecut? Mi se face greață. Povestea asta e de domeniul trecutului. Nu are importanță nici pentru mine, nici pentru Ernest. Acum suntem împreună. Ne iubim.

Se iubesc. E împreună cu Ernie. Ernest. Acum.

– Bine, i-am spus.

– Îmi pare rău dacă am țipat la tine. Am țipat la tine? Îmi pare rău. Ești prietena noastră, mi-ai adus lucrurile și îți sunt recunoscătoare. Ești verișoara lui Ernest și ruda noastră.

Se strecură în spatele meu, îmi înfipse degetele la subsuori și începu să mă gâdile – mai încet la început, apoi cu furie –, spunând:

– Așa-i că ești ruda noastră? Așa-i?

Am încercat să scap, dar în zadar. Am fost cuprinsă de spasme dureroase de râs, am început să mă zbat și să țip, implorând-o să înceteze. Se opri abia după ce mă transformase într-o ființă neajutorată, și amândouă rămăseserăm fără suflu.

– Ești cea mai gâdilicioasă persoană pe care o cunosc.

Am așteptat mult timp autobuzul, bătând pasul pe loc. Când am ajuns la facultate, pierdusem deja primul și al doilea curs și întârziasem la muncă. M-am schimbat în uniforma verde de bumbac în debaraua pentru mături și mi-am îndesat claia de păr negru (cel mai dezgustător tip de păr care ar putea nimeri în mâncare, după cum mă avertizase directorul cantinei) sub o bonetă de plastic.

În mod normal puneam sendvișurile și salata pe rafturi înaintea prânzului, dar acum trebuia să fac față unei mulțimi de clienți nerăbdători care mă urmăreau cu privirea, ceea ce mă făcea să fiu stângace. Eram mult mai vizibilă acum decât atunci când împingeam căruciorul printre mese, strângând farfuriile murdare. Atunci, oamenii se concentrau asupra mâncării și discuțiilor pe care le purtau. Acum se uitau la mine.

Mă gândeam la ceea ce îmi spuseseră Beverly și Kay, că îmi iroseam șansele punându-mi singură o etichetă nepotrivită. Acum mi se părea că aveau dreptate.

După ce am terminat de debarasat mesele cantinei, m-am schimbat și m-am dus în biblioteca facultății, să lucrez la eseul meu. Era după-amiaza în care nu aveam cursuri.

Un tunel lega clădirea facultății de bibliotecă, și la intrarea în el erau lipite diverse anunțuri care făceau reclamă la filme și restaurante sau la biciclete și mașini de scris de vânzare, dar și afișe despre piese de teatru și concerte. Facultatea de Muzică anunța că, la o dată care trecuse deja, urma să aibă loc un recital de cântece compuse special pe creațiile poeților englezi. Văzusem deja anunțul, așa că nu trebuia să îl citesc ca să îmi amintesc numele – Herrick,

Housman, Tennyson. După ce făcusem câțiva pași prin tunel, versurile începură să mă obsedeze.

Pe culmea Wenlock, pădurea-i în freamăt

N-aveam să-mi mai pot aminti vreodată aceste versuri fără a simți atingerea tapițeriei pe coapsele mele goale. Rușinea aceea lipicioasă și înțepătoare. Îmi era mult mai rușine acum decât îmi fusese atunci. Până la urmă, domnul Purvis îmi făcuse totuși ceva.

Și de departe, de din zori și-apus,
Din cerul bântuit de vânturi,
Substanța vieții, să mă țească,
Suflă încoace – iată, mă ivesc.

Nu.

Ce-s dealurile albăstrii din amintire?
Ce turle, ce căsuțe-mprăștiate?

Nu, niciodată.

Se-așterne în lumina lunii lungul drum
Care departe de iubirea mea mă duce.

Nu. Nu. Nu.

Versurile acestea aveau să-mi amintească mereu de lucrul pe care consimțisem să-l fac. Nu fusesem forțată, nu mi se poruncise, nici măcar nu mă convinsese cineva. Fusesem de acord.

Iar Nina avea să știe. Fusese mult prea preocupată de Ernie ca să-mi pomenească ceva dimineață, dar avea să vină o vreme când ea va râde de asta. Nu cu cruzime, ci doar așa cum râdea de atât de multe lucruri. Iar tachinările vor fi la fel ca gâdilăturile ei, vor avea în ele ceva insistent, obscen.

Nina și Ernie. De acum înainte, aveau să facă parte din viața mea.

Biblioteca facultății era o încăpere înaltă, superbă, proiectată, construită și plătită de oameni care credeau că studenții la mesele lungi, în fața cărților deschise – chiar și cei mahmuri, somnoroși, plini de resentimente și lipsiți de puterea de a înțelege –, ar trebui să aibă spațiu deasupra lor, să fie înconjurați

de lambriuri de lemn negru, strălucitor, de ferestre înalte, bordate cu maxime latinești, de geamuri prin care să privească cerul. Că măcar ar trebui să aibă parte de toate acestea vreo câțiva ani, înainte să intre în învățământ ori să se apuce de afaceri sau de crescut copii. Acum era rândul meu, și ar fi trebuit să am și eu parte de așa ceva.

Sir Gawain și cavalerul verde.

Scriam un eseu bun. Cel mai probabil aveam să iau 10. Aveam să continui să scriu eseuri și să iau 10, pentru că asta știam să fac. Oamenii care acordau burse, care construiau universități și biblioteci, aveau să continue să dea bani pentru ca eu să pot face asta.

Dar nu asta conta. Asta nu te putea păzi de întinare.

Nina nu a rămas cu Ernie nici măcar o săptămână. În scurtă vreme, într-o zi, Ernie a venit acasă și n-a mai găsit-o. Dispăruseră cizmele și haina, dispăruseră hainele superbe și chimonoul pe care i-l adusesem. Dispăruse părul ei de culoarea caramelei și obiceiul ei de a mă gâdila, căldura neobișnuită a pielii ei și micile oftaturi pe care le scotea când se mișca. Totul dispăruse fără nici o explicație, fără nici un cuvânt mâzgălit pe hârtie. Nici măcar un cuvânt.

Dar Ernie nu era omul care să se închidă în sine și să-și plângă de milă. Așa mi-a spus când m-a sunat ca să-mi dea vestea și să verifice dacă eram liberă duminică seara. Am urcat împreună scările către Old Chelsea și el a observat că era ultima noastră cină înainte de sărbători. M-a ajutat să-mi scot haina și am adulmecat aroma Ninei. Oare putea să-i fi rămas pe piele?

Nu. Sursa mirosului se dezvălui când Ernie îmi strecură ceva în mână. Un obiect care semăna cu o batistă mare.

– Pune-o în buzunarul hainei! mă îndemnă el.

Nu era o batistă. Textura era mai grosolană, cu mici striații. Un maiou.

– Nu vreau să rămână la mine, spuse el, și, după tonul lui, ai fi zis că nu voia să aibă pur și simplu lenjerie feminină în casă, și nu conta că lenjeria era a Ninei și mirosea a Nina.

Ernie comandă friptura obișnuită, o tăie în bucăți și o mestecă temeinic, cu apetitul lui politicos. I-am povestit ce mai era nou pe acasă, vești care, ca de obicei în acea perioadă a anului, priveau numărul avalanșelor, numărul drumurilor blocate și haosul din sezonul de iarnă care ne făcea cumva speciali.

După un timp, Ernie spuse:

– Am fost pe la el pe acasă. Nu e nimeni acolo.

– Pe la cine pe-acasă?

– Pe la unchiul ei, mă lămuri el. Știa unde e casa pentru că el și Nina trecuseră cu mașina pe acolo, după căderea întunericului. Nu mai era nimeni acum, își făcuseră bagajele și plecaseră. Fusese alegerea ei, la urma urmei.

– E privilegiul femeii, spuse el. Cum se zice, e privilegiul femeii să se răzgândească.

Acum, privindu-l mai atent, am văzut că ochii lui aveau o expresie seacă, înfometată, iar pielea din jurul lor era vineție și ridată. Controlându-și tremurul, își încreți buzele și apoi vorbi mai departe de parcă ar fi vrut să studieze toate aspectele situației, ca și cum ar fi încercat să înțeleagă.

– Nu-și putea părăsi unchiul în vârstă, spuse. Nu a lăsat-o inima să-l abandoneze. I-am spus că l-am fi putut lua să stea cu noi, pentru că sunt obișnuit cu bătrânii, dar ea mi-a zis că prefera să ne despărțim. Cred că nu a lăsat-o inima.

– E mai bine să nu ai așteptări prea mari. Unele lucruri pur și simplu nu-ți sunt destinate.

Trecând prin fața hainelor, în drum spre toaletă, am scos maioul din buzunar. L-am îndesat în grămada de prosoape folosite.

În ziua aceea, la bibliotecă, nu-mi putusem termina eseul despre Sir Gawain. Am rupt o pagină din caiet, mi-am luat stiloul și am plecat. Pe scara de lângă ușa bibliotecii se afla un telefon public, lângă care atârna o carte de telefoane. Am răsfoit-o și, pe foaia de hârtie, mi-am notat două numere. Nu erau numere de telefon, ci adrese.

Strada Henfryn, numărul 1648.

Cealaltă adresă, pe care voisem doar să o verific, pentru că o văzusem recent și o știam de pe plicurile felicitărilor de Crăciun, era strada Carlisle 363.

M-am întors în tunelul care ducea spre clădirea facultății și am intrat în micul magazin de la parter, din holul mare. Aveam destul mărunțiș în buzunar pentru un plic și un timbru. Am rupt bucățica pe care era scrisă adresa de pe strada Carlisle și am pus-o în plic. L-am lipit și am scris pe fața plicului cealaltă adresă, cea cu numărul din patru cifre, apoi numele domnului Purvis. Cu litere mari de tipar. Am lins timbrul și l-am lipit. Cred că pe atunci se vindeau timbre de patru cenți.

Cutia poștală era chiar la ieșirea din magazin. Am lăsat plicul să cadă înăuntru, acolo pe coridorul larg de la parterul facultății, în timp ce studenții

treceau pe lângă mine în drum spre cursuri, mergând să fumeze sau, poate, să facă o partidă de bridge în sala rezervată lor pentru recreere. Gata de fapte de care nici nu-și închipuiau că sunt capabili.

[8] Joc de cuvinte bazat pe asemănarea dintre numele Botts și substantivul bottom cu sensul de „șezut“ (n.tr.)

[9] Roman al lui Nathaniel Hawthorne, scris în 1850, a cărui acțiune se petrece în secolul al XVII-lea. Tratează tema adulterului și a pedepsirii acestuia într-o societate profund religioasă. (n.tr.)

[10] La revedere și rămas-bun (în limba latină în original)

[11] Referire la alegoria peșterii din *Republica* (n.tr.)

[12] Volum de versuri al poetului englez A.E. Housnan (1859–1936) (n.tr.)

[13] Poem englezesc de mari dimensiuni, scris la sfârșitul secolului al XIV-lea, care relatează aventurile lui Sir Gawain, cavaler al Mesei Rotunde (n.tr.)

RÂPE-ADÂNCI

Sally împachetă ouăle umplute – pe care detesta să le ia la picnic, pentru că nu le puteai mânca fără să faci mizerie. Sendvișuri cu șuncă, salată de crab, tarte cu lămâie – și ele erau problematice când venea vorba de împachetat. Sucuri pentru copii, o șampanie mică pentru ea și Alex. Avea să ia doar o gură, pentru că încă alăpta. Cumpărase pahare de plastic pentru șampanie, special pentru această ocazie, dar, când o văzuse cu ele, Alex scosese paharele de șampanie din sticlă – un cadou de nuntă – din dulapul cu porțelanuri. Ea protestase, dar el insistase și se ocupase el însuși de pahare, învelindu-le și împachetându-le.

– Tata e un fel de burghez *gentilhomme,* avea să-i spună Kent lui Sally câțiva ani mai târziu, când ajunsese deja la vârsta adolescenței și avea rezultate excelente la toate materiile.

Era atât de sigur că va ajunge om de știință, încât i se mai îngăduia să mai arunce câte un cuvânt franțuzesc din când în când.

– Nu-l lua pe tatăl tău peste picior, spuse Sally mecanic.

– Nu-l iau peste picior. Doar că majoritatea geologilor par pur și simplu soioși.

*

Ieșiseră la picnic în cinstea lui Alex, care își publicase primul lui articol în *Zeitschrift für Geomorphologie*. Mergeau la Osler Bluff[14], pentru că în articol se vorbea pe larg despre zona aceea și pentru că Sally și copiii nu fuseseră niciodată acolo.

Merseră cu mașina câțiva kilometri mai jos, pe un drum de țară desfundat – pe care cotiseră dintr-un alt drum mai bun, neasfaltat – și descoperiră o parcare unde, deocamdată, nu se afla nici o mașină. Inscripția era pictată grosolan pe o scândură și ar fi trebuit împrospătată.

ATENȚIE! RÂPE-ADÂNCI

De ce puseseră cratimă? se întrebă Sally. Dar ce contează?

Liziera nu avea nimic special sau amenințător. Sally știa, desigur, că pădurea se cățăra pe un promontoriu și se aștepta să vadă la un moment dat o priveliște care să-ți taie răsuflarea. Nu se aștepta la ceea ce le apăru în față aproape imediat.

Cavități adânci, unele mari cât un sicriu, altele mult mai mari, ca niște camere săpate în stâncă. Coridoare care șerpuiau între ele și ferigi și mușchi crescuți pe margini. Verdeața nu era totuși destul ca să formeze un strat mai moale deasupra pietrișului de pe fund. Cărarea înainta șerpuită printre ele, pe pământ tare sau peste lespezi de piatră nu tocmai netede.

– Ooee, se auziră băieții, Kent și Peter, de nouă și șase ani, strigând de undeva din fața lor.

– Nu alergați aiurea pe-aici! strigă Alex. Să nu cumva să facă vreunul pe grozavul, ați auzit? Ne-am înțeles? Răspundeți-mi!

Băieții strigară că au înțeles, și Alex merse mai departe, cărând coșul de picnic și crezând că nu mai era nevoie de alte avertizări. Sally înainta împiedicându-se, mai repede decât i-ar fi fost comod, cu punga de scutece și cu mica Savanna în brațe. Nu putu încetini decât atunci când își zări băieții, pășind mărunt, uitându-se pieziș în cavernele întunecate, scoțând încă sunete exagerate, dar mai reținute, de oroare. Lui Sally aproape că îi venea să plângă de epuizare, de teamă și de un soi de furie cunoscută, care mocnea în ea.

Belvederea nu apăru decât după ce merseseră pe aceste poteci de pământ și de pietre, ceea ce lui Sally i se păru a fi vreun kilometru, dar care, de fapt, nu era decât vreo jumătate. Apoi se ivi o lumină, o fâșie de cer, iar soțul ei se opri undeva în față. Strigă anunțând că ajunseseră, iar băieții țipară și ei cu adevărat uimiți. Ieșind din pădure, Sally îi găsi aliniați pe o stâncă ce se ridica deasupra copacilor – după cum se dovedi, chiar deasupra mai multor rânduri de copaci –, iar jos, în depărtare, se întindeau câmpuri sclipind în galben și verde.

Imediat ce o așeză pe pătura ei, Savanna începu să plângă.

– Îi e foame, spuse Sally.

Alex răspunse:

– Credeam că a mâncat în mașină.

– A mâncat. Dar îi e foame din nou.

O luă pe Savanna pe un braț și, cu mâna liberă, deschise coșul de picnic. Bineînțeles că nu așa plănuise Alex lucrurile. Dar oftă binedispus, scoase din buzunare paharele de șampanie și le așeză culcate pe un petic de iarbă.

– Gâl-gâl, și mie mi-e sete, spuse Kent, iar Peter îl imită imediat.

– Gâl-gâl, și mie. Gâl-gâl.

– Gura! spuse Alex.

Kent zise și el:

– Gura, Peter!

Alex îi spuse lui Sally:

– Ce le-ai adus de băut?

– Suc în sticla albastră. Paharele de plastic sunt dedesubt, într-un șervet.

Bineînțeles, Kent începuse cu aiureala asta, credea Alex, nu pentru că îi era cu adevărat sete, ci pentru că vederea sânului lui Sally îl excitase la modul grosier. Alex era de părere că venise momentul ca Savanna să treacă la biberon – avea aproape șase luni. Și mai era de părere și că Sally se purta mult prea neglijent, uneori umblând prin bucătărie și făcând treabă cu o mână în timp ce bebelușul sugea. În tot acest timp, Kent trăgea cu ochiul, iar Peter vorbea despre „lăptăria“ lui mami. Cuvântul ăsta tot de la Kent venea, zicea Alex. Era un neastâmpărat și un mic ticălos și avea numai prostii în cap.

– Nu pot să mă întrerup din treabă, spunea Sally.

– Poți să te întrerupi din alăptat. Poți foarte bine să o treci pe biberon de mâine.

– În curând. Nu chiar de mâine, dar în curând.

Și, totuși, iată că Savanna și „lăptăria“ încă domină picnicul.

Se toarnă sucul, apoi șampania. Sally și Alex ciocnesc, peste capul Savannei. Sally ia doar o gură și ar vrea să mai bea. Îi zâmbește lui Alex ca să-i transmită dorința ei și poate încă o dorință, că i-ar plăcea să fie singură cu el. El își bea șampania, ca și cum înghițitura și zâmbetul ei ar fi fost îndeajuns să-l liniștească, apoi începe să scoată mâncarea. Ea îi spune care sendvișuri sunt făcute cu muștarul care îi place lui, care sunt făcute cu muștarul care le place ei și lui Peter și care sunt pentru Kent, căruia nu-i place deloc muștarul.

În acest timp, Kent reușește să se furișeze în spatele ei și să-i bea șampania. Peter trebuie să-l fi văzut, dar, din vreun motiv anume, nu îl pârăște. Sally descoperă abia mai târziu ce s-a întâmplat, iar Alex nu află nimic, pentru că uită curând că în paharul ei mai rămăsese șampanie; și îl împachetează cu grijă alături de al lui, în timp ce le povestește băieților despre dolomită. Aceștia par

că-l ascultă în timp ce își înfulecă sendvișurile și înșfacă tartele, fără să bage în seamă ouăle umplute și salata de crab.

Dolomită, spune Alex. Așa se cheamă stratul gros de rocă de deasupra. Dedesubt se află șist argilos, lut transformat într-o piatră foarte fin granulată. Apa se infiltrează prin dolomită și, când ajunge la șisturi, rămâne acolo, nu poate trece prin straturile subțiri, prin granulația fină. Așa că eroziunea – adică măcinarea dolomitei – merge înapoi spre sursă, sapă un canal înapoi spre suprafață, iar în roca de la suprafață apar fisuri verticale; știu ei, oare, ce înseamnă vertical?

– În sus și în jos, spune Kent indiferent.

– Fisuri verticale slabe, și roca începe să se desprindă, formând crevase, iar, după milioane de ani, se năruie cu totul și se rostogolește la vale.

– Trebuie să plec puțin, anunță Kent.

– Unde să pleci?

– Să fac pipi.

– Of, pentru numele lui Dumnezeu, du-te!

– Și eu vreau să fac pipi, zice Peter.

Sally își strânge buzele, înghițindu-și cuvintele de avertizare care îi vin automat în minte: să fie atenți. Alex o privește și îi aprobă gestul. Își zâmbesc ușor unul altuia.

Savanna a adormit, buzele ei au slăbit sfârcul. Cum băieții nu sunt prin preajmă, lui Sally îi e mai ușor să o ia de la sân. O poate bate pe spate ca să râgâie, o poate pune pe pătură, fără să-și facă griji că i s-ar vedea vreun sân dezgolit. Dacă lui Alex vederea i se pare dezgustătoare – și Sally știe că așa e, știe că îi displace legătura dintre sex și hrană, nu suportă ca sânii soției sale să fie transformați în ugere –, n-are decât să se uite în altă parte, ceea ce el și face.

În timp ce își încheie bluza, se aude un țipăt, nu pătrunzător, ci pierdut și înfundat, iar Alex sare în picioare înaintea ei, luând-o la fugă pe potecă. Apoi se aude un țipăt mai sonor, mai aproape. E Peter.

– Kent a căzut! Kent a căzut!

Tatăl îi strigă:

– Vin acum.

Sally va crede mereu că a știut imediat, a știut ce se întâmplase chiar înainte de a auzi vocea lui Peter. Dacă era să se producă vreun accident, acesta nu avea să i se întâmple băiatului ei de șase ani, care era curajos, dar nu inventiv sau imprudent. Avea să i se întâmple lui Kent. Și ea știu exact cum. Aruncând o

privire în groapă, ținându-și echilibrul pe margine, aținându-l pe Peter, aținându-se singur.

Era viu. Zăcea pe pietrișul de pe fundul crevasei, dar își mișca brațele, străduindu-se să se ridice. Se zbătea fără vlagă. Cu un picior prins sub el, iar celălalt îndoit într-un unghi ciudat.

– Poți s-o ții pe Savanna? îl întrebă pe Peter. Du-te înapoi, pune-o pe pătură și ai grijă de ea! Tu ești băiatul meu bun. Băiatul meu bun și puternic.

Alex cobora deja în râpă, dându-și drumul în jos, spunându-i lui Kent să stea nemișcat. Nu era imposibil să ajungi întreg jos. Dar să-l scoată pe Kent de acolo avea să fie dificil.

Să fugă la mașină, să vadă dacă aveau vreo frânghie? Să lege frânghia în jurul unui copac. Poate în jurul lui Kent, ca să-l tragă sus, în timp ce Alex l-ar fi ridicat către ea.

Dar nu aveau nici o frânghie. De ce ar fi avut?

Alex ajunsese la el. Se aplecă și îl ridică. Kent scoase un țipăt de durere. Alex și-l trecu pe după umeri, cu capul atârnându-i într-o parte, iar picioarele, inerte – unul ciudat contorsionat –, pe cealaltă. Se ridică, împleticindu-se cale de câțiva pași și, ținându-l strâns pe Kent, se lăsă să cadă în genunchi. Hotărâse să se târască, iar Sally înțelese acum că se îndrepta către pietrișul care umplea parțial capătul îndepărtat al crevasei. Fără să-și ridice capul, Alex îi strigă ceva; cu toate că Sally nu pricepu nici măcar un cuvânt, înțelesese ce voia să zică. Se ridică – de ce stătea în genunchi? – și își croi drum printre niște lăstari până la marginea crevasei, unde pietrișul ajungea până la vreun metru de suprafață. Alex se târa, ducându-l pe Kent în spate ca pe o căprioară împușcată.

Sally strigă:

– Sunt aici! Sunt aici!

Kent avea să trebuiască ridicat de tatăl lui, apoi tras către pragul solid de rocă de către mamă. Era un băiat slăbuț, care nu începuse încă să se înalțe, dar părea greu ca un sac de ciment. Brațele lui Sally nu reușiră să-l ridice din prima încercare. Își schimbă poziția, ghemuindu-se în loc să stea pe burtă, și așa reușiră să-l scoată, ea, opintindu-se cu toată puterea umerilor și a pieptului, iar Alex, sprijinindu-l și împingându-l. Sally căzu pe spate, ținându-l în brațe, și văzu cum băiatul își dă ochii peste cap, leșinând din nou.

După ce Alex se căță afară săltându-se și agățându-se de stâncă, îi luară pe copii și merseră cu mașina la spitalul Collingwood. Băiatul părea să nu aibă

leziuni interne. Ambele picioare îi erau rupte. Una dintre fracturi era curată, după cum se exprimase doctorul; celălalt picior era făcut bucățele.

– În locul acela, copiii trebuie supravegheați în permanență, îi spuse medicul lui Sally, care intrase odată cu Kent, în timp ce Alex avea grijă de ceilalți doi. Nu există nici o pancartă de avertizare?

Sally se gândi că, dacă în locul ei ar fi fost Alex, doctorul ar fi vorbit altfel. Așa sunt băieții. Întorci spatele pentru o clipă și te trezești că o iau pe unde nu trebuie. „Băieții tot băieți."

Recunoștința ei – față de Dumnezeul în care nu credea și față de Alex, în care credea – era atât de mare, încât nu simțea nici un resentiment.

Kent trebui să-și petreacă următoarele șase luni departe de școală, țintuit mai întâi într-un pat de spital închiriat. Sally îi aducea temele, pe care el le făcea imediat. Apoi fu încurajat să se ocupe de proiecte extrașcolare. Unul dintre acestea era despre călătorii și explorări – „Alege o țară".

– Vreau să aleg o țară pe care nimeni altcineva nu ar alege-o, spuse el.

Atunci Sally îi povesti ceva ce nu mai dezvăluise nimănui. Îi mărturisi că se simțea atrasă de insulele izolate. Nu de Hawaii sau de Canare, de Insulele Hebride sau de cele grecești, unde toată lumea voia să meargă, ci de insule mici și necunoscute, despre care nu vorbea nimeni și care erau vizitate foarte rar sau deloc. Insula Ascension, Tristan da Cunha, insulele Chatham, Insula Crăciunului, Insula Dezolării[15] și insulele Feroe. Ea și Kent începură să culeagă fiecare informație pe care o puteau găsi despre locurile acestea, neîngăduindu-și să inventeze nimic. Și nu-i spuneau niciodată lui Alex cu ce se îndeletniceau.

– Ar crede că ne lipsește o doagă, observase Sally.

Insula Dezolării se mândrea cu un soi unic și foarte vechi de varză. Sally și Kent își imaginară ceremonii de venerare a verzei, costume și parade în cinstea ei.

Sally îi spuse că, înainte de a se naște el, îi văzuse la televizor pe locuitorii din Tristan da Cunha coborând din avion pe aeroportul Heathrow, după ce fuseseră evacuați din cauza unui cutremur puternic care avusese loc pe insula lor[16]. Cât de ciudat arătau, docili și demni, coborâți din alt secol! Probabil că se adaptaseră la Londra, mai mult sau mai puțin, dar, când vulcanul se liniștise, voiseră să meargă acasă.

Lucrurile se schimbaseră, desigur, când Kent se putu întoarce la școală, dar încă părea matur pentru vârsta lui, răbdător cu Savanna, care devenise poznașă

și încăpățânată, răbdător și cu Peter, care dădea mereu buzna în casă. Și era deosebit de atent cu tatăl lui, aducându-i ziarul pe care îl recuperase din mâinile Savannei și îl netezise cu grijă, îi trăgea scaunul când venea vremea cinei.

„Cinste bărbatului care mi-a salvat viața“, obișnuia să spună, sau „Eroul s-a întors acasă“.

O spunea cu dramatism, dar fără vreo urmă de sarcasm. Și, cu toate astea, pe Alex îl enerva la culme. Kent îl călca pe nervi, și asta încă dinainte de accidentul râpelor-adânci.

– Termină! îi spunea și i se plângea, mai apoi, lui Sally.

– Vrea să spună că probabil îl iubeai foarte mult, din moment ce l-ai salvat.

– Dumnezeule mare, aș fi salvat pe oricine!

– Să nu spui asta de față cu el. Te rog!

Când Kent intră la liceu, lucrurile începură să meargă mai bine cu tatăl lui. Alese latura de real. Optă apoi pentru științele exacte, nu pentru cele naturale, și nici măcar asta nu iscă vreo împotrivire din partea lui Alex. Cu cât materiile erau mai grele, cu atât mai bine.

Dar, după șase luni de facultate, Kent dispăru. Cei care îl cunoșteau cât de cât – se pare că nu exista nimeni cu care să fi fost prieten – spuseră că băiatul vorbise despre faptul că voia să meargă pe Coasta de Vest. Exact când părinții hotărâseră să se ducă la poliție, primiră o scrisoare. Lucra într-un magazin de cauciucuri, într-o suburbie la nord de Toronto. Alex se duse să-l vadă, să-i ceară să se întoarcă la școală. Dar Kent refuză, spunând că era foarte mulțumit de slujba pe care o avea și că făcea bani frumoși sau, cel puțin, avea să facă bani buni, pentru că fusese promovat. Apoi se duse Sally, fără să-i spună lui Alex. Îl găsi binedispus și mai gras cu vreo cinci kilograme. El credea că de la bere. Acum avea prieteni.

– E doar o etapă, îi spuse Sally lui Alex când îi mărturisi că fusese să-l viziteze. Vrea să simtă gustul independenței.

– Din punctul meu de vedere, n-are decât s-o mănânce pe pâine.

Kent nu îi spusese unde locuia, dar nu mai conta, pentru că, atunci când Sally veni din nou în vizită, i se spuse că băiatul își dăduse demisia. Ea se simți stânjenită – i se păru că vede o expresie răutăcioasă de triumf pe fața angajatului care îi dădu vestea – și nu întrebă unde plecase Kent. Se gândi că oricum avea să ia legătura cu ei curând, îndată ce avea să se stabilească undeva.

Kent luă legătura într-adevăr, trei ani mai târziu. Scrisoarea fusese expediată din Needles, California, dar el le spuse să nu se ostenească să-l caute – era doar în trecere pe acolo. Ca Blanche, adăugase el, iar Alex întrebase: „Cine naiba e Blanche?“[17].

– E doar o glumă, îl lămuri Sally. Nu contează.

Kent nu spunea unde lucrează, pe unde umblase ori dacă avea vreo relație. Nu își ceru scuze că îi lăsase atâta timp fără vești, nu-i întrebă de sănătate și nu se interesă de fratele și sora sa. Scrise în schimb pagini întregi despre viața lui. Nu despre partea practică a existenței sale, ci despre ceea ce credea el că trebuie să facă – ceea ce făcea – cu ea.

Mi se pare ridicol, scria el, *ca oamenii să trebuiască să se închidă într-un costum de haine. De exemplu, în costumul unui inginer, al unui doctor sau geolog, și apoi pielea să crească peste costum, vreau să spun peste haine, iar omul respectiv să nu-l mai poată scoate. Când ni se dă ocazia să explorăm întregul univers al realității interioare și exterioare, să trăim și latura spirituală, și pe cea fizică, și întregul șir de experiențe minunate și cumplite deschise umanității, asta înseamnă durere, dar și bucurie și frământare. Poate că felul meu de a mă exprima vi se pare exagerat, dar un lucru la care am învățat să renunț este orgoliul intelectual…*

– Se droghează, spuse Alex. Îți poți da seama de la o poștă. A luat-o razna de la droguri.

În toiul nopții, spuse:

– Sex.

Sally stătea în pat lângă el, trează.

– Ce-i cu sexul?

– Sexul te face să intri în starea despre care vorbește el. Ajungi să-ți iei o meserie oarecare ca să poți să-ți câștigi traiul. Ca să poți plăti pentru sex regulat și pentru consecințele lui. Dar el nu se gândește la asta.

Sally zise:

– Vai, ce romantic!

– Când te limitezi la nevoile esențiale, nu e niciodată romantic. Impresia mea e că băiatul nu e normal.

Mai departe în scrisoare – în mostra aceea de delir, cum o numea Alex –, Kent spunea că fusese mai norocos decât alții pentru că trecuse pe lângă moarte, ceea ce îl înzestrase cu o conștiință superioară, iar el îi era recunoscător

tatălui său că îl ridicase înapoi către lume, și mamei, care îl primise acolo cu dragoste.

„Poate că, în acele clipe, m-am născut din nou."

Alex gemuse.

– Nu. Mă abțin.

– Abține-te, zise Sally. Nu crezi cu adevărat în ceea ce vrei să spui.

– Nu știu dacă cred sau nu.

Scrisoarea aceea, semnată „cu dragoste", fu ultima pe care o primiră de la el.

*

Peter studie medicina, Savanna, dreptul.

Spre propria surpriză, Sally începu să fie interesată de geologie. O dată, după ce făcuseră dragoste, simțind nevoia de a face confesiuni, îi povesti lui Alex despre insule, cu toate că omise ultima ei fantezie, în care Kent locuia pe una dintre ele. Îi spuse că uitase multe dintre amănuntele pe care altădată le știuse și că ar trebui să le caute în enciclopedia în care găsise informațiile pentru prima oară. Alex îi spuse că tot ce voia să știe se găsea probabil pe internet. Lucruri atât de puțin cunoscute sigur nu erau, spuse ea, și el se ridică din pat, coborî la parter și, în doi timpi și trei mișcări, Sally avu în fața ochilor Tristan da Cunha, un platou verde în sudul Oceanului Atlantic, și o puzderie de informații. Tulburată, își feri privirea, iar Alex, care era – desigur – dezamăgit de gestul ei, o întrebă de ce reacționa așa.

– Nu știu. Simt că am pierdut-o.

El îi spuse că așa nu mergea, că ea avea nevoie să-și ocupe timpul cu ceva. El tocmai se pensionase din postul său de profesor și plănuia să scrie o carte. Avea nevoie de un asistent și nu mai putea apela la studenții doctoranzi acum, așa cum își permisese să o facă pe vremea când lucra la facultate. (Ea nu știa dacă acesta era adevărul sau nu.) Sally îi aminti că ea habar nu avea de pietre, dar el o liniști, spunându-i să nu-și facă griji, o putea folosi ca reper în fotografii.

Așa că ea deveni mica siluetă în negru sau în haine colorate care contrasta cu straturile de roci din silurian sau devonian. Sau cu gnaisul format prin compresia strivitoare, împăturit și deformat de ciocnirile plăcilor continentale americană și pacifică, care crease continentul actual. Învățâ treptat să-și folosească ochii și să-și pună în practică noile cunoștințe, până când ajunse în stare să stea pe o stradă pustie din suburbii și să-și dea seama că, departe, sub pantofii ei, se afla un crater plin de pietriș, care nu va fi văzut vreodată, care nu

fusese văzut niciodată, pentru că nu existaseră ochi care să-l vadă când fusese creat și nici de-a lungul istoriei sale, în timp ce se forma, și se umplea, și era ascuns vederii și apoi pierdut. Alex acorda acestor lucruri onoarea de a le cunoaște, așa cum se pricepea el mai bine, iar ea îl admira pentru asta, cu toate că era destul de înțeleaptă încât să nu i-o spună. Fură buni prieteni în acești ultimi ani, despre care ea nu știu că erau cei din urmă, cu toate că poate el știa. Alex se duse la spital pentru o operație, luând fotografiile și tabelele cu el, iar în ziua când ar fi trebuit să se întoarcă acasă, muri.

Asta se întâmpla vara, iar în toamna aceea, izbucni un mare incendiu la Toronto. Sally se așeză în fața televizorului, privind pentru o vreme flăcările. Era un cartier pe care îl știa sau îl știuse odată, pe vremea când acolo locuiau hipioți cu cărți de tarot, cu mărgele și ghirlande de flori din hârtie, mari cât niște dovleci. Și când, după ceva vreme, restaurantele vegetariene fuseseră transformate în bistrouri și buticuri scumpe. Acum, o serie întreagă de clădiri din secolul al XIX-lea erau șterse de pe fața pământului, iar crainicul deplângea acest lucru, vorbind despre oamenii care locuiseră în apartamentele demodate de deasupra magazinelor și care acum își pierduseră casele, scoși în stradă din cauza primejdiei.

Dar nu pomenea nimic de proprietarii acestor clădiri, se gândi Sally, care probabil nu fuseseră amendați pentru instalațiile electrice improvizate, pentru invaziile de gândaci și de ploșnițe, de care cei săraci, temători și deziluzionați, nu aveau dreptul să se plângă.

Îl auzea, câteodată, în mintea ei pe Alex vorbindu-i și exact asta i se întâmpla și acum. Stinse televizorul.

La nici zece minute după, sună telefonul. Era Savanna.

– Mamă, te uiți la televizor? Ai văzut?

– Te referi la incendiu? M-am uitat, dar am închis.

– Nu, nu incendiul. Ai văzut…? Mă uit după el chiar acum – l-am văzut acum mai puțin de cinci minute. Mamă, era Kent! Acum nu-l mai găsesc. Dar l-am văzut.

– E rănit? Deschid chiar acum televizorul. Era rănit?

– Nu, dădea o mână de ajutor. Ducea o targă cu un om, nu știu dacă era mort sau doar rănit. Dar era Kent. Era el. Se vedea cum șchiopăta. Ai pornit televizorul?

– Da.

– Bun, încerc să mă liniștesc. Pun pariu că s-a întors în clădire.

– Dar, cu siguranță, nu le dau voie…

– Ar putea fi medic. Of, la naiba, acum îl dau iarăși pe tipul cu care au mai vorbit și înainte, familia lui a avut o afacere timp de un secol… Hai să închidem telefonul și să ne uităm cu atenție! Sunt sigură că va apărea din nou.

Dar Kent nu mai apăru. Imaginile deveniră repetitive.

Savanna o sună iar.

– Am de gând să aflu. Știu un tip care lucrează la știri. Pot să văd iar imaginea cu el, trebuie să aflăm despre ce e vorba.

Savanna nu-și cunoscuse niciodată fratele prea bine – de ce se agita atât? Oare moartea tatălui născuse în ea nevoia de a avea o familie? Ar trebui să se mărite în curând; ar trebui să aibă copii. Dar, când își punea în cap ceva, era atât de încăpățânată – ar putea oare să îl găsească pe Kent? Când avea zece ani, tatăl ei îi spusese că era capabilă să se agațe de o idee și să meargă cu ea până în pânzele albe, și că ar trebui să se facă avocat. Și, de atunci, asta fusese hotărâtă să se facă.

Sally simți că o cuprinde un tremur, un dor, o teamă.

Era chiar Kent, și, într-o săptămână, Savanna aflase tot ce era de știut despre el. Nu. Adică, aflase tot ceea ce fusese el de acord să-i spună. Kent trăia de ani de zile în Toronto. Trecuse adesea pe lângă clădirea unde lucra Savanna și o zărise de vreo două ori pe stradă. O dată aproape că dăduseră nas în nas într-o intersecție. Bineînțeles că nu l-ar fi recunoscut, pentru că el purta un fel de robă.

– Ca un Hare Krishna[18]? întrebă Sally.

– Of, mamă, dacă ești călugăr, asta nu înseamnă neapărat că ești un Hare Krishna. Oricum, Kent nu e așa ceva.

– Și-atunci ce e ?

– El spune că trăiește în prezent. Eu am zis, nu toți facem asta acum? iar el mi-a întors-o că nu, el trăiește în prezentul adevărat.

Acolo unde erau în clipa aceea, iar Savanna îl întrebase: „Te referi la bomba asta?“ Și asta pentru că, într-adevăr, cafeneaua în care el îi ceruse să se întâlnească era o bombă.

– Pentru mine nu-i așa, spusese Kent, dar apoi adăugase că nu avea nimic împotriva punctului ei de vedere – sau al oricui altcuiva.

– Foarte nobil din partea ta! zisese Savanna în glumă, iar el râsese.

Kent îi spusese că văzuse necrologul lui Alex în ziar și i se păruse bine scris. Se gândise că lui Alex i-ar fi plăcut toate referirile alea la geologie. Se întrebase dacă numele său va fi pomenit în necrolog, ca membru al familiei, și fusese destul de surprins să îl găsească. Se întreba dacă tatăl lui spusese cumva, înainte de a muri, care erau numele pe care le dorea în anunț.

Savanna îl lămurise că nu, pentru că Alex nu plănuise să moară așa de curând. Ceilalți membri ai familiei se întruniseră și hotărâseră să pomenească și numele lui Kent.

– Deci nu tata, spusese Kent. Da, sigur că nu.

Apoi o întrebase ce mai făcea mama lor.

Sally simți o apăsare în piept.

– Și tu ce i-ai spus?

– I-am spus că ești bine, poate puțin abătută, mai ales că tu și tata erați atât de apropiați și nu a trecut destul timp ca să te obișnuiești cu singurătatea. Apoi mi-a zis: „Spune-i că poate veni să mă vadă dacă vrea“, iar eu i-am răspuns că o să-ți transmit.

Sally nu zise nimic.

– Mai ești la telefon, mamă?

– A spus unde și când?

– Nu. Trebuie să mă văd cu el peste o săptămână în același loc și să-i dau un răspuns. Am impresia că îi place să controleze situația. Mă gândeam că ai să fii de acord imediat.

– Sigur că sunt de acord.

– Nu te neliniștește ideea de a te duce singură acolo?

– Nu vorbi prostii! Chiar e bărbatul pe care l-ai văzut în incendiu?

– N-a vrut să spună nici da, nici nu. Dar, după informațiile pe care le am, el este. Se pare că e foarte cunoscut în anumite părți ale orașului și de către anumiți oameni.

Sally primește un bilet. Având în vedere că majoritatea celor pe care îi cunoaște folosesc e-mailul sau telefonul, evenimentul e, în sine, ceva deosebit. Se bucură că el n-a telefonat. Nu știa cum ar fi reacționat la auzul vocii lui. Biletul îi dădea instrucțiuni: să-și lase mașina în parcarea de la metrou și să ia trenul până la o anumită stație, unde trebuia să coboare, și el avea să o aștepte acolo.

Se așteptase să-l vadă de cealaltă parte a barierei, dar Kent nu era acolo. Probabil voise să spună că o va aștepta la suprafață. Urcă scările, ieși în lumină și se opri. Tot felul de oameni se grăbeau și se împingeau în jurul ei. Sally se simți descurajată și stânjenită. Descurajată din pricina aparentei absențe a lui Kent și stânjenită pentru că avea același sentiment pe care păreau să-l aibă deseori oamenii din partea ei de țară, cu toate că niciodată ea nu ar fi spus ce spuneau ei. Ei spuneau că te simți ca și cum ai fi în Congo, în India sau în Vietnam. Oriunde, dar nu în Ontario. Vedeai peste tot turbane, sariuri și *dashiki*[19], iar Sally nu avea nimic împotriva acestor veșminte și a culorilor vii. Dar nu erau purtate ca niște costume exotice. Cei care le purtau veniseră aici mai de mult; trecuseră de faza de adaptare. Ea era cea care le stătea în drum.

Câțiva bărbați ședeau, zăceau lungiți sau dormeau pe treptele unui vechi sediu de bancă foarte aproape de gura de metrou. Evident că acum clădirea nu mai adăpostea o bancă, deși numele instituției era gravat în piatră. Sally se uită la numele acela mai mult decât la bărbați, ale căror corpuri cocoșate, aplecate sau parcă fără cunoștință contrastau atât de mult cu vechea destinație a clădirii și cu agitația mulțimii care ieșea de la metrou.

– Mamă!

Unul dintre bărbații de pe scări veni agale înspre ea, târându-și puțin un picior, și Sally își dădu seama că era Kent și îl aștepta.

Aproape că îi veni să o ia la fugă. Dar apoi observă că nu toți bărbații aceia arătau mizerabili sau fără speranță, iar unii o priveau fără vreo amenințare sau dispreț, ba chiar cu un fel de amuzament prietenos, odată ce o identificaseră drept mama lui Kent.

Kent nu purta nici un fel de robă. Era îmbrăcat cu pantaloni gri, prea mari pentru el, strânși cu o curea, avea un tricou simplu și o geacă foarte uzată. Era tuns atât de scurt, încât nu puteai să-ți mai dai seama că avea părul ondulat. Încărunțise destul de mult, avea un chip plin de cicatrici, îi lipseau câțiva dinți și era foarte slab, ceea ce-l făcea să pară mai bătrân.

Nu o îmbrățișă – ea nici măcar nu se așteptase să o facă – se mulțumi doar să-i pună ușor mâna pe spate, ca s-o conducă în direcția în care trebuiau să se îndrepte.

– Mai fumezi pipă? întrebă ea, adulmecând aerul și amintindu-și cum, în liceu, băiatul se apucase de tras din lulea.

– Pipă? A, nu. Miroase așa de la incendiu. Noi nici nu mai simțim mirosul de fum. Mă tem că acolo unde mergem va mirosi și mai tare.

– O să trecem pe locul incendiului?

– Nu, nu. Nu am putea nici dacă am vrea. Au izolat locul. E prea periculos. Câteva clădiri vor trebui demolate. Nu-ți face griji, suntem într-un loc sigur. La aproape un kilometru de dezastru.

– Acolo e blocul în care locuiești? spuse ea, brusc atentă la auzul cuvântului „suntem".

– Cam așa ceva. Da. Ai să vezi.

Vorbea cu blândețe, înțelegător, dar cu efort, asemenea unui om care vorbește, din politețe, într-o limbă străină. Se apleca puțin ca să se asigure că ea îl auzea. Părea că ține ca Sally să observe efortul special pe care îl depune, mica trudă de a-i vorbi, de parcă ar fi făcut o traducere atentă.

Prețul.

În timp ce coborau o bordură, Kent îi atinse brațul – poate că se împiedicase ușor – și se scuză. Ei i se păru că el tremurase aproape imperceptibil.

SIDA. De ce nu-i trecuse prin minte până acum?

– Nu, spuse el, cu toate că ea cu siguranță nu vorbise tare. Acum sunt bine. Nu sunt seropozitiv sau ceva de genul ăsta. Am făcut malarie acum niște ani, dar boala e sub control. Poate că acum sunt puțin slăbit, dar nu e nimic grav. Aici o să cotim, stăm chiar pe strada asta.

„Stăm."

– Nu am puteri paranormale, explică el, pur și simplu mi-am dat seama ce voia să afle Savanna și m-am gândit să te liniștesc. Am ajuns.

Îi arătă una dintre casele acelea ale căror uși se deschid doar la câțiva pași de trotuar.

– De fapt, sunt burlac, îi spuse în timp ce îi ținea ușa.

Cineva bătuse în cuie o bucată de carton în locul unuia din ochiurile de geam.

Parchetul, gol, scârțâia. Mirosul era greu de identificat, atotpătrunzător. Firește că intrase mirosul fumului din stradă, dar era amestecat cu izuri de mâncare gătită, de cafea arsă, de toaletă, de vomă și de descompunere.

– Cu toate că „celibat" nu ar fi cuvântul potrivit. Sună ca și cum ar fi ceva care ține de voință. Ar fi trebuit să spun „neutru". Nu consider că ar fi vreo realizare. Nici nu este.

O conduse în jurul scărilor, până în bucătărie. O femeie gigantică stătea acolo, cu spatele la ei, amestecând ceva pe sobă.

Kent zise:

– Bună, Marnie! Ea e mama mea. Vrei s-o saluți pe mama?

Sally observă o schimbare în vocea lui. Relaxare, sinceritate, poate respect, ceva cu totul diferit de veselia forțată cu care îi vorbea ei.

Sally spuse: „Bună, Marnie“, iar femeia se întoarse pe jumătate, arătându-și fața de păpușă îndesată într-o masă de carne, dar fără să se uite direct la ea.

– Marnie e bucătăreasa noastră săptămâna asta, spuse Kent. Miroase bine, Marnie.

Iar mamei lui îi zise:

– Să mergem în chilia mea!

O luă înainte, coborî câteva trepte și merse pe un hol. Înaintau cu greutate din cauza stivelor de ziare, a broșurilor și revistelor legate ordonat.

– Trebuie să scoatem lucrurile astea de aici, zise Kent. I-am spus chiar astăzi lui Steve. Pericol de incendiu. Sfinte Sisoie, fix asta spuneam înainte! Acum știu exact ce înseamnă.

„Sfinte Sisoie!“ Sally se întrebase dacă nu cumva Kent făcea parte din vreo sectă religioasă, dar, dacă ar fi fost așa, atunci cu siguranță n-ar fi vorbit astfel, nu-i așa? Sigur că putea să nu facă parte dintr-un cult creștin.

Camera lui era cu câteva trepte mai jos, chiar în pivniță. În cameră se aflau un pătuț de copil, un birou ponosit și de modă veche, cu multe compartimente, și vreo două scaune cu spătarul drept, cu câteva bare lipsă.

– Scaunele sunt cât se poate de sigure, o încredință el. Aproape toate lucrurile pe care le avem sunt adunate de la gunoi, dar nu accept scaune pe care să nu se poată sta.

Epuizată, Sally se așeză.

– Ce ești tu? îl întrebă. Cu ce te ocupi? Ăsta e vreun cămin pentru drogați sau ceva de genul ăsta?

– Nu. Nici pe departe. Primim pe oricine vine aici.

– Chiar și pe mine.

– Chiar și pe tine, zise el fără să zâmbească. Nu ne sprijină nimeni altcineva în afară de noi înșine. Reciclăm lucrurile pe care le adunăm. Ziarele pe care le-ai văzut, sticle. Câștigăm puțin de ici, un pic de colo. Și mergem pe rând să solicităm contribuții.

– Pentru organizații caritabile?

– Cerșim, zise el.

– Pe stradă?

– Există un loc mai bun? Pe stradă. Și mai mergem în unele cârciumi cu care avem înțelegeri, deși e ilegal.

– Și tu faci asta?

– N-aș putea să le cer altora să o facă dacă nu aș face-o și eu. E ceva peste care a trebuit să trec. Aproape fiecare dintre noi are ceva peste care trebuie să treacă. Poate fi vorba de rușine. Sau poate fi conceptul de „al meu“. Când cineva îți dă o bancnotă de zece dolari sau chiar un dolar, atunci se instalează și conceptul de proprietate. Ai cui sunt banii, ce părere ai? Ai mei sau – aoleu! – ai noștri? Dacă răspunsul e „ai mei“, atunci banii sunt cheltuiți cât ai clipi, și, pe urmă, omul se întoarce duhnind a băutură, spunând nu știu ce mi s-a întâmplat azi, n-am reușit să fac rost de nimic de mâncare. Mai târziu poate să se simtă vinovat și să mărturisească. Sau poate că nu mărturisește, nu contează. Dispare cu zilele, cu săptămânile, apoi, când îi merge mai prost, vine din nou aici. Și câteodată îl vezi cerșind pe stradă, pe cont propriu, fără să dea vreun semn că te-ar recunoaște. Nu se mai întoarce niciodată. E bine și așa. Ei sunt absolvenții noștri, dacă vrei. Dacă crezi în sistem.

– Kent…

– Aici mi se spune Iona.

– Iona?

– Eu mi-am ales numele. Mi-ar fi plăcut Lazăr, dar e prea dramatic. Poți să-mi spui Kent dacă vrei.

– Vreau să știu ce ți s-a întâmplat. Nu mă refer neapărat la oamenii ăștia…

– Oamenii ăștia sunt viața mea.

– Știam că ai să spui asta.

– Bun, am făcut puțin pe grozavul. Dar asta fac de… șapte ani? De nouă ani. Nouă ani.

Sally insistă:

– Și înainte de asta?

– Crezi că mai știu? Înainte de asta? Înainte de asta. Zilele omului sunt ca iarba, nu-i așa? Tăiate și aruncate în cuptor[20]. Fii atentă! Uite, imediat ce te-am întâlnit iar, am început să mă dau mare. Tăiate și aruncate în cuptor – nu mă interesează așa ceva. Trăiesc fiecare zi așa cum e. Pe bune. Tu n-ai putea înțelege. Nu fac parte din viața ta, nici tu din a mea. Știi de ce am vrut să ne întâlnim astăzi aici?

– Nu, nu m-am gândit de ce. Adică, m-am gândit, firește, că poate a venit vremea să…

– Firește. Când am citit în ziar despre moartea tatei, firește că m-am întrebat: „Ei bine, și banii?“ Și m-am gândit: „Ea e cea care îmi poate spune.“

– Mi-au revenit mie, îi răspunse Sally cu o dezamăgire teribilă, dar cu desăvârșită stăpânire de sine. Cel puțin, pentru moment. Și casa tot mie mi-a revenit, dacă vrei să știi.

– Așa mă gândeam și eu. E foarte bine.

– După ce mor, le vor reveni lui Peter și băieților lui și Savannei.

– Foarte frumos.

– Tatăl tău nu știa dacă mai trăiești…

– Crezi că cer ceva pentru mine? Crezi că sunt atât de idiot încât să cer banii pentru mine? Dar am făcut greșeala să mă gândesc cum i-aș putea folosi. M-am gândit, sigur, sunt bani din familie, îi pot folosi. Asta-i ispita. Acum mă bucur, mă bucur că n-o să-i am.

– Aș putea…

– Problema este însă că locul ăsta e sortit pieirii…

– Aș putea să-ți dau un împrumut.

– Un împrumut? Noi nu împrumutăm. Nu folosim sistemul ăsta pe aici. Iartă-mă, trebuie să mă duc să mă liniștesc. Ți-e foame? Vrei niște supă?

– Nu, mulțumesc.

Când el ieși, ea se gândi să fugă. Dacă ar fi putut găsi vreo ușă prin spate, o cale care să nu treacă prin bucătărie. Dar nu putea fugi, pentru că asta ar fi însemnat să nu-l mai vadă niciodată. Iar curtea din spate a unei asemenea case, construite înainte de epoca automobilului, nu avea cu siguranță ieșire în stradă.

Trecu poate o jumătate de oră înainte ca el să se întoarcă. Sally nu-și luase ceasul. Se gândise că un ceas ar fi părut deplasat în mediul în care trăia Kent și avusese dreptate. Cel puțin în privința asta avusese dreptate.

El păru puțin surprins sau uimit să o găsească tot acolo.

– Scuze. A trebuit să mă ocup de niște treburi. Pe urmă am discutat cu Marnie, ea mă calmează întotdeauna.

– Mai știi că ne-ai scris o scrisoare? spuse Sally. Au fost ultimele vești pe care le-am primit de la tine.

– Nu-mi aminti, te rog, de ea!

– Nu, a fost o scrisoare frumoasă. O încercare reușită de a explica felul în care gândeai.

– Te rog! Nu-mi aminti.

– Încercai să-ți găsești rostul în viață.

– Da, viața mea, existența mea, evoluția mea, tot ce aș fi putut afla despre eul meu nenorocit. Care mi-era scopul. Tâmpenia mea. Spiritualitatea. Intelectualitatea mea. Nu există nimic înăuntru, Sally. Te superi dacă-ți spun Sally? Mi-e mai ușor așa. Nu există decât „în afară", ceea ce faci, fiecare clipă a vieții tale. Am fost fericit din clipa în care am înțeles asta.

– Și ești fericit?

– Bineînțeles. Am renunțat la aiurelile alea despre sine. Acum mă gândesc: ce pot să fac ca să fiu de ajutor? Și doar la asta îmi îngădui să mă gândesc.

– Trăiești în prezent?

– Nu-mi pasă dacă mă crezi banal. Nu-mi pasă dacă râzi de mine.

– Dar nu…

– Nu-mi pasă. Uite ce-i! Dacă tu crezi că umblu după banii tăi, n-ai decât. Bine, umblu după banii tăi. Și umblu și după tine. Nu vrei o altfel de viață? Nu spun că te iubesc, nu folosesc cuvinte stupide. Sau că vreau să te salvez. Știi că doar tu te poți salva. Așa că, ce rost are? De obicei, nu încerc să obțin nimic când discut cu oamenii. Încerc să evit relațiile personale. Chiar asta fac. Le evit.

Relațiile.

– De ce îți îngheți zâmbetul? spuse el. Pentru că am spus „relații"? E vreun cuvânt argotic? Nu mă sinchisesc de cuvinte.

Sally îi răspunse:

– Mă gândeam la Iisus. „Ce ne privește pe mine și pe tine, femeie?"[21]

Chipul lui căpătă o expresie sălbatică.

– Nu te saturi niciodată, Sally? Nu te saturi să faci pe deșteapta? Îmi pare rău, dar nu pot să mai stau de vorbă. Am treabă.

– Și eu la fel, spuse Sally. Era o minciună sfruntată. Ținem...

– Nu, nu spune! Să nu spui că ținem legătura.

– Poate c-o să ținem legătura. Așa e mai bine?

Sally se pierde, apoi găsește drumul. Vede din nou clădirea băncii, același grup – sau poate altul – de pierde-vară. Merge cu metroul, ajunge în parcare, cheile, șoseaua, traficul. Pe urmă, șoseaua mai îngustă, apusul timpuriu, încă fără zăpadă, copacii golași și câmpurile peste care se lasă întunericul.

Lui Sally îi plăcea nespus peisajul de țară în perioada asta a anului. Acum ar trebui oare să se considere nevrednică de el?

Pisica se bucură să o vadă. Pe robotul telefonului sunt câteva mesaje de la prieteni. Pune lasagna la încălzit. Acum cumpără porțiile semipreparate și

congelate. Sunt destul de bune și nu prea scumpe, dacă te gândești că nu mai arunci nimic din ele. În timpul celor șapte minute cât se încălzește lasagna, soarbe dintr-un pahar de vin.

Iona.

Sally tremură de furie. Ce-ar trebui să facă – să se întoarcă la casa aia în ruină, să frece linoleumul putred și să gătească bucățile de carne de pui expirată? Să i se amintească, în fiecare zi, că nu e la fel de bună ca Marnie, că nu e pe măsura nici unei ființe oropsite? Toate astea în schimbul privilegiului de a fi de folos în viața pe care altcineva – Kent a ales-o.

El e bolnav. Se vlăguiește singur, poate că e pe moarte. Nu i-ar mulțumi dacă ea i-ar oferi cearșafuri curate, mâncare proaspătă. O, nu! Ar prefera să moară în patul ăla, sub pătura lui plină de găuri făcute cu țigara.

Dar ea ar putea să-i scrie un cec, pentru o sumă nu foarte mare. Nici prea mult, nici prea puțin. Bineînțeles că nu se va folosi de el. Bineînțeles că nu va înceta să o disprețuiască.

Să o disprețuiască. Nu. Nu chiar. Nu e nimic personal.

*

Dar, oricum, numai faptul că a trecut prin ziua asta fără să fi fost un dezastru absolut tot e ceva. Căci n-a fost un dezastru, nu. Ea spusese: „poate“. El nu o contrazisese.

---

[14] Promontoriu în apropierea Niagarei, de unde se deschide o privelişte spectaculoasă asupra împrejurimilor. Este o populară destinaţie turistică (n.red.)

[15] Cea mai mare insulă din arhipelagul lui Kerguelen, din sudul Oceanului Indian. Nu există populaţii băştinaşe, ci, din anii ’50, numai echipe de cercetători. Este unul dintre cele mai izolate locuri de pe planetă, la distanţă de peste 3 300 de kilometri de cel mai apropiat teritoriu locuit. (n.tr.)

[16] Arhipelagul Tristan da Cunha este teritoriu britanic. Cutremurul a avut loc în 1961 (n.red.)

[17] Blanche DuBois, eroina piesei lui Tennesse Williams *Un tramvai numit Dorinţă,* spune la un moment dat, simbolic, „Nu vă ridicaţi! Sunt doar în trecere pe-aici“. (n.red.)

[18] Sectă care practică o formă de hinduism. Membrii ei îl venerează pe zeul Krishna. (n.tr.)

[19] Cămaşă tradiţională africană, largă, în culori aprinse (n.tr.)

[20] „Iarba“ se referă aici la marijuana, ale cărei frunze şi flori pot fi uscate la cuptor pentru a fi apoi fumate. (n.red.)

[21] Cuvinte cu care Iisus de adresează mamei sale înainte de a transforma apa în vin la nunta din Cana Galileii (Ioan 2:4) (n.red.)

RADICALI LIBERI

La început, lumea suna să se asigure că Nita nu era prea deprimată, prea singură, că mânca destul sau că nu bea prea mult. (Fusese o băutoare de vin atât de fidelă, încât mulți uitaseră că acum nu mai putea să bea deloc.) Ea îi ținea la distanță fără să se prefacă lovită de vreo nobilă suferință sau de o veselie falsă, sau absentă, sau derutată. Spunea că nu are nevoie de cumpărături, se descurca binișor cu ceea ce avea la dispoziție. Avea destule pastile și îndeajuns de multe timbre ca să trimită scrisori de mulțumire.

Probabil că prietenii mai apropiați bănuiau care era adevărul – că nu se sinchisea să mănânce și arunca toate scrisorile de condoleanțe primite. Nici măcar nu le scrisese celor care locuiau mai departe, ca să justifice primirea unor asemenea epistole. Nici măcar fostei soții a lui Rich, care trăia în Arizona, sau fratelui din Noua Scoție, frate aproape înstrăinat, cu toate că ei ar fi putut înțelege, poate chiar mai bine decât persoanele din preajma ei, de ce alesese să nu organizeze nici un fel de înmormântare.

Rich îi strigase că se ducea în sat, la magazinul de feronerie. Era pe la zece dimineața, și el începuse să vopsească balustrada terasei. De fapt, răzuia vopseaua veche ca să facă loc noului strat de vopsea, iar vechiul șpaclu i se rupsese în mână.

Ea nici măcar nu apucase să-și facă griji că Rich întârzia. Murise sprijinit de pancarta din fața magazinului, care anunța reduceri de preț la mașinile de tuns iarba. Nici nu intrase în magazin. Avea optzeci și unu de ani și, în afară de faptul că era puțin surd de urechea dreaptă, o ducea bine cu sănătatea. Medicul îl consultase cu o săptămână înainte de a muri. Nita avea să descopere că astfel de controale recente, cu rezultate bune la analizele de sânge, apăreau în surprinzător de multe cazuri de moarte subită, despre care afla abia acum. Mai că îți venea să crezi că astfel de controale medicale trebuiau evitate, spunea ea.

Ar fi trebuit să vorbească așa doar de față cu Virgie și Carol, prietenele ei bune și rele de gură, femei apropiate de vârsta Nitei, care avea șaizeci și doi de ani. Cei mai tineri găseau astfel de vorbe jenante și evazive. La început, fuseseră gata să se înghesuie în jurul ei. Nu vorbeau despre doliu, dar ea se temea că aveau să înceapă cât de curând.

Bineînțeles că, imediat ce se apucase să se ocupe de cadavru, toți se îndepărtaseră de ea, în afară de prietenii adevărați, de nădejde. Îl îngropase imediat, în cel mai ieftin sicriu cu putință, fără nici un fel de ceremonie. Antreprenorul de pompe funebre o întrebase dacă nu cumva era ilegal, dar ea și Rich aflaseră totul exact. Își strânseseră toate informațiile cu aproape un an în urmă, când Nitei i se pusese diagnosticul final.

„De unde era să știu că avea să-mi fure ieșirea din scenă?“

Lumea nu se așteptase la o slujbă tradițională, dar prevăzuseră vreun fel de ceremonie modernă. O celebrare a vieții. Muzica lui favorită, toți ținându-se de mână, povestind întâmplări care-l ridicau pe Rich în slăvi, pomenind în glumă micile lui ciudățenii și defectele scuzabile.

Exact genul de eveniment de la care Rich spunea că îi vine să verse.

Așa că făcuse totul rapid, iar agitația, căldura sufletească risipită din belșug în jurul Nitei se topiseră, cu toate că unii, presupunea ea, tot aveau să pretindă că-și făceau griji. Virgie și Carol nu spuseseră asta. O anunțaseră doar că era o cățea afurisită și egoistă dacă avea de gând să cedeze tocmai acum, înainte de vreme. O amenințaseră că îi vor face o vizită ca să o învioreze cu niște Grey Goose[22].

Ea le spusese că nu avea de gând, cu toate că își dădea seama de logica lor.

Deocamdată, cancerul ei se afla în faza de remisie, orice ar fi însemnat asta. Nu însemna că „dă înapoi“. Cel puțin, nu definitiv. Ficatul ei este principalul teatru de operațiuni și, atâta timp cât ea se mulțumește doar să ronțăie câte ceva, nu îi face probleme. Și-ar deprima prietenele dacă le-ar aminti că nu poate bea vin. Nici votcă.

Tratamentul cu radiații din primăvara trecută i-a făcut bine, până la urmă. Acum, vara e în toi. Nita se gândește că deocamdată nu mai pare gălbejită ca de icter, dar poate că asta nu înseamnă decât că organismul s-a obișnuit cu boala.

Se trezește devreme, se spală, pune pe ea ce îi cade în mână. Dar se îmbracă totuși, se spală, se spală pe dinți și își piaptănă părul care i-a crescut destul de mult, cărunt în față și negru la spate, ca înainte. Se rujează și își înnegrește

sprâncenele, care acum sunt foarte rare, și, dintr-un respect de o viață față de ideea de talie subțire și coapse de dimensiuni moderate, verifică ce progrese a mai făcut în această direcție, deși știe că acum cel mai bine o caracterizează cuvântul „costelivă".

Șade în fotoliul ei mare, ca de obicei, înconjurată de teancuri de cărți și de reviste necitite. Soarbe cu grijă din ceaiul slab de plante care a devenit acum substitutul ei pentru cafea. Crezuse, odată, că nu putea trăi fără cafea, dar a descoperit că, de fapt, își dorește doar să țină în palme cana mare și caldă, adică obiectul care o ajută să gândească sau orice ar face ea de-a lungul orelor sau al zilelor.

Aceasta era casa lui Rich. O cumpărase pe vremea când era cu soția lui, Bett. Inițial, nu urma să fie decât o casă de vacanță, închisă pe perioada iernii. Avea două dormitoare micuțe și o bucătărie adiacentă și se afla la opt sute de metri depărtare de sat. Dar, curând, Rich începuse să lucreze la ea, învățase tâmplărie, construise o nouă aripă cu două dormitoare și băi și o altă aripă pentru biroul lui, transformând casa inițială într-un spațiu comun care includea sufrageria, camera de zi și bucătăria. Bett începuse să fie interesată de schimbări – la început nu înțelegea de ce Rich cumpărase maghernița asta, dar îi plăcuse dintotdeauna să trebăluiască prin casă, și ca atare cumpărase șorțuri de tâmplărie asortate. Avea nevoie de o ocupație, acum că terminase de scris și își publicase cartea de bucate, activitate care o ținuse ocupată mai mulți ani. Nu aveau copii.

În timp ce Bett le spunea prietenilor că își găsise vocația vieții când se transformase în ajutor de tâmplar și că astfel ea și soțul ei deveniseră mai apropiați ca oricând, Rich se îndrăgostea de Nita. Ea lucra la registratura universității unde el preda literatură medievală. Făcuseră dragoste pentru prima oară în rumegușul și printre scândurile odăii care ulterior avea să devină camera principală, cu tavanul ei boltit. Nita își uitase ochelarii de soare acolo – nu intenționat, cu toate că Bett, care nu uita niciodată nimic, nu putuse să creadă că nu fusese cu intenție. Urmase scandalul de rigoare, banal și dureros, iar Bett sfârșise prin a pleca în California, apoi în Arizona, Nita își dăduse demisia, la sugestia șefului arhivei, iar Rich ratase ocazia de a deveni decan al Facultății de Științe Umaniste. Se pensionase anticipat și vânduse casa din oraș. Nita nu moștenise șorțul de tâmplărie, dar își citea veselă cărțile în mijlocul dezordinii, încropea cine frugale pe o plită încinsă și făcea călătorii lungi de explorare, din care se întorcea cu buchete dezordonate de crini de grădină și morcovi sălbatici,

pe care le îndesa în cutii goale de vopsea. Mai târziu, când ea și Rich se așezaseră la casa lor, se rușină amintindu-și cât de repede se învoise să joace rolul femeii mai tinere, al distrugătoarei de căsnicii, ingenua zveltă, împiedicată și mereu veselă. În realitate, ea era o femeie – nicidecum o fată – mai degrabă serioasă, stângace, conștientă de defectele ei, în stare să enumere nu doar toți regii, ci și toate reginele Angliei și știa evenimentele Războiului de Treizeci de Ani pe dinafară și în ordine inversă, în schimb se rușina să danseze de față cu lumea și nu avea să învețe niciodată să urce o scară de atelier, așa cum făcea Bett.

Casa lor era încadrată de un șir de cedri pe o parte și de o șină de cale ferată pe cealaltă. Traficul feroviar nu fusese niciodată prea intens, iar acum nu treceau pe acolo decât vreo două trenuri pe lună. Buruienile creșteau din belșug printre traverse. Odată, pe vremea când tocmai intra în menopauză, Nita îl convinsese pe Rich să facă dragoste cu ea acolo – nu pe traverse, bineînțeles, ci pe fâșia îngustă de iarbă de lângă calea ferată, și coborâseră amândoi de acolo încântați cu nerușinare de ei înșiși.

Când se așeza acum în fiecare dimineață la masă, Nita se gândea cu atenție la locurile unde Rich nu era. Nu era în baia cea mică, unde rămăseseră încă ustensilele de bărbierit și medicamentele date pe rețetă pentru boli sâcâitoare, dar nu prea serioase – pastile pe care el refuza să le arunce. Nu era nici în dormitorul în care ea tocmai făcuse ordine și de unde abia plecase. Nici în baia mare, în care Rich intra doar ca să-și facă baie. Nu era nici în bucătăria care, în ultima vreme, devenise mai mult domeniul lui. Sigur nu era nici pe terasa pe jumătate curățată, gata să privească în glumă înăuntru, pe fereastra în spatele căreia, în tinerețe, Nita se prefăcuse uneori că începe un striptease.

Nici în birou. Acolo, absența lui se resimțea cel mai mult. La început, ea simțise nevoia să se ducă la ușa biroului și să stea în prag, supraveghind teancurile de hârtii, computerul muribund, dosarele împrăștiate, cărțile deschise sau cu fața în jos, ori îngrămădite pe rafturi. Acum se descurca doar închipuindu-și că vede toate lucrurile acelea.

Într-una din zile va trebui să intre în birou. I se părea un fel de invadare. Va trebui să invadeze mintea soțului ei mort. Nu se gândise niciodată la asta. Și-l imaginase pe Rich atât de eficient și de competent, o prezență atât de viguroasă și de fermă, încât crezuse mereu, în mod irațional, că el avea să trăiască mai mult decât ea. Apoi, în decursul ultimului an, ideea asta nu mai păruse deloc prostească, ci devenise pentru amândoi – crezuse ea – o certitudine.

Mai întâi, va face ordine în pivniță. Era cu adevărat o pivniță, nu doar un subsol. Scândurile croiau cărări pe podeaua murdară, iar ferestruicile înalte erau înțesate de pânze de păianjen. Acolo, jos, nu era nimic de care ea să fi avut nevoie vreodată. Doar cutiile lui de vopsele, pe jumătate pline, scânduri de mai multe lungimi care, într-o zi, ar fi putut fi de vreun folos, unelte care mai puteau fi întrebuințate sau care erau gata de aruncat. O singură dată Nita deschisese ușa și coborâse acolo, ca să verifice că nici o lumină nu fusese lăsată aprinsă, să se asigure că întrerupătoarele erau acolo, cu tot cu etichetele aferente, indicând pentru ce era fiecare. După ce urcase la loc, zăvorâse ușa, ca de obicei, pe partea dinspre bucătărie. Rich râdea de obiceiul ăsta al ei, întrebând-o ce anume își închipuia ea că ar fi putut intra pe acolo, prin zidurile de piatră și ferestruicile minuscule, ca să-i amenințe.

Oricum, va fi mai ușor să înceapă cu pivnița; va fi de o sută de ori mai ușor decât să se ocupe de birou.

Făcea paturile și strângea după ea în bucătărie sau în baie, dar, în general, nu simțea nici un impuls de a face curățenie generală. Abia se simțea în stare să arunce o agrafă de hârtii îndoită sau vreun magnet de frigider care nu se mai lipea, darămite farfurioara plină cu monede irlandeze pe care ea și Rich le aduseseră dintr-o călătorie, cu cincisprezece ani în urmă. Fiecare obiect părea să fi dobândit propria importanță și însemnătate.

Carol și Virgie o sunau în fiecare zi, de obicei pe la cină, când, probabil, își închipuiau că singurătatea era mai greu de suportat. Ea le spunea că se simte bine și că avea să iasă în curând din bârlog, pur și simplu avea nevoie de timp, nu făcea decât să se gândească și să citească. Și să mănânce bine, și să doarmă.

Și asta era adevărat, mai puțin partea cu cititul. Stătea pe scaun, înconjurată de cărți, fără să deschidă vreuna. Fusese dintotdeauna o cititoare împătimită – unul dintre motivele pentru care Rich spunea că ea era femeia potrivită pentru el, că putea să stea și să citească și să îl lase în pace –, iar acum nu reușea să se concentreze nici măcar asupra unei jumătăți de pagină.

Nu fusese nici genul care citește o carte o singură dată. *Frații Karamazov*, *Moara de pe Floss*, *Aripile porumbiței, Muntele vrăjit*, le citise pe toate iar și iar. Lua câte una, propunându-și să revadă doar o anumită parte preferată și se trezea că nu se putea opri până când nu digera încă o dată toată cartea. Citea și proză modernă. Doar ficțiune. Detesta să audă cuvântul „escapism“ folosit în privința ficțiunii. Ar fi ripostat, și nu doar în glumă, că, de fapt, viața reală era

adevăratul escapism. Dar era un subiect prea important ca să se contrazică despre el.

Și acum, în mod foarte ciudat, toate acestea dispăruseră. Nu doar odată cu moartea lui Rich, ci și cu propria ei cufundare în boală. Pe urmă, Nita crezuse că schimbarea era numai temporară și că farmecul lor avea să renască după ce ea termina tratamentul cu anumite medicamente și cu terapiile epuizante.

Se părea totuși că nu.

Câteodată încerca să explice motivele unui anchetator imaginar.

– Am fost prea ocupată.

– Așa zic toți. Ocupată cu ce?

– Prea ocupată să fiu atentă.

– Atentă la ce?

– Vreau să spun, să mă gândesc.

– La ce?

– Nu contează.

Într-o zi, după ce stătuse o vreme în fotoliu, hotărî că era o zi foarte caldă. Avea să se ridice și să pornească ventilatoarele. Sau, dintr-un simț de responsabilitate ecologică, ar putea să încerce să deschidă ușa din față și pe cea din spate, ca să lase briza – dacă sufla vreuna – să bată prin ușa de plasă și prin casă.

Mai întâi, descuie ușa din față. Și, mai înainte chiar de a apuca să vadă o geană din lumina dimineții, observă dunga întunecată care o astupa.

În fața ușii de plasă, prinsă cu cârligul, se afla un tânăr.

– N-am vrut să vă sperii, zise el. Mă uitam după o sonerie sau așa ceva. Am bătut oleacă în ramă, dar cred că nu m-ați auzit.

– Îmi pare rău, îi zise ea.

– Ar trebui să mă uit la panoul de siguranțe. Îmi spuneți unde este?

Ea se dădu la o parte ca să-i facă loc să intre. Îi trebui o clipă să-și amintească.

– Da. E în pivniță, zise ea. Mă duc să aprind lumina. O să-l vedeți imediat.

El închise ușa și se aplecă să-și scoată pantofii.

– Nu-i nevoie. Doar nu plouă.

– Mai bine mă descalț. S-ar putea să vă las urme de praf, dacă nu de noroi.

Nita se duse în bucătărie, incapabilă să se așeze din nou înainte ca el să plece.

Deschise ușa în timp ce el urca scările.

– E în regulă? Panoul e în regulă?

– E bine.

O luă înainte, conducându-l spre ușa din față, apoi își dădu seama că nu se auzeau pași în spatele ei. Se întoarse și îl văzu stând în bucătărie.

– Ați putea să-mi faceți ceva de mâncare?

Glasul îi suna altfel – vocea îi era spartă, timbrul ascuțit, cam ca al unui actor care imită un accent de țăran. În sclipirea strecurată prin luminatorul bucătăriei, Nita văzu că omul nu era chiar așa de tânăr. Când deschisese ușa, nu observase decât un trup costeliv și o față întunecată proiectată pe fundalul orbitor al dimineții. Așa cum îl vedea acum, trupul acela era cu siguranță costeliv, mai mult slăbit decât tineresc, aplecat binevoitor de spate. Fața îi era alungită și gumoasă, cu ochi albaștri ieșiți din orbite. O față poznașă, dar și o anumită insistență, de parcă ar fi fost obișnuit să i se facă pe plac.

– Sunt diabetic, îi zise el. Nu știu dacă aveți idee, dar, când ești diabetic și ți se face foame, tre' să bagi ceva la ghiozdan, altfel ți se dă tot corpul peste cap. Ar fi trebuit să mănânc înainte de a veni aici, dar am fost pe fugă. Vă deranjează dacă mă așez?

Deja se așezase la masa din bucătărie.

– Cafea aveți?

– Am ceai. Ceai de plante, dacă vă place.

– Sigur, sigur.

Nita măsură apa într-o ceașcă, puse fierbătorul în priză și deschise frigiderul.

– N-am prea multe pe aici, spuse ea. Niște ouă. Uneori fac un ou jumări și pun ketchup deasupra. Ați vrea să mâncați așa ceva? Am niște brioșe englezești pe care le-aș putea pune la încălzit.

– Englezești, irlandeze, eschimoase, poa' să fie de orice neam, nu-mi pasă.

Nita sparse două ouă în tigaie, înțepă gălbenușurile și le amestecă bine cu o furculiță, apoi tăie o brioșă felii și le puse în prăjitorul de pâine. Scoase o farfurie din dulap și o așeză în fața vizitatorului. Apoi luă un cuțit și o furculiță din sertarul cu tacâmuri.

– Ce farfurie frumoasă! o admiră el, luând-o în mână, ca și cum ar fi vrut să-și vadă chipul în ea.

Îndată ce se concentră din nou asupra ouălor, Nita auzi farfuria spărgându-se de podea.

– Vai de mine! spuse el cu un alt glas, chițăit și răutăcios. Uite ce-am făcut!

– E-n regulă, îl asigură ea, dându-și seama că nimic nu era în regulă.

– Tre' că mi-a alunecat printre degete.

Nita scoase o altă farfurie, o așeză pe blat până când jumătățile prăjite de brioșă și ouăle fură gata, apoi puse ketchup deasupra.

Între timp, bărbatul se aplecase să adune cioburile de porțelan. Ridicase unul cu vârful ascuțit în afară. În timp ce Nita îi punea mâncarea pe masă, el își mângâie ușor brațul gol cu vârful ciobului. Apărură mărgeluțe de sânge, mai întâi separate, apoi unindu-se într-un șirag.

– Stați calmă! zise el. Glumeam doar. Știu eu cum s-o fac în glumă. Dacă voiam să o fac de-adevăratelea, n-am fi avut nevoie de ketchup, nu-i așa?

Pe pardoseală mai rămăseseră câteva cioburi pe care el nu le strânsese. Ea se întoarse cu spatele, gândindu-se să ia mătura din dulapul de lângă ușa din spate. El o prinse fulgerător de braț.

– Stai jos! Stai aici până mănânc!

Îi arătă iar brațul însângerat. Apoi puse ouăle între feliile de brioșă ca într-un sendviș și înfulecă tot din câteva îmbucături. Mesteca lacom, cu gura deschisă. Apa de ceai fierbea.

– Ai pus pliculețul în ceașcă? o întrebă.

– Da. De fapt, e ceai din plante și e vărsat.

– Nu mișca! Nu vreau să te văd prin preajma fierbătorului.

Își turnă apă fierbinte în ceașcă.

– Parc-ar fi fân. N-ai decât ceai din ăsta?

– Da. Îmi pare rău.

– Nu mai spune că-ți pare rău! Dacă n-ai decât din ăsta, n-ai, și basta. Doar n-ai crezut că am venit aici ca să mă uit la panoul cu siguranțe, nu?

– Ba da, zise Nita. Așa am crezut.

– Și-acum nu mai crezi.

– Nu.

– Ți-e frică?

Nita se gândi să ia întrebarea în serios, nu ca pe o glumă spusă în batjocură.

– Nu știu. Cred că sunt mai mult surprinsă decât speriată. Nu știu ce să zic.

– Un lucru. De un lucru n-ai de ce să-ți fie frică. N-am de gând să te violez.

– Nici nu credeam asta.

– Nu se știe niciodată. Luă o gură de ceai și se strâmbă. Doar pentru că ești o doamnă în vârstă. Sunt tot felul de oameni pe lumea asta care s-ar lua de oricine. Bebeluși, pisici sau câini, chiar și femei bătrâne. Sau babalâci. Nu-s mofturoși. Dar eu sunt. Nu mă interesează s-o fac altfel decât normal și doar cu o fată drăguță, pe care s-o plac și care să mă placă. Așa că stai liniștită!

Nita spuse:

– Sunt liniștită. Dar mulțumesc că mi-ai spus.

Bărbatul ridică din umeri, dar păru satisfăcut de sine însuși.

– Mașina din față e a ta?

– A soțului.

– A soțului? Și el unde e?

– E mort. Eu nu conduc. Vreau să o vând, dar deocamdată n-am apucat.

Ce proastă, ce proastă era că-i spunea asta!

– E din 2004?

– Așa cred. Da.

– Am crezut o clipă că vrei să mă păcălești cu aiureala aia cu bărbatu-tău. Da' să știi că n-ar fi mers. Miros imediat dacă o femeie e singură. Știu din secunda în care intru în casă. Din momentul în care se deschide ușa. Din instinct. Deci mașina merge bine? Știi când a condus-o ultima dată?

– Pe șaptesprezece iunie. În ziua când a murit.

– Are benzină?

– Cred că da.

– Ar fi frumos să-i fi făcut plinul înainte. Ai cheile?

– Nu sunt la mine. Dar știu unde sunt.

– Bine.

El își împinse scaunul în spate, lovind una dintre farfurii. Se ridică, scutură capul ca și cum ar fi fost luat prin surprindere, apoi se așeză la loc.

– Sunt terminat. Tre' să stau jos o clipă. Credeam că o să-mi fie mai bine după ce mănânc. Am născocit povestea aia cu diabetul.

Ea își împinse scaunul, și el sări în sus.

– Stai pe loc! Nu-s chiar atât de terminat încât să nu pot pune mâna pe tine. Doar că am mers pe jos toată noaptea.

– Mă duceam să aduc cheile.

– Te duci când îți spun eu. Am mers pe șinele de tren. N-am văzut nici urmă de tren. Am mers tocmai până aici și n-am văzut nici unul.

– Trec foarte rar.

– Mda. Bine. M-am băgat prin șanțuri ca să ocolesc niște amărâte de orășele în fundu' ăsta de țară. Pe urmă s-a făcut dimineață, și a fost încă bine, până în locul unde șinele traversau șoseaua și unde am rupt-o la fugă. Apoi am aruncat o privire încoace, am văzut casa, mașina și mi-am spus: „Asta e". Aș fi putut lua mașina moșului, dar mai am încă un pic de minte în cap.

Ea știu atunci că el voia să fie întrebat ce anume făcuse. Și fu, de asemenea, sigură că pentru ea avea să fie cu atât mai bine cu cât avea să știe mai puține.

Apoi, pentru prima oară de când omul acesta îi intrase în casă, Nita își aminti că are cancer. Se gândi că boala asta o elibera, o apăra de pericole.

– De ce zâmbești?

– Nu știu. Zâmbeam?

– Am impresia că-ți plac poveștile. Vrei să-ți spun o poveste?

– Cred că aș prefera să pleci.

– O să plec. Dar, mai întâi, îți spun o poveste.

Își puse mâna în buzunarul de la spate.

– Uite! Vrei să vezi o poză? Uite!

Era fotografia a trei oameni într-o sufragerie, pe fundalul unor perdele cu model floral. Un bărbat bătrân – de fapt, nu chiar așa bătrân, cam la șaizeci de ani – și o femeie de aceeași vârstă stăteau așezați pe o canapea. O femeie mai tânără, foarte grasă, zăcea într-un scaun cu rotile, aproape de canapea și puțin mai în față. Bătrânul era solid, cu păr cărunt, ochi apropiați și gura întredeschisă, ca și cum ar fi avut o respirație șuierătoare, dar zâmbea și el cum putea. Femeia în vârstă era mult mai mică, cu păr vopsit într-o culoare închisă, dată cu ruj și îmbrăcată cu o bluză în stil rustic, cu fundițe roșii la încheieturi și la gât. Zâmbea hotărât, înverșunat chiar, cu buzele întinse peste dinți probabil stricați.

Dar femeia mai tânără era cea care domina poza. Distinctă și monstruoasă, în rochia ei diformă și colorată, cu părul negru aranjat în bucle mici pe frunte, cu obrajii coborându-i direct în gât. În ciuda muntelui de carne care-i era corpul, chipul avea o expresie de satisfacție, de șiretenie.

– Ăștia-s maică-mea și taică-miu. Și ea e sor-mea, Madelaine. Aia din scaunul cu rotile. S-a născut așa anapoda. N-a putut să-i facă nici doctorii nimic, nici nimeni. Și băga în ea ca porcul. Am fost la cuțite de când mă știu. Era cu cinci ani mai mare decât mine și nu-i plăcea decât să mă chinuiască. Arunca în mine cu ce-i venea la mână, mă punea jos și încerca să mă calce cu rahatul ăla de scaun cu rotile. Scuză-mă că vorbesc așa în fața la o doamnă.

– Cred că ți-a fost greu. Și părinților tăi la fel.

– Hm! Ei doar se uitau la ea și nu le păsa. Se duceau la o biserică, și pastorul ăla le spunea că soră-mea e un dar de la Dumnezeu. O luau cu ei la biserică și ea, a dracu', se punea pe urlat ca o mâță în călduri, și ei ziceau: „Ia uite-o, încearcă să cânte, Dumnezeu s-o binecuvânteze!“ futu-i! Scuze iarăși. Așa că nu

am stat prea mult pe acasă, m-am dus să-mi văd de viața mea. Foarte bine, mi-am zis, nu fac eu mulți purici pe-aici să-nghit rahatul ăsta. Am viața mea. M-am angajat. Aproape întotdeauna am reușit să-mi fac rost de o slujbă. N-am stat niciodată în cur, să beau și să toc banii guvernului. În fund, vreau să zic. Nu i-am cerut niciodată babacului vreun sfanț. Mă duceam să torn smoală pe acoperiș, pe o căldură de treiș'cinci de grade, ori ștergeam podelele în vreun restaurant împuțit, sau făceam pe mecanicul, prin vreun atelier nenorocit. Făceam orice. Dar nu voiam mereu să le înghit porcăriile, așa că nu stăteam prea mult. Toate porcăriile pe care unii le bagă pe gât unor oameni ca mine; nu răbdam așa ceva. Eu am crescut într-o familie cu bun-simț. Tata a muncit până s-a îmbolnăvit, șofer pe autobuz. Ai mei nu m-au învățat să înghit mizeriile altora. Oricum, nu contează. Ideea e, ai mei îmi spuneau mereu: „Casa e a ta. A fost achitată, e în stare bună și e a ta." Asta îmi spuneau. „Știm că ți-a fost greu în tinerețe și că, dacă nu ți-ar fi fost atât de greu, ai fi putut și tu să faci școală ca lumea, așa că vrem să ne revanșăm față de tine cum putem." Deci, nu cu multă vreme în urmă, vorbeam cu tata la telefon, și el îmi zice: „Înțelegi care e învoiala, nu?" Și eu zic: „Care învoială?" „Primești casa doar dacă semnezi că o să ai grijă de soră-ta cât trăiește. Asta va fi casa ta doar dacă e și casa ei", zice taică-meu. Drace, nu cred că mai auzisem așa ceva. Nu-mi zisese nimeni înainte că asta era învoiala. Credeam că soră-mea se cară la un azil după ce mor ai mei. Și acuma, hodoronc-tronc, nu mai era casa mea. Așa că i-am spus babacului că nu așa ne-am înțeles, iar el zice: „Totul e pregătit, nu mai trebuie decât să semnezi, iar dacă nu vrei, nu ești obligat. Mătușă-ta Rennie o să te mai controleze să-ți respecți partea ta de învoială când noi n-o să mai fim". Da. Mătușă-mea Rennie. E sora cea mai mică a mamei și o cutră de femeie. Oricum, deci tata zice că mătușa Rennie o să stea cu ochii pe mine și eu dintr-odată mă răzgândesc și-i spun: „Ei, atunci asta e, și bănuiesc că așa e corect. Bine. Bun, îi zic eu, atunci e-n regulă dacă vin să iau masa cu voi duminica asta?" „Sigur", face el. „Mă bucur că ți-a venit mintea la cap. Mereu te aprinzi prea repede, la vârsta ta ar trebui să fii mai chibzuit." „Așa ți se pare, ai?" îmi zic eu. Așa că mă duc la ei duminica următoare, și mama gătea un pui. Mirosea fain când am intrat în casă. Apoi mă izbește damful lui Madelaine, un miros oribil – nuș' de la ce naiba, dar puțea chiar dacă mama o spăla în fiecare zi. Dar eu m-am purtat foarte frumos. Zic: „Asta e o ocazie specială, ar fi cazul să fac o poză". Le-am zis că am un aparat de fotografiat care scoate poza imediat. „Poți să te vezi pe loc, ce părere aveți?" Și i-am pus să se așeze în sufragerie așa cum

ți-am arătat. Mama zice să mă grăbesc, că trebuie să se întoarcă la bucătărie. „Nu durează decât o secundă“, zic eu. Așa că îi fotografiez, și ea zice: „Hai să vedem cum am ieșit!“ „Stați așa, aveți răbdare, mai ține un minut“. Și, în timp ce așteptau să vadă cum arată în poză, eu îmi scot pistolul și – pac-pac-pac – îi găuresc pe toți. Apoi îi pozez din nou, mă duc în bucătărie, mănânc ceva din pui și nu mă mai uit la ei. Mă cam așteptasem ca mătușa Rennie să fie acolo, dar mama spusese că avea nu știu ce treabă la biserică. Aș fi împușcat-o fără să stau pe gânduri. Așa că, uite-aici! Înainte și după.

În cealaltă poză, capul bărbatului căzuse într-o parte, iar al femeii atârna în față. Fețele le fuseseră spulberate. Sora căzuse înainte, prin urmare nu i se vedea figura, doar genunchii masivi acoperiți de materialul înflorat și de părul întunecat, în coafura lui complicată și demodată.

– Aș fi putut să stau acolo să mă simt bine o săptămână. Așa eram de ușurat. Dar am plecat repede după ce s-a întunecat. M-am curățat și am terminat de mâncat puiul, și am știut că mai bine o șterg. Eram pregătit să o văd pe mătușa Rennie intrând pe ușă, dar deja ieșisem din starea aia și știam că aș fi fost nevoit să mă sforțez ca să-i fac și ei felul. Pur și simplu nu mă mai simțeam la fel. Aveam stomacul plin, fusese un pui mare. În loc să-l împachetez și să-l iau cu mine, îl mâncasem pe tot de teamă că aveau să-l adulmece câinii și să facă gălăgie când m-aș fi strecurat pe străduțele alea din dos, așa cum plănuisem. Am crezut că puiul din stomac o să-mi ajungă o săptămână. Și, totuși, uite ce flămând eram când am ajuns la tine.

Bărbatul aruncă o privire prin bucătărie.

– Ai ceva de băut pe aici? Ceaiul ăla a fost oribil.

– S-ar putea să fie niște vin. Nu știu, nu mai beau…

– Ești de la Alcoolicii Anonimi?

– Nu. Doar că alcoolul nu-mi face bine.

Nita se ridică și simți că îi tremură picioarele. Bineînțeles.

– Am aranjat telefonul înainte să intru aici, o anunță el. Cred că ar fi bine să știi.

Oare dacă bea devenea mai neglijent și mai relaxat sau ar fi fost mai rău și mai dezlănțuit? Cum putea ea să-și dea seama? Găsi vinul fără să trebuiască să părăsească bucătăria. Ea și Rich obișnuiau să bea vin roșu în cantități moderate, în fiecare zi, pentru că se spunea că e bun pentru inimă. Sau era nociv pentru ceva ce nu era bun pentru inimă. Înspăimântată și derutată cum era, nici nu-și mai putea aminti cum se numea chestia aia.

Pentru că era speriată. Evident. Faptul că avea cancer nu avea să o ajute absolut deloc în acel moment. Faptul că avea să moară peste un an refuza să anuleze impactul posibilității de a muri chiar atunci.

El spuse:

– Hei, chestia asta e bună. Nu-i poșircă. Nu ai un tirbușon?

Nita se îndreptă către un sertar, dar el sări de pe scaun și o împinse la o parte, nu prea brutal.

– Noo, îl iau eu. Nu te apropia de sertar! Vai de mine, uite ce de bunătăți ai aici!

Puse cuțitele pe scaun, destul de departe încât ea să nu poată ajunge la ele, și folosi tirbușonul. Ea nu putu să nu se gândească ce instrument periculos ar fi fost tirbușonul în mâinile lui, dar nu vedea nici o posibilitate să-l recupereze.

– M-am ridicat doar ca să iau paharele, zise, dar el îi spuse că nu-i trebuia, nu cumva avea un pahar de plastic?

– Nu.

– Atunci adu niște cești! Să știi că te văd.

Ea puse pe masă cele două cești și zise:

– Eu nu beau decât foarte puțin.

– Și eu la fel, zise el serios, dar își umplu ceașca până la buză. Tre' să conduc. Nu vreau să-și bage vreun copoi nasul să mă verifice.

– Radicali liberi, spuse ea.

– Ce-i aia?

– Ceva în legătură cu vinul roșu. Fie distruge radicalii liberi, pentru că nu sunt buni pentru organism, fie îi produce, pentru că sunt benefici. Nu mai țin minte.

Sorbi puțin vin, și nu îi făcu greață, așa cum se aștepta. El bău stând în picioare. Ea îl avertiză:

– Ai grijă la cuțitele alea când te așezi!

– Nu-ncerca să mă duci!

El adună cuțitele, le puse înapoi în sertar și se așeză.

– Ai impresia că sunt prost? Crezi că am emoții?

Ea riscă:

– Cred doar că nu ai mai făcut așa ceva până acum.

– Sigur că nu. Crezi că sunt un ucigaș? Da, i-am omorât, dar nu sunt un ucigaș.

– E o diferență, admise ea.

– Ba bine că nu!

– Știu cum e. Știu cum e să te descotorosești de cineva care ți-a făcut rău.

– Serios?

– Am făcut și eu chestia asta.

– Nu-i adevărat.

El își împinse scaunul în spate, dar nu se ridică.

– Poți să nu mă crezi dacă nu vrei, zise ea. Dar așa a fost.

– Pe naiba! Cum ai făcut?

– Cu otravă.

– Ce tot vorbești? Le-ai dat să bea vreun ceai din ăsta scârbos sau ce?

– Nu „lor", ci „ei". Ceaiul n-are nimic. Cică îți prelungește viața.

– Nu vreau să-mi prelungesc viața dacă asta înseamnă să beau mizerii de-astea. Otrava poate fi găsită în corp chiar și după moarte.

– Nu cred că se aplică și în cazul otrăvurilor vegetale. Oricum, nimănui nu i-ar trece prin minte să verifice. Era una dintre fetele acelea care fac febră reumatică în copilărie și duce boala pe picioare, nu putea face sport sau efort, trebuia să stea mereu și să se odihnească. Moartea ei nu ar fi fost cine știe ce surpriză.

– Ce ți-a făcut amărâta?

– Soțul meu se îndrăgostise de ea. Voia să mă părăsească și să se însoare cu ea. Îmi spusese deja. Iar eu făcusem totul pentru el. Noi doi munciserăm împreună la casa asta, el era tot ce aveam. Nu făcuserăm copii pentru că el nu-și dorise. Am învățat și eu tâmplărie, și îmi era frică să mă urc pe scară, dar tot m-am urcat. El era viața mea. Și acuma voia să mă dea afară din cauza sclifositei ăsteia, care lucra la registratură. Toată viața pentru care muncisem urma să-i revină ei. Ți se pare corect?

– Și cum ai făcut rost de otravă?

– N-a fost nevoie. Aveam otrava chiar în grădina din spate. Aici. Avem de mai mulți ani un strat cu rubarbă. În vinișoarele frunzelor de rubarbă se găsește o otravă foarte puternică. Nu în lujeri. Lujerii se mănâncă. Nu sunt otrăvitori. Dar vinișoarele roșii din frunzele mari de rubarbă sunt otrăvitoare. Știam asta, dar trebuie să recunosc că nu știam exact câtă rubarbă trebuia să folosesc ca să aibă efect, așa că ceea ce am făcut a fost mai degrabă un experiment. Mai multe lucruri au acționat în favoarea mea. Mai întâi, soțul meu a plecat la un simpozion în Minneapolis. Sigur că ar fi putut să o ia cu el, dar era în timpul vacanței de vară, și ea trebuia să rămână să se ocupe de acte. Numai că ar fi

putut să nu fie singură, se putea întâmpla să fie și altcineva cu ea. În plus, ar fi putut să mă bănuiască. N-am avut de ales decât să-mi închipui că nu știa că eu eram la curent cu aventura lor și că mă considera încă prietena ei. Fusese la mine acasă, ne aveam bine. A trebuit să mă bazez pe faptul că soțul meu era genul de om care amână totul și care mi-ar fi mărturisit ca să vadă cum reacționez, dar fără să o anunțe pe ea că o făcuse deja. Ai putea să te-ntrebi: „Dar de ce să scapi de ea?“ Poate că el s-ar fi răzgândit. Dar nu, ar fi găsit cumva o metodă să păstreze legătura cu ea. Și, chiar dacă nu, femeia asta deja ne otrăvise viața. Ea îmi învenina viața, așa că și eu am otrăvit-o pe a ei. Am copt două tarte. În una pusesem vinișoarele otrăvitoare, iar în cealaltă nu. Sigur că am însemnat-o pe cea neotrăvită. M-am dus cu mașina la universitate, am cumpărat două cafele și am intrat în biroul ei. Nu era decât ea acolo. I-am spus că venisem în oraș și că, trecând pe lângă campus, văzusem o mică patiserie pe care soțul meu o lăuda mereu pentru cafeaua și produsele ei proaspete, așa că intrasem și cumpărasem niște tarte și două cafele. Mă gândisem la ea, cum stătea acolo de una singură, în timp ce restul lumii era în concediu, și la mine, care eram și eu singură, căci soțul meu plecase la Minneapolis. S-a purtat drăguț și mi-a fost recunoscătoare. Mi-a mărturisit că se plictisea de moarte să stea acolo, iar cantina era închisă, așa că trebuia să se ducă tocmai în clădirea Facultății de Științe pentru o cafea, iar acolo puneau în ea acid clorhidric. Ha, ha! Așa că ne-am distrat de minune.

– Mie nu-mi place rubarba, spuse el. Dacă eram în locul ei, nu ți-ar fi mers.

– Dar cu ea a mers. A trebuit să sper că rubarba își făcea repede efectul, înainte ca ea să-și dea seama că ceva nu era în regulă și să meargă să-și facă spălături stomacale. Dar am sperat și ca efectul să nu fie atât de rapid încât să dea imediat vina pe mine. Trebuia să dispar din peisaj, și așa am și făcut. Clădirea era pustie și, din câte știu, nimeni nu m-a văzut sosind sau plecând. Sigur că am luat-o pe niște culoare mai dosnice.

– Te crezi foarte deșteaptă. Ai scăpat basma curată.

– Și tu la fel.

– Ce-am făcut eu nu a fost așa de necinstit ca ce ai făcut tu.

– Dar a trebuit s-o fac.

– Te cred și eu c-a trebuit!

– Și eu a trebuit s-o fac. Mi-am salvat căsnicia. Soțul meu a înțeles până la urmă că fata aia nu ar fi fost bună de nimic. S-ar fi plictisit de el, aproape sigur. Era genul. Nu ar fi fost decât o povară pentru el. Iar el a înțeles asta.

– Sper că n-ai pus ceva în ouăle alea, zise el. O să-ți pară rău.

– Bineînțeles că n-am pus. De ce aș face-o? Nu e vreo ocupație de zi cu zi. De fapt, nu știu nimic despre otrăvuri, s-a întâmplat să aflu informația aia despre rubarbă.

El se ridică atât de brusc, încât dărâmă scaunul pe care șezuse. Ea băgă de seamă că în sticlă nu mai rămăsese prea mult vin.

– Am nevoie de cheile mașinii.

Pentru o clipă, ea își simți mintea amorțită.

– Cheile de la mașină! Unde le ții?

Acum. S-ar fi putut întâmpla îndată ce îi dădea cheile. Ar sluji la ceva dacă i-ar spune că moare de cancer? Ce tâmpenie! Nu i-ar fi de nici un folos. Moartea de mâine nu ar împiedica-o să vorbească azi.

– Nimeni nu știe ceea ce ți-am povestit, zise ea. Tu ești singura persoană.

De parcă asta ar fi ajutat-o foarte mult. Probabil că ascendentul pe care i-l oferise ea îi intrase pe o ureche și îi ieșise pe alta.

– Deocamdată nu știe nimeni, veni replica lui, iar ea se gândi: „Slavă Domnului, e pe calea cea bună! Își dă seama. Oare își dă seama?“

Poate că da, dacă vrea Dumnezeu.

– Cheile sunt în ceainicul albastru.

– Unde? Unde dracu' e ceainicul albastru?

– Pe marginea blatului. Capacul s-a spart, așa că îl foloseam ca să punem diverse lucruri în…

– Taci! Taci sau te fac eu să taci definitiv!

Încercă să-și bage pumnul în ceainic, dar nu putu.

– Futu-i, futu-i maica mă-sii țipă, apoi întoarse ceainicul cu susul în jos și îl izbi de blat, și din el căzură nu doar cheile mașinii și cheile casei, ci și diverse monede și un vraf de cupoane de la supermarket; bucăți de porțelan albastru săriră pe podeaua de lemn.

– Sunt cele legate cu ață roșie, îi spuse Nita, cu glas sfârșit.

Bărbatul scormoni o clipă, apoi culese cheile potrivite.

– Deci, ce ai de gând să spui despre mașină? spuse el. Că i-ai vândut-o unui străin?

Pentru o clipă, ea nu îi înțelese cuvintele. Când pricepu, în sfârșit, camera începu să se învârtă în jurul ei.

– Mulțumesc, îi spuse ea, dar avea gura atât de uscată, că nu era sigură că scosese vreun cuvânt.

Trebuie să fi scos însă, pentru că îl auzi zicând:

– Nu-mi mulțumi încă! Am memorie bună. Foarte bună. Ai grijă ca străinul ăla să nu semene deloc cu mine. Bănuiesc că nu vrei să se-apuce careva să dezgroape cadavre. Ține minte: dacă ciripești, ciripesc și eu.

Ea continua să se uite în jos. Nu se mișca, nici nu vorbea, privea doar dezordinea de pe podea.

El plecă. Ușa se închise. Dar ea tot nu se mișca. Voia să încuie ușa, dar nu se putea mișca. Auzi motorul pornind, apoi înecându-se. Ce mai urma? Tipul era atât de agitat, încât făcea totul pe dos. Dădu la cheie din nou și din nou, ambalând motorul. Cauciucurile scrâșniră pe pietriș. Nita merse tremurând până la telefon și descoperi că omul spusese adevărul; linia era moartă.

Lângă telefon stătea unul dintre corpurile lor de bibliotecă. Conținea în special cărți vechi, care nu fuseseră deschise de ani de zile. Printre ele, *Turnul cel mândru*[23]. Albert Speer[24]. Cărțile lui Rich.

O sărbătoare a fructelor și legumelor cunoscute: Mâncăruri gustoase și elegante și surprize proaspete, rețete culese, încercate și formulate de Bett Underhill.

Odată ce terminaseră de construit bucătăria, Nita făcuse, pentru o vreme, greșeala de a încerca să gătească asemenea lui Bett. Pentru foarte puțin timp, căci se părea că lui Rich nu-i plăcea să i se amintească de toată vânzoleala bucătăritului, iar Nita însăși nu avea răbdare să toace legume și să le fiarbă la foc mic. Dar învățase câteva lucruri care o luaseră prin surprindere. Spre exemplu, părțile otrăvitoare ale anumitor plante cunoscute și, în general, inofensive.

Ar trebui să-i scrie lui Bett.

Dragă Bett, Rich a murit, și eu mi-am salvat viața intrând în pielea ta.

Ce-i pasă lui Bett că și-a salvat ea viața? Unei singure persoane merita să-i povestească.

Rich. Rich. Acum știe cu adevărat ce înseamnă să-i ducă dorul. E ca și cum tot aerul ar fi dispărut în jur.

Ar trebui să coboare în sat. Era o secție de poliție în spatele primăriei.

Ar trebui să-și ia un celular.

Era atât de zguduită, atât de obosită, încât abia dacă-și putea mișca picioarele. Trebuia, mai întâi, să se odihnească.

O trezi o bătaie în ușa rămasă descuiată. Era un polițist, nu dintre cei din sat, ci de la brigada rutieră. O întrebă dacă știa unde îi e mașina.

Ea se uită înspre porțiunea cu pietriș unde fusese parcată mașina.

– A dispărut, zise. Acolo era.

– Nu știați că v-a fost furată? Când ați văzut-o ultima dată?

– Cred că aseară.

– Ați lăsat cheile în contact?

– Așa cred.

– Îmi pare rău să vă informez că mașina dumneavoastră a fost implicată într-un accident grav. Undeva în apropiere de Wallenstein. A fost avariată o singură mașină. Șoferul s-a rostogolit în canalul de evacuare și a distrus-o complet. Și asta nu e tot. Era dat în urmărire pentru triplu asasinat. Cel puțin, asta e cea mai recentă informație pe care am primit-o. Crimă în Mitchellston. Ați fost norocoasă că nu ați dat nas în nas cu el.

– E rănit?

– A murit instantaneu. Așa-i trebuie!

Urmă o predică severă. Nu ar trebui să mai lase cheile în contact. Mai ales femeile care locuiesc singure. În timpurile astea, nu se știe niciodată.

Nu se știe niciodată.

[22] Marcă de votcă distilată din regiunea franceză Cognac (n.tr.)

[23] *Turnul cel mândru,* culegere de eseuri istorice de Barbara Tuchman (1912–1989) (n.red.)

[24] Albert Speer, principalul arhitect nazist, a scris, după ieșirea din închisoare (a fost condamnat la Nürnberg), două autobiografii foarte bine vândute. (n.red.)

CHIPUL

Sunt convins că tatăl meu și-a îndreptat privirea asupra mea, s-a uitat lung la mine, m-a văzut, doar o singură dată. După aceea, mi-a pus cruce.

Pe atunci, tații nu aveau voie să intre în lumina crudă a sălilor de operație unde bebelușii veneau pe lume sau în camerele în care femeile aflate în travaliu își înăbușeau țipetele ori sufereau în gura mare. Le vedeau pe mame doar după ce erau curățate, își veniseră în fire și fuseseră învelite în pături de culori pastelate, în salon, în rezerve cu două paturi sau cu unul singur. Mama mea a stat într-o rezervă cu un singur pat, așa cum se cuvenea, dat fiind statutul ei în oraș, și s-a nimerit foarte bine, de fapt, dacă avem în vedere întorsătura pe care au luat-o lucrurile.

Nu știu dacă tata m-a văzut din spatele geamului de la salonul pentru nou-născuți înainte sau după ce a vizitat-o pe mama prima oară după naștere. Aș tinde mai degrabă să cred că după aceea și că atunci când mama i-a auzit pașii dincolo de ușa ei și apoi traversându-i camera, a simțit mânia lor înăbușită, dar, pe moment, nu a știut ce îi provocase furia. La urma urmei, îi născuse un fiu și se presupune că toți bărbații își doresc așa ceva.

Știu ce a spus el. Sau cel puțin ceea ce mi-a povestit ea că i-a spus.

– Ce boț de carne tocată!

Apoi:

– Sper că nu te gândești să aduci arătarea aia acasă.

O jumătate din fața mea era – este – normală. Tot corpul meu era normal, de la degetele de la picioare până la umeri. Aveam 50,4 centimetri lungime și 3,761 kilograme. Un băiețel minunat, cu pielea deschisă la culoare, deși, cel mai probabil, încă roșie de pe urma recentei mele călătorii prea puțin remarcabile.

Semnul meu din naștere nu e roșu, ci purpuriu. Întunecat în copilărie, s-a deschis puțin la culoare pe măsură ce am crescut, dar nu a dispărut niciodată complet. E mereu primul lucru pe care îl observi la mine când vii din față și, dacă te apropii din stânga, din direcția jumătății normale ești șocat să îl vezi. E ca și cum cineva ar fi vărsat pe mine suc de struguri sau vopsea; o pată mare, care nu se transformă în stropi decât când ajunge la gât. Cu toate că îmi ocolește destul de bine nasul, după ce îmi pătează o pleoapă.

– Pata asta face ca ochiul tău drept să pară atât de frumos și de alb! era unul dintre lucrurile tâmpite, dar scuzabile, pe care mi le spunea mama în speranța că asta mă va face să mă privesc cu indulgență. Și s-a întâmplat ceva ciudat. Protejat cum eram, aproape că o credeam.

Bineînțeles că tata nu a putut face nimic ca să împiedice venirea mea acasă. Și sigur că prezența, existența mea a creat o prăpastie între părinții mei. Cu toate că mi-e greu să cred că nu existase mai dinainte o prăpastie, sau cel puțin neînțelegeri, ori poate o dezamăgire rece.

Tatăl meu era fiul unui bărbat cam lipsit de educație, proprietarul unei tăbăcării și apoi al unei fabrici de mănuși. Pe măsură ce secolul XX avansa, prosperitatea începea să scadă, însă casa uriașă era încă acolo, împreună cu bucătarul și grădinarul. Tata a intrat la facultate, a devenit membru al unei frății și a avut parte de perioada lui de aur; și-a făcut intrarea în afacerile cu asigurări când fabrica de mănuși a dat faliment. Era la fel de cunoscut în oraș pe cât fusese în facultate. Un bun jucător de golf, un excelent navigator amator. (Am omis să spun că locuiam pe stâncile de deasupra lacului Huron, în casa în stil victorian pe care bunicul meu o construise cu fața către apus.)

Acasă, cele mai importante calități ale tatei erau capacitatea de a urî și de a disprețui. De fapt, aceste două verbe erau adesea folosite împreună. Ura și disprețuia anumite mâncăruri, mărci de automobile, genuri de muzică, moduri de exprimare și de a se îmbrăca, îi ura pe comicii de la radio și, mai târziu, personalitățile de la televizor, precum și lista de rase și de clase sociale care erau detestate din obișnuință (deși poate nu atât de intens pe cât le ura el) în acea perioadă. De fapt, nimeni nu îi contesta opiniile în afara casei, în oraș – nimeni dintre cei cu care mergea pe lac, nici foștii colegi de frăție. Cred că vehemența lui isca o anumită stânjeneală, care se putea transforma în admirație.

Le zicea pe șleau. Asta se spunea despre el.

Sigur că, pentru el, o creatură ca mine era o insultă pe care trebuia s-o înfrunte de fiecare dată când deschidea ușa propriei case. Lua micul dejun de unul singur și nu venea acasă la prânz. Mama mânca împreună cu mine masa de dimineață și pe cea de prânz, dar și o parte din cină, iar restul mesei o lua cu el. Cred că la un moment dat s-au certat din cauza asta, pentru că ea a început să stea cu mine cât mâncam, dar să ia cina cu el.

Evident că nu am contribuit la menținerea unei căsnicii normale.

Dar cum de ajunseseră să fie împreună? Mama nu fusese la facultate, trebuise să împrumute bani ca să poată învăța la școala de învățători din acea vreme. Se temea să meargă cu barca, era stângace când venea vorba să joace golf și, dacă era frumoasă, după cum mi-au spus unii (e greu să emiți asemenea judecăți despre propria mamă), frumusețea ei nu se încadra în genul apreciat de tata. El vorbea despre anumite femei numindu-le puicuțe sau, ceva mai târziu, păpuși. Mama nu se dădea cu ruj, sutienele ei erau simple, își purta părul împletit, cu cozile ridicate pe cap, scoțându-și în evidență fruntea albă. Hainele îi erau demodate, cam fără formă și aveau un aer regal – era genul de femeie pe care ți-o imaginezi purtând un șirag de perle fine, deși nu cred că a purtat vreodată așa ceva.

Vreau să spun, cred, că e posibil ca eu să fi fost un pretext, poate chiar o binecuvântare, în sensul că le-am furnizat un motiv bun de ceartă, o problemă de nerezolvat care i-a repus pe terenul diferențelor firești dintre ei, cu care poate că s-ar fi împăcat mai bine. În toți anii pe care i-am trăit în oraș nu am întâlnit nici un om divorțat, deci presupun că mai erau și alte cupluri care trăiau vieți diferite sub același acoperiș, alți bărbați și alte femei care acceptaseră faptul că între ei existau niște probleme de nerezolvat, un cuvânt sau un gest de neiertat, o barieră ce nu putea fi ridicată.

Nu e, deci, de mirare că tata fuma și bea prea mult, cu toate că și prietenii lui făceau la fel, indiferent ce fel de viață duceau. Tata a suferit un atac cerebral pe la cincizeci de ani și a murit după ce a zăcut multe luni în pat. Și nu e de mirare, iarăși, că mama l-a îngrijit în tot acest timp acasă, unde, în loc să devină afectuos și recunoscător, el o făcea în toate felurile, cu o voce îngroșată de maladie, dar mereu descifrabilă pentru ea, iar pentru el, întru totul satisfăcătoare.

La înmormântare, o femeie mi-a spus: „Mama ta e o sfântă“. Mi-o amintesc destul de bine cum arăta, deși nu i-am reținut numele. Avea bucle albe, obraji fardați, trăsături îngrijite. Mi-a vorbit cu glas înlăcrimat. Am antipatizat-o

instantaneu, m-am strâmbat. Eram în anul doi de facultate. Nu mă înscrisesem, și nici nu fusesem invitat să mă înscriu, în frăția tatălui meu. Mă împrietenisem cu oameni care voiau să ajungă scriitori, actori, și care până una-alta erau niște tipi spirituali, pierde-vară convinși, critici nemiloși ai societății, atei de dată recentă. Nu aveam pic de respect pentru cei care se purtau ca niște sfinți. Ca să fiu sincer, nici mama nu voia asta. Era îndeajuns de departe de pioșenie încât să nu îmi ceară niciodată de câte ori veneam acasă, să merg în camera tatei și să încerc să mă împac cu el. Și eu n-am intrat vreodată acolo. N-a existat nici o posibilitate de împăcare, nici binecuvântare. Mama își dădea seama prea bine.

Mi se dedicase mie – un cuvânt pe care nici ea, nici eu nu l-am fi folosit, dar care cred că e cuvântul potrivit – până când împlinisem nouă ani. Îmi predase acasă. Apoi mă trimisese la școală. Sună a garanție a dezastrului, nu? Băiatul corcolit de mamă, cu fața purpurie, aruncat brusc în mijlocul bătăii de joc și al brutalității unor mici sălbatici. Dar de fapt nu mi-a fost greu, și nici în ziua de azi nu știu de ce. Eram înalt și puternic pentru vârsta mea, iar asta se poate să mă fi ajutat. Dar mai cred și că atmosfera din casa noastră, climatul de iritabilitate, ferocitate și dezgust – chiar dacă venite de la un tată adesea invizibil – ar fi făcut ca orice alt loc să pară mai bun, aproape acceptabil, deși în sens negativ, nu pozitiv. N-a fost vorba ca cineva să fi făcut vreun efort să fie amabil cu mine. Aveam și o poreclă – Struguri-cu-Nuci. Dar aproape toată lumea avea câte o poreclă pusă în bătaie de joc. Un băiat ale cărui picioare miroseau foarte urât și care nu părea să facă duș zilnic se împăcase vesel cu porecla „Împuțitul“. Mă descurcam. Îi scriam mamei epistole amuzante, iar ea îmi răspundea cam pe același ton, povestindu-mi cu o nuanță ușor satirică despre evenimentele din oraș și de la biserică – îmi amintesc cum îmi descria o ceartă despre cum se taie în mod corect sendvișurile pentru ceaiul doamnelor – și reușind chiar să pomenească, amuzată și fără resentimente, de tata, pe care îl numea Înălțimea Sa.

Până acum l-am făcut pe tata căpcăunul poveștii, iar pe mama am transformat-o în salvatoarea și ocrotitoarea mea, și cred că așa și stăteau lucrurile. Dar ei nu sunt unicii protagoniști ai povestirii mele, iar atmosfera din casă nu era singura pe care am cunoscut-o. (Acum mă refer la perioada de dinainte de a merge la școală.) Marea Dramă a vieții mele – așa cum am ajuns să o consider – se petrecuse deja în afara acestei case.

Marea Dramă. Mi-e jenă să scriu așa ceva. Mă-ntreb dacă nu cumva sună a satiră ieftină ori plicticoasă. Dar apoi mă gândesc: oare nu e firesc să-mi percep viața în felul ăsta, să vorbesc așa despre ea, luând în considerare profesia mea?

Am devenit actor. Vă surprinde? Bineînțeles că, în facultate, am stat pe lângă oameni care lucrau în teatre, iar, în ultimul an, am regizat o piesă. Se vehicula o glumă, pe care eu însumi o lansasem, despre cum aș putea eu juca un rol stând permanent cu partea nevătămată a feței către public și mergând de-a-ndăratelea pe scenă, la nevoie. Dar nu a fost nevoie să recurg la asemenea manevre drastice.

La acea vreme, se difuza regulat teatru radiofonic. Duminică seara era un program deosebit de ambițios. Adaptări după romane. Shakespeare. Ibsen. Vocea îmi era adaptabilă de la natură și, cu puțin exercițiu, a devenit și mai flexibilă. Am fost angajat. La început, pentru roluri mici. Dar, până când televiziunea a pus punct teatrului radiofonic, apăream pe post aproape în fiecare săptămână, iar numele meu era cunoscut de un public loial, chiar dacă nu prea numeros. Primeam scrisori de protest față de limbajul dur sau față de referirile la incest (am jucat și în piese antice grecești). Dar, în mare, nu eram asediat de atâtea reproșuri pe cât se temea mama atunci când se așeza în fiecare duminică seara pe scaun, lângă radio, temătoare și loială.

Apoi a apărut televiziunea, și s-a zis cu actoria, cel puțin pentru mine. Dar vocea mă slujea cu credință, și am reușit să obțin o slujbă de crainic, mai întâi în Winnipeg, apoi în Toronto. În ultimii douăzeci de ani, am fost prezentatorul unei emisiuni care prezenta muzică de diverse genuri, transmisă în după-amiezile de weekend. Nu eu alcătuiam selecțiile muzicale, așa cum își închipuia lumea. Nu prea mă pricep să judec muzica. Dar îmi creasem o personalitate radiofonică plăcută, puțin excentrică. Emisiunea primea multe scrisori. Ne scriau oameni din azilurile de bătrâni, din azilurile pentru orbi, cei care făceau lungi călătorii regulate cu mașina, casnice care stăteau singure în timpul zilei, cu prăjiturile și rufele lor de călcat, fermieri care arau sau desțeleneau pământul. Oameni din toată țara.

Când, în sfârșit, m-am pensionat, am primit o avalanșă măgulitoare de scrisori. Oamenii îmi scriau că suferă, că se simțeau de parcă ar fi pierdut un prieten apropiat sau un membru al familiei. Voiau să spună că emisiunea le umpluse o anumită perioadă de timp, cinci zile pe săptămână. Petrecuseră în mod constant momente agreabile, nu fuseseră lăsați în voia sorții și erau realmente recunoscători, la modul aproape jenant, pentru asta. Și, surprinzător,

le-am împărtășit sentimentele. În timp ce citeam în emisiune câteva dintre scrisorile lor, a trebuit să îmi stăpânesc vocea ca să nu mă înec de emoție.

Și, totuși, amintirea emisiunii și amintirea mea păliră în scurtă vreme. Fidelitatea publicului se îndreptă în altă parte. Mă rupsesem complet de profesie, refuzând să conduc licitații caritabile sau să țin discursuri nostalgice. Mama murise după ce ajunsese la o vârstă înaintată, dar nu vândusem casa, mă mulțumisem să o închiriez. Acum mă pregăteam să o vând și le dădusem chiriașilor preaviz. Aveam de gând să stau acolo până când reușeam să pun locul – grădina, în special – la punct.

Nu mă simțisem singur în toți acești ani. Aveam prieteni, în afara publicului meu. Aveam și femei. Sigur că unele erau specializate în genul de bărbați care – credeau ele – aveau nevoie de încurajări; femei care abia așteaptă să defileze cu tine, ca semn al mărinimiei lor. Femeia de care am fost cel mai apropiat în acei ani era secretară la postul de radio, o persoană de treabă, singură cu patru copii. Era întru câtva de la sine înțeles că ne vom muta împreună îndată ce copilul ei cel mai mic va crește și va deveni independent. Dar acesta era o fată care a reușit să facă un copil fără să plece de acasă și, cumva, așteptările noastre, legătura noastră s-au estompat. După ce m-am pensionat și m-am întors în vechea casă, am păstrat legătura prin e-mail. Am invitat-o să-mi facă o vizită. Apoi a venit brusc un anunț că urma să se mărite și să se mute în Irlanda. Am fost prea surprins și poate prea demoralizat ca s-o mai întreb dacă fiica ei și copilul acesteia aveau să o însoțească.

Grădina e într-o neorânduială totală. Dar acolo mă simt mai în largul meu decât în casă, care arată la fel pe din afară, dar care, pe dinăuntru, e foarte schimbată. Mama a transformat salonul din spate într-un dormitor, iar cămara, într-o baie complet utilată, apoi a coborât tavanele, a instalat uși ieftine, a lipit pe pereți un tapet țipător, cu modele geometrice, pentru a primi chiriași. În grădină nu s-au făcut astfel de modificări, se văd doar urmările neglijenței. Plante perene se zbat încă printre buruieni, iar frunze zdrențuite, mai mari decât niște umbrele, marchează locul unui strat de rubarbă vechi de șaizeci sau șaptezeci de ani; a mai rămas și o jumătate de duzină de meri, care fac mere mici și viermănoase, dintr-un soi al cărui nume nu mi-l amintesc. Straturile pe care le plivesc par minuscule, și totuși, grămezile de buruieni și de ierburi pe care le-am strâns sunt uriașe. Trebuie duse de aici, și, în plus, pe socoteala mea. Municipalitatea nu mai dă voie să arzi frunzele în curte.

De toate acestea obișnuia să aibă grijă grădinarul Pete. I-am uitat numele de familie. Își târâia un picior și își ținea mereu capul aplecat într-o parte. Nu știu dacă avusese un accident sau dacă suferise un atac cerebral. Lucra încet, dar cu râvnă, și era mereu mai mult sau mai puțin morocănos. Mama îi vorbea respectuos, cu voce domoală, propunându-i și obținând anumite modificări în straturile de flori, cu care el nu își bătea prea mult capul. Mă antipatiza pentru că treceam mereu cu tricicleta pe unde n-ar fi trebuit să trec, pentru că îmi făceam ascunzători pe sub meri și pentru că, probabil, știa că îl poreclisem Pete Pârâciosul. Nu știu de unde găsisem porecla. Oare dintr-o carte de benzi desenate?

Tocmai mi-am dat seama care era celălalt motiv pentru lipsa lui de simpatie față de mine, și e ciudat că nu mi-a trecut prin minte mai demult. Amândoi eram imperfecți, victime evidente ale hazardului. Ai crede că astfel de oameni sunt solidari, dar se întâmplă destul de des să nu fie așa. Fiecare îi amintește celuilalt un lucru pe care acela ar fi preferat să-l uite.

Dar nu sunt sigur de asta. Mama făcuse în așa fel încât, în majoritatea timpului, nu eram conștient de starea mea. Susținuse că învățam acasă din cauza unei suferințe a bronhiilor și ca să mă protejeze de atacul microbilor care are loc, de regulă, în primii ani de școală. Nu știu dacă o credea cineva. Cât despre dușmănia tatei, aceasta era atât de prezentă în casa noastră, încât chiar nu cred că mă simțeam vreo țintă specială.

Cu riscul de a mă repeta, trebuie să spun că, în opinia mea, mama a procedat corect. Scoaterea în evidență a unui defect vizibil, sâcâielile și hărțuielile celorlalți m-ar fi afectat de mic, când nu aș fi avut unde să mă refugiez. Acum, lucrurile s-au schimbat, iar în cazul unui copil marcat, așa cum eram eu, adevărata problemă ar fi să nu fie înconjurat de prea multă atenție și prea multă amabilitate ostentativă, iar nu de hărțuieli și izolare. Sau, cel puțin, așa mi se pare mie. Pe vremea aceea, viața își trăgea mare parte din farmec, savoare și folclor din pura răutate, așa cum tot ce se poate să fi aflat și mama.

Până acum vreo douăzeci de ani sau poate chiar mai mult, mai exista o clădire pe terenul nostru. Era un fel de șură mică sau un șopron mai mare, unde Pete își depozita uneltele, un loc în care erau puse la păstrare diverse lucruri, altădată utile, până se lua o decizie despre ce urma să se aleagă de ele. Clădirea a fost demolată la scurtă vreme după ce în locul lui Pete a venit un cuplu de tineri energici, Ginny și Franz, care și-au adus uneltele moderne în propria dubiță. Mai târziu nu au mai putut să vină, se apucaseră de cultivat

legume, dar, la vremea aceea, îi trimiteau deja pe copiii lor adolescenți să ne taie iarba, căci mama își pierduse interesul pentru orice altă îndeletnicire în grădină.

– Pur și simplu, m-am lăsat dusă de val, spunea ea. E surprinzător cât de ușor te poți lăsa în voia valului.

Revenind la povestea clădirii – cum mă mai învârt în jurul subiectului –, într-o vreme, înainte de a fi transformată în depozit de vechituri, fusese locuită. Acolo trăise familia Bells, femeia fusese menajeră și bucătăreasă, iar bărbatul, grădinarul și șoferul bunicilor mei. Bunicul avea un Packard pe care nu a învățat niciodată să-l conducă. Pe vremea mea, atât soții Bells, cât și Packardul dispăruseră, dar clădirea purta încă numele de „căsuța soților Bells".

În copilăria mea, căsuța soților Bells a fost închiriată, timp de câțiva ani, unei femei pe nume Sharon Suttles. Locuia acolo cu fiica ei, Nancy. Sosise în oraș împreună cu soțul ei, un medic care își deschisese primul cabinet, și, peste un an, omul murise de septicemie. Sharon rămăsese cu copilul în oraș, fără bani și, după cum se spunea, fără să aibă pe nimeni. Probabil, oamenii se refereau la faptul că nu avea pe nimeni care să o ajute sau care să se ofere să o primească. La un moment dat, s-a angajat în biroul de asigurări al tatălui meu și a venit să locuiască în căsuța soților Bells. Nu știu exact când s-a întâmplat asta. Nu-mi amintesc de mutarea lor, nici de perioada în care căsuța era goală. La acea vreme clădirea era văruită într-o nuanță de roz murdar, și mereu am crezut că această culoare fusese alegerea doamnei Suttles, ca și cum nu ar fi putut trăi într-o casă de altă culoare.

Sigur că îi spuneam „doamna Suttles". Dar îi cunoșteam numele mic, ceea ce nu se întâmpla în cazul altor femei de vârsta ei. Pe atunci, Sharon era un nume neobișnuit. Avea legătură cu un imn religios pe care îl știam de la școala de duminică, unde mama mă lăsa să mă duc pentru că nu existau pauze și eram atent supravegheați. Cântam imnuri ale căror versuri erau proiectate pe un ecran, și am impresia că mulți dintre noi înțelegeau versurile după forma cuvintelor, mai înainte chiar de a învăța să citim.

Ce dulce crește crinul
Pe malul umbrit al pârâului Siloam!
Ce dulce e parfumul de departe
Al trandafirului înrourat al lui Sharon.

Nu cred că într-un colț al ecranului se zărea vreun trandafir, și totuși îl vedeam, îl văd – un trandafir roz palid, a cărui aură se proiecta asupra numelui Sharon.

Nu vreau să spun că m-am îndrăgostit de Sharon Suttles. În fragedă pruncie, mă îndrăgostisem de o tânără băiețoasă pe nume Bessie, care mă lua la plimbare în cărucior și care împingea leagănul atât de sus, încât aproape mă dădeam peste cap. Mai târziu, m-am îndrăgostit de o prietenă de-a mamei, care purta guler de catifea peste haină și al cărei glas părea croit din același material. Dar nu te puteai îndrăgosti de Sharon Suttles în felul acesta. Nu avea vocea catifelată și nu era deloc interesată să mă facă să mă simt bine. Era înaltă și prea slabă ca să poată fi mama cuiva – trupul ei nu avea nici un fel de rotunjimi. Părul ei era de culoarea caramelelor, castaniu cu vârfuri aurii, iar în anii celui de-al Doilea Război Mondial încă îl purta tuns în stil paj. Se dădea cu un ruj roșu aprins și vâscos, precum acelea din afișele cu staruri de cinema, și purta prin casă un chimono pe care am impresia că erau desenate niște păsări albe – berze? –, ale căror picioare îmi aduceau aminte de picioarele ei. Își petrecea mult timp zăcând pe canapea, fumând și, câteodată, ca să se amuze, își arunca brusc picioarele în aer, unul după celălalt, și azvârlea un papuc garnisit cu pene. Când nu era supărată pe noi, vocea ei putea fi gravă și exasperată, nu chiar ostilă, dar în nici un caz înțeleaptă sau gingașă, sau dojenitoare, vocea aceea plină de nuanțe, de tristețe insinuată, la care mă așteptam din partea unei mame.

– Șterge-ți-o de-aici și lăsați-mă în pace, neghiobilor! ne spunea ea.

Era deja întinsă pe canapea, cu scrumiera pe stomac, în timp ce noi ne jucam cu mașinuțele lui Nancy pe podea. Ce altă pace își mai dorea?

Ea și Nancy mâncau chestii dubioase la ore neregulate, iar când se ducea în bucătărie pentru o gustare, nu ne aducea niciodată ciocolată fierbinte sau biscuiți de graham. Pe de altă parte, nu-i interzicea niciodată lui Nancy să mănânce supă de legume cu lingura, direct din conservă, supă groasă ca budinca, sau să bage mâna direct în cutia cu cereale.

Era Sharon Suttles amanta tatălui meu? Oare salariul îi ajungea să se întrețină pe ea și casa roz pentru care nu plătea chirie?

Mama vorbea frumos despre ea, pomenind destul de des de tragedia care se abătuse asupră-i odată cu moartea tânărului ei soț. Menajera era trimisă la ea acasă cu zmeură în dar, cu cartofi noi sau cu mazăre păstăi proaspăt culeasă din

grădină. Îmi amintesc mai ales de mazăre. Mi-o amintesc pe Sharon Suttles – încă zăcând pe canapea – jucându-se cu boabele de mazăre și întrebând:

– Și ce ar trebui să fac cu astea?

– Le fierbeți în apă, pe plită, spuneam eu săritor.

– Nu mai spune!

Nu l-am văzut niciodată pe tata în compania ei. Pleca destul de târziu la muncă și venea acasă devreme, ca să țină pasul cu diversele lui activități sportive. În unele weekenduri, Sharon mergea cu trenul la Toronto, dar o lua mereu pe Nancy cu ea. Iar Nancy se întorcea cu o mulțime de povești despre aventurile ei și despre spectacolele pe care le văzuse, cum era, de pildă, parada lui Moș Crăciun.

Dar existau, evident, și momente când mama lui Nancy nu era acasă, trântită în chimono pe canapea, și puteai presupune că în acele clipe nici nu fuma, nici nu se relaxa, ci își făcea treaba obișnuită în biroul tatei, locul acela legendar pe care nu-l văzusem niciodată și unde, cu siguranță, nu aș fi fost bine-venit.

În asemenea perioade – când mama lui Nancy trebuia să meargă la serviciu, și Nancy trebuia să stea acasă –, doamna Codd, o persoană morocănoasă, asculta radionovele, gata să ne alunge din bucătăria unde mânca tot ce-i cădea în mână. Nu mi-a trecut niciodată prin cap că, din moment ce eu și Nancy ne petreceam cam tot timpul împreună, mama s-ar fi putut oferi să aibă grijă de noi ori măcar să îi spună menajerei să se ocupe și să nu o mai angajeze pe doamna Codd.

Acum mi se pare că ne jucam împreună tot timpul. Asta s-a întâmplat cam de pe când aveam cinci ani până pe la opt și jumătate. Nancy era cu șase luni mai mică decât mine. Ne jucam mai ales afară, și trebuie să fi fost zile ploioase, pentru că, din câte îmi amintesc, în căsuța lui Nancy o deranjam pe mama ei. Trebuia să stăm departe de grădina de legume și să nu călcăm florile, dar umblam tot timpul printre straturile cu fructe de pădure, pe sub meri și în zona complet sălbăticită și plină de gunoaie de dincolo de căsuță, în locul unde ne construiserăm un adăpost antiaerian și ascunzători ca să ne ferim de nemți.

În nordul orașului era de fapt o bază militară de antrenament, și pe deasupra noastră zburau mereu avioane adevărate. A fost, la un moment dat, și un accident, dar, spre dezamăgirea noastră, avionul scăpat de sub control s-a prăbușit în lac. Din cauza războiului îl transformaserăm pe Pete nu doar în dușmanul nostru local, ci într-un nazist, iar, în imaginația noastră, mașina lui de tuns iarba devenise un tanc. Uneori aruncam cu mere după el, cocoțați în

merii pădureți care ne adăposteau ascunzătoarea. O dată i s-a plâns mamei, iar asta ne-a costat o excursie la plajă.

Mama o lua deseori pe Nancy în excursii la plajă. Nu la plaja artificială, cu tobogan, aflată pe faleza din josul casei noastre, ci pe o plajă mai mică, unde trebuia să ajungi cu mașina, o plajă unde nu găseai înotători zgomotoși. De fapt, ea ne-a învățat să înotăm. Nancy era mai curajoasă și mai aventuroasă decât mine, lucru care mă irita, așa că, o dată, am împins-o sub un val și m-am așezat pe capul ei. S-a zbătut, și-a ținut respirația și a reușit să se elibereze.

– Nancy e fetiță, m-a certat mama. E fetiță, și ar trebui să te porți cu ea ca și cu o soră.

Exact asta și făceam. Nu o consideram mai slabă decât mine. Mai mică, da, dar uneori asta era un avantaj. Când ne urcam în copaci, putea să atârne ca o maimuță de ramuri care s-ar fi rupt sub greutatea mea. O dată, în timp ce ne băteam – nu-mi pot aminti din ce motiv –, m-a mușcat de brațul cu care o țineam până mi-a dat sângele. După asta nu ne-am mai întâlnit cam o săptămână, dar am trecut, în curând, de la priviri aruncate de la fereastră la dor și rugăminți, astfel încât interdicția a fost ridicată.

Iarna ni se permitea să hoinărim pe toată proprietatea, unde ne construiam fortărețe de zăpadă, împodobite cu bețe făcute din lemne de foc și garnisite cu arsenale de bulgări pe care îi aruncam în oricine trecea pe acolo. Puțini o făceau, dat fiind că era o stradă care se înfunda. Ca să putem arunca bulgării în ceva trebuia să construim mai întâi un om de zăpadă.

Când vreo furtună serioasă ne ținea în casă, mama devenea șefa. Dacă tata era acasă, în pat, suferind de vreo migrenă, trebuia să fim cuminți, și mama ne citea povești. Îmi amintesc de *Alice în Țara Minunilor*. Eram necăjiți când Alice bea licoarea care o face să crească, rămânând înțepenită în vizuina iepurelui.

Poate vă întrebați dacă aveam și mici jocuri sexuale. Da, făceam și așa ceva. Îmi amintesc că, într-o zi caniculară, ne-am ascuns într-un cort ridicat – din nu știu ce motiv – în spatele căsuței. Ne târâsem înăuntru special ca să ne putem studia reciproc. Pânza cortului emana un miros erotic, dar și infantil, ca și hainele pe care le scoteam de pe noi. Gâdilăturile ne-au excitat, dar, în curând, ne-am agasat unul pe altul și am sfârșit scăldați în sudoare, cuprinși de mâncărime și, curând, rușinați. Când am ieșit de acolo, ne simțeam mai străini și mai temători unul față de altul. Nu-mi amintesc dacă istoria s-a repetat cu aceleași rezultate, dar nu m-ar mira.

Nu-mi pot aminti chipul lui Nancy la fel de bine cum mi-l pot aminti pe al mamei ei. Cred că aveau cam aceleași culori. Părul blond i se întunecase în mod natural, dar acum era decolorat de prea mult stat în soare. Avea pielea foarte rozalie, chiar roșiatică. Da. Îi văd obrajii îmbujorați, parcă fardați. Și asta se datora tot timpului petrecut afară în timpul verii și energiei ei copleșitoare.

E de la sine înțeles că, în casa mea, toate odăile, mai puțin cele cunoscute, ne erau interzise. Nici nu visam să urcăm la etaj, să coborâm în pivniță, să călcăm în salonul din față sau în sufragerie. Dar, în căsuță, aveam acces peste tot, mai puțin în camerele în care mama lui Nancy încerca să se odihnească sau unde doamna Codd stătea lipită de aparatul de radio. Pivnița era un loc bun în care să ne adăpostim când ne săturam de arșița după-amiezilor. Nu exista nici o balustradă de-a lungul scărilor, așa că puteam face salturi din ce în ce mai îndrăznețe, aterizând pe podeaua murdară și tare. Când ne plictiseam de sărituri, ne suiam într-un pătuț vechi și țopăiam pe el, cravașând un cal imaginar. O dată am încercat să fumăm o țigară șterpelită din pachetul mamei lui Nancy. (Nu am fi îndrăznit să luăm mai mult de una.) Pentru că avea mai mult exercițiu, Nancy s-a descurcat mai bine decât mine.

În pivniță mai era și un dulap vechi, deasupra căruia erau așezate mai multe cutii cu vopsea și lac, acum aproape uscate, o gamă întreagă de pensule năclăite, bețigașe de amestecat vopseluri și bucăți de lemn pe care fuseseră încercate culorile, iar pensulele șterse. Câteva cutii aveau capacul pus, și le-am deschis cu greu, descoperind înăuntru vopseluri care, odată amestecate, se îngroșau. Apoi am pierdut ceva timp încercând să înmuiem părul pensulelor, întinzându-le în vopsea și apoi lovindu-le de scândurile dulapului, făcând mizerie, dar fără folos. S-a dovedit însă că o cutie conținea terebentină, cu care am făcut treabă mai bună. Am început să desenăm cu cioturile pensulelor care se înmuiaseră. Mulțumită mamei știam să scriu și să citesc cât de cât, dar și Nancy știa, pentru că terminase clasa a doua.

– Nu te uita până nu termin! i-am spus și am împins-o ușor la o parte.

Mă gândisem la ceea ce urma să scriu. Ea era oricum ocupată, îndesând pensula într-o cutie de vopsea roșie.

Am scris:

NAZISTUL A FOST ÎN PIVNIȚA ASTA.

– Acum poți să te uiți, am spus.

Ea se întorsese cu spatele la mine și se picta singură cu pensula.

Îmi zise:

– Am treabă.

Când s-a răsucit, era mânjită din belșug cu vopsea roșie.

– Acum arăt ca tine, îmi spuse ea, trecându-și pensula în jos, pe gât. Acum arăt ca tine.

Părea foarte încântată, și am crezut că voia să mă necăjească, dar, de fapt, vocea îi era plină de satisfacție, de parcă toată viața ar fi vrut să arate așa.

Acum trebuie să încerc să explic ce s-a petrecut în următoarele minute.

În primul rând, mi s-a părut că arăta groaznic.

Nu credeam că vreo parte a feței mele era roșie. Și, de fapt, nici nu era roșie. Jumătatea colorată era de culoarea dudelor, nuanța obișnuită a semnului din naștere care, așa cum am impresia că am mai spus, s-a mai decolorat pe măsură ce am îmbătrânit.

Dar eu nu mă vedeam așa în mintea mea. Aveam impresia că semnul meu era maro-deschis, ca blana de șoarece.

Mama nu făcuse nici un gest dramatic sau prostesc, cum ar fi să scoată oglinzile din casă. Dar oglinzile pot fi agățate prea sus pentru ca un copil să se poată privi în ele. Cu siguranță, așa se întâmplase în baie. Singura în care mă puteam vedea era oglinda din holul din față, care în timpul zilei era întunecată, iar seara, slab luminată. Probabil din cauza asta mi se părea că jumătate din chipul meu avea o nuanță stinsă, ca o umbră tulbure.

Mă obișnuisem cu această idee, și tocmai asta a făcut ca gestul lui Nancy să pară o insultă atât de gravă, o glumă crudă. Am împins-o în dulap și am urcat scările în fugă. Cred că m-am repezit ca să găsesc o oglindă sau pe cineva care să-mi spună că Nancy nu avea dreptate. Îndată ce ideea avea să-mi fie confirmată, puteam să o urăsc din tot sufletul. Puteam să o pedepsesc. În clipa aceea nu aveam timp să mă gândesc cum anume.

Am traversat căsuța în goană – mama lui Nancy nu se vedea pe nicăieri, deși era sâmbătă – și m-am izbit de ușa din plasă. Am luat-o la fugă pe pietriș, apoi pe aleea cu dale de piatră care despărțea două rânduri impozante de gladiole. Am văzut-o pe mama ridicându-se din scaunul de răchită în care citea, pe veranda din spate.

– Nu sunt roșu! am țipat, înecându-mă în lacrimi. Nu sunt roșu.

Mama coborî treptele, înregistrând șocul, dar, pe moment, nu înțelese. Apoi Nancy ieși în fugă din căsuța aflată în spatele meu, uluită, cu fața vopsită strident.

Mama pricepu.

– Fiară mică și rea! îi strigă lui Nancy, cu un glas pe care nu-l mai auzisem înainte. Un glas puternic, dezlănțuit, tremurător. Nu te apropia de noi! Să nu îndrăznești! Ești o fată foarte rea. Nu ai pic de bunătate în tine, așa-i? Nu te-a învățat nimeni…

Mama lui Nancy ieși din căsuță, cu părul căzut în ochi, șiroind de apă. Ținea un prosop în mână.

– Dumnezeule mare, nu pot nici să mă spăl pe cap…

Mama urlă și la ea.

– Să nu îndrăznești să vorbești așa în fața mea și a fiului meu…

– Ei na, bla-bla! Ia te uită ce mai țipă ca apucata…

Mama inspiră adânc.

– Nu – țip – ca apucata. Îi spun doar copilului tău răutăcios că niciodată nu va mai fi bine-venit în casa noastră. E o fetiță crudă și rea dacă își bate joc de băiatul meu din cauza unui lucru pentru care el nu e cu nimic vinovat. N-ai învățat-o niciodată nimic, cum să se poarte, nici măcar nu binevoia să-mi mulțumească atunci când o luam cu noi la plajă, nici măcar nu știe să spună „te rog“ și „mulțumesc“, iar asta nu-i de mirare, cu o mamă care se fâțâie de colo până colo în desuuri…

Toate acestea ieșeau din gura mamei ca un torent de furie oarbă, de suferință, de absurditate, care nu se putea opri. Începusem să o trag de rochie și să mă rog de ea:

– Termină, termină!

Apoi lucrurile au luat o întorsătură și mai gravă atunci când au năpădit-o lacrimile, înecându-i vorbele, sufocând-o și făcând-o să tremure.

Mama lui Nancy își dăduse la o parte părul din ochi și acum stătea, pur și simplu, și se uita la ea.

– Hai să-ți spun ceva! zise ea. Ține-o tot așa, și ai s-ajungi la balamuc. Ce să-ți fac dacă bărbatu-tău te urăște și ai și un copil cu moaca făcută praf?

Mama își luă capul în mâini. Țipa „ah, ah“, de parcă ar fi fost mistuită de durere. Velma, femeia care lucra la noi la acea vreme, ieșise pe verandă și o chema: „Doamna, haideți, doamna!“. Apoi ridică tonul și îi strigă mamei lui Nancy:

– Haide, treci în casă! Șterge-o!

– Plec. Fii fără grijă, că plec. Cine te crezi să-mi spui mie ce să fac? Îți place să muncești pentru o vrăjitoare bătrână, dusă cu pluta?

Apoi se întoarse către Nancy.

– Cum naiba o să te curăț de chestia aia?

Pe urmă spuse tare, ca să fie sigură că o aud:

– E un pămpălău. Uite-l cum se agață de fusta maică-sii! Să nu te mai joci niciodată cu el! Pămpălău fraier!

Velma de o parte și eu de cealaltă o sprijineam pe mama, încercând să o conducem în casă. Nu mai scotea sunetele acelea. Se îndreptă de spate și vorbi cu veselie silită, ca să poată fi auzită până în căsuță:

– Velma, adu-mi, te rog, foarfeca de grădină! Dacă tot sunt aici, am să mă apuc să tai din gladiole. Unele sunt de-a dreptul ofilite.

Când termină treaba, toate gladiolele, până la ultima, zăceau pe potecă. Ofilită sau nu, nici una nu mai era în picioare.

Toate astea se întâmplaseră, probabil, într-o sâmbătă, pentru că mama lui Nancy și Velma erau acasă. Până luni, sau chiar mai devreme, sunt sigur că nu mai stătea nimeni în căsuță. Probabil, Velma îl căutase pe tata la club, pe terenul de sport sau pe unde mai umbla, iar el sosise acasă, nerăbdător și grosolan, dar în curând se conformase. Vreau să spun că se conformase ideii că Nancy și mama ei trebuiau să plece. Nu știu nici acum unde au plecat. Poate că le-a instalat într-un hotel până le-a putut găsi o altă casă. Nu cred că mama lui Nancy a făcut scandal din cauza plecării.

Încet, încet, ideea că nu aveam să o mai văd vreodată pe Nancy a început să prindă contur în mintea mea. La început, nu mi-a păsat, pentru că eram supărat pe ea. Apoi, când am întrebat de ea, mama trebuie să mă fi expediat cu un răspuns vag, nevrând ca vreunul dintre noi să-și mai amintească de acea scenă supărătoare. Pe atunci trebuie să fi început să se gândească serios să mă trimită la școală. De fapt, am impresia că am început să merg la Lakewood chiar în toamna aceea. Se gândea, probabil, că odată ce mă obișnuiam cu o școală pentru băieți, amintirea prietenei mele va păli și-mi va părea nedemnă de atenție, ba chiar caraghioasă.

În ziua care a urmat înmormântării tatei, mama m-a surprins întrebându-mă dacă nu voiam să o scot la cină în oraș (bineînțeles că, de fapt, ea era cea care mă scotea la cină), la un restaurant la câțiva kilometri mai jos, pe malul lacului, unde spera să nu dăm peste nici o persoană cunoscută.

– Mi se pare că am stat închisă în casa asta o veșnicie, zise ea. Am nevoie de aer.

Ajunși în restaurant, privi discret în jur și mă anunță că nu vedea pe nimeni cunoscut.

– Bei un pahar de vin cu mine?

Bătusem atâta drum ca ea să bea vin în public?

După ce venise vinul și dădusem comanda, mama îmi spuse:

– Aș vrea să-ți spun ceva.

Cuvintele astea sunt printre cele mai neplăcute pe care le poți auzi vreodată. E foarte probabil ca ceea ce urmează să auzi să fie împovărător și ți se sugerează că alții au fost siliți să poarte povara, în timp ce tu ai scăpat ieftin până acum.

– Tata nu era tatăl meu adevărat? am întrebat. Ce bine!

– Nu te prosti! Ți-o amintești pe Nancy, mica ta prietenă?

Pentru o clipă, nu mi-am adus aminte. Apoi am spus:

– Vag.

În perioada aceea, conversațiile cu mama păreau să aibă nevoie de o strategie. Trebuia să fiu vesel, glumeț, greu de impresionat. O suferință ascunsă se citea în glasul și pe chipul ei. Nu se plângea niciodată de problemele ei, dar în poveștile pe care mi le spunea erau atâția oameni inocenți de care se profita, atâtea nelegiuiri, încât intenția ei era, cu siguranță, să mă facă să mă întorc cu inima grea la prietenii și la viața mea lipsită de griji.

Nu îi făceam pe plac. E posibil ca tot ce-și dorea să fi fost un semn de compasiune sau poate un gest de tandrețe. Nu îi ofeream nici asta. Era o femeie cursurgie, încă nemarcată de vârstă, și totuși mă feream de ea ca și cum aș fi avut de-a face cu o ciupercă contagioasă, o disperare contagioasă. Mă feream, în special, de orice referire la problema mea, care mi se părea că îi este neobișnuit de dragă; erau niște lanțuri de care nu mă puteam elibera, pe care eram nevoit să le accept și care mă legau de ea din pântece.

– Poate că ai fi aflat, dacă ai fi stat mai mult pe acasă, continuă mama. Dar s-a întâmplat la scurt timp după ce te-am trimis la școală.

Nancy și mama ei se mutaseră într-un apartament al tatei, în piața centrală. Într-o dimineață luminoasă de toamnă, mama ei o găsise în baie crestându-și obrazul cu o lamă de ras. Pe podea și în chiuvetă, dar și pe Nancy, era sânge. Nu își trădase intenția și nici nu scosese vreun geamăt de durere.

Cum de aflase mama? Presupun că incidentul devenise știrea care făcuse înconjurul orașului, care ar fi trebuit înăbușită, dar era prea sângeroasă – în sensul propriu al cuvântului – ca să nu fie relatată în detalii.

Mama lui Nancy înfășurase un prosop în jurul ei și reușise să o ducă la spital. Pe atunci nu existau ambulanțe. Probabil făcuse cu mâna semn vreunei mașini ce trecea prin preajmă. De ce nu-l sunase pe tata? Nu contează; pur și simplu, nu sunase. Tăieturile nu erau adânci și, în ciuda petelor împrăștiate peste tot, Nancy nu pierduse mult sânge – nu își secționase nici un vas important. În tot acest timp, mama lui Nancy o tot ocărâse, întrebând-o dacă era sănătoasă la cap.

„Ăsta e norocul meu, o tot ținea ea. Să am așa un copil."

– Dacă pe atunci ar fi existat asistenți sociali, spuse mama, biata fată ar fi fost, cu siguranță, luată de acolo. Își tăiase același obraz, zise ea, pe care ai tu semnul.

Am încercat să tac, prefăcându-mă că habar nu aveam despre ce era vorba. Dar trebuia să vorbesc.

– Atunci se vopsise pe toată fața, am spus.

– Da. Dar, de data asta, o făcuse cu atenție, își tăiase doar un obraz, făcuse tot posibilul să arate ca tine.

De data asta, am reușit să tac.

– Dacă ar fi fost băiat, ar fi fost altfel. Dar e cumplit pentru o fată.

– Chirurgii plasticieni sunt capabili de lucruri remarcabile în zilele noastre.

– Da, poate că da.

A continuat, după o clipă:

– Copiii au sentimente atât de profunde.

– Trec repede peste ele.

Mama îmi mai spuse că nu știa ce se întâmplase cu ele, nici cu fiica, nici cu mama. Era bucuroasă că nu întrebasem niciodată, fiindcă nu i-ar fi plăcut să-mi povestească ceva atât de tulburător la o vârstă fragedă.

Nu știu dacă are vreo relevanță pentru povestea mea, dar trebuie să spun că mama s-a schimbat radical la bătrânețe, începând să vorbească decoltat și dând dovadă de toane. Pretindea că tata fusese un amant extraordinar și că ea însăși fusese „o fată cam neastâmpărată". Îmi trântise în față că ar fi trebuit să mă însor cu „fata aceea care se tăiase pe față", pentru că nici unul dintre noi nu s-ar fi putut mândri că s-ar sacrifica luându-l pe celălalt. Am fi fost amândoi, chicotea ea, la fel de varză.

Am fost de acord. În clipa aceea, mi-a plăcut puțin de ea.

Acum câteva zile, în timp ce culegeam niște mere putrezite căzute sub unul dintre copacii bătrâni, m-a înțepat o viespe. M-a înțepat în pleoapă, care mi s-a umflat rapid, acoperindu-mi ochiul. Am condus până la spital, folosindu-mă de celălalt ochi (ochiul umflat era pe partea „bună“ a feței) și am fost surprins să aud că trebuia să rămân acolo peste noapte. Și asta din pricină că, odată ce mi se administra o injecție, ambii ochi trebuiau bandajați, ca să se evite suprasolicitarea ochiului sănătos. Am avut o noapte agitată și m-am tot trezit. Bineînțeles că într-un spital nu e niciodată liniște și, în scurta perioadă în care nu mi-am putut folosi ochii, mi s-a părut că auzul mi se ascuțise. Când am auzit pași în cameră, am știut că erau ai unei femei și am avut senzația că nu era o asistentă.

Apoi mi-a vorbit:

– Bun deci. Ești treaz. Am venit să-ți citesc.

Am crezut că trebuie să fi greșit, că era asistentă, până la urmă. Am întins un braț, gândindu-mă că venise ca să-mi ia tensiunea.

– Nu, nu, spuse ea insistent. Am venit să-ți citesc dintr-o carte, dacă crezi că ți-ar face plăcere. Uneori, oamenilor le place să li se citească; se plictisesc stând așa, cu ochii închiși.

– Cine alege cartea, ei sau tu?

– Ei aleg, dar, câteodată, eu le amintesc de ceea ce le-ar plăcea. Încerc să le aduc aminte de vreo pildă din Biblie, vreun fragment pe care ei îl cunosc. Sau de vreo poveste din copilărie. Port cu mine o grămadă de lucruri.

– Mie îmi place poezia, am zis.

– Nu pari prea entuziasmat.

Mi-am dat seama că avea dreptate și știam și de ce. Am experiență în lectura poeziilor cu voce tare, la radio, și am ascultat și destule alte voci cu intonație, și există anumite stiluri de a citi care îmi plac și unele pe care nu le suport.

– Atunci, am putea juca ceva, zise ea, de parcă tocmai i-aș fi explicat toate acestea, deși nu spusesem nimic. Aș putea să-ți citesc un vers sau două, apoi să mă opresc și să vedem dacă tu poți continua. Bine?

Mi se părea că fata era tânără, nerăbdătoare să fie ascultată, să aibă succes.

I-am zis că sunt de acord.

– Dar fără poezii în engleza veche, i-am zis.

– „Regele ședea în orașul Dunfermline…“, începu ea să recite, pe un ton care aducea a întrebare[25].

– „Sorbind din vinul roșu ca sângele…“, am declarat eu, și am recitat mai departe împreună, binedispuși.

Citea destul de bine, cu toate că ritmul ei era puțin cam copilăresc, ostentativ. Începuse să-mi placă sunetul propriei mele voci, înflorind ici și colo, ca un actor, textul.

– Ce frumos! spuse ea.

– „Și să-ți arăt unde cresc crinii,/Pe malurile Italiei…“

– Era „cresc“ sau „înfloresc“? întrebă ea. Nu am cartea aici. Ar trebui totuși să-mi amintesc. Nu contează, e minunat. Mi-a plăcut întotdeauna cum îți suna vocea la radio.

– Chiar așa? Ascultai?

– Sigur că da. Multă lume te urmărea.

Încetă să-mi mai dea replica și mă lăsă să continui. Vă puteți închipui ce-a urmat. *Plaja Dover*, *Hanul Kubla*, *Vântul de apus*, *Lebede sălbatice*, *Tinerețe blestemată*.[26] Ei, poate nu chiar toate și poate nu chiar de la cap la coadă.

– Începi să obosești, zise ea.

Îmi duse mâna micuță și nervoasă la gură. Apoi își lipi obrazul de al meu.

– Trebuie să plec. Mai citesc o singură poezie înainte de a pleca. De data asta o să-ți fie mai greu, pentru că n-am s-o iau de la început. „Nimeni nu te va plânge-ndelungat,/Nu se va ruga, nu-ți va duce dorul/Locul tău rămas gol…“

– N-am mai auzit niciodată poezia asta, am spus.

– Ești sigur?

– Da. Ai câștigat.

Dar începusem să bănuiesc ceva. Ea părea cu mintea în altă parte, ușor supărată. Am auzit chemarea gâștelor care zburau deasupra spitalului. În perioada asta a anului, păsările fac zboruri de probă, iar zborurile devin din ce în ce mai lungi până ce, într-o zi, te pomenești că au plecat. M-am trezit în starea aceea de uluire, de indignare, care urmează unui vis ce pare aievea. Aș fi vrut să mă întorc în timp, aș fi vrut să-și lipească obrazul de al meu. Dar visele nu îți fac pe plac.

După ce mi-am recăpătat vederea și m-am întors acasă, am căutat versurile pe care le auzisem în vis. Am răsfoit prin câteva antologii și nu le-am găsit. Începusem să cred că versurile nu erau deloc dintr-o poezie, ci fuseseră născocite în vis, ca să mă deruteze.

Născocite de cine?

Dar, mai târziu, în toamnă, în timp ce adunam niște cărți vechi ca să le donez pentru un târg organizat în scop caritabil, am văzut căzând dintr-o carte o foaie de hârtie cafenie, pe care erau niște versuri scrise cu creionul. Nu era caligrafia mamei și nu prea credeam că ar fi fost a tatei. Atunci, a cui? La sfârșitul poemului, cineva menționase și numele autorului. Walter de la Mare. Nici un titlu. Nu era un poet a cărui operă să o cunosc. Dar probabil că la un moment dat văzusem poezia, poate nu pe hârtia asta, ci în paginile unei cărți. Probabil că îngropasem cuvintele într-un sertăraș ascuns al minții. Dar de ce? Doar ca să mă urmărească sau ca fantoma hotărâtă a unei fetițe să mă tachineze cu ele în vis?

Nu-i nici o suferință
Pe care timpul să n-o vindece;
Nici o pierdere, nici o trădare
Nu duce lipsă de alinare.
Balsam pentru suflete,
Deși moartea va despărți
Iubita de iubit
Și tot ce ei au împărțit.
Privește soarele cum strălucește,
Ploaia a încetat;
Florile se fălesc cu frumusețea lor,
Cât de strălucitoare e această zi!
Nu-ți îndrepta prea mult gândul
Către dragoste, către datorie;
Prieteni demult uitați
Te-așteaptă acolo unde
Viața și moartea
Se împletesc;
Nimeni nu te va plânge-ndelungat,
Nu se va ruga, nu-ți va duce dorul,
Locul tău rămas gol,
Tu, absent.

Poezia nu m-a deprimat. Într-un anume fel, a părut să susțină decizia pe care o luasem la acea vreme, de a nu vinde casa, ci de a rămâne să locuiesc în ea.

Ceva s-a întâmplat. În viață există câteva locuri sau poate doar un singur loc în care se întâmplă ceva anume, și apoi vin toate celelalte locuri, cele obișnuite.

Știu, bineînțeles, că, dacă aș fi zărit-o pe Nancy – de exemplu, în Toronto, la metrou –, amândoi însemnați cum eram, cel mai probabil am fi reușit să purtăm doar o conversație chinuită și lipsită de sens, trecând grăbiți în revistă detalii autobiografice neînsemnate. Aș fi observat obrazul aproape în totalitate vindecat sau rana încă vizibilă, dar probabil că nu am fi adus vorba de asta. Poate că am fi vorbit despre copii. Nu era imposibil ca ea să aibă, indiferent că rana i s-a vindecase sau nu. Nepoți. Slujbe. Poate că nu i-aș fi povestit despre a mea. Am fi fost amândoi șocați, entuziaști, nerăbdători să plecăm.

Credeți că asta ar fi schimbat ceva?

Răspunsul este bineînțeles, pentru o vreme și pentru niciodată.

[25] Primul vers dintr-un poem anonim de secol al XVII-lea. Nu este în engleza veche, ci în engleza medie. (n.red.)

[26] Cunoscute poezii scrise de autori anglezi: Mathew Arnold (1822–1888), Samuel Coleridge (1772–1834), P.B. Shelley (1792–1822), William Yeats (1865–1939), Wilfred Qwen (1893–1918). (n. tr.)

UNELE FEMEI

Câteodată sunt surprinsă când mă gândesc cât sunt de bătrână. Îmi amintesc de vremea când străzile orașului în care locuiam erau stropite cu apă în timpul verii, ca să nu se stârnească praful, îmi amintesc de vremea când fetele purtau jartiere și crinoline care stăteau singure și când nu prea aveai ce face dacă te îmbolnăveai de poliomielită și leucemie. Unii oameni care sufereau de poliomielită se vindecau, rămânând schilodiți sau nu, dar cei care aveau leucemie se băgau în pat și, după o agonie de câteva săptămâni sau luni petrecute într-o atmosferă sumbră, mureau.

În vacanța de vară, la vârsta de treisprezece ani, am primit prima mea slujbă mulțumită unui astfel de caz. Tânărul domn Crozier (Bruce), care fusese pilot de vânătoare, se întorsese teafăr din război[27], mersese la facultate, studiase istoria și o absolvise, se însurase, iar acum avea leucemie. Venise să stea împreună cu nevasta la mama lui vitregă, bătrâna doamnă Crozier. Tânăra doamnă Crozier (Sylvia) preda, la vreo șaizeci de kilometri depărtare, la școala de vară, două după-amieze pe săptămână, în același colegiu unde se întâlniseră. Eu am fost angajată să am grijă de domnul Crozier cât timp era ea plecată. Stătea în pat, în dormitorul de pe colț de la etaj și încă mai putea să se ducă singur la toaletă. Tot ce aveam de făcut era să îi aduc apă proaspătă, să trag ori să ridic storurile și să mă duc să văd ce voia atunci când suna din clopoțelul de pe noptieră.

De obicei, voia să-i mut ventilatorul. Îi plăcea să-l bată curentul, dar zgomotul îl deranja. Așa că aștepta ca ventilatorul să rămână un timp în cameră, apoi cerea să fie mutat în hol, dar aproape de ușa deschisă a dormitorului.

Când mama auzi despre toate astea, se întrebă de ce nu îl instalaseră într-un dormitor de la parter, unde tavanele erau, cu siguranță, mai înalte și unde i-ar

fi fost mai puțin cald.

I-am spus că jos nu aveau dormitoare.

– Ei, pentru numele lui Dumnezeu, n-ar putea să transforme o cameră în dormitor? Măcar temporar?

Asta dovedea cât de puține știa mama despre familia Crozier și despre regula bătrânei doamne Crozier. Bătrâna doamnă Crozier mergea în baston. În după-amiezile în care lucram acolo, urca scările cu un pocnet rău prevestitor ca să își vadă fiul vitreg și, apoi, când eu nu eram acolo, cred că nu îl mai vizita. Mai urca scările o dată, de nevoie, când mergea la culcare. Dar ideea de a avea un dormitor la parter ar fi scandalizat-o la fel de mult ca gândul de a avea o toaletă în salon. Din fericire, aveau deja una la parter, în spatele bucătăriei, dar eram sigură că, dacă singura baie ar fi fost cea de sus, ar fi preferat să urce cu greu scările ori de câte ori ar fi fost nevoie, decât să asiste la o schimbare atât de radicală și de agasantă.

Mama se gândea să intre în comerțul cu antichități, așa că era foarte interesată de interiorul casei Crozier. A intrat acolo o dată, în prima mea după-amiază de lucru. Eu eram în bucătărie și am încremenit când am auzit-o strigându-mă vesel. Apoi a bătut de formă în ușă, și pașii ei au răsunat pe treptele bucătăriei. Bătrâna doamnă Crozier a venit bocănind de pe verandă.

Mama i-a spus că trecuse pe acolo pentru a vedea cum se descurcă fiica ei.

– E bine, zise bătrâna doamnă Crozier, care stătea în ușa holului, împiedicând-o să vadă obiectele vechi.

Mama a mai făcut câteva remarci deplasate și a plecat. În acea seară, mi-a zis că bătrâna doamnă Crozier era lipsită de maniere pentru că era doar a doua soție, culeasă în timpul unei călătorii de afaceri la Detroit, și de asta fuma, și își vopsea părul negru ca smoala, și era dată cu ruj de parcă ar fi fost mânjită cu gem la gură. Nici măcar nu era mama bolnavului de la etaj. Nu avea destulă minte ca să-i poată fi mamă.

(Era una dintre certurile noastre, de data asta cauza vizitei ei, dar asta n-are nici o legătură.)

În opinia bătrânei doamne Crozier, probabil că eram la fel de băgăcioasă ca mama, cu aceeași atitudine vesel-egocentrică. În prima mea după-amiază, mă dusesem în salonul din spatele casei, deschisesem biblioteca și inspectasem câteva volume din colecția clasicilor de la Harvard, așezate în rând perfect

ordonat. Cele mai multe mă descurajaseră, dar luasem unul care părea să fie de proză, în ciuda titlului într-o limbă străină – *I promessi sposi*[28]. Într-adevăr, părea să fie proză, și textul era în engleză.

Probabil că, la vârsta aceea, credeam că te puteai servi cu cărți de oriunde le găseai. Ca și cum ai fi băut apă de la cișmea.

Când bătrâna doamnă Crozier mă văzuse cu cartea, mă întrebase de unde o luasem și ce aveam de gând să fac cu ea. Îi răspunsesem că era din bibliotecă și că o adusesem sus cu gândul să o citesc. Lucrul care o uimise cel mai mult părea a fi că luasem cartea de la parter ca s-o aduc la etaj. Cititul păruse să-l accepte oarecum, ca și cum activitatea asta era prea străină de ea. În cele din urmă, mă anunțase că, dacă voiam o carte, trebuia să-mi aduc de acasă.

I promessi sposi era oricum o carte grea. Nu mă deranjase să o pun la loc în bibliotecă.

Sigur că erau cărți în camera bolnavului. Acolo cititul părea să fie permis. Dar cele mai multe erau deschise și așezate cu fața în jos, ca și cum domnul Crozier citise câte puțin din fiecare, apoi le pusese deoparte. Titlurile nu mă atrăgeau. *Civilizația la răscruce. Marea conspirație împotriva Rusiei*.[29]

Și bunica mă avertizase ca, pe cât posibil, să nu ating nimic din ceea ce atinsese bolnavul, din cauza microbilor, și îmi spusese că trebuia să apuc cu o cârpă paharul din care băuse el apă.

Mama replicase că nu faci leucemie de la microbi.

– Și atunci de la ce faci? spusese bunica.

– Medicii nu cunosc cauza.

– Aha.

Tânăra doamnă Crozier mă lua și mă ducea acasă cu mașina, cu toate că distanța nu era mai mare decât aceea dintre un capăt și celălalt al orașului. Era o femeie înaltă, subțirică, blondă, cu ten schimbător. Uneori avea pete roșii pe obraji, de parcă s-ar fi scărpinat. Se zvonea că era mai în vârstă decât soțul ei, care i-ar fi fost student la colegiu. Mama spunea că nimeni nu părea să se gândească la faptul că el, fiind veteran de război, ar fi putut cu ușurință să-i fie student fără ca asta să însemne automat că era mai în vârstă decât el. Lumea o bârfea pur și simplu pentru că era educată.

Se mai spunea că acum ar fi putut să stea acasă și să îl îngrijească, așa cum promiți în fața preotului, la slujba cununiei, în loc să se ducă să predea. Mama o apăra din nou, spunând că nu făcea asta decât două după-amiezi pe

săptămână și că trebuia să muncească, mai ales că, în curând, avea să rămână singură. În plus, dacă nu ar fi scăpat de bătrână din când în când, nu te-ai fi așteptat s-o ia razna? Mama sărea mereu în apărarea femeilor care munceau, iar bunica se certa mereu din cauza asta.

Într-o zi, am încercat să leg o conversație cu tânăra doamnă Crozier, Sylvia. Era singura absolventă de facultate pe care o știam, ca să nu mai spunem că devenise profesoară. Cu excepția soțului ei, designer, dar el nu mai conta.

– Toynbee scria cărți de istorie?

– Poftim? A, da.

Nici unul dintre noi nu contam pentru ea, nici eu, nici apărătorii sau detractorii ei. Nu contam nici cât negru sub unghie.

Pentru bătrâna doamnă Crozier conta doar grădina ei de flori. Tocmise un bărbat care să o ajute, un bărbat la fel de bătrân ca ea, dar mai sprinten. Locuia pe strada noastră și, de fapt, el îi pomenise de mine pentru slujbă. Când era acasă, nu făcea decât să bârfească și să cultive tot felul de buruieni, dar aici plivea, împrăștia îngrășământ și se fâțâia, în timp ce ea se ținea după el, sprijinindu-se în baston, cu o pălărie mare de paie pe cap. Câteodată, doamna Crozier se așeza pe bancă, dând ordine și comentând necontenit, trăgând din țigară. La începuturi, îndrăznisem să mă strecor prin gardul viu, tuns impecabil, și să întreb dacă ea sau ajutorul ei voiau un pahar de apă, dar, înainte de a mă refuza, îmi strigase: „Ai grijă la borduri!“

În casă nu se aduceau flori. Câțiva maci evadaseră și creșteau în voie, dincolo de gardul viu, aproape de șosea, așa că am întrebat-o dacă puteam culege un buchet care să învioreze camera bolnavului.

– Ar muri, zise ea, fără să-și dea seama că replica avea un dublu sens în circumstanțele date.

Anumite sugestii sau idei îi făceau mușchii de pe fața ridată și pătată să tresară. Ochii începeau să-i scapere, întunecați, iar gura i se strâmba de parcă ar fi gustat ceva îngrozitor. Atunci te făcea să încremenești în loc, de parcă ar fi avut țepi.

Nu lucram două zile la rând. Să zicem că mă duceam acolo marțea și joia. În prima zi, am rămas singură cu bolnavul și cu bătrâna doamnă Crozier. A doua zi, a sosit o persoană despre care nu știam nimic. Am auzit mașina oprind pe alee, apoi pași în fugă pe treptele din spate și, fără să bată la ușă, cineva a intrat

în bucătărie. A strigat „Dorothy“ – nu știam că acesta era numele bătrânei doamne Crozier. Vocea era a unei fete sau femei, îndrăzneață și glumeață în același timp, încât aproape că simțeai cum te gâdila.

Am coborât scările în fugă, spunând:

– Cred că e pe verandă.

– Sfinte Sisoe! Tu cine ești?

I-am spus cine sunt și ce căutam acolo, iar tânăra mi-a spus că o cheamă Roxanne.

– Sunt maseuza.

Nu-mi plăcea să fiu luată prin surprindere de un cuvânt necunoscut. N-am spus nimic, dar femeia se prinsese cum stăteau lucrurile.

– Te-am încurcat, așa-i? Fac masaj. Ai auzit de așa ceva?

Despacheta lucrurile din geanta pe care o adusese. Apărură tot felul de pernuțe, cârpe și perii acoperite cu velur.

– Am nevoie de apă fierbinte ca să le încălzesc, spuse ea. Pune, te rog, pe foc un ceainic cu apă.

Era o casă mare, dar, la fel ca la mine acasă, la robinet nu curgea decât apă rece.

Mă cântărise din ochi, din câte se părea, considerându-mă o persoană obișnuită să primească ordine – poate mai ales ordine date pe un ton lingușitor. Și avea dreptate, cu toate că zelul meu era motivat de curiozitate și mai puțin de farmecul ei.

Deși vara abia începuse, femeia era bronzată, iar părul ei scurt avea o strălucire ca de aramă, o nuanță care astăzi se poate obține ușor de la tub, dar care pe atunci era neobișnuită și de invidiat. Ochi căprui, o gropiță în obraz, zâmbete șăgalnice, încât nu puteai niciodată să te uiți bine la ea, cât să-ți dai seama dacă era cu adevărat drăguță sau câți ani avea. Fundul îi era frumos rotunjit în loc să se reverse în părți.

Am aflat îndată că abia venise în oraș, că era măritată cu mecanicul de la benzinăria Esso și că avea doi băieți, unul de patru ani și celălalt de trei.

– Mi-a luat ceva vreme să-mi dau seama cum apăreau pe lume, spuse, făcându-mi complice cu ochiul.

Se pregătise pentru meseria de maseuză în Hamilton, unde locuiseră înainte, și descoperise că masajul era exact activitatea pentru care avea chemare.

– Dor-thee?

– E pe verandă, i-am zis din nou.

– Știu, râd un pic de ea. Poate că nu știi prea multe, dar, atunci când ți se face masaj, trebuie să-ți scoți toate hainele. Când ești tânăr, asta nu te deranjează, dar când îmbătrânești poate fi stânjenitor.

În ceea ce mă privește, se înșela într-o privință. Anume că, atunci când ești tânăr, nu te deranjează să te dezbraci.

– Așa că poate ar fi mai bine să o ștergi de aici.

De data asta am urcat pe scările din față, în timp ce ea s-a apucat de treabă cu apa fierbinte. Am putut astfel arunca o privire prin ușa deschisă a verandei – care, de fapt, nu prea mai era verandă, pentru că ferestrele de pe trei laturi erau acoperite de frunzele late ale arbuștilor de catalpa.

Acolo am văzut-o pe bătrâna doamnă Crozier întinsă pe un pat, pe burtă, cu capul întors într-o parte, complet goală. O fâșie sfrijită de carne palidă. Trupul ei nu părea să fie atât de bătrân ca părțile pe care le descoperea zi de zi: mâinile și brațele pistruiate, cafenii, cu vene întunecate, obrajii pătați. Această cealaltă parte a trupului ei, de regulă acoperită, era gălbuie-alburie, ca lemnul de pe care scoarța a fost sfâșiată de curând.

Stăteam pe ultima treaptă, ascultând sunetele masajului. Sunete înfundate și gemete. Vocea lui Roxanne era acum autoritară, veselă, dar sfătoasă.

– Un nod dur aici. Mamă, mamă! Trebuie să te frământ puțin. Ei, glumesc. Hai, relaxează-te, de dragul meu! Ai o piele frumoasă aici. Pe șale, nu, nu așa îi zice? E ca fundul de bebeluș. Trebuie să apăs puțin mai mult, o să simți. Va face tensiunea să dispară. Așa, bravo!

Bătrâna doamnă Crozier scotea țipete înfundate. Sunete de durere și de recunoștință. A ținut-o așa o vreme, până m-am plictisit. M-am întors la lectura câtorva reviste *Canadian Home Journals,* pe care le găsisem într-un dulap din hol. Am citit rețete și am admirat moda din alte vremuri până când am auzit-o pe Roxanne:

– Acum am să-mi strâng lucrurile și să mergem sus, așa cum ai hotărât.

Sus. Am strecurat revistele la locul lor, în dulapul după care mama ar fi jinduit, și am intrat în camera domnului Crozier. Dormea sau, cel puțin, ținea ochii închiși. Am mutat ventilatorul cu câțiva centimetri, i-am netezit cuvertura și am început să mă joc cu storurile.

În curând, se auziră zgomote pe treptele din spate: bătrâna doamnă Crozier, cu pasul ei greoi și bocănitul amenințător al bastonului, Roxanne care alerga înaintea ei, strigând:

– Ai grijă, ai grijă, cine nu-i gata, îl iau cu lopata!

Domnul Crozier deschisese ochii. În spatele obișnuitei lui expresii de oboseală, apăruse o vagă panică. Dar, înainte de a apuca să se prefacă adormit, Roxanne dădu buzna în odaie.

– Deci aici te ascunzi! După cum i-am spus mamei dumitale vitrege, era și timpul să ne cunoaștem.

Domnul Crozier o salută:

– Ce mai faci, Roxanne?

– Cum de îmi știi numele?

– Vorbește lumea.

– Ce mai flăcău aveți aici! i se adresă Roxanne bătrânei doamne Crozier, care intra acum bocănind în odaie.

– Nu mai freca jaluzelele alea! îmi porunci bătrâna doamnă Crozier. Dacă tot vrei să faci ceva, adu-mi niște apă de băut! Să nu fie rece, doar proaspătă.

– Arăți jalnic, îi spuse Roxanne domnului Crozier. Cine și când te-a bărbierit ultima oară?

– Ieri, zise el. Mă bărbieresc și eu cum pot.

– Mă gândeam eu, făcu Roxanne.

Apoi se întoarse spre mine:

– Dacă tot te duci să aduci apă, ce-ai zice să-mi încălzești și mie puțină, ca să-l bărbieresc ca lumea?

Astfel își făcu Roxanne rost de o altă slujbă, o dată pe săptămână, după masaj. În acea primă zi, îi spuse domnului Crozier să nu-și facă griji.

– N-am de gând să te frământ așa cum am făcut cu buburuza de Dorothy jos. Înainte de a învăța să masez, am fost asistentă. În fine, un soi de infirmieră. Una dintre fetele alea care fac toată treaba și pe care asistentele le tratează de sus. Oricum, am învățat cum să fac oamenii să se simtă bine.

„Buburuza de Dorothy?“ Domnul Crozier zâmbi. Dar cel mai ciudat era că și bătrâna doamnă Crozier zâmbea.

Roxanne îl bărbieri cu dibăcie. Îi șterse cu buretele fața, gâtul, pieptul și brațele. Îi întinse așternuturile, reușind cumva să nu îl deranjeze, îi bătu și îi aranjă pernele. În tot acest timp, spunea tot felul de povestioare și glumea.

– Dorothy, ești o mincinoasă. Ai spus că aveți un bolnav la etaj, și eu vin aici și mă gândesc: „Unde e bolnavul?“ Nu văd nici un bolnav prin jur, așa-i?

Domnul Crozier o întrebă:

– Și atunci eu ce sunt?

– Convalescent. Asta aș spune că ești. Nu zic că ar trebui să te ridici din pat și să umbli, nu-s așa de proastă. Știu că trebuie să te odihnești. Dar zic că ești în convalescență. Nici un om despre care se spune că e atât de bolnav n-ar arăta la fel de bine ca dumneata.

Mie mi se părea că toată vorbăria asta cu iz de flirt era jignitoare. Domnul Crozier arăta groaznic. Era un bărbat înalt, căruia coastele îi ieșeau prin piele de parcă ar fi făcut foamea, vizibile atunci când ea îl spăla cu buretele, chel, a cărui piele semăna cu pielea de găină jumulită, cu gâtul ca al unui bătrân, plin de vene proeminente. Când îi aduceam câte ceva, evitam să mă uit la el. Și asta nu pentru că era bolnav și urât. Ci pentru că era pe moarte. Chiar dacă ar fi fost frumos ca un înger, aș fi avut aceeași reticență. Eram conștientă de atmosfera funestă care plutea în casă, din ce în ce mai apăsătoare pe măsură ce te apropiai de camera lui, și el era în centrul ei, asemenea cuminecăturii pe care catolicii o țin în cutia aceea cu un nume atât de expresiv – tabernacolul. El era cel năpăstuit, marcat, diferit de ceilalți, iar Roxanne venea acum să-i încalce teritoriul cu glumele și aroganța ei, cu ideile ei despre ce însemna distracția.

Întrebând, de exemplu, dacă în casă exista vreun joc numit „dame chinezești".

Asta se întâmpla, poate, la a doua vizită, când ea îl întrebă ce făcea toată ziua.

– Uneori citesc. Dorm.

Și cum mai reușea să doarmă noaptea?

– Dacă nu pot dormi, stau treaz. Mă gândesc. Uneori citesc.

– Asta nu o deranjează pe soția dumitale?

– Ea doarme în dormitorul din spate.

– Aha! Cred că ai nevoie de ceva distracție.

– Vrei să cânți și să dansezi pentru mine?

Am observat că bătrâna doamnă Crozier privea într-o parte, cu rânjetul ei ciudat și involuntar pe chip.

– Nu fi obraznic! zise Roxanne. Vrei să jucăm cărți?

– Detest jocul de cărți.

– Ei, atunci ai „dame chinezești" prin casă?

Roxanne adresase întrebarea bătrânei doamne Crozier, care, la început, îi spuse că nu știa, apoi se gândi că s-ar fi putut să fie vreo cutie prin vreun sertar al bufetului din sufragerie.

Așa că mă trimiseră la parter să caut, și curând m-am întors cu tabla de joc și cu borcanul cu bile.

Roxanne așează tabla de joc pe picioarele domnului Crozier. Am jucat noi trei, pentru că bătrâna doamnă spusese că niciodată nu putuse înțelege jocul și nici nu putuse să-și țină biluțele în linie dreaptă. (Spre surprinderea mea, părea să o fi spus ca pe o glumă.) Când muta o piesă, Roxanne chițăia, iar când cineva sărea peste una dintre bilele ei gemea, dar avea grijă să nu-l deranjeze niciodată pe bolnav. Nu se mișca și așeza cu grijă bilele, ca pe fulgi. Am încercat să învăț să fac la fel, pentru că, dacă nu procedam ca ea, mă privea cu ochi mari, în semn de avertisment. Toate astea fără ca gropița din obraz să-i dispară.

Îmi amintesc că tânăra doamnă Crozier, Sylvia, îmi spusese că soțului ei nu-i plăcea să facă conversație. Îl obosea, spunea ea, iar când era obosit, putea deveni arțăgos. Așa că mă gândeam: dacă e să devină arțăgos, atunci acum e momentul. Pentru că era obligat să joace un joc idiot pe patul de moarte, când puteai să-i simți trupul arzând de febră prin așternuturi.

Dar Sylvia se înșelase probabil. Soțul ei devenise capabil de o răbdare și de o politețe pe care ea poate nu i le cunoștea. Cu oamenii inferiori – Roxanne era, cu siguranță, unul dintre ei – putea să se poarte tolerant și blând. Deși probabil că tot ce-și dorea era să zacă acolo, să mediteze la ceea ce făcuse în viață și să se pregătească sufletește pentru viitor.

Roxanne îi șterse sudoarea de pe frunte, spunând:

– Nu ai câștigat încă, nu te bucura!

– Roxanne, zise el. Roxanne. Știi cine se numea așa?

– Hmmm? răspunse ea, și aici am intervenit eu. Nu m-am putut abține.

– Era numele soției lui Alexandru cel Mare.

Capul îmi era doldora de asemenea frânturi de informații.

– Chiar așa? întrebă Roxanne. Și cine era Alexandru cel Mare ăsta?

În acea clipă, uitându-mă la domnul Crozier, am înțeles ceva. Ceva șocant și trist.

Îi plăcea faptul că ea nu știa. Îmi dădeam seama. Îi plăcea că nu știa. Neștiința ei trezea în el o plăcere care i se topea pe limbă ca o caramelă.

În prima ei zi, Roxanne purtase pantaloni scurți, dar după aceea a venit mereu îmbrăcată într-o rochie dintr-un material țeapăn și lucios, verde-deschis. În timp ce alerga în sus pe scări, îl auzeai foșnind. Îi aduse o păturică moale domnului Crozier, ca să nu facă răni pe spate. Era mereu nemulțumită de cum stăteau așternuturile și trebuia să le îndrepte. Dar, oricât ar fi bombănit,

mișcările ei nu îl supărau niciodată, iar ea îl obliga să recunoască faptul că, după îngrijirile ei, se simțea mai bine.

Nu rămânea niciodată în pană de subiecte. Uneori spunea ghicitori. Sau glume. Unele erau mai decoltate, așa cum le numea mama, glume pe care nu le permitea la noi în casă decât dacă erau spuse de anumite rude ale tatei, care nu erau oricum în stare de nici un alt fel de conversație.

Glumele astea începeau, de obicei, cu întrebări aparent serioase, dar absurde.

„Ai auzit de călugărița care s-a dus să cumpere o mașină de tocat carne?"

„Știți ce au comandat la desert mirele și mireasa în noaptea nunții?"

Răspunsul avea întotdeauna un dublu înțeles, și cine spunea bancul se putea preface surprins și îi putea acuza pe cei care îl ascultau că se gândesc la prostii.

După ce toată lumea se obișnuise cu glumele ei, Roxanne trecu la bancuri pe care cred că mama mea nici nu și le putea închipui și care implicau adesea vreun act sexual cu oi sau găini ori mașini de muls.

– Nu-i așa că e îngrozitor? comenta mereu la sfârșitul bancului.

Spunea că n-ar fi avut habar de așa ceva dacă soțul ei nu ar fi auzit bancurile la atelier.

Chicotelile bătrânei doamne Crozier mă șocau la fel de mult ca bancurile în sine. Mă gândeam că poate nu înțelesese poanta și că, pur și simplu, îi plăcea să o asculte pe Roxanne. Ședea cu expresia ei acră și absentă, de parcă ar fi primit un cadou care îi plăcea sigur, chiar dacă nu îl despachetase.

Domnul Crozier nu râdea, dar oricum el nu râdea niciodată cu adevărat. Ridica din sprâncene, prefăcându-se că o dojenește, că o consideră nerușinată și drăgălașă, în același timp. Poate că era doar politicos sau recunoscător pentru toate eforturile ei, oricare ar fi fost ele.

Cât despre mine, eu aveam grijă să râd, ca să nu mă acuze Roxanne că sunt mironosiță.

Ca să îl distreze, Roxanne îi mai povestea și despre viața ei. Venise la Toronto dintr-un orășel rătăcit prin nordul regiunii Ontario, să-și viziteze sora mai mare, apoi se angajase la Eaton, mai întâi ca să facă ordine în cantină, apoi unul dintre directori o remarcase pentru că era eficientă și mereu veselă, și se trezise rapid vânzătoare la raionul de mănuși. (Mie mi se părea că o spusese de parcă ar fi fost descoperită de studiourile Warner Brothers.) Și cine credeți că intră în magazin într-o zi? Nimeni alta decât Barbara Ann Scott, celebra patinatoare, care i-a cumpărat o pereche de mănuși albe, din piele de ied, lungi până la cot.

Între timp, sora Roxannei avea atâția iubiți, încât dădea cu banul ca să se poată hotărî cu cine avea să iasă în fiecare seară și o punea pe Roxanne să îi întâmpine plină de regret pe cei respinși la ușa din față a casei în care stăteau cu chirie, în timp ce ea și alesul ei se furișau pe ușa din spate. Roxanne credea că de atunci deprinsese limbarița asta. Și, în curând, câțiva dintre tinerii pe care îi cunoscuse astfel o scoteau pe ea în oraș, nu pe sora ei. Nu îi cunoșteau adevărata vârstă.

– M-am distrat pe cinste, spunea ea.

Începusem să înțeleg că existau anumiți vorbitori – anumite fete – pe care oamenii îi ascultau cu plăcere, nu pentru ceea ce aveau de spus, ci tocmai datorită plăcerii cu care vorbeau. Erau o plăcere ei înșiși, chipul le strălucea, erau încredințați că ceea ce spuneau era remarcabil și că nu ofereau altceva decât desfătare. Poate că erau și alți oameni – oameni ca mine – care nu erau de aceeași părere, dar nu aveau decât de pierdut. Și, oricum, nu de oameni ca mine voiau să fie ascultate fetele astea.

Domnul Crozier ședea sprijinit de perne și părea pe deplin fericit. Era fericit să închidă ochii și să o lase pe Roxanne să vorbească, apoi să-i deschidă și să o găsească tot acolo, ca pe un iepuraș de ciocolată în dimineața de Paște. Apoi, cu ochii deschiși, urmărea fiecare mișcare a buzelor ei dulci și fiecare legănare a fundului ei impozant.

Bătrâna doamnă Crozier se clătina ușor, cu un aer ciudat de mulțumire.

Roxanne petrecea la etaj tot atâta timp cât petrecea și la parter, făcând masaj. Mă întrebam dacă era plătită. Dacă nu, atunci cum de își permitea să-și piardă timpul? Și cine altcineva ar fi putut să o plătească decât bătrâna doamnă Crozier?

De ce?

Ca să-l facă pe fiul ei vitreg fericit și să se simtă bine? Mă îndoiam.

Ca să se distreze într-un fel bizar?

Într-o zi, după ce Roxanne plecase din camera lui, domnul Crozier spuse că îi era mai sete decât de obicei. M-am dus la parter să-i aduc niște apă din carafa care era ținută mereu la frigider. Roxanne își strângea lucrurile să plece acasă.

– N-aveam de gând să stau atât de mult, spuse ea. N-aș vrea să dau nas în nas cu profesoara aia.

Pentru o clipă, n-am înțeles ce spunea.

– Știi tu. Syl-vi-a. Nici ea nu mă are la inimă, așa e? Vorbește măcar despre mine când te duce acasă?

I-am spus că Sylvia nu pomenise niciodată de ea, în nici una dintre călătoriile noastre. Dar de ce ar fi făcut-o?

– Dorothy spune că ea nu știe să se poarte cu el. Spune că eu îl fac mult mai fericit decât îl face ea. Dorothy așa spune. Nu m-ar mira dacă i-ar trânti-o verde în față.

Mă gândeam la Sylvia care fugea sus în camera soțului ei când ajungea acasă după-amiaza, mai înainte chiar de a vorbi cu mine sau cu soacra ei, cu chipul înfierbântat de nerăbdare și disperare. Voiam să spun ceva despre asta – voiam să o apăr cumva, dar nu știam cum. Iar oamenii siguri pe ei, asemenea lui Roxanne, mă intimidau mereu, chiar și numai prin faptul că nu ascultau.

– Ești sigură că nu spune niciodată nimic despre mine?

I-am repetat că nu, nu spunea.

– Când ajunge acasă, e obosită.

– Mda. Toată lumea e obosită. Unii învață să se poarte de parcă n-ar fi.

Ca să-i tai macaroana, i-am spus atunci:

– Mie îmi place de ea.

– Îți plaaace de ea? mă imită Roxanne în batjocură.

Mă trase puternic, în joacă, de bretonul pe care mi-l tăiasem singură.

– Ar trebui să faci ceva cu părul ăsta.

„Dorothy așa spune."

Dacă – așa cum îi era firea – Roxanne căuta să fie admirată, atunci Dorothy ce urmărea? Aveam senzația că se pregătea ceva rău, dar nu-mi puteam da seama ce anume. Poate că voia doar să aibă parte cât mai mult de prezența lui Roxanne, cu dragostea ei de viață.

Trecuserăm de mijlocul verii. Apa scăzuse în fântâni. Camionul care stropea străzile nu se mai plimba prin oraș și câteva magazine aveau hârtie galbenă în geam, ca să nu li se ofilească marfa în vitrină. Frunzele erau pline de pete, iarba – uscată.

Bătrâna doamnă Crozier îl punea pe grădinar să sape grădina în fiecare zi. Când e secetă, asta faci: sapi și tot sapi, ca să aduci la suprafață puțina umezeală din straturile de dedesubt.

În a doua săptămână din august, școala de vară urma să se termine, și atunci Sylvia Crozier avea să fie acasă zilnic.

Domnul Crozier tot se mai bucura să o vadă pe Roxanne, dar adormea de multe ori. Putea aţipi fără să-şi lase capul să cadă pe spate, chiar în timp ce ea îi spunea o glumă sau îi povestea ceva. Apoi se trezea după o clipă, întrebând unde se afla.

– Chiar aici, somnorosule. Ar trebui să fii atent la ce spun. Ar trebui să te altoiesc. Sau ce-ai zice dacă te-aş gâdila?

Oricine şi-ar fi putut da seama că domnul Crozier se prăpădea. Avea obrajii supţi, ca de bătrân, iar urechile îi erau translucide, de parcă ar fi fost făcute din plastic, nu din carne. (Deşi, pe atunci, nu i se spunea „plastic“, ci „celuloid“.)

Ultima mea zi de muncă şi ultima zi de şcoală a Sylviei era zi de masaj. Sylvia a trebuit să plece devreme la facultate pentru o ceremonie, aşa că am traversat oraşul pe jos, ajungând după ce Roxanne sosise deja. Bătrâna doamnă Crozier era şi ea în bucătărie, şi mă priviră amândouă de parcă uitaseră că urma să vin, ca şi cum le-aş fi întrerupt.

– Le-am comandat special, spuse bătrâna doamnă Crozier.

Probabil că se referea la prăjiturelele din cutia aşezată pe masă.

– Da, dar ţi-am spus, zise Roxanne, că nu le pot mânca. În nici un caz.

– L-am trimis pe Harvey să le ia de la cofetărie.

– Bine, atunci să le mănânce Harvey. Nu glumesc, fac o alergie de toată frumuseţea de la ele.

– M-am gândit să ne răsfăţăm, să mâncăm ceva deosebit, spuse bătrâna doamnă Crozier. Mai ales că e ultima zi înainte ca…

– Înainte ca ea să-şi mute permanent fundul aici, da, ştiu. Dar nu mă ajută cu nimic dacă o să fiu plină de pete ca o hienă.

Cine urma să-şi mute permanent fundul acolo?

Sylvia. Fundul Sylviei.

Bătrâna doamnă Crozier purta o rochie frumoasă, neagră, cu imprimeu cu nuferi şi gâşte. Spuse:

– Nici o şansă să mănânci ceva special când e ea prin preajmă. Ai să vezi.

– Atunci, hai să profităm de ziua de astăzi! Nu-ţi face griji, nu e vina ta. Ştiu că ai luat prăjituri ca să fii amabilă.

– Ştiu că le-ai luat ca să fii amabilă, o maimuţări doamna Crozier cu o voce răutăcioasă, afectată.

Apoi se uitară amândouă la mine, şi Roxanne spuse:

– Carafa e la locul ei.

Am scos carafa domnului Crozier din frigider. Mi-a trecut prin minte că ar fi putut să-mi ofere și mie o prăjitură aurie din cutie, dar se pare că ele nu se gândiseră la asta.

Mă așteptam să-l găsesc pe domnul Crozier întins pe perne, cu ochii închiși, dar el era treaz de-a binelea.

– Am așteptat, zise și apoi trase aer în piept. Să vii aici, continuă. Vreau să te rog… să faci ceva pentru mine. Vrei?

– Bineînțeles, i-am spus.

– Păstrezi secretul?

Îmi făcusem griji că m-ar fi putut ruga să îl ajut să ajungă la comoda care apăruse recent în camera lui, dar sigur că așa ceva nu ar fi trebuit ținut secret.

Da.

Îmi spuse să merg la biroul din fața patului, să deschid sertarul din stânga și să văd dacă nu era o cheie acolo.

Așa am făcut. Am găsit o cheie grea, de modă veche.

Voia acum să ies din cameră și să încui ușa. Apoi să ascund cheia într-un loc sigur, poate în buzunarul pantalonilor.

Nu trebuia să spun nimănui ce făcusem.

Nu trebuia să spun nimănui că aveam cheia, până când nu se întorcea soția lui acasă, apoi trebuia să i-o dau ei. Am înțeles?

Bine.

El îmi mulțumi.

Nici o problemă.

Cât îmi vorbi, i-am văzut fața acoperită de o peliculă de transpirație și ochii strălucind de febră.

– Nimeni nu trebuie să intre.

– N-o să intre nimeni, am repetat eu.

– Nici mama mea vitregă, nici… Roxanne. Doar soția mea.

Am încuiat ușa pe din afară și am pus cheia în buzunarul pantalonilor. Dar apoi m-am temut că ar fi putut fi văzută prin materialul subțire de bumbac, așa că am coborât în salonul din spate și am ascuns-o între paginile cărții *I promessi sposi*. Știam că nici Roxanne, nici doamna Crozier nu m-ar fi putut auzi, pentru că erau în toiul masajului, iar Roxanne vorbea pe tonul ei de profesionistă.

– Dacă îți rezolv nodurile astea, mi-am făcut treaba pe ziua de azi.

Apoi am auzit-o pe bătrâna doamnă Crozier cu glasul ei mustind de neplăcere.

– … apeși mai tare decât de obicei.

– Păi, așa tre' să fac.

Urcam înapoi la etaj când mă fulgeră un gând.

Dacă el ar fi încuiat ușa, și nu eu – ceea ce, evident, dorea ca ele să creadă –, iar eu aș fi stat pe ultima treaptă, ca de obicei, cu siguranță ar fi trebuit să-l aud, să strig după el și să-i alertez pe cei din casă. Așa că am coborât din nou și m-am așezat pe ultima treaptă a scărilor din față, de unde n-aș fi putut să aud nimic.

În ziua aceea, masajul părea să fie mai ferm și mai profesionist; în mod clar, cele două nici nu se tachinau și nici nu spuneau glume. În curând, am auzit-o pe Roxanne urcând în fugă scările din spate.

Se opri. Spuse:

– Hei, Bruce!

Bruce.

Zgâlțâi clanța ușii.

– Bruce!

Apoi trebuie să-și fi lipit gura de gaura cheii, sperând ca doar el să audă ce avea de zis. Nu i-am putut distinge clar cuvintele, dar mi-am dat seama că îl implora. La început îl tachină, apoi îl imploră. După o vreme, păru că se roagă.

După ce renunță la rugăminți, începu să bată cu pumnii în ușă, nu prea tare, dar insistent.

După un timp se opri.

– Haide, îl îndemnă cu o voce mai fermă, dacă ai putut să ajungi la ușă să o închizi, atunci poți ajunge și ca s-o deschizi.

Nu se întâmplă nimic. Roxanne se uită peste balustradă și mă văzu.

– I-ai dus apă domnului Crozier în cameră?

I-am spus că da.

– Deci, atunci ușa nu era încuiată?

Nu.

– Ți-a spus ceva?

– Mi-a mulțumit doar.

– Bravo, acum a încuiat ușa și nu îmi răspunde.

Am auzit bastonul bătrânei doamne Crozier lovind podeaua până în capul scărilor.

– Ce-i cu scandalul ăsta?

– S-a încuiat în cameră și nu reușesc să-l fac să răspundă.

– Cum adică s-a încuiat? Probabil că s-a blocat ușa. O fi bătut vântul și a închis-o.

În ziua aceea nu bătea vântul.

– Încearcă și tu! zise Roxanne. E încuiată.

– Nu știam că ușa asta are o cheie, zise bătrâna doamnă Crozier, de parcă faptul că nu știa asta ar fi putut nega realitatea că ușa avea, într-adevăr, o cheie. Apoi apăsă clanța de formă și spuse: Mda. Se pare că e încuiată.

M-am gândit că el se așteptase la așa ceva. Că ele nu aveau să mă bănuiască deloc, aveau să creadă că el plănuise totul. Și, de fapt, așa și era.

– Trebuie să intrăm, spuse Roxanne.

Lovi ușa cu piciorul.

– Încetează! zise bătrâna doamnă Crozier. Ai de gând să dărâmi ușa? Oricum n-ai putea intra; e din stejar masiv. Fiecare ușă din casa asta e din stejar.

– Atunci trebuie să chemăm poliția.

Urmă o pauză.

– Ar putea intra pe geam, spuse Roxanne.

Bătrâna doamnă Crozier trase aer în piept și vorbi cu fermitate:

– Nu știi ce vorbești. Nu vreau poliție în casa asta. Nu vreau să mi se urce pe pereți ca omizile.

– Dar nu știm ce face înăuntru.

– Ei bine, atunci asta-i treaba lui. Nu?

Din nou pauză.

Apoi pași – ai lui Roxanne – retrăgându-se către scările din spate.

– Așa, foarte bine faci, spuse doamna Crozier. Ai face bine să te cari înainte să uiți a cui e casa asta.

Roxanne cobora scările. Se auziră câteva bufnituri de baston, dar doamna Crozier nu coborî până jos.

– Să nu-ți treacă prin cap să te duci la comisar pe la spatele meu! N-o să accepte ordine de la tine. Oricum, cine dă ordine aici? Cu siguranță, nu tu. M-ai înțeles?

Foarte curând, am auzit ușa bucătăriei trântindu-se. Apoi mașina lui Roxanne pornind.

Nu eram mai îngrijorată de poliție decât era bătrâna doamnă Crozier. Poliția orașului însemna, de fapt, comisarul McClarty, care venea la școală ca să ne

spună să nu ne dăm iarna cu sania pe străzi și să nu înotăm în lacul morii pe timpul verii, lucruri pe care noi continuam să le facem. Era caraghios să mi-l închipui urcând scara și ținându-i o predică domnului Crozier prin ușă.

I-ar spune lui Roxanne să-și vadă de ale ei și să lase familia Crozier să-și vadă de ale lor.

Cu toate astea, nu era deloc deplasat să mi-o închipui pe bătrâna doamnă Crozier dând ordine, și m-am gândit că, odată cu plecarea lui Roxanne – pe care se pare că nu o mai simpatiza – , ar fi putut începe să o facă. S-ar fi putut întoarce împotriva mea, cerându-mi să îi spun dacă aveam ceva de-a face cu toate astea.

Dar ea nici măcar nu mai scutură clanța. Pur și simplu, se opri în fața ușii și spuse un singur lucru:

– Mai trainică decât ai crede.

Apoi coborî. Bastonul ei scotea obișnuitele sunete chinuitoare.

Am așteptat un timp, apoi am intrat în bucătărie. Bătrâna doamnă Crozier nu era acolo. Nu era nici în salon, nici în sufragerie, nici pe verandă. Mi-am luat inima în dinți și am bătut la ușa toaletei, am deschis-o, descoperind că nu era nici acolo. Apoi m-am uitat pe fereastra de deasupra chiuvetei din bucătărie și i-am văzut pălăria de paie deplasându-se încet deasupra gardului viu. Pe căldura aceea ieșise în grădină, șontâcăind printre straturile de flori.

Pe mine nu mă îngrijora același gând care o tulburase pe Roxanne. Nu m-am sinchisit să mă gândesc la asta, pentru că mi se părea absurd ca o persoană care mai avea puțin de trăit să se sinucidă. Așa ceva nu se putea întâmpla.

Și, cu toate astea, eram neliniștită. Am mâncat două prăjituri care mai erau încă pe masa din bucătărie. Le-am mâncat sperând că senzația de plăcere avea să reinstaureze normalitatea, dar abia dacă le-am simțit gustul. Apoi am băgat cutia în frigider, ca nu cumva să-mi treacă prin cap să mă gândesc că aș obține vreun rezultat mâncând mai multe.

Când Sylvia a venit acasă, bătrâna doamnă Crozier era încă afară. Și nu a intrat nici atunci.

Îndată ce am auzit mașina și Sylvia a intrat, am recuperat cheia dintre paginile cărții și i-am dat-o. I-am spus repede ce se întâmplase, omițând mare parte din scandalul iscat. Oricum, nici nu ar fi stat să mă asculte. Se repezi în sus pe scări.

Am rămas la baza scărilor, așteptând să aud ceva.

Nimic. Nimic.

Apoi, vocea Sylviei, surprinsă și tulburată, dar în nici un caz disperată, și prea joasă ca să-i pot înțelege cuvintele. În cinci minute era la parter, spunându-mi că era timpul să plec acasă. Fața i se înroșise, de parcă petele din obraji i se răspândiseră peste tot. Părea șocată, dar incapabilă să reziste fericirii ce o cuprinsese.

Apoi:

– Unde e mama Crozier?

– În grădina de flori, cred.

– Păi, cred că mai bine mă duc să-i vorbesc o clipă.

După ce discută cu bătrâna, Sylvia nu mai păru să fie așa de fericită.

În timp ce băga mașina în marșarier, îmi spuse:

– Bănuiesc că-ți închipui cât de supărată e mama Crozier. Dar nu te învinuiesc pe tine. Ai făcut o faptă bună și ai fost foarte loială. Ai făcut ce te-a rugat domnul Crozier. Nu te-ai temut că s-ar fi putut întâmpla ceva? Cu domnul Crozier? Nu-i așa?

I-am răspuns că nu.

Apoi am spus:

– Am impresia că Roxanne era îngrijorată.

– Doamna Hoy? Da. Păcat.

În timp ce coboram cu mașina dealul Crozier, Sylvia îmi vorbi:

– Nu cred că a vrut să fie răutăcios și să le înspăimânte. Știi, când ești bolnav vreme îndelungată, poți ajunge să nu mai iei în seamă sentimentele celorlalți. Poți fi dușmănos cu oamenii, chiar dacă ei se poartă frumos și fac tot ceea ce pot ca să te ajute. Sigur că doamna Crozier și doamna Hoy s-au străduit cât au putut, dar domnul Crozier nu le mai voia prin preajmă. Pur și simplu, se săturase de ele. Înțelegi?

Nu părea să-și dea seama că zâmbea în timp ce spunea toate acestea.

Doamna Hoy.

Mai auzisem numele ăsta înainte?

Și îl rostise atât de amabil și de respectuos, și, totuși, cu un aer de superioritate nimicitoare.

Credeam oare ce îmi spusese Sylvia?

Credeam că asta era ce îi spusese el.

Am mai văzut-o o dată pe Roxanne în acea zi. Am văzut-o chiar în clipa în care Sylvia îmi vorbea și pomenea acest nume nou. Doamna Hoy.

Ea – Roxanne – era în mașina ei și se oprise la prima intersecție, la poalele dealului Crozier, ca să ne vadă trecând. Nu m-am întors să o privesc, pentru că Sylvia îmi vorbea și ar fi fost prea derutant.

Sigur că Sylvia nu avea cum să știe a cui era mașina. Nu avea cum să știe că Roxanne trebuie să se fi întors ca să afle ce se întâmplase. Ori că, poate, se învârtise cu mașina prin cartier – oare chiar așa făcuse? – încontinuu, de când plecase din casa familiei Crozier.

Probabil că Roxanne a recunoscut mașina Sylviei. M-a observat. Judecând după modul blând în care Sylvia îmi vorbea, după zâmbetul ei ușor, și-a dat seama că totul era în regulă.

Nu a întors ca să urce din nou dealul, până la casa familiei Crozier. O, nu! A traversat strada – eu o priveam în oglinda retrovizoare –, către partea de est a orașului, unde se construiseră case în timpul războiului. Acolo locuia.

– Bate vântul, observă Sylvia. Poate că norii ne vor aduce ploaie.

Norii erau sus, albi, strălucitori; nu păreau a fi deloc aducători de ploaie; iar vântul se simțea pentru că ne aflam într-o mașină în mișcare, cu geamurile coborâte.

Înțelegeam destul de bine bătălia pe viață și pe moarte care se dăduse între Sylvia și Roxanne, dar era ciudat să mă gândesc la trofeul lor aproape dispărut – domnul Crozier; să mă gândesc că avusese voința necesară de a lua o hotărâre, ba chiar de a se abține, la sfârșitul vieții. Tentația trupească în pragul morții – sau dragostea adevărată, pe de altă parte – erau concepte care îmi dădeau fiori.

Sylvia l-a mutat pe domnul Crozier într-o căsuță retrasă, pe malul lacului, unde acesta a murit înainte ca frunzele să cadă.

Familia Hoy s-a mutat, așa cum fac adesea familiile mecanicilor auto.

Mama s-a luptat cu o boală chinuitoare, care a pus capăt tuturor visurilor ei de îmbogățire.

Dorothy Crozier a făcut un atac cerebral, dar și-a revenit și a rămas de pomină când a cumpărat dulciuri de Halloween pentru copiii pe ai căror frați și surori îi alungase altădată de la ușa ei.

Eu am crescut și am îmbătrânit.

[27] E vorba despre al Doilea Război Mondial. (n.red.)

[28] *Logodnicii,* roman de Alessandro Manzoni (n.tr.)

[29] Titluri istorice. *Civilizația la răscruce* este o carte a celebrului istoric englez al civilizațiilor Arnold Toynbee, publicată în 1948. În anii 1950, Toynbee a adaptat o viziune întru câtva favorabilă Uniunii Sovietice. Al doilea titlu, apărut în 1946, vorbește de la sine. (n.red.)

JOACĂ DE COPII

Cred că, după aceea, s-a discutat mult la noi în casă.
„Ce trist, ce *îngrozitor*!“ (Mama)
„Ar fi trebuit să fie urmăriți. Unde erau supraveghetoarele?“ (Tata)

E posibil ca, trecând prin fața casei galbene, mama să fi întrebat: „Îți amintești? Îți amintești cât de îngrozită erai? Biata de ea!“
Mama avea obiceiul să se agațe de slăbiciunile copilăriei mele de mult trecute, ba chiar să le prețuiască.

Când ești copil, în fiecare an, devii altcineva. De obicei, se întâmplă toamna, când te întorci la școală, când ai promovat clasa, lăsând în urmă haosul și letargia vacanței de vară. Atunci conștientizezi cel mai mult schimbarea. După aceea, nu mai ții socoteala lunilor, a cât a trecut din an, dar lucrurile se schimbă oricum. Vreme îndelungată, trecutul se desprinde cu ușurință de tine și cade, și asta pare că vine de la sine, firesc. Scenele trecutului nu dispar, doar devin irelevante. Apoi urmează cotitura – ceea ce a fost în trecut îți revine proaspăt în minte, îți solicită atenția, cerându-ți chiar să faci ceva în privința lui, cu toate că – evident – nu se mai poate face nimic.

Marlene și Charlene. Lumea credea că eram gemene. Pe atunci, era la modă ca gemenii să poarte nume care rimează. Bonnie și Connie. Ronald și Donald. Și bineînțeles că noi – eu și Charlene – aveam pălării asortate. Erau numite „pălării coolie“ – conice, largi și puțin adânci, împletite din paie, cu un fel de elastic sau cu o ață legată sub bărbie. După câțiva ani au devenit foarte cunoscute de la televizor, din scenele de război din Vietnam. Le purtau bărbați pe biciclete, pe o stradă din Saigon, sau femei care mergeau pe drum, pe fundalul vreunui sat bombardat.

Pe atunci – vreau să spun, pe vremea când eu și Charlene ne împrieteniserăm în tabără, puteai spune „*coolie*“ fără vreo intenție jignitoare[30]. Sau „negrotei“, sau puteai zice că te tocmești ca un „jidan“. Abia prin adolescență, cred, am înțeles sensul acestei ultime expresii.

Prin urmare, noi aveam numele și pălăriile alea, iar de la prima strigare a catalogului, supraveghetoarea – Mavis cea veselă, care ne plăcea, deși nu la fel de mult cum ne plăcea Pauline cea frumușică – ne-a arătat cu degetul și a zis „Hei, gemene!“, apoi a strigat mai departe celelalte nume, înainte ca noi să avem timp să negăm.

Chiar înainte de această întâmplare, probabil că ne observaserăm pălăriile și ne-am plăcut reciproc. Altfel, una dintre noi, sau amândouă, și-ar fi scos pălăria cea nouă și ar fi strecurat-o sub pat, susținând că maică-sa o obligase să o poarte, că o detesta pentru asta și așa mai departe.

Deși îmi plăcea Charlene, nu știam cum să mă împrietenesc cu ea. Fetele de nouă sau zece ani – cam asta era media de vârstă a grupului, cu toate că erau și câteva mai mari – nu se împrietenesc cu aceeași ușurință ca la șase sau șapte ani. M-am mulțumit să le urmez pe fetele din orașul meu – nici una nu îmi era prietenă – până la o căsuță unde mai erau câteva paturi goale și mi-am trântit bagajele pe pătura maro. Apoi am auzit o voce în spatele meu: „Te rog, mă lași să stau lângă sora mea geamănă?“

Era Charlene, și vorbea cu o fată pe care nu o cunoșteam. În dormitor încăpeau vreo douăzeci și ceva de fete. Fata căreia i se adresase i-a răspuns „sigur“ și s-a mutat mai încolo.

Charlene folosise un ton anume. Mieros, obraznic, autoironic, de o veselie seducătoare, ca un clinchet de clopoței. Mi-am dat seama imediat că era mult mai încrezătoare în sine decât eram eu. Și nu era doar sigură că cealaltă fată se va da la o parte și că nu va spune cu hotărâre: „Eu am ajuns prima aici“. (Sau, dacă era genul de fată mai necioplită – iar unele, a căror excursie fusese plătită de Clubul Leilor[31] sau de biserică, chiar erau prost-crescute, i-ar fi putut spune: „Ia du-te și plimbă ursul! Nu mă mut de aici“.) Nu. Charlene avusese încredere că oricine nu numai va fi de acord, ci chiar va *vrea* să facă ceea ce-i ceruse. Riscase și în privința mea, căci i-aș fi putut spune: „Nu vreau să fim gemene“ și mi-aș fi putut vedea de ale mele. Dar evident că nu asta am făcut. După cum se așteptase, m-am simțit flatată și am privit-o cum își golea geamantanul cu un aer atât de sărbătoresc, încât câteva haine i-au căzut pe podea.

Tot ce mi-a trecut prin cap să-i spun a fost:

– Te-ai bronzat deja.

– Mereu mă bronzez repede.

Cea dintâi diferență între noi. Ne-am apucat să le descoperim. Ea se bronza, eu mă umpleam de pistrui. Aveam amândouă păr castaniu, dar al ei era mai închis. Al ei era ondulat, al meu, înfoiat. Eu eram cu doi centimetri mai înaltă, ea avea încheieturi și glezne mai groase. Ochii ei aveau o nuanță de verde, ai mei – de albastru. Nu ne mai săturam să inspectăm și să trecem în revistă până și alunițele și pistruii mai vizibili de pe spate, lungimea celui de-al doilea deget de la picior (al meu era mai lung decât degetul mare, al ei, mai scurt). Nu ne-am plictisit nici să ne aducem aminte de toate bolile pe care le făcusem și de accidentele prin care trecuserăm până atunci, ca și de operațiile la care fuseserăm supuse. Amândouă aveam amigdalele scoase – o precauție destul de întâlnită pe vremea aceea –, amândouă avuseserăm pojar și tuse măgărească, nu și oreion. Mie mi se scosese un canin de sus, deoarece creștea peste ceilalți dinți, iar ea avea o unghie deformată la degetul mare, pentru că și-l strivise sub un geam.

După ce am terminat inspecția corporală, am trecut la alte povești, despre dramele familiilor noastre și despre ceea ce le făcea să fie aparte. Ea era cea mai mică și singura fată din familie, iar eu eram singură la părinți. Avusesem o mătușă care murise de poliomielită pe când era la liceu, iar ea – Charlene – avea un frate mai mare care era în Marină. Era pe timpul războiului, iar în jurul focurilor de tabără se cântau *There Will Always Be an England, Heart of Oak, Rule Britannia* și, câteodată, *The Maple Leaf Forever*[32]. Viața ne era acompaniată constant de raiduri aeriene, de bătălii și de nave care se scufundau. Iar uneori avea loc câte un eveniment decisiv, înfricoșător, dar solemn și captivant, ca atunci când un băiat din oraș sau de pe aceeași stradă cu tine era ucis în război, iar casa în care locuise părea să se lase la pământ, trasă în jos de o anumită greutate, de un destin acum împlinit, deși nu arbora nici o coroană și nici vreo panglică de doliu. Cu toate că înăuntru nu avea nimic special, poate doar o mașină străină parcată aproape de colț, semn că niște rude sau vreun preot veniseră să țină companie familiei îndurerate.

Una dintre supraveghetoarele din tabără își pierduse logodnicul în război și îi purta ceasul – noi credeam că era al lui – prins de bluză. Am fi vrut să ne simțim triste și îngrijorate pentru ea, dar avea vocea ascuțită și era arogantă, chiar și numele îi era nesuferit. Arva.

Celălalt laitmotiv al vieții noastre, care se presupune că trebuia accentuat în tabără, era religia. Dar, din moment ce de tabără se ocupa în mod oficial Biserica Unitariană Canadiană, nu se bătea atât de mult monedă pe acest subiect, așa cum s-ar fi întâmplat dacă tabăra ar fi fost organizată de baptiști sau de Creștinii Bibliei, nici nu se respectau atâtea ceremonialuri ca la romano-catolici sau chiar la anglicani. Părinții celor mai multe fete aparțineau Bisericii Unitariene (deși poate că unele fete, pentru care tabăra fusese plătită de părinți, nu țineau de nici o biserică) și, fiind obișnuite cu stilul ei practic, laic, nici nu ne dădeam seama că scăpam ieftin doar cu rugăciunea de seară, cu cele de dinaintea meselor și cu discuția specială de jumătate de oră – i se spunea Discuția – de după micul dejun. Nici în timpul Discuției nu se pomenea prea des despre Dumnezeu sau despre Iisus, era mai degrabă vorba despre cinste, bunătate și gânduri curate în viața de zi cu zi, iar noi promiteam că, atunci când vom fi mari, nu ne vom apuca de fumat sau de băut. Nimeni nu era împotriva acestor lucruri și nici nu încerca să se fofileze, pentru că așa ne obișnuiserăm și pentru că era plăcut să stai pe plajă, la soarele care se încălzea treptat, și încă puțin cam rece ca să intrăm în apă.

Femeile în toată firea fac și ele exact ce făceam eu și Charlene. Poate că nu își numără alunițele de pe spate și nici nu-și compară lungimea degetelor de la picioare. Dar, când se cunosc și simt o anumită afinitate una față de cealaltă, simt și ele nevoia de a împărtăși informațiile importante, marile evenimente publice sau secrete, iar apoi continuă prin a umple golurile dintre acestea. Dacă simt asemenea căldură și interes una față de cealaltă, e aproape imposibil să se plictisească. Vor râde de trivialitatea și frivolitatea propriilor conversații sau de dezvăluirea vreunui act de egoism cumplit, a vreunei înșelăciuni, a meschinăriilor, a răutății pure.

Sigur că e nevoie să existe o mare încredere, dar această încredere se poate instala instantaneu, într-o clipă.

E un lucru pe care l-am observat. Se presupune că totul a început cu acele lungi perioade de timp când femeile ședeau în jurul focului, amestecând terciul de manioc sau orice-o fi fost, în timp ce bărbații erau plecați în pădure, neputând să poarte nici o conversație pentru că ar fi gonit animalele sălbatice. (Sunt antropolog de profesie, deși fără mari veleități.) Am observat aceste schimburi între femei, deși nu am luat niciodată parte la ele. Nu cu adevărat. Uneori m-am prefăcut, pentru că așa mi se părea necesar, dar femeia cu care se

presupunea că trebuie să mă împrietenesc simțea mereu prefăcătoria mea, și devenea confuză și bănuitoare.

De regulă, mă simt mai în largul meu cu bărbații. Ei nu se așteaptă la asemenea schimburi și sunt rareori interesați de ele.

Această intimitate despre care vorbesc – între femei – nu este nici erotică, nici preerotică. Am experimentat și pe aceea, înainte de pubertate. Și atunci e vorba de mărturisiri, probabil minciuni, care duc uneori la anumite jocuri. O excitare temporară, cu sau fără atingeri ale zonei genitale. După care vin resentimentele, negarea, dezgustul.

Charlene mi-a povestit despre fratele ei, dar cu o adevărată scârbă. Era vorba de fratele care făcea armata la Marină. Intrase la un moment dat în camera lui să își caute pisica și-l văzuse făcând chestia aia cu prietena lui. Ei nu aflaseră niciodată că îi văzuse.

Charlene a spus că se plesneau, în timp ce se mișcau în sus și în jos.

Vrei să spui că-și dădeau palme? am întrebat eu.

Nu. Chestia aia a lui se izbea și plescăia în timp ce intra și ieșea. Era scârbos. Îngrețoșător.

Iar fundul lui gol și alb era plin de coșuri. Dezgustător.

Eu i-am povestit despre Verna.

Până când împlinisem șapte ani, părinții mei locuiseră într-o așa-numită casă dublă. Poate că nu se folosea cuvântul „duplex“ pe vremea aceea și, oricum, casa nu era împărțită în mod egal. Bunica Vernei închiriase camerele din spate, iar noi ocupam camerele din față. Casa era mare, înaltă, opacă și urâtă, zugrăvită în galben. Orașul în care locuiam era prea mic ca să aibă cu adevărat cartiere rezidențiale, dar cred că, în măsura în care existau asemenea deosebiri, casa aia se afla la granița dintre rezonabil și dărăpănat. Mă refer la felul cum stăteau lucrurile înaintea celui de-al Doilea Război Mondial, la sfârșitul Marii Crize. (Denumirea aceasta ne era necunoscută pe atunci.)

Tata era profesor, avea o slujbă stabilă, dar bani puțini. Strada se termina mai în jos de noi, printre casele celor care nu aveau nici bani, nici slujbe. Bunica Vernei trebuie să fi avut ceva bani, pentru că vorbea disprețuitor despre cei care trăiau din Ajutorul de Șomaj. Cred că mama se certa zadarnic cu ea, spunându-i că Nu Era Vina Lor. Nu erau chiar prietene, dar se înțelegeau când venea vorba de întinsul rufelor pe frânghie.

Bunica se numea doamna Home. Din când în când, un bărbat venea în vizită la ea. Mama îi spunea „prietenul doamnei Home“.

„Nu ai voie să vorbești cu prietenul doamnei Home.“

De fapt, nu mi se îngăduia nici măcar să mă joc afară când venea el, deci nu aveam prea multe ocazii de a-i vorbi. Nici măcar nu mai știu cum arăta, cu toate că-mi amintesc de mașina lui, un Ford V8, albastru-închis. Mașinile mă interesau în mod deosebit, probabil pentru că noi nu aveam una.

Apoi veni Verna.

Doamna Home o numea nepoata ei și nu aveam motive să credem că mințea, cu toate că nu am văzut niciodată pe cineva care să fi fost generația intermediară între ele două. Nu știu dacă doamna Home se dusese într-o zi și se întorsese cu ea sau dacă nepoata fusese adusă de prietenul doamnei Home, în mașina lui Ford V8. A sosit într-o vară, înainte să încep școala. Nu-mi amintesc să mi se fi prezentat – nu era prea comunicativă și nu cred că eu am întrebat-o. Încă de la început, am simțit o aversiune deosebită față de ea, cum nu mai simțisem față de nimeni altcineva. I-am spus mamei că o urăsc, iar mama mi-a întors-o: „Cum s-o urăști, ce ți-a făcut?“

Biata de ea!

Copiii spun „urăsc“ ca să exprime diverse lucruri. Poate însemna că sunt speriați. Nu că se simt în primejdie să fie atacați, așa cum mă simțeam, de exemplu, în fața băieților mai mari pe biciclete, cărora le plăcea să-mi taie calea urlând înspăimântător, în timp ce mergeam pe trotuar. Nu e vorba de teama de agresiune fizică – deși eu mă temeam de așa ceva, în cazul Vernei –, cât de un fel de vrajă, de intenții ascunse. E senzația pe care ți-o dau, când ești foarte mic, fațadele anumitor case sau unele trunchiuri de copac, încă mai prezentă când vine vorba de pivnițe pline de mucegai sau de dulapuri adânci.

Verna era mult mai înaltă decât mine și mai mare, deși nu știu cu cât – doi ani, trei ani? Era slăbuță, atât de subțirică și cu un cap atât de mic, încât mă ducea cu gândul la un șarpe. Părul negru îi stătea lipit de cap, căzându-i pe frunte. Pielea feței ei mi se părea la fel de decolorată ca pânza cortului nostru, iar obrajii i se umflau așa cum pânza cortului se umfla în vânt. Ochii îi erau mereu mijiți.

Cu toate acestea, cred că înfățișarea ei nu avea nimic deosebit de neplăcut, iar alții erau de aceeași părere. Mama spunea că era drăguță sau aproape drăguță (în genul „nu e prea rău, ar fi putut fi drăguță“). Din punctul de vedere al mamei, nu era nimic de obiectat despre purtarea ei. „E tânără pentru vârsta ei.“

Era un mod stângaci de a spune pe ocolite că Verna nu învățase să citească, nici să scrie, nici să se joace cu mingea, că vocea îi era aspră și fără modulații, iar cuvintele, ciudat despărțite, ca niște crâmpeie de limbă care i se înțepeniseră în gât.

Dar modul în care venea peste mine, tulburându-mi joaca solitară, nu era cel al unei fete mai mici, ci al uneia mai mari, dar o fată lipsită de abilități și de drepturi, care nu manifesta decât o încăpățânare neclintită și o neputință de a înțelege că prezența ei nu era dorită.

Copiii sunt, bineînțeles, îngrozitor de conformiști, se simt imediat deranjați de orice lucru ciudat, care nu se încadrează în peisaj și nu poate fi stăpânit. Pentru că eram un copil singur la părinți, fusesem cocoloșită destul de mult (dar și mustrată). Eram stângace, precoce, timidă, ocupată cu propriile mele ritualuri și aversiuni secrete. Uram până și bentița de celuloid care tot luneca de pe părul Vernei, uram și bomboanele mentolate, cu dungi roșii sau verzi, pe care mi le tot oferea. De fapt, făcea mai mult decât să mi le ofere; încerca să mă prindă și să-mi îndese bomboanele în gură, chicotind în tot acest timp ca o apucată. Până în ziua de azi îmi displace aroma de mentă. Și numele Verna îmi displace. Nu-mi evocă primăvara sau iarba verde, sau ghirlande de flori, sau fete în rochii vaporoase. Sonoritatea numelui îmi inspiră mai degrabă o dâră insistentă de mentă, de mâl verde.

Nu credeam că mama o plăcea nici ea pe Verna. Dar, din cauza unei anumite ipocrizii a ei, după cum mi se părea mie, luase hotărârea – parcă pentru a-mi face în ciudă – de a se preface că îi era milă de ea. Mi-a spus să fiu amabilă cu ea. La început, mi-a zis că Verna nu avea să stea acolo prea mult și că, la sfârșitul vacanței de vară, avea să se întoarcă de unde venise. Apoi, după ce a devenit evident că Verna nu avea unde să se întoarcă, mesajul cu care mă consola era că aveam să ne mutăm noi în curând. Trebuia să mă port frumos încă puțin. (De fapt, a durat un an până ne-am mutat.) În cele din urmă, ajunsă la capătul răbdării, mama mi-a spus că o dezamăgisem și că nu-și închipuise că aveam o fire atât de răutăcioasă.

– Cum poți învinovăți un om că s-a născut așa? E vina ei?

Pentru mine, vorbele acestea nu aveau sens. Dacă m-aș fi priceput la argumente, i-aș fi putut spune că nu o învinuiam pe Verna, ci că, pur și simplu, nu voiam să o am prin preajmă. Dar, sigur, o învinuiam. Nici nu mă îndoiam că, într-un fel, era vina ei. Și, în privința aceasta, orice ar fi spus mama, eram în acord cu un verdict nerostit al timpului și al locului în care trăiam. Până și

adulții zâmbeau într-un anume fel și pomeneau cu o anumită satisfacție nedisimulată și cu o superioritate de la sine înțeleasă despre oamenii „săraci cu duhul“ sau pe care „nu-i ajuta capul“. Și am convingerea că, în secret, și mama gândea la fel.

Am început școala. Verna a început și ea școala. Făcea parte dintr-o clasă specială, într-o clădire specială, într-un colț din curtea școlii. De fapt, era vechea clădire a școlii, dar, pe atunci, nimeni nu avea timp pentru istoria locală, așa că a fost demolată câțiva ani mai târziu. Colțul era îngrădit, și acolo își petreceau recreația elevii din clădirea cea veche. Dimineața veneau la școală cu o jumătate de oră mai târziu și, după-amiaza, plecau acasă cu jumătate de oră mai devreme. Nimeni nu avea voie să-i necăjească în timpul recreației, dar cum, de obicei, stăteau agățați de gard, urmărind tot ce se întâmpla în curtea școlii, se întâmpla să îi repezim, să strigăm la ei și să agităm bețe ca să îi speriem. Eu nu mă apropiam niciodată de acel colț, aproape că nu o vedeam pe Verna. Acasă trebuia să am de-a face cu ea.

La început, stătea la colțul casei galbene, urmărindu-mă, iar eu mă prefăceam a nu ști că era acolo. Apoi venea în grădină, până la treptele din față, pe partea unde locuiam eu. Dacă voiam să intru în casă, la baie sau pentru că îmi era frig, eram nevoită să trec atât de aproape de ea, încât exista riscul să mă atingă.

Era în stare să stea într-un loc mai mult decât oricine altcineva pe care l-am cunoscut vreodată, holbându-se la un singur lucru. De obicei, la mine.

Aveam un leagăn agățat într-un arțar, astfel încât stăteam cu fața fie spre stradă, fie spre casă. Deci trebuia fie să stau cu fața la ea, fie să fiu conștientă că se zgâiește la spatele meu și că ar putea veni să-mi facă vânt. După o vreme, se hotăra să vină să mă împingă. Mereu mă împingea într-o parte, dar nu ăsta era cel mai rău lucru. Cel mai rău era că degetele ei îmi atingeau spatele. I le simțeam prin palton și prin celelalte haine, ca pe niște boturi umede.

Pe vremea aceea, îmi plăcea să construiesc case din frunze. Greblam și căram cu brațul frunzele căzute din arțarul în care aveam leagănul, le lăsam jos și le aranjam astfel încât să alcătuiască planul unei case. Aici era salonul, acolo era bucătăria, aici era un maldăr moale de frunze pentru patul din dormitor și așa mai departe. Nu inventasem eu jocul – se construiau case mai mari, ba chiar mobilate oarecum, în fiecare recreație, pe terenul de sport al fetelor din curtea școlii, până când omul de serviciu le strângea cu grebla și le dădea foc.

La început, Verna doar urmărea ce făceam, cu ochii ei mijiți, cu o expresie care mi se părea a fi de uimire superioară (cum putea oare să se creadă

superioară?). Apoi se trăgea mai aproape, lua de jos un braț de frunze care îi cădeau din mână, pentru că era nesigură pe ea sau stângace. Lua frunzele nu din grămadă, ci chiar din peretele casei mele. Le lua de jos și le ducea pe o distanță scurtă, apoi le dădea drumul – le trântea – în mijlocul uneia dintre camerele mele proaspăt ordonate.

Țipam la ea să înceteze, dar ea se apleca să mai ridice o mână de frunze, nu putea să le țină în mână, așa că, pur și simplu, le arunca, iar când frunzele se așterneau pe pământ, începea să dea prostește cu piciorul în ele. Țipam în continuare la ea să înceteze, dar în zadar, poate că lua reacția mea drept un fel de încurajare. Atunci îmi plecam capul, repezindu-mă către ea, și o loveam în stomac. Nu purtam căciuliță, așa că părul meu îi atingea haina de lână sau jacheta, și mi se părea că atinsesem de fapt perii aspri ce răsăreau din pielea unei burți tari și scârboase. Alergam pe scări să mă plâng mamei, dar ea după ce mă asculta, se înfuria:

– Nu vrea decât să se joace. Nu *știe* cum să se *joace*.

Până în toamna următoare, ne-am mutat într-o casă nouă și nu am mai fost nevoită să trec pe lângă casa galbenă, care îmi amintea atât de mult de Verna, de parcă s-ar fi contaminat de viclenia ei mărginită, de privirea ei amenințătoare. Zugrăveala galbenă părea să fie însăși culoarea insultei, iar ușa din față, atârnând în balamale, îi adăuga o senzație de diformitate.

Locuința noastră era aproape de școală, la doar trei străzi distanță de casa galbenă. Dar, dat fiind felul cum îmi reprezentam pe atunci mărimea și complexitatea orașului, mie mi se părea că scăpasem definitiv de Verna. Când, însoțită de o colegă de școală, am dat, într-o zi, nas în nas cu ea pe strada principală, mi-am dat seama că nu era chiar așa. Probabil că mamele noastre ne trimiseseră la cumpărături. Nu mi-am ridicat privirea, dar cred că am auzit un chicotit în semn de salut sau de recunoaștere când am trecut pe lângă ea.

Cealaltă fată mi-a spus ceva înspăimântător.

– Înainte credeam că e sora ta.

– Cum?

– Păi, știam că locuiți în aceeași casă și credeam că sunteți rude. Verișoare sau așa ceva. Nu sunteți? Verișoare?

– *Nu*.

Vechea clădire în care se aflau clasele speciale trebuia dărâmată, așa că elevii au fost mutați în Capela Bibliei, pe care municipalitatea a început s-o

închirieze în zilele de peste săptămână. Capela se afla vizavi, întâmplător, pe partea cealaltă a străzii și după un colț față de casa unde locuiam împreună cu părinții mei. Verna putea alege vreo două trasee ca să ajungă la școală, dar ea prefera să treacă prin fața locuinței noastre. Aceasta se afla la doar câțiva metri de trotuar, ceea ce însemna că umbra Vernei se așternea pe treptele casei. Dacă ar fi vrut, ar fi putut arunca pietricele pe peluza noastră, iar, dacă nu țineam storurile trase, se putea zgâi în hol și în sufragerie.

Orarul claselor speciale fusese modificat, astfel încât să coincidă cu orarul claselor normale, cel puțin dimineața – căci specialii continuau să plece acasă mai devreme. Odată ce fuseseră mutați în Capela Bibliei, probabil că profesorii aveau impresia că nu mai trebuiau ținuți departe de noi în drum spre școală. Asta însemna că acum mă puteam trezi față în față cu Verna pe trotuar. Mă uitam mereu în direcția din care s-ar fi putut ivi, iar, dacă o vedeam venind, mă ascundeam înapoi în casă, cu scuza că uitasem ceva sau că unul dintre pantofi mă rodea și că aveam nevoie de un plasture, ori că o fundă mi se desfăcuse din păr. Nu mai eram atât de nesăbuită încât să pomenesc de Verna, pentru că replica mamei ar fi fost: „Care e problema, de ce te temi, crezi că te mănâncă?“

Care era problema? Mă temeam să nu mă contaminez, să nu mă infectez? Verna era destul de curată și de sănătoasă. Și era puțin probabil să mă atace, să mă lovească sau să mă tragă de păr. Dar numai adulții puteau fi atât de proști încât să creadă că nu avea nici o putere. Avea o putere, mai mult de atât, o putere pe care o exercita asupra mea. Pe mine pusese ochii. Sau așa credeam eu. De parcă între noi ar fi existat o înțelegere care nu putea fi descrisă și care nu putea fi ruptă. Era ceva ce rămânea cu tine, asemenea iubirii, dar, din perspectiva mea, părea ură la modul absolut.

Presupun că o detestam așa cum unii oameni detestă omizile, ori șoarecii, ori melcii. Fără vreun motiv rațional. Nu pentru că ar fi fost în stare să-mi facă vreun rău, ci pentru că reușea să-mi întoarcă stomacul pe dos și să mă facă să-mi urăsc viața.

Când i-am povestit lui Charlene despre ea, ajunseserăm la stadiul mai profund al conversației, pe care nu o întrerupeam decât la masă sau când dormeam. Verna nu era un subiect la fel de consistent, nici atât de scârbos ca fundul zbuciumat, acoperit de coșuri, al fratelui ei, și îmi amintesc că i-am spus că era oribilă într-un mod pe care nu îl puteam descrie. Dar apoi i-am descris-o, împreună cu sentimentele mele față de ea, și probabil că am făcut impresie,

pentru că, într-o zi, spre sfârșitul celor două săptămâni de tabără, Charlene a venit în fugă, la amiază, în sala de mese, cu chipul însuflețit de groază și de o stranie încântare.

– A venit! A venit! Fata aia oribilă. Verna. A venit *aici!*

Prânzul se sfârșise. Tocmai strângeam mesele, așezam farfuriile și cănile pe blatul bucătăriei, de unde urma să fie luate și spălate de fetele care erau de serviciu. Aveam apoi să ne aliniem ca să mergem la Tuck Shop, care deschidea în fiecare zi la unu. Charlene tocmai fugise în dormitor să ia niște bani. Era destul de neglijentă cu banii, mai ales că avea un tată bogat, antreprenor de pompe funebre – îi ținea în fața de pernă. Eu îmi țineam mereu banii la mine, cu excepția momentelor în care înotam. Noi, fetele care ne permiteam, ne duceam după masă la magazin ca să ne cumpărăm ceva care să ne facă să uităm de gustul desertului detestabil din tabără, pe care îl mâncam totuși de fiecare dată doar ca să vedem dacă era la fel de dezgustător cum ne așteptam. Budincă de tapioca, mere coapte fleșcăite, cremă de ouă vâscoasă. Când am văzut expresia lui Charlene, am crezut că i se furaseră banii. Dar, după aceea, mi-am zis că un asemenea dezastru nu ar fi transfigurat-o de-a dreptul, nici șocul care se citea pe chipul ei nu ar fi reflectat atâta încântare.

Verna? Cum să fie Verna aici? Trebuia să fie o greșeală.

Era probabil o vineri. Încă două zile de tabără, doar două zile. Și se dovedise că un grup de fete speciale – și acolo li se spunea tot speciale – fusese adus aici ca să se bucure împreună cu noi de ultimul weekend. Nu erau multe, poate vreo douăzeci în total, și nu toate din orașul meu, ci și din alte orașe de prin preajmă. De fapt, în timp ce Charlene încerca să-mi dea aceste vești, s-a auzit un fluier, și Arva, supraveghetoarea, s-a urcat pe o bancă să ne vorbească.

Ne-a spus că știa că o să ne străduim să le facem pe musafire – pe nou-venite – să se simtă bine, că ele își aduseseră propriile corturi și că aveau și o supraveghetoare cu ei. Dar urma să mănânce, să înoate, să se joace și să asiste la Discuția de dimineață împreună cu noi. Era sigură, spunea ea, că aveam să profităm de ocazie pentru a ne face noi prietene.

A durat un timp până s-au instalat corturile și până ce nou-venitele și-au pus lucrurile la punct. Unele părură să nu fie interesate de nimic, se depărtară, cutreierând aiurea, și fu nevoie să se strige după ele și să fie aduse înapoi. De vreme ce eram în timpul liber, în ora de odihnă, ne-am luat ciocolatele, bețișoarele de lemn-dulce sau jeleurile de la magazin și ne-am întins pe paturi să le savurăm.

Charlene îmi tot spunea:

– Nu pot să cred! Nu pot să cred! E aici! Nu-mi vine să cred. Crezi că te-a urmărit?

– Probabil, am spus.

– Crezi că o să te pot ascunde mereu așa?

Când stătuserăm la coadă la magazin, îmi ferisem privirea și o obligasem pe Charlene să treacă între mine și turma de speciali care era mânată pe lângă noi. Aruncasem o singură privire și o recunoscusem din spate pe Verna. Capul ei aplecat, ca de șarpe.

– Trebuie să te deghizăm cumva.

Probabil că, din cele povestite, Charlene înțelesese că Verna mă hărțuise de-a dreptul. Și cred că așa și era, dar hărțuirea fusese mai subtilă, mult mai disimulată decât aș fi putut-o descrie. Am lăsat-o pe Charlene să creadă ce voia, pentru că era mai palpitant așa.

Datorită planurilor elaborate de a mă furișa pe care le-am conceput cu Charlene și poate pentru că era destul de confuză, asemenea majorității specialelor, care încercau să-și dea seama ce caută acolo, Verna nu m-a zărit imediat. Nu după multă vreme, au fost duse la ora de înot, în celălalt capăt al plajei.

Le-au adus încolonate la cină în timp ce noi cântam.

Dacă vesel se trăiește,
Unul altuia zâmbește,
Dacă vesel se trăiește bate-așa!

Apoi au fost risipite intenționat și repartizate printre noi. Toate purtau ecusoane cu nume. Vizavi de mine stătea o fată, Mary Ellen nu-știu-cum, care nu era din orașul meu. N-am avut timp să mă bucur, pentru că am văzut-o pe Verna la masa de alături, mai înaltă decât fetele din jur, dar – slavă Domnului! – pe aceeași parte cu mine, astfel încât nu m-a putut vedea în timpul mesei.

Era cea mai înaltă din grupul de speciale, și totuși nu atât de înaltă, nu o prezență atât de frapantă pe cât îmi aduceam eu aminte. Probabil pentru că, în ultimul an, mă înălțasem eu însămi, în timp ce ea încetase poate definitiv să crească.

După masă, când ne-am ridicat și ne-am strâns tacâmurile, am continuat să țin capul plecat, nu am privit deloc în direcția ei și, totuși, am știut când ochii i s-au ațintit asupra mea, când m-a recunoscut, când mi-a zâmbit cu buzele ei pungite, când a scos chicotitul acela ciudat din fundul gâtului.

– Te-a văzut, zise Charlene. Nu te uita! Nu te uita! Am să trec între tine și ea. Mergi! Mișcă-te!

– Vine încoace?

– Nu. Stă acolo. Se uită pur și simplu la tine.

– Zâmbește?

– Oarecum.

– Nu mă pot uita la ea. Mi s-ar face rău.

Cât de mult m-a persecutat în următoarea zi și jumătate? Eu și Charlene foloseam constant cuvântul ăsta, cu toate că, în realitate, Verna nici nu se apropiase de noi. „Persecutat." Era un cuvânt cu o nuanță juridică, un cuvânt de adulți. Eram mereu cu ochii în patru, de parcă am fi fost urmărite sau de parcă eu aș fi fost urmărită. Încercam să fim mereu la curent cu locul în care se afla Verna, iar Charlene îmi raporta ce atitudine sau expresie avea. Am riscat să privesc în direcția ei de câteva ori, după ce Charlene mă îndemnase: „Acum! N-o să te observe."

Pe atunci, Verna părea să fie abătută sau morocănoasă, sau uluită, de parcă, la fel ca toți ceilalți speciali, ar fi fost abandonată și nu ar fi priceput unde era și ce căuta acolo. Unii dintre ei – nu și ea – iscaseră agitație când plecaseră de capul lor prin pădurea de pini, cedri și plopi de pe creasta de dincolo de plajă sau de-a lungul drumului nisipos care ducea spre șosea. După incident, s-a ținut o adunare, și am fost rugate să fim atente la noile noastre prietene, care nu erau la fel de familiarizate cu împrejurimile. Charlene îmi dădu un ghiont în coaste. Sigur că ea nu observase nici o schimbare, nici o diminuare a încrederii în sine, nici o scădere a dimensiunilor fizice ale Vernei și îmi povestea întruna despre expresiile ei malefice și viclene, despre aerul ei amenințător. Și poate că avea dreptate: poate că Verna vedea în această străină, în Charlene – noua mea prietenă și garda mea de corp – semnul că totul se schimbase și era, ca atare, plină de nesiguranță, iar asta o făcea să se încrunte, deși eu nu o puteam vedea.

– Nu mi-ai spus despre mâinile ei, zise Charlene.

– Ce-i cu ele?

– Are cele mai lungi degete pe care le-am văzut vreodată. Ar putea să ți le încolăcească în jurul gâtului și să te sugrume. Serios. N-ar fi oribil să stai noaptea în același cort cu ea?

I-am răspuns că avea dreptate. Ar fi fost oribil.

– Dar fetele cu care stă în cort sunt prea handicapate ca să-și dea seama.

În acel ultim sfârșit de săptămână, atmosfera s-a schimbat. Nu dramatic. Ora mesei era anunțată de gongul din sala de mese la aceleași ore, iar mâncarea servită nu era nici mai bună, nici mai rea. Urmau timpul de odihnă, timpul de joacă și ora de înot. Magazinul funcționa ca de obicei, iar noi ne adunam pentru Discuție. Dar în aer plutea nerăbdarea, și fetele nu mai erau atente. Până și supraveghetoarele erau afectate, nu mai împărțeau în stânga și-n dreapta aceleași dojeni și încurajări și se uitau uneori la tine pentru o clipă ca și cum ar fi vrut să-și amintească ce trebuia să spună. Totul începuse odată cu sosirea specialelor. Prezența lor schimbase tabăra. Înainte fusese o tabără adevărată, cu toate regulile, lipsurile și distracțiile de rigoare, la fel de inevitabilă ca școala sau ca orice etapă a copilăriei, dar apoi începuse să se zdrențuiască pe la colțuri, dovedindu-se ceva temporar. O prefăcătorie.

Oare asta se întâmpla pentru că ne uitam la fetele acelea și ne gândeam că, dacă și ele puteau veni în tabără, atunci poate că nici nu exista vreo tabără adevărată? În parte și de asta. Dar un alt motiv era că, în curând, toate acestea aveau să se sfârșească, rutina zilnică avea să fie întreruptă, părinții aveau să ne ducă de acolo ca să ne reluăm vechea existență, supraveghetoarele aveau să redevină femei obișnuite, nici măcar profesoare. Trăiam pe o scenă care era pe punctul de a fi dezmembrată – împreună cu toate prieteniile, dușmăniile, rivalitățile care înfloriseră în ultimele două săptămâni. Cine ar fi crezut că nu trecuseră decât două săptămâni?

Nimeni nu știa cum să vorbească despre asta, dar un fel de lehamite se răspândea printre noi, un arțag plin de plictis, și până și vremea reflecta această stare. Probabil nu era adevărat că toate zilele din ultimele două săptămâni fuseseră cu soare, dar majoritatea avea să plece din tabără cu această impresie. Iar acum, duminică dimineața, totul se schimbase. În timp ce ne spuneam Rugăciunile în Aer Liber (asta făceam duminica, în locul Discuției), norii deveniseră mai mari. Temperatura nu scăzuse – ba chiar era mai cald –, dar în aer se simțea miros de furtună, după cum spun unii. Și, totuși, atmosfera era nemișcată. Supraveghetoarele și preotul, care venea duminica în tabără cu mașina din cel mai apropiat oraș, priveau din când în când scrutător cerul.

Căzură câțiva stropi, dar nu mai mult. Slujba ajunse la sfârșit, și furtuna tot nu începuse. Norii se mai răsfiraseră, nu chiar atât de mult încât să iasă soarele, dar destul de mult încât ultima bălăceală să nu fie anulată. După înot nu avea să urmeze prânzul; bucătăria fusese închisă după micul dejun. Storurile magazinului n-aveau să se mai ridice. Părinții noștri urma să ajungă puțin după prânz ca să ne ia acasă, iar specialele aveau să fie luate de un autobuz. Majoritatea lucrurilor noastre erau împachetate deja, așternuturile fuseseră scoase, iar păturile maro, mereu reci, erau împăturite la picioarele fiecărui pat.

Înăuntru, dormitorul părea improvizat și întunecat, chiar dacă era plin de fete care sporovăiau și se schimbau în costumele de baie.

Și plaja era altfel. Părea să fie mai puțin nisip decât de obicei, parcă erau mai multe pietre. Iar puținul nisip rămas ni se părea cenușiu. Apa părea a fi rece, deși era chiar caldă. Cu toate astea, entuziasmul nostru pentru înot se risipise, iar cele mai multe dintre noi se bălăceau plictisite. Instructoarele de înot – Pauline și femeia de vârstă mijlocie care se ocupa de speciale – erau nevoite să ne atragă atenția bătând din palme.

– Grăbiți-vă, ce mai așteptați? E ultima ocazie vara asta.

Printre noi erau și înotătoare bune, care, de obicei, o luau direct spre platformă. Și chiar și cele care înotau cât de cât acceptabil – inclusiv eu și Charlene – trebuiau să ajungă măcar o dată până la platformă și înapoi, ca să facă dovada că puteau înota măcar câțiva zeci de metri în apă mai adâncă. De obicei, Pauline se ducea imediat acolo, stând în apa adâncă să se asigure că ajunseserăm toate. Cu toate acestea, în ziua aceea, mai puține fete decât de obicei păreau să se ducă până acolo, iar Pauline însăși, după primele strigăte de încurajare sau exasperare – de care fusese nevoie pentru ca toată lumea să intre în apă –, se bălăcea în jurul platformei, râzând și glumind cu înotătoarele experimentate. Majoritatea încă lopătam în apă mică, înotând câțiva metri sau zeci de metri, apoi ne propteam în picioare pe fundul apei, ne stropeam, sau ne întorceam pe spate făcând pluta, de parcă nici nu merita să ne sinchisim să înotăm. Femeia care se ocupa de speciale stătea în apă până la brâu – majoritatea specialelor nu treceau de zona în care apa le ajungea la genunchi –, iar partea de sus a costumului de baie înflorat nici măcar nu i se udase. Se aplecase și acum își stropea protejatele, râzând și spunând „nu-i așa că-i distractiv?“.

Probabil că eu și Charlene nu stăteam în apă mai sus de piept. Făceam parte din categoria înotătorilor care se prosteau, făcând pluta, fâțâindu-se încolo și-

ncoace, înotând pe spate sau pe burtă, și nimeni nu ne spunea să ne potolim. În jurul nostru, multe țipau și râdeau zgomotos, făcând același lucru.

În vremea asta, unii părinți sau tutori veniseră mai devreme și lăsaseră de înțeles că nu aveau timp de pierdut, așa că unele fete erau chemate afară din apă. Se iscă un pic de confuzie și se auziră mai multe strigăte.

– Uite, uite! zise Charlene.

Sau, de fapt, mă stropi, căci, o clipă mai devreme, o împinsesem sub apă și tocmai ieșea la suprafață udă leoarcă și scuipând.

M-am uitat și am văzut-o pe Verna cum își croia drum înspre noi, purtând o cască de baie din cauciuc bleu, bătând apa cu brațele ei lungi și zâmbind de parcă își recăpătase brusc drepturile asupra mea.

*

Nu am ținut legătura cu Charlene. Nici nu-mi aduc aminte cum ne-am luat la revedere. Dacă ne-am luat. Am impresia că părinții noștri sosiseră în același timp și că ne-am grăbit să urcăm fiecare în mașina ei și ne-am lăsat – aveam, oare, de ales? – luate de val. Sigur că părinții lui Charlene aveau o mașină mai puțin ponosită, zgomotoasă și peticită decât a părinților mei, dar, chiar și dacă nu ar fi fost așa, nici nu ne-ar fi trecut prin cap să le facem cunoștință. Toți, inclusiv noi, se grăbeau să decoleze, să lase în urmă reclamațiile despre obiecte pierdute sau zarva creată de cei care își întâlniseră sau nu rudele ori se urcaseră în autobuz.

Câțiva ani mai târziu, am văzut, din întâmplare, o poză de la nunta lui Charlene. Se întâmpla într-o vreme în care ziarele publicau încă poze de la nunți, nu doar în orașele mici, ci și în cele mari. Am văzut-o într-un ziar din Toronto pe care îl frunzăream în timp ce îmi așteptam o prietenă într-o cafenea pe strada Bloor.

Nunta avusese loc în Guelph[33]. Mirele era din Toronto și absolvise Osgoode Hall[34]. Era destul de înalt – sau poate că Charlene rămăsese cam scundă. Abia dacă îi ajungea până la umăr, chiar dacă părul îi era coafat, dens și lucios, în stilul „castro“, la modă pe atunci. Coafura făcea ca fața să îi pară strivită și neînsemnată sub greutatea lui, dar aveam senzația că ochii îi erau machiați strident, în stil Cleopatra, iar buzele, date cu un ruj palid. Pare grotesc, dar acest *look* era, cu siguranță, admirat pe vremea aceea. Singurul lucru care-mi amintea de ea copil era mica umflătură amuzantă din bărbie.

În ziar scria că ea – mireasa – absolvise Colegiul St. Hilda[35] din Toronto.

În timp ce eu eram în oraș, învățând la University College, ea era tot în Toronto, la St. Hilda. Poate că uneori ne plimbaserăm pe aceleași străzi sau poteci din campus. Și nu ne-am întâlnit niciodată. Nu credeam că Charlene m-ar fi văzut și ar fi evitat să-mi vorbească. Eu nu m-aș fi ferit să-i vorbesc. Bineînțeles că m-aș fi considerat o studentă mai serioasă odată ce aș fi aflat că Charlene învăța la St. Hilda. Eu și prietenele mele consideram St. Hilda drept un colegiu de fete.

Acum făceam studii postuniversitare de antropologie. Hotărâsem să nu mă căsătoresc niciodată, cu toate că nu eliminasem ideea de a avea iubiți. Îmi purtam părul lung și drept – eu și prietenii mei anticipam stilul hippy. Amintirile copilăriei păreau pe atunci mult mai îndepărtate, mai vagi și mai lipsite de importanță decât îmi par astăzi.

I-aș fi putut trimite o scrisoare lui Charlene pe adresa părinților ei, mai ales că era dată în ziar. Dar nu am făcut-o. Mi se părea culmea ipocriziei să feliciți o femeie pentru că se căsătorise.

Dar ea mi-a scris, după vreo cincisprezece ani. Mi-a trimis scrisoarea pe adresa editurii.

Marlene, vechea mea prietenă, scria ea, *cât am fost de încântată să-ți văd numele în revista* Maclean's[36]*. Și cât de uluită sunt când mă gândesc că ai scris o carte! Încă nu am început-o pentru că am fost plecați în concediu, dar am de gând să o iau – și să o citesc – cât de curând. Tocmai răsfoiam revistele care s-au adunat cât am fost plecați și ți-am văzut poza și recenzia aia interesantă. M-am gândit că trebuie să-ți scriu și să te felicit.*

Poate că te-ai căsătorit, dar îți folosești numele de fată ca nume de autor? Poate că ai o familie? Te rog să-mi scrii și să-mi povestești totul. Din păcate, eu nu am copii, dar îmi ocup timpul cu activități de voluntariat, cu grădinăritul și navighez cu Kit (soțul meu). Se găsesc mereu o mulțime de lucruri de făcut. Acum sunt membră a consiliului de administrație al bibliotecii și am de gând să fac scandal dacă nu ți-au comandat deja cartea.

Te felicit din nou. Am fost surprinsă, dar nu foarte tare, pentru că am bănuit mereu că vei face ceva deosebit.

Nici atunci nu am luat legătura cu ea. Nu mi se părea că ar fi avut rost. La început, nu am luat în seamă cuvântul „deosebit“ de la sfârșitul scrisorii, dar m-a trecut un fior când mi-am amintit mai târziu de el. M-am gândit însă că oricum – și asta cred și acum – nu voise să spună nimic cu asta.

Cartea de care pomenea urmase unei lucrări de doctorat pe care fusesem sfătuită să n-o scriu. Am scris până la urmă altă lucrare, dar, atunci când am avut timp, m-am întors la teza inițială tratând-o ca pe un hobby. De atunci, am fost coautoare a câtorva cărți, așa cum se cuvine unui profesor, dar cartea pe care am scris-o singură este cea care a atras atenția publicului larg (și, inutil de spus, dezaprobarea colegilor). Tirajele s-au epuizat. Se numea *Idioți și idoli*, un titlu care astăzi nu ar mai putea să apară pe copertă și care le-a dat și atunci emoții editorilor, cu toate că recunoșteau, în același timp, că avea cârlig.

Încercam să analizez atitudinea mai multor culturi – n-aș fi îndrăznit să le numesc „primitive“ – față de cei care erau altfel din punct de vedere mental sau fizic. Am evitat, bineînțeles, cuvinte ca „defect“, „handicapat“, „retardat“, probabil, pe bună dreptate; nu doar pentru că ar fi indicat o atitudine de superioritate și de lipsă de bunăvoință, ci pentru că nu sunt cu adevărat descriptive. Astfel de calificative ignoră caracterul remarcabil, chiar uluitor – sau, oricum, foarte puternic – al acestor indivizi. Cel mai interesant pentru mine a fost să descopăr o anumită venerație față de ei, pe lângă persecuție, și faptul că le erau atribuite – nu tocmai incorect – anumite puteri considerate sacre, magice, periculoase ori valoroase. M-am străduit cât am putut să cercetez atât istoria, cât și societățile contemporane, și am studiat poezia, proza și – bineînțeles – obiceiurile religioase. Sigur că am fost criticată de colegii de breaslă pentru caracterul prea literar al volumului și pentru că îmi luasem toate informațiile din cărți, dar, pe atunci, nu îmi permiteam să umblu prin lume; nu reușisem să fac rost de vreo bursă.

Bineînțeles că vedeam o legătură, o legătură pe care m-am gândit că se putea ca Charlene să o fi văzut și ea. E ciudat cât de neînsemnat și de departe mi se părea faptul acela, doar un punct de plecare. Așa cum mi se părea tot ce ținea de copilărie. Din cauza călătoriei pe care o făcusem de atunci, a faptului că atinsesem vârsta adultă. Obținusem mai multă siguranță.

Charlene scrisese „nume de fată“. O expresie pe care nu o mai auzisem de ceva timp. Aduce a „fată bătrână“, o expresie atât de castă și de tristă. Și deosebit de nepotrivită, în cazul meu. Nici măcar atunci când văzusem poza de la nunta lui Charlene nu mai eram virgină, deși cred că nici ea nu mai era. Nu că aș fi avut o grămadă de amanți – ori că aș fi fost chiar tentată să-i consider pe toți amanți. La fel ca majoritatea femeilor de aceeași vârstă ca mine care nu au avut relații monogame, cunosc numărul de bărbați care au trecut prin viața mea. Șaisprezece. Sunt convinsă că, în cazul multor femei mai tinere, acest

număr a fost atins cu mult înainte ca ele să fi ajuns la douăzeci de ani sau chiar să treacă de adolescență. (Sigur că, atunci când am primit scrisoarea lui Charlene, numărul lor era mai mic. Acum – ăsta e adevărul – nu-mi mai bat capul cu așa ceva.) Trei dintre ei au fost importanți și toți trei se regăsesc în prima jumătate a numărătorii. Când spun „importanți", mă refer la faptul că, în cazul celor trei – nu, de fapt, doi, pentru că al treilea a însemnat mai mult pentru mine decât eu pentru el –, venise o vreme în care îmi dorisem să mă deschid în fața lor, să-mi abandonez mai mult decât trupul, să-mi unesc viața cu a lor, în siguranță.

Abia dacă m-am putut abține să o fac.

Se pare, deci, că nu eram pe de-a-ntregul convinsă că obținusem acea siguranță.

*

Nu cu multă vreme în urmă, am primit o altă scrisoare. Mi-a fost transmisă de la facultatea la care predasem înainte de a mă pensiona. Mă aștepta când m-am întors dintr-o călătorie în Patagonia. (Am devenit o călătoare pasionată.) Data de mai bine de o lună.

Era o scrisoare bătută la mașină, fapt pentru care expeditorul își cerea de îndată scuze.

„Scrisul meu de mână e îngrozitor", îmi scria el, apoi se prezenta drept soțul „fostei tale prietene din copilărie, Charlene". Spunea că regreta foarte, foarte mult că era nevoit să-mi dea vești proaste. Charlene era internată în spitalul Prințesa Margaret din Toronto. Cancerul ei începuse la plămâni și se extinsese până la ficat. Din păcate, Charlene fusese fumătoare toată viața. Nu mai avea decât puțin de trăit. Nu îi vorbise despre mine decât rareori, dar, când mă pomenise, de-a lungul anilor, se arătase mereu încântată de realizările mele remarcabile. El știa cât de mult mă prețuia soția lui și acum, la sfârșitul vieții, părea foarte dornică să mă vadă. Îl rugase să mă găsească. Poate că, spunea el, amintirile din copilărie sunt cele mai importante. Legăturile din copilărie. Mai solide decât orice altă legătură.

„Bun", m-am gândit, „probabil că a murit, deja".

Dar, dacă murise, am continuat, atunci nu riscam nimic dacă mergeam la spital să mă interesez. Astfel, conștiința mea, sau oricum aș numi-o, ar fi fost împăcată. Aș putea să-i scriu soțului un bilet să-l anunț că, din păcate, fusesem plecată, dar că venisem cât de repede putusem.

Nu. Mai bine să nu-i scriu nici un bilet. Ar putea să-și facă apariția în viața mea, ca să-mi mulțumească. Cuvântul „prietenă“ mă făcea să mă simt prost. Ca și expresia „realizări remarcabile“, deși într-un alt fel.

Spitalul Prințesa Margaret e doar la câteva străzi distanță de apartamentul meu. Am mers pe jos până acolo, într-o zi însorită de primăvară. Nu știu de ce nu m-am mulțumit să telefonez. Probabil, voiam să cred că făcusem tot posibilul.

La recepție am aflat că Charlene încă trăia. Când m-au întrebat dacă aș vrea să o văd, nu am putut refuza.

Am urcat în lift, încă gândindu-mă că aș putea să mă întorc înainte de a găsi biroul asistentelor de la etajul ei. Sau că puteam să fac stânga-mprejur, urcând în primul lift care cobora. Recepționera de la biroul central de jos nici nu și-ar fi dat seama de plecarea mea. De fapt, nu și-ar fi dat seama că plecasem din clipa în care își îndreptase atenția către următoarea persoană de la coadă și, chiar dacă ar fi observat, ce importanță ar fi avut?

Probabil că m-aș fi simțit prost. Nu atât pentru că eram fără inimă, cât de lipsa mea de hotărâre.

M-am oprit la biroul asistentelor și mi s-a indicat numărul salonului.

Era o rezervă particulară, o cămăruță, fără aparate impresionante, fără flori sau baloane. La început, nu am putut-o zări pe Charlene. O asistentă era aplecată deasupra patului în care părea să zacă o grămăjoară de așternuturi, nu o persoană. E din cauza ficatului mărit, mi-am spus eu și mi-am dorit să fi fugit cât încă avusesem ocazia.

Asistenta s-a îndreptat de spate, s-a întors și mi-a zâmbit. Era o femeie plinuță, cu tenul închis, care vorbea cu voce scăzută, învăluitoare, ceea ce ar fi putut însemna că venise din Indiile de Vest.

– Dumneavoastră sunteți Marlin, zise ea.

Ceva din numele meu părea să o încânte.

– V-a așteptat foarte mult. Puteți să veniți mai aproape.

M-am conformat și am privit în jos, către un trup umflat și o față ascuțită, descompusă, un gât ca de găină, pentru care pijamaua de spital era mult prea largă. Puful de pe pielea capului, castaniu încă, lung de câțiva milimetri. Nici urmă de Charlene.

Mai văzusem chipuri de muribunzi înainte. Chipurile părinților mei, până și chipul bărbatului pe care mă temusem să-l iubesc. Nu eram surprinsă.

– Acum doarme, spuse asistenta. A sperat mult că veți veni.

– E inconștientă?

– Nu. Dar doarme.

Da, acum vedeam o umbră din vechea Charlene. Oare ce era? Poate o tresărire, colțul gurii ridicându-se jucăuș într-o parte.

Asistenta îmi vorbea cu vocea ei calmă și fericită.

– Nu știu dacă recunoaște pe dumneavoastră, zise ea. Dar a sperat că veniți. Este ceva pentru dumneavoastră.

– Se va trezi?

Femeia ridică din umeri.

– Trebuie să facem injecții des la ea, pentru durere.

Deschise sertarul noptierei.

– Poftim. Asta. Mi-a spus să dau la dumneavoastră, dacă e târziu pentru ea. Nu vrea să dea soțul ei. Acum ați venit, o să fie bucuroasă.

Un plic sigilat, cu numele meu scris pe el cu litere mari, tremurate.

– Nu vrea să vi-l dea soțul ei, repetă asistenta, făcându-mi cu ochiul și zâmbind din ce în ce mai larg.

Oare adulmecase ceva ilicit, o legătură amoroasă mai veche între două femei?

– Veniți mâine! zise ea. Cine știe? Dacă se poate, eu spun că ați venit.

Imediat ce am ajuns în hol, am citit scrisoarea. Charlene reușise să scrie aproape normal, nu lăbărțat, ca pe plic. Sigur că era posibil să fi scris mai întâi biletul și să-l fi pus în plic, apoi să-l fi sigiliat și să-l fi pus undeva, gândindu-se că o să mi-l dea personal. Doar mai târziu își dăduse seama că era necesar să-mi scrie numele pe plic.

Marlene. Îți scriu în caz că sunt într-o stare prea gravă ca să mai pot vorbi. Vreau să te rog să faci ceva. Du-te la Guelph, la catedrală și întreabă de părintele Hofstrader. Catedrala Fecioarei Maria. E atât de mare, că nu ai nevoie să-i știi numele. Părintele Hofstrader. El va ști ce e de făcut. Nu pot să-l rog pe C. să o facă și nu vreau ca el să afle vreodată. Părintele H. știe, l-am întrebat și mi-a spus că pot primi ajutor. Marlene, te rog, fă cum îți spun și fii binecuvântată. Nu i-am spus nimic despre tine.

C. Trebuie să fi fost soțul. Nu știe. Sigur că nu.

Părintele Hofstrader.

Nimic despre mine.

Puteam să mototolesc hârtia și să o arunc de îndată ce ieșeam în stradă. Așa am și făcut, am aruncat plicul, și vântul l-a măturat până în canalul de scurgere de pe University Avenue. Apoi mi-am dat seama că hârtia nu era în plic; era încă în buzunarul meu.

Nu mă voi întoarce niciodată la spital. Și nu voi merge niciodată la Guelph.

Pe soțul ei îl chema Kit. Acum îmi aminteam. Se plimbau cu barca. Christopher. Kit. Christopher. C.

Când m-am întors acasă, m-am trezit că iau liftul jos, spre garaj, nu sus, spre apartament. Îmbrăcată așa cum eram, m-am urcat în mașină, am ieșit în stradă și m-am îndreptat către Autostrada Gardiner.

Autostrada Gardiner, Șoseaua 427, Șoseaua 401. Era oră de vârf, un moment nepotrivit să ieși din oraș. Detest să conduc în asemenea condiții, nu sunt destul de sigură pe mine ca să mă încumet prea des. Îmi rămăsese mai puțin de jumătate de rezervor de benzină și, colac peste pupăză, aveam nevoie să merg la toaletă. M-am gândit că în apropiere de Milton puteam ieși de pe autostradă ca să fac plinul, să mă duc la toaletă și să mă mai gândesc. Deocamdată nu puteam face altceva decât să mă îndrept către nord, apoi să o iau spre vest.

Nu am ieșit de pe autostradă. Am trecut de ieșirea Mississauga, apoi de ieșirea Milton. Am văzut un indicator rutier anunțând câți kilometri mai erau până la Guelph, i-am convertit, cu aproximație, în mile, așa cum sunt nevoită să fac întotdeauna, și mi-am dat seama că benzina avea să-mi ajungă. Scuza că nu oprisem era că soarele urma să apună și avea să fie mai supărător, acum că ieșisem din smogul care zace peste oraș[37] chiar și în cea mai senină zi.

La prima oprire, după ce am luat-o spre Guelph, am mers cu pași nesiguri și înțepeniți la toaleta femeilor. După ce am pus benzină și am plătit, am întrebat cum puteam ajunge la catedrală. Informațiile nu erau prea clare, dar mi s-a spus că biserica era așezată pe un deal mare și că puteam ajunge la ea din orice colț al orașului.

Sigur că nu era adevărat, cu toate că o puteam vedea aproape de oriunde. O colecție de fleșe delicate, ridicându-se deasupra a patru turnuri zvelte. Era o clădire splendidă, în timp ce eu mă așteptasem să fie doar impunătoare. Sigur că era și impunătoare, o catedrală măreață și impunătoare pentru un oraș destul de mic (cu toate că unii mi-au spus ulterior că, de fapt, nu e o catedrală).

Oare acolo se căsătorise Charlene?

Nu. Sigur că nu. Fusese trimisă într-o tabără organizată de Biserica Unitariană, și în tabăra aceea nu erau fete catolice, cu toate că fusese un

asortiment întreg de protestante. Și mai era și faptul că C. nu trebuia să știe.

Poate că se convertise în secret. De atunci.

Am găsit la timp drumul către parcarea catedralei și am stat acolo, în mașină, întrebându-mă ce să fac. Purtam pantaloni largi și un sacou. Aveam o reprezentare atât de depășită despre regulile unei biserici catolice – ale unei catedrale catolice –, încât nici nu mai știam dacă îmbrăcămintea mea era acceptabilă. Am încercat să-mi reamintesc de vizitele făcute în marile catedrale europene. Parcă trebuia să ai brațele acoperite? Să porți un batic, fustă?

Ce tăcere luminoasă și de netulburat învăluia dealul acela! Eram în aprilie, nu apăruseră încă frunzele, dar soarele strălucea pe cer. În parcarea bisericii era o brazdă joasă de zăpadă cenușie, ca pavajul.

Sacoul de pe mine era prea subțire pentru seară, ori poate că aici sus era mai răcoare, poate că vântul era mai puternic decât în Toronto.

Clădirea ar fi putut fi foarte bine încuiată deja la ora asta, încuiată și goală.

Porțile maiestuoase din față păreau într-adevăr zăvorâte. Nici nu m-am mai obosit să urc treptele până la ele ca să verific, pentru că am hotărât să mă iau după vreo două femei în vârstă – asemenea mie –, care tocmai urcaseră lungul șir de trepte din stradă și care ocoliseră scara lată din fața bisericii, îndreptându-se către o intrare mai accesibilă de pe o laterală a clădirii.

Înăuntru erau mai mulți oameni, poate douăzeci, treizeci, dar nu aveau aerul că s-ar fi adunat acolo pentru slujbă. Erau risipiți prin șirurile de bănci, unii îngenuncheați, alții sporovăind. Fără să se uite, femeile din fața mea își înmuiară mâinile într-un bazin de marmură și-l salutară, cu voce aproape la fel de tare, pe un bărbat care așeza coșuri pe o masă.

– Afară pare mai cald decât e de fapt, spuse una dintre ele, iar bărbatul zise că vântul te pișcă de obraji.

Am recunoscut confesionalele. Păreau niște gherete sau niște case de jucărie mai mari, în stil gotic, cu multe sculpturi în lemn închis la culoare, cu draperii maro. În rest, totul în biserică strălucea orbitor. Tavanul înalt, arcuit, era de un albastru celest, arcurile mai joase – cele care se îmbinau cu zidurile drepte – erau împodobite cu scene religioase ori cu medalioane suflate cu aur. Vitraliile atinse de lumina zilei se transformaseră în colonade de giuvaiere. Am înaintat cu grijă pe un culoar, încercând să arunc o privire asupra altarului, dar, pentru că se afla pe peretele de apus, era prea inundat de lumină ca să mă pot uita la el. Am văzut, totuși, că deasupra ferestrelor erau pictați îngeri. Legiuni de îngeri, proaspeți, vaporoși și puri ca lumina.

Era un loc unic, dar nimeni nu părea copleșit. Femeile care discutau își continuau conversația, însă nu în șoaptă. Alții, plecându-și capul, serioși, după ce își făcuseră cruce, îngenuncheaseră și își vedeau de treaba lor.

Cum ar fi trebuit să fac și eu. M-am uitat în jur ca să zăresc vreun preot, dar nu se vedea nici unul. Preoții, ca și restul lumii, au un program de lucru. Probabil că merg acasă cu mașina, intră în sufrageriile, în birourile sau dormitoarele lor, deschid televizorul și își desfac gulerul. Își toarnă ceva de băut și se întreabă dacă vor mânca ceva ca lumea la cină. Când se duc la biserică, sunt în timpul serviciului. În straie bisericești, gata să ducă la capăt o ceremonie. Slujba?

Sau veneau să asculte mărturisiri. Dar atunci n-ai cum să știi când sunt în confesional. Nu intră și ies din el pe o ușă secretă?

Ar fi trebuit să întreb pe cineva. Bărbatul care împărțise coșurile părea să se afle acolo nu doar din motive pur personale, cu toate că nu avea aerul unui simplu ușier. Nimeni nu ar fi avut nevoie de un ușier aici. Oamenii își alegeau locul unde voiau să se așeze ori să îngenuncheze și, uneori, se hotărau să se mute în altă parte, deranjați poate de strălucirea soarelui strecurându-se prin vitraliile ca niște bijuterii. I-am vorbit în șoaptă, dintr-un vechi obicei de a vorbi așa în biserică, iar el a trebuit să mă roage să repet. A clătinat din cap stânjenit sau uimit, arătând în direcția unuia dintre confesionale. A trebuit să fiu foarte precisă și convingătoare.

– Nu, nu. Vreau doar să discut cu un preot. Am fost trimisă aici ca să vorbesc cu un preot. Cu părintele Hofstrader.

Omul cu coșurile s-a îndreptat spre unul dintre culoarele mai îndepărtate și s-a întors curând, însoțit de un bărbat solid, cu mișcări repezite, un preot tânăr, într-o sutană neagră obișnuită.

Părintele mi-a făcut semn să intru într-o cameră pe care nu o observasem – de fapt, nu era chiar o cameră, am intrat printr-o boltă, nu pe o ușă – în spatele bisericii.

– Aici putem vorbi, îmi spuse el, trăgându-mi un scaun.

– Părinte Hofstrader…

– A, nu, stați puțin, nu sunt părintele Hofstrader. Părintele Hofstrader nu este aici. E în concediu.

Pentru o clipă, nu am știut cum să procedez.

– Dar mă voi strădui să vă ajut.

– Cunosc o femeie, am zis, care e pe moarte, la spitalul Prințesa Margaret, din Toronto…

– Da, da. Cunoaștem spitalul Prințesa Margaret.

– Mă roagă – am un bilet de la ea – m-a rugat să vin la părintele Hofstrader.

– E membră a parohiei?

– Nu știu. Nu știu dacă e catolică sau nu. E de aici. Din Guelph. O prietenă pe care nu am văzut-o de multă vreme.

– Când ați vorbit cu ea?

A trebuit să-i explic că nu vorbisem cu ea deoarece dormea când am ajuns acolo, dar că îmi lăsase un bilet.

– Dar nu știți dacă e catolică?

Avea o zăbăluță în colțul gurii. Trebuie să-l fi durut când vorbea.

– Cred că ea este, dar soțul ei nu, și el nu știe de ce confesiune e ea. Și nu vrea ca el să afle.

I-am spus asta sperând că, astfel, lucrurile se vor limpezi, deși nu eram sigură că ceea ce spuneam era adevărat. Aveam senzația că preotul acesta avea să-și piardă curând interesul.

– Părintele Hofstrader trebuie să știe despre ce e vorba, am zis.

– Deci nu ați vorbit cu ea?

I-am spus că era sub efectul medicamentelor, dar nu permanent, și că eram convinsă că avea perioade de luciditate. Pentru că mi se părea necesar, am subliniat și acest lucru.

– Să știți că spitalul Prințesa Margaret are preoți, dacă vrea să se spovedească.

Nu știam ce să mai spun. Am scos biletul, am netezit hârtia și i-am înmânat-o. Am observat că scrisul nu arăta așa de bine cum crezusem la început. Era lizibil doar în comparație cu literele de pe plic.

Preotul avea o expresie intrigată.

– Cine e C.?

– Soțul ei.

Îmi făceam griji că m-ar fi putut întreba care era numele soțului, ca să poată lua legătura cu el, dar el m-a întrebat de Charlene.

– Numele acestei femei, spuse el.

– Charlene Sullivan.

E de mirare că îmi amintisem. Pentru o clipă, m-am liniștit, deoarece numele ei avea o rezonanță catolică. Sigur că asta putea însemna că soțul ei era catolic. Dar preotul putea trage concluzia că soțul renunțase la catolicism, și astfel

secretomania lui Charlene ar fi fost explicabilă, mesajul ei ar fi părut mai important.

– De ce are nevoie de părintele Hofstrader?

– Cred că e vorba de ceva special.

– Toate confesiunile sunt speciale.

Schiță un gest ca și cum voia să se ridice, dar eu am rămas pe loc. Se așează din nou.

– Părintele Hofstrader e în concediu, dar nu e plecat din oraș. L-aș putea suna să-l întreb dacă știe ceva. Dacă insistați.

– Da. Vă rog.

– Nu-mi place să îl deranjez. Nu s-a simțit bine în ultima vreme.

I-am spus că, dacă părintele nu se simțea în stare să conducă, puteam să-l aduc eu la Toronto.

– Dacă trebuie, ne ocupăm noi de transport.

Se uită în jur și, negăsind ce căuta, scoase un stilou din buzunar și apoi hotărî că putea scrie și pe spatele biletului.

– Să-mi spuneți dacă am înțeles numele corect. Charlotte…

– Charlene.

*

În tot timpul acestei discuții fără rost nu am fost oare tentată? Nici măcar o dată? Ai crede că aș fi putut mărturisi, că aș fi fost destul de înțeleaptă să mărturisesc, după ce dădusem cu ochii de iertarea aceea vastă, deși nu tocmai simplă. Dar nu. Nu e de mine. Ce a fost a fost. În ciuda legiunilor de îngeri, în ciuda lacrimilor de sânge.

Am stat în mașină cu motorul oprit, cu toate că se făcuse foarte frig. Nu știam ce să fac în continuare. De fapt, ce puteam face. Puteam să o iau înapoi până pe autostradă, să mă alătur șirului strălucitor și nesfârșit de mașini care se îndreptau spre Toronto. Sau, dacă nu mă credeam în stare să conduc, aș fi putut găsi un loc unde să înnoptez. Majoritatea motelurilor îți dau o periuță de dinți sau au prin preajmă un automat cu periuțe de dinți. Știam ceea ce era necesar și posibil să fac, dar, pentru moment, era peste puterile mele.

Bărcile cu motor de pe lac trebuiau să se țină la distanță de mal. Și mai ales de zona taberei, așa încât valurile provocate de ele să nu le deranjeze pe înotătoare. Dar, în acea ultimă dimineață de duminică, două bărci se luaseră la

întrecere și se apropiaseră de noi – nu atât de aproape cât să ajungă lângă platformă, dar destul de aproape cât să provoace valuri. Platforma se clătina încoace și-ncolo, iar Pauline începu să strige cu spaimă și cu reproș în glas. Bărcile făceau prea mult zgomot pentru ca cei aflați la cârmă să o audă, și, oricum, se formase un val mare, care se rostogolea spre mal, făcându-ne pe cele mai multe dintre noi, din apa puțin adâncă, să ne lăsăm duse sau să fim doborâte din picioare.

Și eu, și Charlene ne-am dezechilibrat. Eram cu spatele la platformă, pentru că o urmăream pe Verna apropiindu-se de noi. Eram cufundate în apă până la subsuori, și valul ne-a ridicat și ne-a aruncat într-o parte aproape chiar în clipa în care am auzit-o pe Pauline strigând. La fel ca multe alte fete, s-ar putea să fi țipat mai întâi de spaimă, apoi – după ce ne-am recăpătat echilibrul, iar valul a trecut de noi – de entuziasm. Valurile care au urmat nu au fost la fel de puternice, așa că ne-am putut ține pe picioare.

În clipa în care ne răsturnaserăm în apă, Verna se repezise înspre noi. Când am ieșit la suprafață, cu fețele șiroind de apă, cu brațele în aer, ea era întinsă sub apă. În jur era un haos de urlete și de țipete, iar zgomotul s-a întețit când fetele care scăpaseră cumva de primul atac se prefăceau acum doborâte de al doilea val. Capul Vernei n-a ieșit la suprafață, cu toate că acum nu mai era inertă, ci se răsucea în apă, liniștită ca o meduză. Eu și Charlene o apăsam cu mâinile pe casca de cauciuc.

Ar fi putut fi un accident. Ca și cum, încercând să ne recăpătăm echilibrul, ne-am fi agățat de acest mare obiect de cauciuc, aflat la îndemână, fără să ne dăm seama ce era, de fapt, și nici de ceea ce făceam. M-am gândit la toate. Cred că am fi fost iertate. Nu eram decât niște copii. Speriați.

Da, da. Nu și-au dat seama ce făceau.

E, oare, adevărat lucrul ăsta? E adevărat în sensul că nu ne gândiserăm de la început la asta. Nu ne uitaserăm una la alta, hotărând să facem ceea ce am săvârșit conștient ceva mai târziu. Conștient, pentru că, în timp ce capul Vernei încerca să se ridice la suprafață, privirile ni s-au întâlnit. Capul era hotărât să se ridice, asemenea unei găluști în supă. Restul corpului i se mișca dezordonat și anemic, dar capul știa ce avea de făcut.

Dacă nu ar fi avut model, poate că mâinile ne-ar fi alunecat pe cască. Îmi amintesc perfect culoarea, un albastru-deschis insipid, dar niciodată nu am deslușit modelul ale cărui margini mi se imprimau în palmă – un pește, o sirenă, o floare.

În loc să ne uităm jos, la ceea ce săvârșeau mâinile noastre, eu și Charlene nu ne-am slăbit din priviri. Ochii ei se măriseră și străluceau, și bănuiesc că și ai mei erau la fel. Nu cred că în clipa aceea ne simțeam rele, triumfătoare în răutatea noastră. Mai degrabă făceam exact ceea ce – în mod uimitor – se cerea de la noi, ca și cum momentul ar fi fost punctul culminant, împlinirea noastră ca ființe.

Merseserăm prea departe ca să mai putem da înapoi, s-ar putea spune. Nu mai aveam de ales. Dar jur că, în momentul acela, nici nu ne trecuse prin cap că am fi putut alege.

Probabil că totul a durat maximum două minute. Trei? Sau un minut și jumătate?

Pare exagerat să spun că exact atunci s-au risipit norii amenințători, dar, la un moment dat – poate când bărcile ne-au încălcat teritoriul sau poate când a țipat Pauline, sau poate când ne-a lovit primul val, sau când obiectul cauciucat de sub mâinile noastre a încetat să se mai zbată – soarele a țâșnit dintre nori și pe plajă au apărut mai mulți părinți, strigându-ne să încetăm cu bălăcitul și să ieșim din apă. Se terminase cu înotul. Pentru cei care locuiau departe de lac sau de bazinele municipale se terminase cu înotul în vara aceea. Pe atunci, piscine particulare vedeai doar în revistele despre filme.

După cum am mai spus, memoria nu mă ajută când vine vorba de despărțirea de Charlene, de momentul în care am urcat în mașina părinților. Pentru că nu mai avea importanță. La vârsta aceea, lucrurile se sfârșeau. Te așteptai să se sfârșească.

Sunt sigură că nici una dintre noi nu a spus nimic banal, insultător și inutil ca „Să nu spui nimănui!“.

Îmi pot imagina neliniștea iscându-se, dar fără să se răspândească la fel de rapid cum s-ar fi întâmplat dacă nu ar fi existat alte mici drame care îi făceau concurență. O fată își pierduse o sanda, una dintre cele mici țipa că-i intrase nisip în ochi. Mai mult ca sigur o alta vomita din cauza agitației sau poate de emoție că îi sosiseră părinții, ori poate pentru că mâncase prea repede dulciuri cumpărate pe furiș.

Nu imediat, dar în curând, neliniștea ieși la iveală când se observă că lipsea cineva.

– Cine?

– Una dintre speciale.

– Ah, fir-ar! Bineînțeles!

Femeia care avea grijă de speciale alerga încolo și-ncoace, în costumul ei de baie înflorat, cu carnea moale fluturându-i pe brațele și picioarele groase. Vocea îi era agitată și plângăreață.

– Să meargă cineva în pădure, în susul potecii, să o strige.

– Cum o cheamă?

– *Verna*.

– Stai așa!

– Ce e?

– Nu se vede ceva acolo, în apă?

Dar cred că noi deja plecaserăm.

[30] *Coolie* este în engleză un termen depreciativ pentru muncitorii manuali asiatici. (n.red.)

[31] Reprezentanță locală a unei organizații internaționale, Lions Clubs International, ai cărei membri fac voluntariat pentru comunitățile lor. (n.red.)

[32] Cântece patriotice britanice sau canadiene (n.tr.)

[33] Oraș în sud-vestul provinciei Ontario, unul dintre cele mai prospere și curate din Canada (n.red.)

[34] Facultate de drept găzduită, până în 1969, într-o clădire monument istoric din centrul orașului Toronto (n.red.)

[35] Secție de fete a unei prestigioase universități din Toronto (n.red.)

[36] Revistă săptămânală de știri și reportaje din Canada (n.red.)

[37] E vorba de Toronto și aria sa metropolitană. Guelph se află la câteva zeci de kilometri de Toronto. (n.red.)

LEMN

Roy e tapițer și restaurator de mobilă. Se ocupă și de repararea scaunelor și a meselor care au câte un picior sau câte o stinghie lipsă ori sunt în ultimul hal. Nu prea mai există oameni care fac munca asta, așa că are de lucru mai mult decât poate duce. Nu știe ce să facă. Scuza lui că nu-și angajează un ajutor e că guvernul i-ar pune în brațe un teanc de hârțoage, dar adevăratul motiv e că, încă de când a terminat armata, s-a obișnuit să lucreze singur și îi vine greu să-și imagineze că ar putea avea tot timpul pe altcineva prin preajmă. Dacă el și Lea, soția lui, ar fi avut un băiat, poate că, după ce ar fi crescut, acesta ar fi fost interesat de munca tatălui și ar fi lucrat și el în atelier când s-ar fi făcut destul de mare. Sau chiar dacă ar fi avut o fiică. La un moment dat, se gândise să o învețe meserie pe nepoata nevesti-sii, Diane. În copilărie, fata pierdea vremea prin atelier, privindu-l cum lucra, iar când se măritase – brusc, la șaptesprezece ani – îl ajutase pe ici pe colo, pentru că ea și soțul ei aveau nevoie de bani. Dar la momentul când Roy se gândise la ea era însărcinată, iar mirosul de dizolvant, de baiț, lac, ulei de in și fum îi făcea greață. Sau cel puțin asta îi spusese lui Roy. Soției lui îi mărturisise adevăratul motiv: bărbatul ei era de părere că munca asta nu era potrivită pentru o femeie.

Așa că, acum, are patru copii și lucrează în bucătăria unui azil de bătrâni. Aparent, soțul ei consideră că munca asta e potrivită.

Atelierul e într-un șopron din spatele casei. E încălzit cu o sobă cu lemne și, umblând după combustibil, Ray și-a descoperit o nouă pasiune privată, dar nu secretă. Toată lumea știe, însă nimeni nu bănuiește cât de mult se gândește Roy la ea, nici cât de mult înseamnă pentru el.

Îi place să taie lemnul.

Are o mașină de teren, o drujbă și o toporișcă de patru kilograme. Stă din ce în ce mai mult în pădure, ca să taie lemne de foc. Taie mai mult decât îi e

necesar, după cum s-a dovedit, așa că s-a apucat să-l vândă. Casele moderne au adesea un șemineu în salon, altul în sufragerie și o sobă în dormitor. Iar proprietarii vor să aibă foc în casă tot timpul, nu doar la petreceri sau de Crăciun.

Când a început cu drumurile în pădure, Lea își făcea griji pentru el. Se temea că avea să pățească ceva, un accident, singur în pustietate, dar și că își neglija afacerea. Nu se temea că-și va pierde îndemânarea, ci că nu-și va putea respecta termenele.

– Doar nu vrei să dezamăgești lumea, spunea ea. Dacă omul îți spune că vrea să termini treaba până la o anumită dată înseamnă că are un motiv.

Ea vedea afacerea ca pe o obligație, ca pe ceva pe care el îl face ca să ajute oamenii. Se simțea stânjenită când el mărea prețurile – de fapt, și el se simțea la fel – și se străduia să le spună că, în ziua de azi, materialele costau mult.

Cât timp avusese și ea o slujbă, lui Roy nu-i fusese greu să meargă la pădure, după ce ea pleca la muncă, și să încerce să se întoarcă înainte ca ea să vină înapoi. Lea lucra pe post de recepționeră și contabilă pentru unul dintre dentiștii din oraș. Se simțea bine acolo, pentru că îi plăcea să discute cu lumea; era bine și pentru dentist, pentru că ea provenea dintr-o familie mare și loială, căreia nici prin cap nu i-ar fi trecut să se ducă la alt dentist decât la cel care era șeful ei.

Rudele acestea, familiile Bole, Jetter și Poole, veneau adesea acasă la ei – sau Lea se ducea în vizită. Erau un clan ai cărei membri nu se bucurau întotdeauna unii de compania altora, dar care aveau totuși grijă să fie adesea împreună. De Crăciun sau de Ziua Recunoștinței, douăzeci sau treizeci de oameni se îngrămădeau într-o singură sufragerie – într-o duminică obișnuită tot se strângeau cel puțin zece: se uitau la televizor, vorbeau, găteau și mâncau. Lui Roy îi plăcea să se uite la televizor, îi plăcea să vorbească și să mănânce, dar nu să facă două sau chiar toate cele trei lucruri deodată. Așa că, atunci când lumea se hotăra să se strângă duminica la ei acasă, el de obicei se ridica și se ducea în șopron, ațâțând un foc din lemn de carpen sau de măr – mai ales din lemn de măr, care, la ardere, emană un miros deosebit de plăcut. La vedere, pe același raft cu vopselurile și uleiurile lui, păstra o sticlă cu rachiu de secară. Avea rachiu de secară și în casă și nu se sfia să le ofere musafirilor, dar băutura pe care și-o turna când era singur în șopron avea un gust mai bun, tot așa cum fumul mirosea mai frumos atunci când nu era nimeni prin preajmă care să exclame:

„O, nu-i așa că e minunat?“ Nu bea niciodată când lucra la mobilă sau când se ducea la pădure – doar în duminicile când era invadat de musafiri.

Faptul că Roy pleca nu deranja pe nimeni. Rudele nu se simțeau neglijate; nu erau interesate de oameni ca Roy, cu care se înrudeau doar prin alianță, care nici măcar nu contribuiseră la lărgirea familiei cu un copil și care nu semănau cu ele. Erau masivi, expansivi, vorbăreți. El era scund, solid și tăcut. Soția lui era o femeie în general tolerantă și care îl plăcea pe Roy așa cum era, așa că nu îi reproșa nimic și nici nu-și cerea scuze pentru el.

Amândoi simțeau că însemnau mai mult unul pentru celălalt decât soții din cuplurile copleșite de grija copiilor.

Cu o iarnă în urmă, Lea fusese bolnavă aproape tot timpul de gripă și de bronșită. Avusese impresia că se molipsește de toate bolile pe care pacienții le aduceau în cabinet. Așa că își dăduse demisia, spunând că, oricum, începuse să se plictisească de slujba asta și că voia mai mult timp ca să se poată ocupa de lucrurile pe care își dorise dintotdeauna să le facă.

Dar Roy nu reușise să afle care anume erau acele lucruri. Lea rămăsese lipsită de vlagă și părea să nu-și mai revină. Iar asta părea să-i provoace o profundă schimbare de personalitate. Musafirii o nelinișteau, familia ei – mai mult decât oricine. Era prea obosită ca să mai întrețină o conversație. Nu voia să iasă din casă. Făcea curățenie, dar se odihnea în mai multe reprize, astfel încât îi lua o zi întreagă să facă niște treburi simple. Televizorul nu o mai interesa, deși se uita și ea dacă Roy îi dădea drumul; își pierduse formele rotunde și pline de viață, devenind slabă și fără contur. Căldura, strălucirea – tot ceea ce făcuse din ea o femeie frumoasă – dispăruseră de pe fața și din ochii ei căprui.

Medicul îi prescrisese niște pastile, dar ea nu-și putuse da seama dacă îi făceau bine sau rău. Una dintre surorile ei o dusese la un specialist în medicină alternativă, a cărui consultație costase trei sute de dolari. Nici despre asta nu-și putuse da seama dacă îi făcuse vreun bine.

Lui Roy îi e dor de soția lui, cu glumele și energia ei. O vrea înapoi, dar nu poate decât să fie răbdător cu această femeie serioasă, gravă, care uneori își trece mâna peste față de parcă ar deranja-o niște pânze de păianjen sau ca și cum ar fi prinsă în spinii unui rug de mure. Când el o întreabă însă dacă vede bine, ea pretinde că totul e în regulă.

Nu mai conduce. Nu mai spune nimic când vede că Roy pleacă la pădure.

Diane zice că și-ar putea reveni brusc. (Diane e singura care mai vine pe la ei.) Sau poate că nu.

În cuvinte mai atent alese, doctorul a spus cam același lucru. A spus că medicamentele prescrise o vor împiedica să se afunde prea tare. Cât de mult se poate afunda, se gândește Roy, și cum îți poți da seama când e prea mult?

Uneori găsește câte un petic de pădure pe care lucrătorii de la gater l-au defrișat, lăsând în urmă doar coroanele copacilor. Uneori dă peste câte unul unde copacii au fost însemnați de cei de la centrul silvic, care i-au considerat bolnavi sau strâmbi, sau nepotriviți pentru cherestea. De exemplu, carpenul nu e bun pentru cherestea, nici păducelul sau fagul albastru. Când descoperă câte un asemenea pâlc, Roy îl caută pe proprietar sau pe fermier și, dacă se înțeleg la plată, se duce și taie copacii. Activitatea asta se desfășoară mai ales toamna târziu – în noiembrie sau la începutul lui decembrie –, pentru că atunci e sezonul de vândut lemn pentru foc și pentru că e cea mai potrivită perioadă ca să intre cu mașina în pădure. În ziua de azi, fermierii nu mai au drumuri forestiere prin pădure, așa cum se întâmpla când își tăiau și își cărau singuri lemnul. Adesea Roy e nevoit să traverseze câmpul, iar lucrul ăsta este posibil doar de două ori pe an – înainte de arat și după recoltă.

Cea mai bună perioadă e după recoltă, când pământul e înghețat. Iar toamna asta, cererea pentru lemn de foc e mai mare ca oricând, așa că Roy s-a tot dus la pădure de două sau de trei ori pe săptămână.

Mulți oameni recunosc speciile după frunze sau după formă și mărime, dar, înaintând printre copacii golași, Roy îi recunoaște după scoarță. Carpenul, care dă lemn bun și tare pentru foc, are trunchiul solid, acoperit cu scoarță brună și zdrențuită, dar ramurile sunt netede și roșietice către vârf. Cireșul are lemnul cel mai închis la culoare, iar scoarța lui e formată dintr-un soi de solzi decorativi. Cei mai mulți ar fi uimiți văzând cât de înalți cresc cireșii aici – nu seamănă nicidecum cu pomii din livezile de fructe. Merii seamănă mai mult cu frații lor din livezi – nu-s foarte înalți, iar scoarța lor nu este atât de solzoasă și de închisă la culoare ca aceea a cireșilor. Frasinul este un copac cu alură soldățească, are trunchiul ca o catifea reiată. Scoarța gri a arțarului are suprafața neregulată, iar umbrele croiesc dâre negre, care uneori se intersectează formând pătrate colțuroase, alteori nu. Scoarța asta vădește o anumită indolență confortabilă, foarte potrivită pentru arțar[38], care e un copac familiar și prietenos și exact arborele la care se gândesc majoritatea oamenilor când își închipuie un copac.

Fagii și stejarii sunt cu totul altă mâncare de pește – au ceva distinct și dramatic, deși nici unul dintre ei nu are o siluetă atât de grațioasă ca a ulmilor, care acum au dispărut aproape de tot. Scoarța fagului e netedă și gri, ca o piele de elefant, și, de obicei, e aleasă de cei care își scrijelesc inițialele. Semnele astea se lărgesc odată cu trecerea anilor și a deceniilor, ajungând de la tăieturi înguste de briceag la pete care fac literele ilizibile, mai mult late decât lungi.

În pădure, fagii cresc de treizeci de metri. În câmp deschis, se întind și sunt la fel de lați pe cât sunt de înalți, dar în pădure țâșnesc în sus, ramurile de deasupra li se răsucesc brusc și pot să arate ca niște coarne de cerb. Dar copacul acesta atât de arogant poate avea defecte în lemn care se dibuiesc după dârele din scoarță. E semn că s-ar putea prăbuși ori că s-ar putea rupe când vântul suflă puternic. Cât despre stejari, ei nu sunt așa de răspândiți în țara asta, nu la fel de mult ca fagii, dar îi recunoști ușor. Așa cum arțarul pare copacul firesc și necesar în curte, tot astfel stejarii par niște copaci din povești, ca și cum, în toate basmele care încep cu „a fost odată, într-o pădure“, pădurile acestea ar fi fost pline de stejari. Frunzele lor întunecate, strălucitoare, cu marginile elaborat dantelate, contribuie la înfățișarea aceasta legendară, dar, chiar și fără frunze, stejarii par la fel când le vezi limpede scoarța groasă, sfărâmicioasă, cu nuanțele ei gri-negre și modelele complicate, cu ramurile încârligate și încovoiate diabolic.

Roy e de părere că a tăia copaci de unul singur nu prezintă aproape nici un pericol, dacă știi ce faci. Primul lucru când vrei să tai un copac este să-i depistezi centrul de greutate, apoi să croiești o despicătură la șaptezeci de grade, astfel încât centrul de greutate să se afle chiar deasupra ei. Sigur că partea pe care se află despicătura determină direcția în care va cădea copacul. Tai în partea opusă despicăturii, evitând să dai peste ea, undeva chiar la marginea ei de sus. Ideea e să tai tot trunchiul copacului, lăsând la urmă o pană de lemn care să devină centrul de greutate al copacului, punctul din care trebuie să cadă. Cel mai bine e ca trunchiul să nu atingă alte crengi, dar, câteodată, nu poți împiedica asta. Dacă un copac se sprijină de crengile altor copaci și nu-ți poți muta mașina așa încât să-l poți pune la pământ cu un lanț, atunci tai de dedesubt trunchiul în bucăți, până când partea superioară cade singură. Când ai doborât un copac și el se sprijină pe propriile crengi, aduci trunchiul la pământ tăind hățișul de crengi până când ajungi la cele care îl susțin. Ramurile astea sunt sub tensiune – pot fi îndoite ca niște arcuri –, iar șmecheria este să tai astfel încât copacul să se rostogolească departe de tine, ca să nu te plesnească

ramurile. Când copacul a ajuns la pământ, tai trunchiul în butuci și îi despici în lung cu toporul.

Uneori ai câte o surpriză. Unele bucăți din trunchi, mai parșive, nu pot fi despicate cu toporul, trebuie așezate pe o parte și tăiate cu drujba; rumegușul care rezultă când tai lemnul pe lungime se desprinde în șuvițe lungi. Unii fagi sau arțari trebuie despicați transversal; bucata mare, rotundă, e tăiată din toate părțile, pe linia inelelor, până când e aproape pătrată și poate fi prelucrată mai ușor. Uneori dai de lemn spongios, între ale cărui inele a crescut o ciupercă. Dar, de regulă, consistența lemnului este previzibilă: mai dens în trunchi decât în ramuri și mai dur în trunchiurile late, care au crescut parțial în câmp deschis, decât în cele subțiri, care s-au înălțat în mijlocul luminișurilor.

Poți să ai surprize. Dar te poți pregăti pentru ele. Și, dacă ești pregătit, atunci nu e nici un pericol. Roy se gândise să-i explice asta soției sale. Tehnicile, surprizele, identificările. Dar nu-și dădea seama cum ar fi putut aborda subiectul astfel încât ea să fie interesată. Uneori își dorea să-i fi transmis cunoștințele sale Dianei, atunci când era mai tânără. Acum nu ar mai avea timp să-l asculte.

Și, într-un fel, gândurile lui despre lemn sunt prea intime – lacome și aproape obsedante. Nu a fost lacom în nici o altă privință. Dar acum poate să stea treaz nopți întregi, cu gândul la un fag minunat pe care vrea să-l doboare, întrebându-se dacă arborele este așa cum pare a fi sau dacă ascunde ceva surprize. Se gândește la toate păduricile din țară pe care le-a văzut ascunse în spatele fermelor, în spatele câmpurilor de pe o proprietate privată. Dacă trece singur cu mașina pe vreo șosea care traversează o pădure, își întoarce permanent capul de la stânga la dreapta, de teamă să nu-i scape ceva. Îl interesează chiar și copacii care nu îi sunt de folos. De exemplu, un grup de fagi albaștri, prea delicați, prea verzi ca să-și bată capul cu ei. Vede dungile verticale coborând pe trunchiurile palide – o să-și amintească unde sunt. I-ar plăcea să aibă în minte o hartă a fiecărei păduri pe care o vede și, deși și-ar putea justifica dorința invocând motive practice, nu ar fi tocmai adevărat.

La o zi sau două după prima ninsoare, Roy iese în pădure să caute niște copaci care fuseseră însemnați. Are dreptul să se afle acolo – a vorbit deja cu fermierul, pe nume Suter.

La marginea păduricii e o groapă ilegală de gunoi. Oamenii preferă să-și arunce gunoiul în acest loc ferit decât să meargă la groapa de gunoi a orașului,

al cărei program poate că nu le convine sau care poate nu se află în drumul lor. Roy vede ceva mișcându-se acolo. Un câine?

Dar silueta se ridică, și el își dă seama că e vorba de un bărbat într-o haină jegoasă. E Percy Marshall, scormonind prin gunoi. Altădată, prin astfel de locuri, găseai oale vechi și încă bune sau sticle, ori chiar câte un boiler de aramă, dar acum nu prea mai dai de așa ceva. Iar Percy nu e, oricum, un căutător priceput prin gunoaie. Se uită după orice lucru care i-ar putea fi de folos, cu toate că e greu să-ți dai seama ce ar putea fi în maldărul ăsta de cutii de plastic, plase de țânțari sfâșiate și saltele cu umplutura ieșită în afară.

Percy locuiește singur într-o cameră din spatele unei case pustii și cu ferestrele bătute în cuie, la o răspântie aflată la câțiva kilometri de aici. Vagabondează pe străzi, se plimbă pe câmp vorbind de unul singur, câteodată joacă rolul boschetarului semiretardat, alteori se recomandă drept un personaj local uns cu toate alifiile. A ales singur să ducă viața asta de foame, de mizerie și chin. A încercat să stea la azilul județean, dar nu a suportat rutina și compania atâtor bătrâni. Mai demult a avut o fermă frumușică, dar viața de fermier era prea monotonă pentru el, așa că s-a apucat de contrabandă cu alcool, de jafuri, a ajuns de câteva ori în închisoare, iar în ultimii zece ani a început să se pună iar pe picioare cu ajutorul pensiei, ajunsese chiar să aibă un anume statut protejat. I-a apărut chiar și poza, împreună cu un articol despre el, în ziarul local.

Ultimul din neamul lui. Un spirit liber ne împărtășește povestea și părerile sale.

Iese cu greutate din groapa de gunoi, de parcă s-ar simți obligat să facă conversație.

– Vrei să dobori copacii ăia?

Roy spune:

– S-ar putea.

Se gândește că poate Percy așteaptă niște lemne de foc de pomană.

– Atunci ai face bine să te grăbești, zice Percy.

– De ce?

– Toți copacii de aici o să fie tăiați pe contract.

Roy nu se poate abține să nu-i dea satisfacție și îl întreabă despre ce contract e vorba. Percy e bârfitor, dar nu minte. Cel puțin, nu minte în legătură cu lucrurile care îl interesează: afaceri, moșteniri, asigurări, jafuri, treburi legate de bani. E o greșeală să-ți închipui că cei care nu au reușit niciodată să țină de bani nu se gândesc la ei. S-ar putea ca asta să îi surprindă pe cei care îl con-

sideră un vagabond filosof, cu capul plin de amintiri din vremuri apuse. Cu toate că, dacă trebuie, poate să-ți servească și de-astea.

– Am auzit de un tip, zise Percy, începând să povestească. Când am trecut prin oraș. Nu știu. Se pare că are un gater și un contract încheiat cu Hanul de pe Râu și le va furniza tot lemnul de care au nevoie iarna asta. O legătură de lemne pe zi. Atâta consumă. O legătură pe zi.

Roy spune:

– Unde ai auzit asta?

– La bar. Bine, trec pe acolo din când în când. Niciodată nu beau mai mult de o halbă. Și indivizii ăștia – nu știu cine erau – care discutau despre el nu erau nici ei băuți. Vorbeau exact despre pădurea asta. Pădurea lui Suter.

Roy discutase cu fermierul săptămâna trecută și crezuse că se învoiseră, nu era vorba decât să facă puțină curățenie printre copaci, ca de obicei.

– O grămadă de lemne, zice el liniștit.

– Așa-i.

– Dacă au de gând să taie toată pădurea, atunci ar face bine să aibă autorizație.

– Chiar așa! Asta doar dacă nu-i și altceva la mijloc, răspunde Percy cu o plăcere intensă.

– Pe mine nu mă privește. Am deja de muncă mai mult decât pot duce.

– Sunt sigur. Mai multă decât poți duce.

Pe drumul spre casă, Roy nu se poate gândi decât la povestea asta. A vândut din când în când lemne Hanului de pe Râu. Dar probabil că acum s-au hotărât să angajeze un furnizor constant și nu l-au ales pe el.

Se gândește cât de greu e să tai atâta lemn acum, când a început deja să ningă. Tot ce poți face e să cari bușteni în câmp deschis, înainte ca iarna adevărată să-și intre în drepturi. Ar trebui să îi muți foarte repede, să îi stivuiești, să îi tai cu drujba și mai apoi să îi despici cu toporul. Și, ca să-i transporți, ai avea nevoie de un buldozer sau măcar de un tractor mare. Ar trebui să-ți croiești drum și să-i tragi cu lanțuri. Ai avea nevoie de o echipă – nu poate fi o treabă de una sau două persoane. Ar trebui făcută la scară mare.

Așa că nu pare să fie o companie mică, genul de firmă pe care o administrează el. Sună mai degrabă a firmă de anvergură, din afara comitatului.

Când vorbiseră, Eliot Suter nu îi făcuse nici o aluzie lui Roy. Dar e posibil să fi fost abordat după aceea, iar el să fi uitat de înțelegerea propusă de Roy. A

hotărât să lase cale liberă buldozerelor.

Seara se gândește să-l sune și să-l întrebe ce se petrece. Dar apoi își spune că, dacă fermierul într-adevăr s-a răzgândit, nu mai e nimic de făcut. Nu se poate baza pe o înțelegere verbală. Omul ar putea să-i răspundă, pur și simplu, să-și vadă de treaba lui.

Cel mai bine e ca Roy să se poarte ca și cum Percy nu i-ar fi spus nimic, ca și cum nu ar fi auzit despre celălalt tip – doar să meargă în pădure și să doboare cât mai mulți copaci, cât mai repede, înainte ca buldozerul să-și facă apariția.

Sigur, există oricând posibilitatea ca Percy să se fi înșelat. Roy nu crede că a inventat toată povestea ca să-l necăjească, dar poate că a înțeles greșit.

Și, totuși, cu cât se gândește mai mult la posibilitatea asta, cu atât ea i se pare mai puțin plauzibilă. Vede cu ochii minții buldozerul, buștenii legați cu lanțuri și stivele de lemne de pe câmp, bărbații înarmați cu drujbe. Așa se fac afacerile astăzi. En gros.

Povestea asta îl afectează atât de mult și pentru că nu îi place Hanul de pe Râu, un hotel de pe malul râului Peregrine. A fost construit pe ruinele unei vechi mori, aproape de răscrucea unde locuiește Percy Marshall. De fapt, terenul pe care e construită casa lui Percy aparține hanului. A existat un plan de demolare a casei lui Percy, dar s-a dovedit că oaspeții hanului, neavând altceva mai bun de făcut, se plimbă pe șosea și fotografiază clădirea dărăpănată, grapa veche și roaba răsturnată de lângă ea, pompa de apă care nu mai folosește la nimic și pe Percy însuși, atunci când îi lasă să îl fotografieze. Unii turiști le desenează. Vin de prin Ottawa și Montréal, crezând, fără îndoială, că se află în sălbăticie.

Când vor să mănânce ceva special la prânz sau la cină, localnicii merg la han. Lea fusese o dată acolo, împreună cu dentistul, cu nevasta acestuia, cu asistenta dentistului și cu soțul ei. Roy nu voise să meargă. Spusese că nu-i place să mănânce o masă care costă de te ustură la buzunar, chiar dacă plătea altcineva. Dar nu e tocmai convins că ăsta e motivul antipatiei lui. Nu este neapărat împotriva ideii ca oamenii să cheltuiască bani sperând să se distreze, nici împotriva ideii ca unii oameni să facă bani de pe urma celor care vor să cheltuiască. E adevărat că obiectele vechi din han au fost restaurate de alți meșteri – de oameni care nu erau din partea locului –, dar, dacă ar fi fost rugat să se ocupe de ele, probabil el ar fi refuzat, spunând că deja are prea mult de lucru. Când Lea îl întrebase de ce nu îi plăcea hanul, singurul lucru care

îi trecuse prin cap era că, atunci când Diane voise să se angajeze acolo pe post de chelneriță, fusese respinsă și i se spusese că era prea grasă.

– Păi, așa și era, i-o tăie Lea. Așa și este. Chiar ea spune.

Adevărat. Dar, pentru Roy, oamenii ăia sunt niște snobi. Profitori și snobi. Construiesc clădiri care arată ca un fel de magazin vechi și o sală de operă de modă veche doar de fițe. Ard lemnul doar de dragul spectacolului. O legătură de lemne pe zi. Așa că, acum, buldozerul vreunei firme mari va culca păduricea la pământ ca pe un lan de porumb. E exact genul de acțiune megalomană, exact genul de furt la care te-ai aștepta din partea lor.

Îi povestește Leei ce a auzit. Încă îi mai povestește ce se întâmplă, dar acum e atât de obișnuit cu lipsa ei de atenție, încât abia dacă observă când ea îi răspunde. De data asta, Lea îi răspunde cu propriile lui cuvinte.

– Nu contează. Și așa ai destule de făcut.

Indiferent dacă ea se simte bine sau nu, Roy se aștepta să audă așa ceva. N-a priceput unde bătea el. Dar, oare, nu tocmai asta fac soțiile – probabil și soții – aproape jumătate din timp?

A doua zi dimineață, Roy lucrează o vreme la o masă extensibilă. Vrea să stea toată ziua în șopron și să termine câteva comenzi cu care a întârziat. Pe la prânz, aude țeava de eșapament a mașinii lui Diane și privește pe fereastră. A venit să o ia pe Lea la reflexolog – crede că ședințele de reflexoterapie îi fac bine, iar Lea nu o contrazice.

Dar Diane se îndreaptă către șopron, nu spre casă.

– Salut! zice ea.

– Salut!

– Ai treabă multă?

– Ca de obicei, spune Roy. Vrei să te angajezi la mine?

E dialogul lor obișnuit.

– Am deja o slujbă. Auzi, de fapt, am venit să-ți cer o favoare. N-ai putea să-mi împrumuți camioneta? Vreau să-l duc mâine pe Tiger la veterinar. Nu mă descurc cu el în mașină. E deja prea mare ca să încapă. Scuză-mă că ți-o cer.

Roy îi spune să nu-și facă griji.

Se gândește că treaba cu Tiger dus la veterinar o să-i coste.

– Nu îți trebuia camioneta? spune ea. Vreau să spun, te poți descurca cu mașina?

Sigur că avea de gând să meargă mâine la pădure, asta dacă își termina treburile astăzi. Acum, ce va trebui să facă, se gândește, este să se ducă azi după-amiază.

– Îți fac eu plinul, îl anunță Diane.

Va trebui, deci, să-și amintească să pună benzină, ca să nu fie nevoită ea să o facă. E gata să-i spună: „Știi, vreau să mă duc până la pădure pentru că e o chestie la care nu pot să nu mă gândesc.“ Dar Diane a ieșit deja pe ușă și se duce s-o ia pe Lea.

Imediat ce femeile au dispărut, iar el a făcut ordine, Roy se urcă în camionetă și merge până la locul unde a fost ieri. Vrea să se oprească și să-l mai descoasă pe Percy, dar își dă seama că nu i-ar fi de nici un folos. Dacă și-ar arăta interesul atât de deschis, Percy ar putea născoci diverse lucruri. Se gândește iar să discute cu fermierul, dar renunță, din aceleași motive ca și seara trecută.

Parchează camioneta pe drumeagul care duce în pădure. Poteca se pierde în curând și, încă înainte să fi dispărut, Roy se abate de la ea. Merge fără țintă, privind copacii care par neschimbați de ieri și nu dau nici un semn că ar face parte din vreun complot dușmănos. Și-a luat cu el toporul și drujba și simte că trebuie să se grăbească. Dacă apare cineva, dacă îi cere cineva socoteală, va spune că fermierul i-a dat voie și că nu știe nimic despre vreo altă învoială. Și va mai spune că are de gând să-și continue treaba până când fermierul însuși va veni să-l dea afară din pădure. Dacă asta chiar se va întâmpla, sigur că va fi nevoit să plece. Dar e puțin probabil, pentru că Suter e un bărbat îndesat și are probleme cu șoldul, așa că nu prea are obiceiul să se plimbe pe pământul lui.

– … n-aveți nici un drept, spune Roy, vorbind de unul singur, ca Percy Marshall. Vreau să văd un document.

Vorbește cu străinul pe care nici măcar nu l-a văzut.

Solul unei păduri e, de regulă, mai accidentat decât cel din împrejurimi. Roy a crezut dintotdeauna că asta se întâmplă din cauza copacilor care mai cad, smulg pământul cu rădăcinile lor și apoi zac acolo, putrezind. În locul unde putrezesc, se ridică o moviliță, iar acolo unde rădăcinile lor au răscolit pământul, se văd gropi. Dar a citit undeva, destul de recent – și ar vrea să-și poată aminti unde anume –, că adevărata cauză erau evenimente petrecute cu mult timp în urmă, imediat după era glaciară, când între straturile de pământ se aduna gheață care îl împingea în sus, formând denivelări ciudate, așa cum se întâmplă astăzi în zonele arctice. Acolo unde pământul nu a fost aranjat și lucrat, denivelările rămân.

Lui Roy i se întâmplă acum cel mai banal și, în același timp, cel mai incredibil lucru din lume. E ceea ce i se întâmplă de obicei vreunui amețit care face drumeții prin pădure, unui turist care cască gura admirând peisajul, unui om care se plimbă prin pădure ca prin parc. Cuiva care poartă pantofi ușori, în loc de bocanci, și nu se uită pe unde calcă. Roy a mers prin pădure de sute de ori și nici măcar o singură dată nu i s-a întâmplat așa ceva.

Ninge cu fulgi mici de ceva vreme, așa că pământul și frunzele moarte sunt alunecoase. Un picior îi alunecă și i se răsucește, iar apoi celălalt coboară printr-un tufiș acoperit de zăpadă, mult mai jos decât se aștepta. A pășit adică neatent – aproape că s-a aruncat – într-o zonă în care ar trebui întotdeauna să calci cu grijă, ba chiar să nu treci deloc dacă observi o altă porțiune care ți se pare mai bună. Oricum, ce urmează? Nu se lovește prea rău, nu s-a prăbușit într-un tunel săpat de cârtițe. Se dezechilibrează, dar se leagănă nesigur, aproape nevenindu-i să creadă, pe urmă se prăvălește, iar piciorul care i-a alunecat îi e cumva prins sub celălalt. În timp ce cade, ține drujba la distanță și aruncă toporul departe. Dar nu destul de departe – coada toporului îl lovește sub genunchiul piciorului scrântit. Drujba îl trage după ea, dar cel puțin nu a căzut peste lamă.

Simte cum cade cu încetinitorul, meditativ și inevitabil. Și-ar fi putut rupe o coastă, dar a scăpat. Iar coada toporului l-ar fi putut lovi în față, dar nu s-a întâmplat așa. Și-ar fi putut tăia rău piciorul. Se gândește la toate aceste posibilități nu cu ușurare, ci ca și cum nu e sigur că a evitat într-adevăr toate astea. Pentru că felul în care a început povestea asta – modul în care a alunecat, a călcat peste tufiș și a căzut – e atât de stupid și de ciudat, atât de incredibil, încât mai departe s-ar putea întâmpla orice absurditate.

Începe să se ridice. Îl dor ambii genunchi; unul pentru că a fost lovit de coada toporului, iar celălalt pentru că s-a izbit de pământ. Se agață de trunchiul unui cireș tânăr – și-ar fi putut sparge capul de el – și se ridică încet. Își sprijină prudent greutatea pe un picior și îl pune pe celălalt în pământ – cel care a alunecat și s-a răsucit. Într-o clipă, va încerca să calce pe el. Se apleacă să ridice drujba și aproape că se prăbușește iarăși. Durerea începe din pământ și nu se oprește până în moalele capului. Roy lasă baltă drujba, se îndreaptă de șale, nu știe sigur din ce loc a pornit durerea. Din picior – oare și-a lăsat greutatea pe el în timp ce s-a aplecat? Durerea s-a retras în gleznă. Își îndreaptă piciorul cât poate, grijuliu, apoi, foarte prudent, îl pune pe pământ, își sprijină greutatea în el. Ce durere cumplită! Nu-i vine să creadă că va continua așa, că îl

va înfrânge. Probabil că glezna nu e doar scrântită – trebuie să fie luxată. Oare s-a rupt? Așa, încălțată în bocanc, nu pare diferită de cealaltă gleznă, care i-a rămas credincioasă.

Știe că va trebui să îndure. Va trebui să se obișnuiască dacă vrea să iasă de acolo. Încearcă de mai multe ori, dar nu reușește să înainteze. Nu se poate sprijini în picior. Probabil glezna e ruptă – dar chiar și asta e o rană neînsemnată, genul de lucru care li se întâmplă femeilor în vârstă când alunecă pe gheață. O gleznă ruptă, o rană neînsemnată. Și totuși, nu poate face nici un pas. Nu poate să meargă.

În cele din urmă, înțelege că, dacă vrea să ajungă la camionetă, va trebui să abandoneze acolo drujba și toporul, să se târască în genunchi și în mâini. Se lasă ușurel la pământ și se răsucește cu fața spre urmele de bocanci, care se umplu acum de zăpadă. Se gândește să-și verifice buzunarul în care ține cheile, se asigură că e închis. Își scutură șapca și o scoate – nu vede bine din cauza cozorocului. Acum zăpada îi cade pe creștetul gol. Dar nu e chiar atât de frig. Odată ce a adoptat târâtul ca mod de mișcare, nu e chiar așa de rău; adică, nu e imposibil, deși își solicită palmele și genunchiul nevătămat. Acum e foarte atent, se târăște pe deasupra tufelor și a copăceilor, peste solul accidentat. Chiar și când dă de un povârniș, nu îndrăznește să se rostogolească, trebuie să-și ferească piciorul rănit. Se bucură că nu a hotărât să meargă prin locuri mlăștinoase și îi pare bine că nu a așteptat mai mult înainte de a se întoarce; zăpada se așterne din ce în ce mai groasă și urmele lui sunt aproape șterse. Fără ele, i-ar fi greu, de la nivelul solului, să își dea seama dacă merge în direcția bună.

Situația, care la început i s-a părut ireală, începe să i se pară din ce în ce mai firească. În timp ce înaintează ajutându-se de mâini, de coate și de un genunchi, aproape de pământ, pipăind buștenii ca să se asigure că nu sunt putrezi, târându-se peste ei pe burtă, umplându-și pumnii de frunze putrezite, de pământ și zăpadă – căci trebuie să-și scoată mănușile, nu poate pipăi solul pădurii decât cu mâinile goale, înghețate și zgâriate –, încetează să se mai mire de sine însuși. Nu se mai gândește la toporul și la drujba lăsate în urmă, deși, la început, mai că nu se putuse desprinde de ele. Abia dacă se mai gândește la accidentul propriu-zis. Nu contează cum, așa s-a întâmplat. Toată povestea nu i se mai pare deloc nefirească sau de necrezut.

Are de urcat un mal destul de abrupt, iar când ajunge la el, respiră adânc, ușurat că a ajuns atât de departe. Își încălzește mâinile în haină, câte una pe

rând. Fără motiv, se gândește la Diane, îmbrăcată în geaca ei roșie și nepotrivită de schi, și hotărăște că viața ei e doar a ei și că nu are rost să își facă griji pentru ea. Se gândește la soția lui, care se preface că râde când se uită la televizor. La tăcerea ei. Cel puțin, e bine hrănită și stă la căldură, nu e vreun refugiat care-și târâie picioarele pe drumuri. Se gândește că există și lucruri mai rele de-atât. Mult mai rele.

Începe să se cațăre pe mal, înfigându-și coatele și genunchiul bun pe unde poate. Înaintează; scrâșnește din dinți, de parcă asta l-ar ajuta să nu alunece înapoi; se agață de orice rădăcină și tulpină mai zdravene care îi ies în cale. Uneori alunecă, răsuflarea i se poticnește, dar reușește să se oprească și urcă încet înapoi. Nu ridică nici o clipă capul să vadă cât mai are. Dacă se gândește că urcușul va dura o veșnicie, faptul că ajunge sus i se va părea un premiu, o surpriză.

Durează mult. Dar, în cele din urmă, ajunge pe teren drept și zărește camioneta printre copaci și prin ninsoare. Camioneta, vechea lui Mazda roșie, prieten vechi și credincios, îl așteaptă ca o minune. Pentru că se află pe pământ neted, speranțele îi renasc, așa că se lasă pe genunchi, menajându-și piciorul rănit, se ridică pe piciorul cel bun, clătinându-se ca un om beat, târându-și celălalt picior. Încearcă să sară. Nu merge, și-ar pierde echilibrul. Vrea să-și lase puțin greutatea pe piciorul vătămat, ușor de tot, dar își dă seama că ar putea leșina de durere. Se lasă înapoi la pământ și se târăște. Dar, în loc să o ia printre copaci spre mașină, în linie dreaptă, se deplasează oblic și se îndreaptă către locul unde știe că se află poteca. Ajungând la ea, începe să se grăbească, târându-se peste brazdele întărite, peste noroiul care s-a topit pe timpul zilei, dar care acum a început să înghețe din nou. Își rănește palmele și genunchiul, dar altfel traseul e mult mai ușor decât drumul parcurs până acum, încât Roy se simte aproape amețit. Vede camioneta în față. Îl privește, îl așteaptă.

O să poată conduce. Ce noroc că și-a scrântit piciorul stâng! Acum, că tot ce-a fost mai greu a trecut, o grămadă de întrebări supărătoare îi trec prin minte, odată cu senzația de ușurare. Cine se va duce să recupereze drujba și toporul, cum le va explica unde să le găsească? Și cât va dura până le va acoperi zăpada? Când va putea merge din nou?

N-are rost. Dă la o parte gândurile, înalță capul ca să se uite la camionetă, să prindă curaj. Se oprește iar să se odihnească și să-și încălzească mâinile. Și-ar putea pune mănușile, dar de ce să le strice?

O pasăre mare se ridică în zbor dintr-un tufiș și el își întinde gâtul ca să-și dea seama ce este. I se pare că e un șoim, dar ar putea fi un vultur. Dacă e un vultur, oare îl urmărește, văzând că e rănit, și se gândește că a dat norocul peste el?

Așteaptă să vadă dacă se întoarce; își va putea da seama ce fel de pasăre e după cum zboară și după forma aripilor.

Și, în timp ce face asta, în timp ce așteaptă și observă cu luare-aminte aripile păsării – e un vultur –, în minte începe să-i încolțească o idee cu totul nouă despre povestea care îl frământă de douăzeci și patru de ore.

Camioneta se mișcă. Dar când a pornit? Poate în timp ce el privea pasărea? La început, a fost doar o clătinătură, o legănare în șleauri – putea fi doar o halucinație. Dar se aude motorul. Mașina pleacă din loc. Oare a urcat cineva în mașină în timp ce el era cu mintea în altă parte sau poate că a așteptat în mașină de la început? Dar Roy e sigur că a încuiat mașina, iar cheile sunt la el. Pipăie iarăși fermoarul buzunarului. Cineva îi fură camioneta de sub nas și nici măcar nu are cheile. Ghemuit, strigă și flutură din brațe, de parcă asta ar ajuta la ceva. Dar camioneta nu se îndreaptă către ieșirea din pădure; vine săltând spre el, pe drumeag, iar acum cel de la volan claxonează nu ca să-l avertizeze, ci în chip de salut, apoi încetinește.

Roy vede despre cine e vorba.

Singurul om care are celălalt set de chei de la mașină. Singura persoană care putea fi. Lea.

Se chinuie să se sprijine într-un picior. Ea sare din camionetă, aleargă la el și îl susține.

– Pur și simplu, am căzut, îi explică el, gâfâind. Cea mai mare stupizenie pe care am făcut-o vreodată.

Apoi se gândește să o întrebe cum de a ajuns acolo.

– Păi, să știi că n-am zburat, spune ea.

Îi spune că a venit cu mașina – vorbește de parcă n-ar fi renunțat niciodată să conducă –, a venit cu mașina, dar a lăsat-o pe șosea.

– E prea ușoară pentru drumul ăsta forestier, îi spune ea. Și mi-a fost teamă să nu rămân împotmolită. Dar nu aș fi rămas, noroiul a înghețat. După aia am văzut camioneta. Așa că am venit aici, am descuiat-o, m-am urcat și am stat să te aștept. Am văzut că ninge și m-am gândit că ai să te întorci curând. Dar nici prin cap nu mi-a trecut că ai să vii târându-te pe coate și pe genunchi.

Plimbarea sau poate frigul i-a înroșit obrajii și i-a înviorat vocea. Lea se apleacă și îi cercetează glezna, îl anunță că s-a umflat.

– Se putea și mai rău, zice el.

Lea îi spune că e singura dată când nu și-a făcut griji pentru el. Singura dată când nu s-a temut și când ar fi fost cazul să se teamă. (El nu îi mai spune că, de câteva luni, nu a dat nici un semn că și-ar face griji pentru ceva.) Nu a avut nici măcar o presimțire.

– Am venit după tine să-ți spun ceva, zice ea, pentru că nu mai aveam răbdare. Mi-a venit o idee în timp ce femeia îmi făcea masaj. Apoi am văzut cum te târai și mi-am zis: „O, Doamne".

Ce idee?

– A, da. Nu știu ce părere o să ai. Pot să-ți spun mai târziu. Mai întâi tre' să-ți îngrijim glezna.

Ce idee?

Ideea e că afacerea de care auzise Percy nu există. A auzit el o discuție, dar nu despre niște străini care primiseră autorizație să transforme pâlcul de copaci în bușteni. Era vorba chiar despre Roy.

– Pentru că Eliot Suter e gură-spartă. Îi știu eu familia, nevastă-sa era sora lui Annie Poole. S-a dat mare în dreapta și-n stânga cu învoiala făcută și a mai înflorit-o pe ici, pe colo, așa că, ce crezi c-a ieșit? A ieșit că face afaceri cu Hanul de pe Râu și că le vinde o sută de legături de lemne pe zi. Mușterii care beau bere la cârciumă, au dat-o din gură-n gură și uite la ce s-a ajuns. Și, oricum, voi doi aveți un fel de contract. Vreau să spun, un fel de învoială…

– Știi, s-ar putea să sune cu totul stupid… spune Roy.

– Știam că așa o să spui, dar gândește-te puțin…

– S-ar putea să sune stupid, dar fix aceeași idee mi-a venit și mie acum cinci minute.

Așa și este. La asta s-a gândit în timp ce privea vulturul.

– Ei, poftim! râde Lea mulțumită. Tot ce are cea mai mică legătură cu hanul se transformă în poveste. O poveste în care e vorba de bani mulți.

Asta e, se gândește și el. Auzise propria lui poveste. Toată zarva asta a fost provocată de el.

Nu vine nici un buldozer, nici un bărbat cu drujbă nu se pregătește să apară. Frasinul, arțarul, mesteacănul, carpenul, cireșul îl așteaptă pe el. Pentru moment, sunt cu toții în siguranță.

Lea gâfâie, încercând din greu să-l sprijine, dar tot mai are puterea să spună:

– Mințile strălucite gândesc la fel.

Nu e momentul potrivit să pomenească de schimbarea petrecută cu ea, tot așa cum nu te-ai apuca să feliciți un om cățărat pe scară.

În timp ce se saltă – și, parțial, este săltat – pe scaunul din dreapta șoferului, Roy își lovește piciorul. Geme de durere, și e un cu totul alt sunet decât dacă ar geme de unul singur. Nu că ar vrea să facă mare caz pe seama durerii, dar așa i-o poate descrie soției.

Ba chiar i-o poate oferi. Pentru că e conștient că nu se simte așa cum și-a imaginat că s-ar simți atunci când Lea ar fi iar plină de viață. Și gemetele lui ar putea umple golul acesta sau poate l-ar putea justifica. Sigur că e normal să fie neîncrezător, neștiind dacă schimbarea e definitivă sau e doar o alarmă falsă.

Dar, chiar dacă schimbarea e definitivă, chiar dacă totul e în regulă, tot a mai rămas ceva. Victoria asta e umbrită de o pierdere. O pierdere pe care i-ar fi rușine să o recunoască, dacă ar avea destulă energie să o facă.

Bezna și zăpada sunt prea groase ca să mai vadă ceva dincolo de primul șir de copaci. A mai fost pe aici pe vremea asta, când întunericul se lăsa devreme, la începutul iernii. Dar acum e mai atent, observă ceva la pâlcul de arbori, ceva ce are impresia că i-a scăpat altă dată. Cât de încâlcită e pădurea, cât de deasă și de tainică! Nu pentru că arborii sunt atât de aproape unul de celălalt, e vorba de toți copacii strânși laolaltă, ajutându-se și ascunzându-se unul pe altul, alcătuind o singură ființă. Se transformă parcă în spatele lui.

Mai există un cuvânt pentru pădure, un cuvânt care i se învârte în minte și de care nu își poate aminti exact. Îi stă pe limbă. Un cuvânt lung, care pare amenințător, dar indiferent.

– Am lăsat toporul în urmă, spune el mecanic. Și drujba.

– Și ce dacă? Găsim noi pe cineva să vină să le ia.

– Mai e și mașina. Ai de gând să iei mașina și să mă lași să conduc camioneta?

– Ești nebun?

Vocea ei e absentă, pentru că se concentrează să scoată camioneta din pădure. Merge încet, dar nu foarte încet, săltând în șanțurile drumului forestier, dar ținând șleaul. Roy nu e obișnuit să se uite în oglinda retrovizoare din poziția asta; coboară geamul și își întinde gâtul, iar zăpada îi intră în ochi. Nu se uită doar ca să vadă ce face Lea, ci și ca să scape de senzația de căldură care îl copleșește.

– Ușurel! zice el. Așa. Ușurel! E bine. Ai reușit. Ai reușit.

În timp ce el spune asta, ea vorbește despre spital.

– … să te vadă măcar. E cel mai important.

Din câte știe el, Lea nu a condus niciodată camioneta.

E uimitor cât de bine o stăpânește.

„Codru.“ Acesta e cuvântul. Nu e un cuvânt ciudat, ci unul pe care, probabil, nu l-a folosit niciodată. Sună exotic, iar el se ferește de obicei de cuvintele exotice.

– Codrul Părăsit, spune el, ca și cum ar fi pus punctul pe i.

---

[38] Arțatul este copacul național al Canadei, care este prima producătoare de sirop de arțar din lume (n.red.)

PREA MULTĂ FERICIRE

Mulți dintre cei care nu au studiat matematica o confundă cu aritmetica și au impresia că e o știință anostă și aridă. De fapt, pentru această știință e nevoie de o imaginație debordantă.

Sofia Kovalevskaia

I

În prima zi a lui ianuarie 1891, o femeie micuță se plimbă împreună cu un bărbat masiv prin Cimitirul Vechi din Genova. Amândoi au cam patruzeci de ani. Ea are un cap mare, ca de copil, cu o claie de bucle castanii, și o expresie de nerăbdare, ușor rugătoare. Chipul a început să i se uzeze. Bărbatul e uriaș. Are 128 de kilograme, greutate distribuită pe un schelet imens și, pentru că e rus, i se spune „ursul“ sau „cazacul“. În clipa asta, se apleacă peste pietrele de mormânt, notând în carnet, culegând inscripții și privind nedumerit abrevierile care îi sunt, pentru moment, necunoscute, cu toate că vorbește rusa, franceza, engleza, italiana și înțelege latina clasică și medievală. Puterea lui de înțelegere e la fel de vastă ca și fizicul său și, cu toate că e specializat în drept administrativ, e în stare să susțină o conferință despre instituțiile politice contemporane din America, despre particularitățile societății rusești și occidentale, despre legile și practicile imperiilor antice. Dar nu e pedant. E spiritual și popular, se descurcă în multe medii, și, datorită pământurilor pe care le deține lângă Harkov, îi dă mâna să ducă un trai confortabil. Dar, pentru că este liberal, i s-a interzis să ocupe un post la o universitate din Rusia.

Numele i se potrivește. Maksim. Maksim Maksimovici Kovalevski.

Însoțitoarea lui este și ea o Kovalevskaia. A fost căsătorită cu un văr îndepărtat de-al lui, însă acum e văduvă.

Ea îl tachinează:

– Știi bine că unul dintre noi va muri, zice ea. Unul dintre noi va muri anul ăsta.

Ascultând-o doar pe jumătate, Maksim o întreabă de ce crede asta.

– Pentru că ne-am plimbat printr-un cimitir în prima zi a anului.

– Chiar așa?

– Văd că sunt destule lucruri pe care nu le știi, îi spune ea pe tonul ei obraznic, dar neliniștit. Eu știam de asta dinainte de a împlini opt ani.

– Asta pentru că fetele își petrec timpul mai mult cu bucătăresele, iar băieții, la grajduri.

– Și băieții nu știu nimic despre moarte la grajduri?

– Nu prea multe. Sunt atenți la cu totul alte lucruri.

E zăpadă, dar omătul e moale. Cei doi lasă în urmă, pe unde trec, urme negre în zăpada topită.

*

L-a întâlnit prima oară în 1888. El venise la Stockholm ca să ajute la înființarea unei școli de științe sociale. Chiar dacă între ei nu ar fi existat nici o afinitate deosebită, până la urmă, naționalitatea și numele pe care le aveau în comun i-ar fi adus împreună. Ar fi fost oricum răspunderea ei să țină companie unui intelectual liberal care nu era privit cu ochi buni acasă și, în general, să aibă grijă de el.

Dar s-a dovedit a nu fi deloc o datorie. S-au aruncat unul în brațele celuilalt de parcă ar fi fost într-adevăr rude care nu se văzuseră de multă vreme. Au urmat un torent de glume și de întrebări, o înțelegere reciprocă instantanee, conversații nesfârșite în rusă, de parcă limbile Europei Occidentale nu ar fi fost decât cuști firave în care fuseseră închiși prea multă vreme sau surogate meschine pentru vorbirea umană autentică. În curând, purtarea lor scandaliză societatea conservatoare a Stockholmului. El rămânea în apartamentul ei până târziu. Ea mergea neînsoțită să ia prânzul cu el la hotel. Când el își răni piciorul într-un accident pe gheață, ea îl obloji, îl bandajă și mai și povesti despre asta. Pe atunci era atât de sigură de sine și de el. Scriind unui prieten, îi făcu o descriere împrumutând din Alfred de Musset:

E foarte vesel și morocănos în același timp –
Un vecin nesuferit, un coleg minunat –
Pricepe foarte ușor, dar e totuși foarte afectat –

Revoltător de naiv, însă foarte blazat –
Cumplit de sincer, în același timp foarte viclean.[39]

La sfârșit, adăugă: „În plus, e un rus get-beget".

Pe atunci îi spunea Maksim cel Gras.

„N-am fost niciodată mai ispitită să scriu povești de dragoste ca acum, când mă aflu în preajma lui Maksim cel Gras."

Și: „Ocupă prea mult loc pe divan și în mintea mea. În prezența lui, mi-e imposibil să mă gândesc la altceva."

Acestea se petreceau într-o vreme în care ea ar fi trebuit să muncească zi și noapte, pregătindu-și lucrarea pe care voia s-o trimită pentru Premiul Bordin[40]. „Îmi neglijez nu doar Funcțiile, ci și Integralele Eliptice și Corpul meu Rigid", îi scria, în glumă, prietenului ei matematician Mittag-Leffler, care îl convinsese pe Maksim că era vremea să meargă la Uppsala, să citească un timp cursuri la universitate. Ea se smulse din gândurile la el, din visele cu ochii deschiși, îndreptându-și iar atenția către corpurile rigide și către soluționarea așa-zisei probleme a sirenei prin intermediul funcțiilor teta cu două variabile independente. Lucra cu disperare, dar fericită, pentru că el îi rămăsese încă într-un colț al minții. Când Maksim se întoarse, ea era epuizată, dar triumfătoare. Un dublu triumf – lucrarea ei era gata de revizia finală și putea fi trimisă anonim; iar amantul ei ursuz, dar vesel, se întorsese cu nerăbdare din exil și dădea semne clare, i se părea ei, că avea de gând să o facă femeia vieții lui.

Premiul Bordin le stricase relația. Așa credea Sofia. Și ea fusese luată prin surprindere la început, amețită de toate candelabrele aprinse și de șampanie. Complimentele erau tulburătoare, laudele și sărutările de mâini se așterneau într-o peliculă groasă peste anumite lucruri supărătoare, dar inevitabile. Faptul că nu i-ar fi oferit în veci o slujbă demnă de ea, că avea să fie norocoasă dacă apuca să predea într-un liceu de fete din provincie. În timp ce ea își savura triumful, Maksim plecase grăbit, discret. Sigur că nu spusese nimic despre adevăratul motiv – îndrugase ceva despre lucrările pe care le avea de scris, că avea nevoie de liniștea și de pacea de la Beaulieu.

Se simțise ignorat. Un bărbat obișnuit să i se dea atenție, care nu fusese probabil niciodată neglijat în vreun salon, la vreo recepție, de când ajunsese la maturitate, atunci când fusese cazul. Și nici la Paris nu fusese cazul. Nu era atât

vorba că acolo ar fi fost invizibil în umbra Sofiei, cât faptul că devenise un personaj comun. Era un bărbat foarte valoros, cu o reputație clar stabilită, mare atât ca fizic, cât și ca intelect; la aceste calități se adăugau un spirit ascuțit și un farmec masculin fără rezerve. În timp ce ea era o noutate absolută, o ciudățenie adorabilă, femeia cu talent la matematică și plină de timiditate, de-a dreptul încântătoare, dar cu un cap neobișnuit de înzestrat sub buclele lungi.

El îi trimise scuze reci și ursuze din Beaulieu, refuzând-o când ea se oferi să îl viziteze după ce se potolise tevatura. Îi spuse că primise în casă o femeie pe care nu i-ar fi putut-o prezenta. Doamna avea necazuri, și el trebuia să-i acorde toată atenția sa. Adăugă că ea ar trebui să se întoarcă în Suedia; ar trebui să fie fericită acolo unde o așteptau prietenii. Elevii ei aveau nevoie de ea, și fetița ei asemenea. (Era oare o înțepătură, o aluzie care ei îi era cunoscută, la faptul că nu-și îndeplinea cum trebuie rolul de mamă?)

Iar, la sfârșit, o propoziție cumplită.

„Dacă te-aș fi iubit, ți-aș fi scris altfel."

Acesta a fost sfârșitul. Ea s-a întors de la Paris, cu premiul și cu faima ei strălucită și ciudată, la prietenii care, dintr-odată, nu mai contau nici cât negru sub unghie. La elevii care contau ceva mai mult, dar doar atunci când stătea în fața lor, transformată în alter egoul ei matematic, care – în mod ciudat – îi era încă accesibil. La mica Fufu, cea presupus neglijată, dar exasperant de veselă.

Totul în Stockholm îi amintea de el.

Ședea ore întregi în aceeași odaie cu mobilă adusă de dincolo de Marea Baltică la un preț absurd. Același divan din fața ei, care, nu demult, susținuse galant greutatea lui Maksim. Și pe a ei, când el o lua dibace în brațe. În ciuda dimensiunilor lui, nu era niciodată stângaci atunci când făcea dragoste.

Același damasc roșu pe care se așezaseră oaspeți distinși sau mai puțin distinși, în vechiul ei cămin acum pierdut. Poate că însuși Fiodor Dostoievski șezuse acolo, într-o stare jalnică de nervi, vrăjit de Aniuta, sora Sofiei. Și sigur că Sofia însăși șezuse acolo, copilul care-și dezamăgea mama, nesuferită ca întotdeauna.

Același vechi dulap, adus și el de acasă, de la Palibino, în care sunt încastrate portretele bunicilor, pictate pe porțelan.

Bunicii Șubert. Nu o alinau cu nimic. El, în uniformă, ea, într-o rochie de bal, cu o expresie de mulțumire de sine absurdă. Obținuseră ceea ce voiau, i se

părea Sofiei și îi disprețuiau pe cei care nu fuseseră la fel de șireți sau de norocoși.

– Știi că sunt pe jumătate nemțoaică? îl întrebase pe Maksim.

– Sigur. Cum altfel ai fi putut fi atât de inteligentă încât să-ți umpli capul cu cifre?

„Dacă te-aș fi iubit."

Fufu îi aduse dulceață într-o farfurioară și o rugă să joace cu ea un joc de cărți pentru copii.

– Lasă-mă-n pace! Chiar nu poți să mă lași în pace?

Mai târziu își șterse lacrimile și o rugă pe fetiță să o ierte.

Dar Sofia nu era, la urma urmelor, femeia care să-și plângă de milă la nesfârșit. Își înghiți mândria, își adună puterile și-i scrise epistole vesele, menite să-l facă să se simtă bine cu povestiri despre plăceri frivole – patinaj, călărit – și comentarii despre politica franceză și rusească, poate chiar într-atât încât să-și dea seama că avertismentul lui fusese brutal și inutil. Reuși să-i smulgă o altă invitație și, în vară, imediat ce se terminară cursurile, plecă spre Beaulieu.

Ce momente plăcute! Fură însă și neînțelegeri, așa cum le numea ea. (În timp, schimbă cuvântul în „conversații".) Certuri, rupturi, despărțiri, explozii aproape bruște de blândețe. Făcură o călătorie agitată prin Europa, prezentându-se ca amanți, în mod direct și scandalos.

Câteodată, Sofia se întreba dacă el avea alte femei. Ea însăși flirtă cu ideea de a se mărita cu un neamț care o curta. Dar omul era prea protocolar, și ea bănui că își căuta de fapt o femeie care să-i țină casa. Pe deasupra, nu era îndrăgostită de el. Se simțea din ce în ce mai detașată auzind din gura lui cuvintele scrupuloase de dragoste în germană.

Când află despre această curte onorabilă, Maksim îi spuse că mai bine se mărită cu el. Cu condiția, adăugă el, să se mulțumească, firește, cu ceea ce îi putea oferi. Se prefăcea că se referă la bani. Ideea de a se mulțumi cu averea lui era, desigur, o glumă. Cu totul altceva ar fi fost să se mulțumească, ea, Sofia, cu oferta unor sentimente călduțe, curtenitoare, care excludeau posibilitatea dezamăgirilor și scenelor a căror cauză fusese chiar ea.

Ea se refugie în tachinări, lăsându-l să creadă că era încredințată că el nu vorbea serios, și lucrurile rămaseră în aer. Dar, când se întoarse în Stockholm, Sofiei i se păru că se purtase prostește. Înainte de a merge în sud de Crăciun, îi scrise Iuliei că nu știa dacă se îndrepta către fericire sau către suferință. Voia să

spună că avea să-și dea sentimentele pe față și să afle care erau intențiile lui Maksim. Se pregăti sufletește pentru cea mai umilitoare dezamăgire.

Fu cruțată. La urma urmei, Maksim era un gentleman și se ținu de cuvânt. Aveau să se căsătorească în primăvară. După ce hotărârea fu luată, se simțiră mai bine unul în compania celuilalt decât se simțiseră vreodată. Sofia se purta frumos, fără să se bosumfle și fără accese de furie. El se aștepta ca ea să respecte oarecum aparențele, dar nu aparența unei femei de casă. Spre deosebire de un soț suedez, Maksim nu s-ar fi împotrivit niciodată faptului că Sofia fuma, că bea ceai la nesfârșit și că avea păreri politice. Iar ei îi convenea că, atunci când îl supăra guta, el putea fi la fel de întors pe dos, de enervant și de plângăreț ca ea. La urma urmei, erau compatrioți. Ea se plictisise cu un sentiment de vinovăție de suedezii aceștia cu capul pe umeri, singura națiune din Europa dispusă să angajeze o femeie matematician la noua lor universitate. Orașul lor era prea curat și ordonat, obiceiurile prea regulate, petrecerile – prea politicoase. Când hotărau că o anumită direcție era corectă, o urmau fără a cunoaște nopțile acelea febrile și probabil periculoase, de discuții în contradictoriu, care continuau la nesfârșit în Petersburg sau Paris.

Maksim nu se amesteca în activitatea ei adevărată, care, de fapt, era cercetarea, nu profesoratul. Era bucuros că avea ceva care o acapara, deși Sofia bănuia că lui matematica i se părea nu trivială, dar cumva fără sens. Ar fi putut gândi altfel un profesor universitar de drept și de sociologie?

Vremea e mai caldă la Nisa, câteva zile mai târziu, când el o conduce la tren.

– Cum să plec, cum să las în urmă aerul ăsta pur?

– A, dar te așteaptă biroul și ecuațiile tale diferențiale. La primăvară nu te vei mai putea rupe de ele.

– Așa crezi?

Nu se poate gândi – nu trebuie să se gândească – la faptul că e un fel ocolit al lui de a spune că și-ar dori să nu se însoare la primăvară.

Ea i-a scris deja Iuliei, spunându-i că, până la urmă, o așteaptă fericirea. Fericirea, la urma urmelor. Fericirea.

O pisică le taie calea pieziș, pe peronul gării. Sofia urăște pisicile, mai ales pe cele negre. Dar nu spune nimic și își stăpânește un fior. Ca și cum ar fi vrut să o răsplătească pentru stăpânirea ei de sine, el o anunță că o va însoți până la Cannes, dacă ea dorește. Ea îi e atât de recunoscătoare, încât abia dacă poate

vorbi. Și simte apropierea catastrofală a lacrimilor. Lui i se pare că a plânge în public e respingător. (Nici când se află între patru ochi nu vrea să asiste la așa ceva.)

Ea reușește să-și stăpânească lacrimile, iar când ajung la Cannes, Maksim o strânge la piept în hainele lui voluminoase, bine croite, care păstrează un miros masculin – un amestec de blană de animal și tutun scump.O sărută ceremonios, dar plimbându-și rapid limba peste buzele ei, amintire a unor plăceri mai intime.

Sofia i-a amintit, firește, că lucrarea ei era despre teoria ecuațiilor diferențiale *parțiale* și că a terminat-o cu ceva vreme în urmă. Își petrece prima oră a călătoriei ei solitare așa cum face de obicei atunci când se desparte de el – încercând să echilibreze semnele de nerăbdare cu cele de afecțiune și indiferența cu pasiunea.

– Amintește-ți mereu că, atunci când un bărbat părăsește o încăpere, lasă totul în urmă, îi spusese prietena ei, Marie Mendelson. Când o femeie iese dintr-o încăpere, ia cu sine tot ce s-a întâmplat acolo.

Măcar acum are timp să-și dea seama că o doare gâtul. Dacă îl doare gâtul și pe el, speră să nu o bănuiască pe ea. Ca un burlac perfect sănătos ce e, ia drept insultă orice boală neînsemnată, iar respirația greoaie și o gură mirositoare sunt, pentru el, adevărate atacuri la persoană. Într-un anumit fel, e foarte răsfățat.

Răsfățat și invidios, de fapt. Cu ceva timp în urmă, îi scrisese că anumite lucrări ale lui începuseră să îi fie atribuite ei, din cauza numelui de familie identic. Primise o scrisoare de la un editor din Paris, în care acesta i se adresa cu „Stimată doamnă“.

Din nefericire, uitase că Sofia era și romancieră, nu doar matematiciană. Ce dezamăgit fusese parizianul descoperind că el nu era nici una, nici cealaltă! Era doar un savant, și bărbat.

Într-adevăr, ce mai glumă!

II

Adoarme înainte ca luminile din tren să se aprindă. Ultimele gânduri – gânduri neplăcute – înainte de a ațipi se leagă de Victor Jaclard, soțul surorii sale moarte, cu care plănuiește să se întâlnească la Paris. De fapt, e nerăbdătoare să-l vadă pe Urey, tânărul ei nepot și fiul surorii, dar băiatul locuiește cu

tatăl. Îl păstrează pe Urey în minte așa cum era pe la cinci-șase ani, blond ca un înger, încrezător și cu un caracter plăcut – un temperament asemănător cu cel al mamei lui, Aniuta.

Începe să o viseze pe jumătate pe Aniuta, cea de dinainte de Urey și de Jaclard. Aniuta nemăritată, cu părul auriu, frumoasă și arțăgoasă, acasă, la moșia familiei din Palibino, unde își împodobește camera din turn cu icoane ortodoxe, plângându-se că acestea nu sunt obiecte religioase potrivite pentru Europa medievală. Citise un roman al lui Bulwer-Lytton și se înfășurase în văluri, ca să intre mai bine în pielea lui Edith cea cu Gât de Lebădă, amanta lui Harold de Hastings. Are de gând să scrie propriul ei roman despre Edith și a umplut deja câteva pagini, în care eroina e silită să identifice corpul ciopârțit al iubitului ei după anumite semne cunoscute numai de ea.

Nu se știe cum, Aniuta a ajuns în trenul Sofiei, care nu reușește să-i explice cum s-au schimbat lucrurile și ce s-a întâmplat de pe vremea în care își petrecea timpul în camera ei din turn.

Trezindu-se, Sofia se gândește că toate acestea erau adevărate – obsesia Aniutei pentru istoria medievală și mai ales pentru cea engleză – și că, într-o zi, totul dispăruse, odată cu vălurile, de parcă nici nu ar fi existat vreodată, și, în schimb, o Aniuta serioasă și contemporană scria despre o tânără care refuză un tânăr savant, la presiunile părinților și din motive convenționale, iar acesta moare. Fata își dă seama că îl iubește și că nu poate face nimic altceva decât să îl urmeze în moarte.

Aniuta trimisese în secret povestirea unei reviste editate de Fiodor Dostoievski, și lucrarea fusese publicată.

Tatăl lor fusese scandalizat.

– Acum îți vinzi povestirile, cât va dura până când îți vei vinde și trupul?

În mijlocul acestei fierberi, Fiodor însuși apăruse în scenă, purtându-se necuviincios la o petrecere, dar îmblânzind-o pe mama Aniutei cu o vizită particulară și sfârșind prin a o cere în căsătorie. Fiindcă tatăl ei era atât de pornit împotriva acestei căsătorii, Aniuta aproape că acceptase să fugă cu Fiodor. Dar, până la urmă, avea o slăbiciune pentru propria ei faimă și poate simțise că, rămânând lângă el, ar fi trebuit să o sacrifice, așa că îl refuzase. El o folosise ca sursă de inspirație pentru Aglaia în romanul *Idiotul* și se căsătorise cu o tânără stenografă.

Sofia ațipește din nou și alunecă într-un vis în care ea și Aniuta sunt tinere, dar nu atât de tinere ca atunci când locuiau la Palibino; se află împreună la

Paris, iar Jaclard, iubitul Aniutei – încă nu erau căsătoriți –, a luat locul eroului Harold de Hastings și scriitorului Fiodor, și Jaclard este un erou adevărat, deși lipsit de bune maniere (se laudă cu originile lui țărănești) și necredincios Aniutei încă din prima zi. Luptă undeva, în afara Parisului, iar Aniuta se teme că va fi ucis, pentru că e atât de curajos. Acum, în visul Sofiei, Aniuta s-a dus să îl caute, dar străzile pe care rătăcește plângând nu sunt ale Parisului, sunt cele din Petersburg, iar Sofia a rămas în urmă, într-un spital parizian plin de soldați morți și de cetățeni însângerați; Vladimir, soțul ei, se numără și el printre morți. Sofia fuge de răniți și de victime, îl caută pe Maksim, care e în siguranță la Hotel Splendide, departe de bătălie. Maksim o va scoate de aici.

Se trezește. Afară plouă și s-a înnoptat, și ea nu mai e singură în compartiment. O tânără îmbrăcată neglijent stă lângă ușă, ținând în mână o planșetă de desen. Sofia se teme că a țipat în somn, deși probabil că nu, pentru că fata doarme liniștită.

Să presupunem că fata ar fi fost trează, iar Sofia i-ar fi spus: „Iertați-mă, visam despre 1871. Eram în Paris, iar sora mea era îndrăgostită de un comunard. Fusese prins și ar fi putut fi împușcat sau trimis în Noua Caledonie, dar am reușit să-l scăpăm. Soțul meu a reușit. Soțul meu, Vladimir, care nu era deloc un comunard, voia doar să studieze fosilele din Jardin des Plantes."

Fata s-ar fi plictisit. Poate că ar fi fost politicoasă, dar Sofia tot ar fi avut senzația că pentru ea evenimentele astea se petrecuseră înainte de Adam și Eva. Probabil, fata nici nu era franțuzoaică. Franțuzoaicele care își permiteau să călătorească la clasa a doua nu umblau neînsoțite. Americancă?

În mod ciudat, era adevărat că Vladimir petrecuse câteva zile în Jardin des Plantes. Dar nu era adevărat că fusese ucis. În mijlocul acelor vremuri tulburi, el punea bazele adevăratei sale cariere, aceea de paleontolog. Era adevărat că Aniuta o luase pe Sofia la un spital din care toate asistentele calificate fuseseră date afară. Fuseseră considerate contrarevoluționare și înlocuite cu soțiile și tovarășele comunarzilor. Femeile acelea obișnuite blestemau schimbarea aceasta, pentru că nu știau nici măcar cum să facă fețe, iar rănițiii mureau, cu toate că, probabil, ar fi murit oricum. Trebuiau să lupte nu doar cu rănile, ci și cu bolile războiului. Se zvonea că oamenii de rând mâncau câini și șobolani.

Jaclard și revoluționarii lui luptaseră timp de zece săptămâni. După înfrângere, el fusese întemnițat la Versailles, într-o celulă subterană. Mai multe persoane fuseseră împușcate, fiind confundate cu el. Sau, cel puțin, așa se zvonea.

Atunci sosise din Rusia Generalul, tatăl Sofiei și al Aniutei. Aniuta fusese trimisă la Heidelberg, unde căzuse la pat. Sofia se întorsese la Berlin, unde reluase studiul matematicii, dar Vladimir rămăsese acolo, abandonându-și mamiferele din terțiar, ca să pună la cale cu Generalul un plan de a-l elibera pe Jaclard. Reușiseră cu mită și tupeu. Jaclard urma să fie transferat, sub escorta unui singur soldat, într-o închisoare din Paris și avea să fie dus pe o anumită stradă, unde se așteptau să fie o mulțime de oameni, strânși pentru o expoziție. Vladimir urma să-l răpească, în timp ce gardianul privea în altă parte, așa cum fusese plătit să facă. Și, tot sub îndrumarea lui Vladimir, Jaclard avea să fie împins prin mulțime, până într-o odaie unde îl așteptau niște haine de civil, apoi să fie dus la gară, unde avea să primească pașaportul lui Vladimir, ca să poată fugi în Elveția.

Totul se petrecuse întocmai.

Jaclard nu se sinchisise să-i expedieze pașaportul înapoi până ce Aniuta nu venise la el, iar apoi ea îl trimisese înapoi. Nu returnase niciodată banii.

Sofia trimise bilețele din camera ei de hotel de la Paris către Marie Mendelson și Jules Poincaré. Camerista Mariei îi răspunse că stăpâna ei era în Polonia. Sofia mai trimise un bilet, în care scria că ar putea să-i ceară ajutorul prietenei sale în primăvară, „ca să poată alege costumul potrivit pentru evenimentul considerat cel mai important din viața unei femei“. Adăugă, între paranteze, că ea și moda se aflau „încă în relații destul de confuze“.

Poincaré sosi la o oră extrem de matinală, plângându-se imediat de purtarea matematicianului Weierstrass, fostul mentor al Sofiei, care făcuse parte din juriul competiției de matematică organizate recent de regele suedez. Poincaré primise, într-adevăr, premiul, dar Weierstrass găsise de cuviință să anunțe că existau posibile greșeli în lucrarea lui, pe care el, Weierstrass, nu avusese timp să o studieze. Trimisese regelui Suediei o scrisoare în care ridica semne de întrebare asupra lucrării, de parcă un asemenea personaj ar fi știut despre ce vorbește. Și mai făcuse câteva remarci legate de Poincaré, cum că în viitor avea să fie prețuit mai mult pentru aspectele negative ale lucrărilor sale decât pentru cele pozitive.

Sofia îl liniști, spunându-i că avea de gând să îl viziteze pe Weierstrass și că va aborda problema. Pretinse că nu auzise nimic despre conflict, cu toate că, de fapt, îi scrisese fostului ei profesor o epistolă plină de întrebări.

„Sunt convinsă că somnul regal al regelui este tulburat serios de când a primit informația de la dumneavoastră. Gândiți-vă doar cât de mult ați tulburat mintea aceasta regală, până acum atât de încântător de ignorantă în privința matematicii…“

– Și, la urma urmei, îi spuse lui Jules, tu ești cel care a primit premiul și îl vei avea pentru totdeauna.

Jules încuviință, adăugând că numele lui va străluci, pe când cel al lui Weierstrass va fi uitat.

„Toți vom fi uitați“, se gândi Sofia, dar nu o spuse cu voce tare din cauza orgoliului exagerat al bărbaților – mai ales al celor tineri – pe această temă.

La prânz, își luă rămas-bun de la el și merse să-i viziteze pe Urey și pe Jaclard. Locuiau într-o zonă săracă a orașului. Fu nevoită să traverseze o curte interioară unde erau întinse la uscat niște rufe – ploaia se oprise, dar ziua era la fel de întunecată – și să urce o scară exterioară cam alunecoasă. Jaclard strigă că ușa era deschisă, iar Sofia îl găsi dând cu cremă o pereche de ghete, așezat lângă o cutie întoarsă cu fundul în sus, folosită pe post de masă. Nu se ridică să o întâmpine, iar când Sofia vru să-și scoată haina, o avertiză:

– Mai bine nu. Nu aprind focul decât seara.

Îi făcu semn către singurul fotoliu din încăpere, zdrențăros și unsuros. Era mai rău decât se așteptase. Urey nu era acolo, nu așteptase să o întâlnească.

Voia să știe două lucruri despre Urey. Începea oare să semene mai mult cu Aniuta și cu latura rusească a familiei lui? Și se înălțase? Anul trecut, la Odessa, la cincisprezece ani, nu părea să aibă mai mult de doisprezece.

Curând, descoperi că lucrurile luaseră o întorsătură care făcea ca astfel de preocupări să pară neimportante.

– Urey? zise ea.

– E plecat.

– La școală?

– Posibil. Nu prea știu ce face. Și, cu cât știu mai multe, cu atât îmi pasă mai puțin.

Sofia se gândi să-l îmblânzească puțin și să reia discuția mai târziu. Se interesă de sănătatea lui, iar el îi răspunse că o ducea rău cu plămânii. Nu se refăcuse niciodată după iarna lui ’71, după înfometarea și nopțile petrecute sub cerul deschis. Sofia nu-și amintea ca aceia care luptaseră să fi răbdat de foame – aveau datoria de a mânca, pentru a putea lupta –, dar spuse, pe un ton blând,

că se gândise în tren la vremurile acelea. Se gândise la Vladimir și la operațiunea aceea de salvare care părea desprinsă dintr-o operă bufă.

Nu era bufă, ripostă el, nici operă. Dar, discutând despre asta, începu să se însuflețească. Vorbi despre cei care fuseseră împușcați pentru că fuseseră confundați cu el, despre luptele disperate dintre 20 și 30 mai. Când fusese prins, într-un sfârșit, trecuse vremea execuțiilor sumare, dar el încă se aștepta să moară după simulacrul de proces. Dumnezeu știa cum reușise să scape. Nu că ar fi crezut în Dumnezeu, adăugă el, ca de fiecare dată.

De fiecare dată. De fiecare dată când spunea povestea, contribuția lui Vladimir și cea financiară a Generalului erau din ce în ce mai mărunte. Nu pomenea nici de pașaport. Tot ce conta era curajul lui Jaclard, agilitatea lui. Dar, pe măsură ce vorbea, părea mai binedispus.

Lumea încă își amintea de numele lui. Povestea lui încă mai circula.

Urmară alte istorisiri, la fel de cunoscute. Jaclard se ridică și aduse un mic cufăr de sub pat. Acolo ținea prețiosul document care dusese la izgonirea lui din Rusia, pe când se afla în Petersburg cu Aniuta, la ceva timp după Comună. Trebuia să-l citească pe tot.

Stimate domn Konstantin Petrovici, mă grăbesc să vă aduc la cunoștință că francezul Jaclard, membru al fostei Comune, a fost permanent în legătură cu reprezentanții Partidului Proletariatului Revoluționar Polonez, pe tot parcursul ședерii lui la Paris, și, mulțumită cunoștințelor din Rusia ale soției sale, a fost implicat în trimiterea scrisorilor lui Mendelson la Varșovia. Este prietenul multor radicali francezi notorii. Jaclard a transmis din Petersburg la Paris vești false și dăunătoare despre politica rusească, iar după 1 mai și după atentatul la viața țarului, aceste vești au depășit orice măsură. De aceea, în urma stăruințelor mele, ministrul a hotărât să-l trimită dincolo de granițele imperiului.

Citind, Jaclard era din ce în ce mai încântat, iar Sofia își amintea cum el obișnuia să îi necăjească și să se prostească, și cum ea, ba chiar și Vladimir se simțeau întru câtva onorați că îi lua în seamă, deși ei erau singurii lui spectatori.

– Ah, păcat! zise el. Ce păcat că informația nu e completă! Nu a spus că fusesem ales de marxiștii Internaționalei din Lyon ca să îi reprezint la Paris.

În clipa aceea intră Urey. Tatăl lui continuă să vorbească.

– Sigur că era secret. Oficial, fusesem numit în Comitetul Salvării Publice din Lyon. Măsura camera acum, cu pași veseli și entuziaști. Ne aflam la Lyon când

am auzit că nepotul lui Napoleon fusese arestat. Mânjit ca o târfă.

Urey își salută mătușa din cap, își scoase haina – era evident că nu simțea frigul – și se așeză pe cutie, reluând treaba neterminată a tatălui său.

Da. Semăna cu Aniuta. Dar semăna cu Aniuta de mai târziu. Pleoapele obosite și căzute, curbura sceptică – batjocoritoare, în cazul lui – a buzelor pline. Nici urmă de fata cu părul auriu, cu pasiunea ei pentru pericol, pentru gloria celor drepți, nici urmă de exploziile ei de invective dezlănțuite. Urey nu păstra nici o amintire a acelei ființe, nu își amintea decât de femeia bolnavă, diformă, canceroasă, astmatică, de cea care declara că abia așteaptă să moară.

Probabil că, la început, Jaclard o iubise pe cât putea el să iubească. Observase dragostea lui pentru ea. În scrisoarea puțin naivă sau, pur și simplu, lăudăroasă adresată tatălui ei, în care îi explica hotărârea lui de a o lua de nevastă, îi scrisese că i se părea nedrept să părăsească o femeie atât de legată de el. Nici măcar la începutul relației cu Aniuta, când ea era înnebunită de fericire că îl găsise, nu renunțase la alte femei. Și, cu siguranță, nu renunțase nici în timpul căsniciei. Sofia bănuia că încă se mai simțea atras de femei, cu toate că barba îi era încâlcită și căruntă și că, uneori, când se însufleța vorbind, își stropea interlocutorul cu salivă. Un erou pe care lupta îl secătuise, un om care își sacrificase tinerețea – așa se recomanda, și nu fără efect. Într-un fel, era adevărat. Era curajos, avea idealuri, se născuse țăran și știa cum e să fii disprețuit.

Și, chiar în acea clipă, ea îl disprețuia.

Camera era sărăcăcioasă, dar, când priveai cu luare-aminte, vedeai că fusese curățată cât se putea de bine. Câteva tigăi atârnau de cuie bătute în perete. Soba rece fusese frecată, iar fundul cratițelor fusese lustruit. Sofiei îi trecu prin minte că avea o femeie, chiar și acum.

Jaclard vorbea despre Clemenceau, susținând că erau în relații bune. Se pregătea să se laude cu prietenia unui bărbat pe care ea s-ar fi așteptat să îl acuze că era plătit de Ministerul Britanic al Afacerilor Externe (deși ea nu credea că așa stăteau lucrurile).

Îl abătu de la subiect, lăudând curățenia care domnea în cameră.

El privi în jur, surprins de schimbarea subiectului, apoi începu să zâmbească încet, răzbunător.

– M-am însurat cu o femeie care are grijă de gospodăria mea. Mă bucur să spun că e o doamnă franțuzoaică, nu atât de leneșă și de guralivă ca rusoaicele. E educată, a fost guvernantă, dar au concediat-o din pricina simpatiilor ei

politice. Mă tem că nu ți-o pot prezenta. E săracă, dar respectabilă, și încă ține la reputația ei.

– A, făcu Sofia, ridicându-se în picioare. Voiam să-ți spun că și eu mă mărit. Cu un gentilom rus.

– Auzisem că umbli cu Maksim Maksimovici. N-am auzit nimic despre căsătorie.

Pentru că stătuse atâta timp în frig, Sofia tremura. I se adresă lui Urey, cât de vesel putu:

– Vrei să o însoțești pe bătrâna ta mătușă la gară? Încă n-am avut ocazia să vorbesc cu tine.

– Sper că nu te-am jignit, spuse Jaclard veninos. Mereu am crezut în adevăr.

– Nu m-ai jignit deloc.

Urey își puse haina, iar ea văzu acum că era prea mare pentru el. Probabil că fusese cumpărată de la târgul de vechituri. Crescuse, dar nu era mai înalt decât Sofia. Poate că nu primise mâncarea potrivită atunci când trebuia. Mama lui fusese înaltă, iar Jaclard era încă înalt.

Deși nu păruse prea încântat să o însoțească, Urey începu să vorbească înainte de a fi ajuns la capătul scărilor și îi luă geanta imediat, fără să se lase rugat.

– E prea cărpănos ca să aprindă focul pentru tine. În cutie erau lemne pentru foc, le-a adus ea azi-dimineață. E urâtă ca noaptea, de asta nu vrea să o cunoști.

– N-ar trebui să vorbești așa despre femei.

– Dacă vor să fie egale cu bărbații, de ce nu?

– Atunci, cred că ar fi trebuit să spun „despre oameni“. Dar nu vreau să discut despre ea, nici despre tatăl tău. Vreau să vorbim despre tine. Cum te descurci cu studiile?

– Le urăsc.

– N-ai cum să urăști tot ce înveți.

– Și de ce, mă rog? Nu-i așa de greu să le urăști pe toate.

– Nu vrei să vorbim în rusă?

– E o limbă barbară. Tu de ce nu vorbești franceza mai bine? El spune că ai un accent barbar. Spune că și mama avea un accent barbar. Rușii sunt barbari.

– Tot el spune asta?

– Pot să gândesc și singur.

Pentru o vreme, merseră în tăcere.

– Parisul e cam trist în perioada asta a anului, zise Sofia. Îți mai amintești ce bine ne-am simțit în vara aia, la Sèvres? Am vorbit despre tot felul de lucruri.

Fufu încă își mai amintește și vorbește despre tine. Își aduce aminte cât de mult voiai să vii să locuiești cu noi.

– A fost o copilărie. Pe atunci nu gândeam realist.

– Și acum gândești realist? Te-ai gândit ce ai vrea să faci în viață?

– Da.

Sofia nu îl întrebă ce anume, simțind satisfacția ironică din glasul lui. Dar el îi spuse oricum.

– Voi lucra într-un omnibuz, să anunț stațiile. Am făcut așa ceva când am fugit de acasă de Crăciun, dar el a venit după mine și m-a luat înapoi. Peste un an, nu va mai avea dreptul să o facă.

– Dar poate nu vei fi mereu mulțumit să anunți stațiile.

– De ce nu? E un lucru foarte folositor. Va fi întotdeauna necesar. După câte îmi dau seama, a fi matematician nu e un lucru necesar.

Ea păstră tăcerea.

– Dacă aș fi profesor de matematică, nu m-aș putea respecta, spuse el.

Urcau pe peronul gării.

– Dacă aș lua premii și o grămadă de bani pentru niște treburi pe care nimeni nu le înțelege, de care nu îi pasă nimănui și care nu sunt de nici un folos.

– Mulțumesc că mi-ai dus geanta.

Îi dădu niște bani, deși nu chiar atâția cât intenționase. Urey îi luă cu un rânjet nesuferit, ca și cum i-ar fi spus: „Credeai că sunt prea mândru să îi iau?“ Apoi îi mulțumi grăbit, călcându-și parcă pe inimă.

Ea îl privi îndepărtându-se și îi trecu prin minte că era ultima dată când îl vedea. Copilul Aniutei. Și cât de mult semăna cu ea, la urma urmelor! Aniuta, tulburând fiecare masă de la Palibino cu perorațiile ei arogante. Aniuta, umblând în sus și-n jos pe aleile grădinii, plină de dispreț față de viața pe care o ducea și de speranță în destinul care avea să o poarte într-o lume cu totul nouă, dreaptă și nemiloasă.

Urey ar putea să o ia pe alt drum; nu se știe niciodată. Poate că se va gândi cu afecțiune la mătușa Sofia, dar asta se va întâmpla, probabil, doar când el va ajunge la vârsta ei, iar ea va fi murit de mult.

III

Sofia ajunse cu jumătate de oră mai devreme. Voia ceai și niște tablete pentru gât, dar nu putea îndura să înfrunte coada, nici să vorbească franțuzește. Oricât

de bine te-ai descurca atunci când ești sănătos, e de ajuns să fii puțin trist sau să simți apropierea unei răceli ca să te întorci la adăpostul limbii materne. Se așeză pe o bancă și își lăsă capul în piept. Își putea îngădui să doarmă o clipă.

Mai mult de o clipă. După ceasul gării, trecuseră cincisprezece minute. În jurul ei se adunase o mulțime de oameni, peste tot agitație, bagaje și cărucioare în continuă mișcare.

Grăbindu-se să ajungă la tren, zări un bărbat cu o căciulă de blană ca a lui Maksim. Un bărbat masiv, în haină închisă la culoare. Nu-i vedea fața. Se îndepărta de ea. Însă umerii lui largi, modul curtenitor, dar hotărât, de a-și face loc prin mulțime îi aminteau foarte mult de Maksim.

Un cărucior plin vârf cu marfă trecu între ei doi, și bărbatul dispăru.

Sigur că nu putea fi Maksim. Ce să caute el la Paris? Către ce tren sau întâlnire se grăbea să ajungă? Inima începu să-i bată neplăcut de puternic în timp ce se urca în tren și se așeza lângă fereastră. Era evident că în viața lui Maksim trebuiau să fie și alte femei. Fusese, spre exemplu, femeia pe care nu i-o putuse prezenta Sofiei când refuzase să o invite la Beaulieu. Dar ei i se părea că el nu e omul complicațiilor inutile. Nici al crizelor de gelozie, al lacrimilor femeiești și al mustrărilor. Îi spusese de mai multe ori până atunci că ea nu avea nici un drept și nici o putere asupra lui.

Ceea ce însemna, cu siguranță, că acum considera că are și că ar fi fost sub demnitatea lui să o înșele.

Și apoi, când i se păruse că-l zărește, de-abia se trezise dintr-un somn nefiresc și nesănătos. Avusese halucinații.

Trenul se urni, cu obișnuitele icnete și zdrăngăneli, ieșind încet de sub acoperișul peronului.

Cât de mult îi plăcuse altădată Parisul! Nu Parisul Comunei, în care urmase ordinele agitate și uneori de neînțeles ale Aniutei, ci orașul pe care îl vizitase mai târziu, în floarea vârstei, când îi fuseseră prezentați matematicieni și gânditori politici. În Paris, proclamase ea, nu există plictiseală, snobism sau dezamăgire.

Apoi francezii îi acordaseră Premiul Bordin, îi sărutaseră mâna, o onoraseră cu flori și cu discursuri în cele mai elegante încăperi, luminate feeric. Dar când venise vorba de o slujbă, îi închiseseră ușa în nas. Mai degrabă ar fi angajat un cimpanzeu dresat. Soțiile marilor savanți preferau să nu o cunoască, să nu o invite în casele lor.

Soțiile erau santinelele de pe baricade, armata invizibilă, de neînvins. Confruntându-se cu interdicțiile lor, soții ridicau trist din umeri, dar se conformau. Bărbați ale căror idei aruncau în aer vechile teorii erau subjugați de femei ale căror căpșoare nu erau populate de altceva decât de corsete strâmte, de invitații și de conversații care îți umpleau gâtul de un fel de ceață parfumată.

Trebuie să înceteze cu litania asta plină de resentimente. Soțiile din Stockholm o invitaseră în casele lor, la cele mai importante petreceri, la cele mai intime dineuri. O ridicau în slăvi și se lăudau cu ea. Îi primiseră fetița cu drag. Poate că și acolo Sofia fusese o ciudățenie, dar era o ciudățenie pe care ele o acceptau. Era ca un papagal poliglot sau ca unul dintre geniile acelea care îți puteau spune fără să stea pe gânduri că o anumită dată din secolul al XIV-lea căzuse într-o marți.

Nu, nu era drept. Ele respectau ceea ce făcea ea, și unele erau de părere că mai multe femei ar trebui să facă la fel, și că într-o zi așa avea să fie. Și atunci de ce o plictiseau, de ce tânjea după nopți albe și conversații extravagante? De ce o deranja că femeile astea se îmbrăcau fie ca niște neveste de pastori, fie ca niște țigănci?

Era încă în stare de șoc, din cauza lui Jaclard, a lui Urey și a femeii respectabile căreia nu putea să-i fie prezentată. O durea gâtul și avea frisoane, cu siguranță o păștea o răceală serioasă.

Oricum, în curând avea să fie și ea soție, soția unui bărbat bogat, inteligent și realizat.

A apărut căruciorul cu ceai. O să-i facă bine la gât, cu toate că ea și-ar fi dorit să fie ceai rusesc. Puțin după ce ieșiră din Paris, începu să plouă, iar ploaia se transformă în zăpadă. Ca toți rușii, Sofia preferă să ningă, nu să plouă, preferă câmpurile albe pământului negru și ud. Când ninge, oamenii acceptă că a venit iarna și iau măsuri serioase ca să-și încălzească locuințele. Se gândește la casa Weierstrass, unde va dormi la noapte. Profesorul și surorile lui nici nu voiseră să audă de hotel.

Casa lor e mereu confortabilă, cu covoare închise la culoare, draperii cu ciucuri și fotolii adânci. Acolo viața urmează un ritual – e dedicată studiului, mai ales studiului matematicii. Unul după celălalt, studenți timizi, majoritatea prost îmbrăcați, traversează salonul ca să ajungă în birou. Cele două surori nemăritate ale profesorului îi salută amabil, dar nu se așteaptă să li se răspundă. Sunt ocupate cu tricotatul sau cu cârpitul și împletitul covoarelor. Ele știu că fratele lor are o minte sclipitoare, că e un om mare, dar mai știu și că are nevoie

de o doză de prune uscate în fiecare zi, din cauza ocupației sale sedentare, că nu poate purta pe piele nici cea mai fină lână pentru că se irită, că se simte jignit atunci când colegii nu îi recunosc meritele într-un articol publicat (deși se preface că nu bagă de seamă, lăudându-l ceremonios, atât în scris, cât și prin viu grai, pe cel care l-a nedreptățit).

Surorile lui – Clara și Elisa – fuseseră surprinse în prima zi în care Sofia intrase în anticamera lor, în drum spre birou. Servitoarea care o primise nu fusese învățată să aleagă vizitatorii, pentru că ai casei duceau o viață atât de retrasă și pentru că studenții care veneau la ei erau ponosiți și fără maniere, astfel încât aici nu se aplicau standardele caselor respectabile. Chiar și așa, vocea cameristei fusese șovăitoare când o primise înăuntru pe femeia aceasta micuță, a cărei față era ascunsă aproape în totalitate de o bonetă neagră, și care umbla speriată, ca o cerșetoare sfioasă. Surorile nu-și putuseră da seama de vârsta ei, dar, după ce fusese primită în birou, ajunseseră la concluzia că era mama vreunui student, venită să se tocmească pe prețul lecțiilor sau să se milogească.

– Dumnezeule, exclama Clara, ale cărei speculații erau mai fanteziste, Dumnezeule, ne-am gândit că o primisem în casă pe Charlotte Corday[41]!

Sofiei îi spuseseră toate acestea mai târziu, după ce se împrieteniseră. Și Eliza adăugase sec:

– Din fericire, fratele nostru nu era în cadă[42], pentru că nu ne-am fi putut ridica să-l apărăm, eram înfășurate în fularele alea nesfârșite.

Împleteau fulare pentru soldații de pe front. Era în 1870, înainte ca Sofia și Vladimir să plece la Paris, în călătoria lor de studii. Ei erau atât de afundați în alte dimensiuni, în alte secole, atât de puțin atenți la lumea în care trăiau, încât abia dacă auziseră de vreun război care avea loc în jurul lor.

Weierstrass știa și mai puțin decât surorile lui despre vârsta sau scopul venirii Sofiei. Mai târziu îi mărturisise că o luase drept o guvernantă aiurită, care voia să se folosească de numele lui pretinzând că avea cunoștințe de matematică. Se gândea că ar fi trebuit să le mustre pe servitoare și pe surorile lui pentru că îi îngăduiseră să dea buzna peste el. Dar era un bărbat politicos și amabil, așa că, în loc să o dea afară pe ușă, îi explicase că primea doar studenți de nivel avansat, cu diplome recunoscute, iar în acel moment avea deja suficienți. Apoi, în timp ce ea ședea în fața lui tremurând, purtând pălăria aceea ridicolă care îi umbrea fața, strângând șalul în mâini, își aminti metoda – sau stratagema – pe care o folosise de două ori până atunci ca să descurajeze un student nepotrivit.

– Ce pot să fac pentru dumneata acum, zise el, e să-ți dau un set de probleme pe care le vei rezolva și mi le vei aduce peste o săptămână. Dacă rezolvările îmi sunt pe plac, mai vorbim.

Peste o săptămână, uitase complet de ea. Evident, nu se așteptase să o mai vadă vreodată. Nu o recunoscuse atunci când ea intră în birou, poate pentru că lepădase pelerina care îi camufla silueta zveltă. Poate că se simțea mai îndrăzneață sau poate că vremea se schimbase. Spre deosebire de surorile lui, el nu-și amintise de pălărie, dar, oricum, nu se pricepea la podoabele femeiești. Când ea scosese hârtiile din geantă, așezându-le pe birou, el își amintise, oftase și-și pusese ochelarii.

Mai târziu i-a povestit că rămăsese consternat să vadă că toate problemele fuseseră rezolvate, iar unele chiar într-un mod cu totul original. Dar încă avea îndoieli, bănuia că ea îi adusese munca altuia, poate a unui frate sau iubit care se ascundea din motive politice.

– Șezi! zisese el. Explică-mi fiecare dintre soluții, pas cu pas.

Ea începuse să vorbească, se aplecase în față, iar pălăria pleoștită îi căzuse peste ochi, așa că și-o scosese și o lăsase pe podea. Buclele, ochii strălucitori, tinerețea și entuziasmul ei ieșiseră la iveală.

– Da, spunea el. Da, da, da.

Vorbea chibzuit, ascunzându-și uimirea cum putea mai bine, mai ales în cazul soluțiilor a căror metodă se deosebea într-un chip strălucit de a sa.

Sofia fusese un șoc pentru el, în mai multe privințe. Era atât de firavă, de tânără și de entuziastă! Simțea nevoia să o liniștească, să o ocrotească, să o învețe cum să-și stăpânească focurile de artificii din minte.

Pentru că mereu se ferise să fie prea entuziast, îi venise greu să spună (recunoscuse asta mai târziu) că toată viața – toată viața – așteptase să-i calce pragul un astfel de student. Un student care să-l pună cu adevărat la încercare, care să nu fie doar pe măsura lui, ci chiar să îl întreacă. Trebuia să aibă grijă cum își spunea părerea – că în mintea unui matematician de mare clasă trebuie să existe intuiție, un fulger care să lumineze ceea ce exista acolo de la bun început. Trebuie să fie riguros, meticulos, dar la fel trebuie să fie și un mare poet.

Când, în sfârșit, îi spusese toate acestea Sofiei, Weierstrass adăugase că erau unii care s-ar fi strâmbat dacă ar fi auzit cuvântul „poet“ asociat cu știința matematicii. Apoi erau ceilalți, spuse, cei care ar fi sărit imediat să apere ideea, ca să-și justifice astfel gândirea dezlânată și confuză.

Așa cum bănuise, pe măsură ce trenul se îndrepta tot mai mult către răsărit, stratul de zăpadă de afară devenea din ce în ce mai gros. Era un tren de clasa a doua, spartan în comparație cu cel în care călătorise de la Cannes. Nu exista vagon-restaurant, doar chifle reci, unele umplute cu diverse feluri de cârnați picanți, care puteau fi cumpărate de la căruciorul cu ceai. Sofia își luă o chiflă cu brânză cât jumătate de cizmă și nu crezu că avea să o termine, dar, încet, reuși. Apoi scoase un mic volum de Heine, ca să-și mai împrospăteze cunoștințele de limba germană.

De fiecare dată când își arunca ochii pe fereastră, i se părea că zăpada cernea din ce în ce mai des și, din când în când, trenul încetinea, aproape oprindu-se. În ritmul ăsta, se puteau considera norocoși dacă ajungeau la Berlin înainte de miezul nopții. Și-ar fi dorit să nu se fi lăsat convinsă să renunțe la hotel ca să fie găzduită în casa de pe strada Potsdam.

„Bietului Karl o să-i facă foarte bine să stea o noapte sub același acoperiș cu tine. Chiar dacă îți recunoaște succesele și se mândrește foarte tare cu reușitele tale remarcabile, el încă te mai consideră fetița care a venit la ușa noastră."

Când Sofia sună la ușă, era într-adevăr trecut de miezul nopții. Pentru că trimisese servitorul la culcare, Clara veni să-i deschidă ea însăși, îmbrăcată în capot. Spuse în șoaptă că zgomotul trăsurii îl trezise pe fratele ei, iar Elisa se dusese la el să-l liniștească și să-l asigure că o va vedea pe Sofia dimineață.

Cuvântul „a liniști" îi păru de rău augur Sofiei. În scrisoarea lor, surorile nu pomeniseră decât de o anumită stare de oboseală. Nici scrisoarea de la Weierstrass nu conținea știri despre el, fiind înțesată de povești despre datoria pe care Poincaré și el – Weierstrass – o au față de matematică, să clarifice starea de fapt în fața regelui Suediei.

Auzind glasul fetei acesteia bătrâne cum coboară pios și temător când își pomenește fratele, simțind mirosul altădată atât de cunoscut și de liniștitor al casei, acum ușor stătut, Sofia intui că poate nu era bine să facă glume în clipa aceea, așa cum făcea de obicei, că adusese cu sine nu doar aerul proaspăt de afară, ci și agitația succesului, o energie debordantă, de care nu fusese nici ea conștientă și care acum ar fi putut părea puțin intimidantă și supărătoare. Ea, care altădată era întâmpinată cu îmbrățișări și cu deosebită plăcere (era surprinzător cum surorile puteau să fie atât de vesele și atât de convenționale, în același timp), fusese încă luată în brațe, dar de data aceasta femeia avea lacrimi în ochii ofiliți, iar mâinile bătrâne îi tremurau.

Dar în urciorul din camera ei era apă caldă, iar pe măsuța de lângă pat o aștepta pâine cu unt.

Dezbrăcându-se, Sofia auzi vag șoapte agitate venind de pe holul de sus. Poate că vorbeau despre fratele lor sau despre ea, sau poate despre pâinea care nu fusese acoperită, lucru observat abia când Clara o însoțise în cameră.

În vremea în care lucrase cu Weierstrass, Sofia locuise într-un apartament strâmt și întunecat, în majoritatea timpului împreună cu Iulia, prietena ei, care studia chimia. Nu se duceau la concerte sau la piese de teatru, căci nu prea aveau bani și erau absorbite de munca lor. Iulia frecventa un laborator particular, unde câștigase anumite privilegii foarte greu de obținut de către o femeie. Sofia stătea zi după zi la masa de scris, uneori nu se ridica din scaun decât când erau nevoite să aprindă lampa. Atunci se întindea și mergea foarte repede dintr-un capăt în altul al apartamentului, parcurgând o distanță destul de scurtă, uneori începând să alerge și să vorbească tare, îndrugând ceva incoerent, încât cineva care nu o cunoștea la fel de bine ca Iulia ar fi crezut că nu era în toate mințile.

Gândurile lui Weierstrass, și acum și ale ei, erau ocupate de funcțiile eliptice și abeliene și de teoria funcțiilor analitice, bazate pe reprezentările unor șiruri infinite. Teoria botezată cu numele lui susținea că fiecare secvență finită de numere reale avea o subsecvență convergentă. Ea îi susținuse această teorie și, mai apoi, o contrazisese, uneori luându-i-o înainte; astfel ajunseseră de la relația elev-profesor la o relație între colegi matematicieni, iar ea era adesea catalizatorul studiilor lui. Dar relația aceea a avut nevoie de timp ca să se dezvolte, iar la mesele de duminică – la care ea era invitată cu plăcere, pentru că el îi dedica acum ei după-amiezile de duminică – era tratată ca un prieten mai tânăr, ca o pupilă entuziastă.

Când Iulia se afla la Berlin, era și ea invitată, firește, iar celor două fete li se ofereau friptură, piure de cartofi și budinci ușoare, delicioase, care le dădeau peste cap reprezentările pe care ele le aveau despre mâncarea nemțească. După masă, se așezau lângă foc și o ascultau pe Elisa citind cu voce tare. Le citea însuflețit din poveștile scriitorului elvețian Conrad Ferdinand Meyer. După o săptămână de tricotat și de cârpit, lectura era răsplata săptămânală a celor două surori.

La Crăciun împodobeau bradul pentru Sofia și Iulia, cu toate că familia Weierstrass nu se mai sinchisise de așa ceva de ani buni. Aveau și bomboane

învelite în hârtie strălucitoare, tartă de fructe și mere coapte. Pentru copii, spuneau ei.

Dar, nu după multă vreme, avură o surpriză tulburătoare.

Surpriza era că Sofia, care părea însăși imaginea fetei sfioase și lipsite de experiență, avea un soț. În primele săptămâni de meditații, înainte de sosirea Iuliei, era așteptată la ușă, sâmbăta seara, de un tânăr care nu le fusese prezentat și pe care ceilalți îl luaseră drept servitor. Era înalt și nu prea arătos, cu o barbă rară, roșcată, nas mare și haine dezordonate. De fapt, dacă familia Weierstrass ar fi fost mai mult obișnuită cu lumea, și-ar fi dat seama că nici o familie de viță nobilă, care se respectă – și știau că Sofia făcea parte dintr-o asemenea familie –, nu ar fi angajat un servitor atât de neglijent, prin urmare, bărbatul era, probabil, un prieten de-al fetei.

Apoi sosise Iulia, iar tânărul dispăruse.

După un timp, Sofia le dădu de știre că bărbatul se numea Vladimir Kovalevski și că se căsătorise cu el. El studia la Viena și la Paris, cu toate că deja avea o diplomă în drept și încercase să-și facă un rost în Rusia ca editor de manuale. Era cu câțiva ani mai în vârstă decât Sofia.

În mod la fel de surprinzător, Sofia îi dezvăluise lucrurile lui Weierstrass, nu surorilor lui. În casa aceea, ele erau cele care aveau oarecare legătură cu viața, chiar dacă asta însemna doar amestecul în viețile servitorilor și lectura celor mai noi romane. Dar Sofia nu fusese în grațiile mamei, nici într-ale guvernantei. Negocierile ei cu Generalul nu fuseseră întotdeauna încununate de succes, dar îl respecta și credea că poate și el o respecta, la rândul lui. Prin urmare, se apropiase cu încredere de stăpânul casei.

Își dădu seama că Weierstrass se simțise probabil stânjenit, nu atunci când vorbise cu el, ci când trebuise să le spună surorilor lui. Și asta pentru că mai era și altceva de spus în afară de faptul că Sofia era măritată. Mariajul fusese încheiat legal, dar era vorba de o căsnicie albă, despre care nici el, nici surorile lui nu auziseră vreodată. Soțul și soția nu numai că nu locuiau în aceeași casă, dar nu trăiau deloc împreună. Nu se căsătoriseră din motivele general acceptate, ci erau uniți de jurământul lor secret de a nu trăi niciodată așa, de a nu…

– Consuma căsătoria?

Probabil Clara rostise aceste cuvinte. Brutal, chiar cu nerăbdare, ca să treacă peste moment.

Da. Și tinerii – tinerele femei – care voiau să studieze în străinătate erau obligate să accepte această înșelătorie, deoarece nici o rusoaică nemăritată nu avea voie să plece din țară fără consimțământul părinților. Părinții Iuliei erau destul de progresiști încât să o lase să plece, dar părinții Sofiei, nu.

Ce lege barbară!

Da. Lege rusească. Dar unele tinere reușeau să păcălească legea cu ajutorul unor tineri foarte idealiști și înțelegători. Poate că erau și anarhiști. Cine știe?

Sora mai mare a Sofiei dăduse peste un astfel de tânăr și, împreună cu o prietenă de-a ei, aranjase o întâlnire cu el. Poate că motivele lor erau mai degrabă politice decât intelectuale. Dumnezeu știe de ce o luaseră pe Sofia cu ele – ea nu era pasionată de politică și nu se considera pregătită pentru o asemenea aventură. Dar tânărul nu se uitase la cele două fete mai mari – oricât de serioasă ar fi fost, Aniuta nu-și putea ascunde frumusețea – și refuzase. Nu, nu vreau să mă angajez la așa ceva cu nici una dintre dumneavoastră, respectabile domnișoare, dar m-aș învoi să închei o înțelegere cu sora dumneavoastră mai mică.

– S-o fi gândit că surorile mai mari i-ar fi făcut necazuri, mai ales cea frumoasă, spusese probabil Elisa, care citise multe romane. S-a îndrăgostit de mica noastră Sofia.

Clara îi amintise, poate, că dragostea nu avea ce căuta într-o asemenea legătură.

Sofia acceptă propunerea. Vladimir îi face o vizită Generalului, ca să îi ceară fiica de nevastă. Generalul e politicos, știe că băiatul se trage dintr-o familie bună, cu toate că încă nu s-a afirmat în societate. Cu toate acestea, spune el, Sofia e prea tânără. Fiica lui știe că el are asemenea intenții?

Da, zise Sofia, iar ea e îndrăgostită de el.

Generalul ripostă spunând că tinerii nu pot da curs imediat sentimentelor, ci trebuie să petreacă un timp – un timp îndelungat – la Palibino, ca să se cunoască mai bine. (Acum erau la Petersburg.)

Ajunseseră într-un impas. Vladimir nu ar fi făcut niciodată o bună impresie. Nu se străduia să-și ascundă vederile radicale și se îmbrăca prost, parcă dinadins. Generalul era convins: cu cât Sofia avea să-și cunoască pețitorul mai bine, cu atât mai puțin avea să dorească să se mărite cu el.

Cu toate astea, Sofia își făcea alte planuri.

Într-o zi, părinții ei organizară un dineu important. Invitaseră un diplomat, profesori de la universitate, colegi de armată de-ai Generalului, cu care el făcuse

școala de artilerie. În vânzoleala serii, Sofia se putuse strecura afară din casă.

Se aventură singură pe străzile Petersburgului, unde nu se mai plimbase niciodată neînsoțită de o soră sau de un servitor. Merse acasă la Vladimir, într-o parte a orașului unde locuiau studenții săraci. I se deschise ușa imediat și, îndată ce intră, se așeză la masă și îi scrise tatălui ei o scrisoare:

Dragul meu tată, sunt la Vladimir și voi rămâne aici. Te implor să nu te mai împotrivești căsătoriei noastre.

Se așezaseră cu toții la masă când fu observată lipsa Sofiei. Un servitor îi descoperi camera goală. O întrebară pe Aniuta ce știa despre sora ei, iar ea se înroși, răspunzând că nu știa nimic. Ca să-și ascundă chipul, se prefăcu a-și scăpa șervetul.

Generalul primi un bilet. Se scuză și ieși din încăpere. În curând, Sofia și Vladimir îi auziră pașii mânioși în fața ușii. Le ordonă fiicei sale compromise și bărbatului de dragul căruia era gata să se facă de râs să vină cu el de îndată. Fără a rosti vreun cuvânt, merseră toți trei cu trăsura, iar la cină, Generalul rosti:

– Permiteți-mi să vă fac cunoștință cu viitorul meu ginere, Vladimir Kovalevski.

Astfel se petrecură lucrurile. Sofia era nebună de fericire, nu pentru că se căsătorise cu Vladimir, ci pentru că îi făcuse plăcere Aniutei contribuind la emanciparea femeilor ruse. La Palibino avu loc o nuntă tradițională, splendidă, iar mirii plecară să locuiască sub același acoperiș, la Petersburg.

După ce căpătară libertate deplină, plecară în străinătate și încetară să mai locuiască în aceeași casă. Sofia merse la Heidelberg, apoi la Berlin, Vladimir, la München. El o vizita la Heidelberg cât de des putea, dar, după ce Aniuta și prietenele ei, Jenia și Iulia, sosiră acolo, nu mai era loc și pentru el, cu toate că cele patru femei se aflau, teoretic, sub protecția lui.

Weierstrass nu le dezvălui femeilor că întreținea o corespondență cu soția Generalului. Îi scrisese când Sofia se întorsese din Elveția (de la Paris, de fapt) atât de epuizată și de slăbită, încât el se îngrijorase pentru sănătatea ei. Răspunsul mamei sosise dându-i de știre că, de fapt, Parisul, în acele vremuri primejdioase, era de vină pentru starea fiicei sale. Dar părea mai puțin necăjită de frământările politice prin care trecuse fiica sa decât de descoperirea faptului că una dintre fiicele ei, deși nemăritată, trăia cu un bărbat în văzul lumii, în

timp ce cealaltă, deși măritată, nu trăia cu bărbatul ei deloc. Așa că, împotriva voinței lui, Weierstrass ajunsese confidentul mamei încă înainte de a deveni confidentul fiicei. Și, într-adevăr, nu îi povesti Sofiei nimic din toate acestea decât după moartea mamei ei.

Dar, când îi spuse, în cele din urmă, îi spuse și că Eliza și Clara întrebaseră imediat ce era de făcut.

Pare tipic feminin, spusese el, să crezi că trebuie făcut ceva. Pe un ton sever, el replicase: „Nimic".

Dimineața, Sofia scoase din geamantan o rochie curată, dar boțită – nu învățase niciodată să împacheteze hainele –, își prinse cum putu mai bine părul buclat, ca să ascundă câteva șuvițe cărunte, și coborî scările. Sunetele de la parter vesteau că locatarii se treziseră deja. În sufragerie, doar tacâmurile ei mai erau pe masă. Elisa aduse cafeaua și primul mic dejun nemțesc pe care Sofia îl mâncase vreodată în casa lor: felii de carne rece și brânză, pâine unsă din belșug cu unt. O anunță că sora ei era sus, pregătindu-l pe fratele lor pentru întâlnirea cu Sofia.

– La început, chemam frizerul, dar apoi Clara a învățat să-l bărbierească. Se pare că are talent de soră medicală; slavă Domnului că una dintre noi se pricepe la asta!

Încă dinainte ca Elisa să spună așa ceva, Sofia simțise că erau strâmtorați. Perdelele curate de damasc păreau ponosite, tacâmurile de argint pe care le folosise nu mai fuseseră lustruite de ceva vreme. Prin ușa deschisă a sufrageriei vedea o fată zdravănă, servitoarea, curățând grătarul șemineului și ridicând nori de praf. Elisa se uită spre ea, de parcă ar fi vrut să-i spună să închidă ușa, apoi se ridică și o închise singură. Se întoarse la masă cu fața îmbujorată, cu privirea în jos, iar Sofia întrebă iute, aproape nepoliticos, de ce boală suferea Herr Weierstrass.

– Pe de o parte, are inima slăbită, pe de altă parte, mai e și pneumonia de care s-a îmbolnăvit în toamnă și care nu-i mai trece. Mai are o gâlmă și la organele reproductive, explică Elisa, cu voce scăzută, dar vorbind pe șleau, după obiceiul nemțoaicelor.

Clara se ivi în prag.

– Te așteaptă acum.

Sofia urcă scările gândindu-se nu la profesor, ci la aceste două femei care își construiseră existența în jurul lui. Tricotând fulare, cârpind lenjerie, gătind

budinci și punând murături, treburi pe care nu aveau încredere să le lase în seama servitoarelor. Ca și fratele lor, cinsteau Biserica Romano-Catolică – o religie rece, severă, după părerea Sofiei –, și toate astea fără să crâcnească sau fără vreo urmă de nemulțumire.

„Dacă aș fi în locul lor, aș înnebuni“, se gândi ea.

„Chiar să fiu profesor“, se gândi, „tot aș înnebuni“. În general, studenții sunt mediocri. Nu li se pot preda decât cele mai evidente și mai banale lucruri.

Înainte de legătura ei cu Maksim, nu ar fi îndrăznit să recunoască asta.

Intră în dormitor, zâmbind norocului său, viitoarei eliberări, viitorului ei soț.

– Ah, iată-te în sfârșit! rosti Weierstrass, vorbind încet și cu greutate. Credeam că neastâmpărata ne-a părăsit. Ai de gând să pleci iar la Paris, să te distrezi?

– Tocmai m-am întors de la Paris, spuse Sofia. Mă întorc la Stockholm. Parisul nu a fost deloc amuzant, ba chiar deprimant.

Îi oferi profesorului mâinile să i le sărute.

– Atunci, Aniuta e bolnavă?

– Aniuta e moartă, *mein liebe*[43] profesor.

– A murit în închisoare?

– Nu, nu. Asta a fost acum multă vreme. Nu era în închisoare pe atunci. Soțul ei era închis. A murit de pneumonie, dar a suferit vreme îndelungată de multe boli.

– A, am avut și eu pneumonie. Și, totuși, cred că ai fost tare tristă.

– Inima nu mi se va vindeca niciodată. Dar am și vești bune, pline de bucurie. Mă mărit în primăvară.

– Ai divorțat de geolog? Nici nu mă mir, ar fi trebuit să îl lași de multă vreme. Dar un divorț e, oricum, ceva neplăcut.

– Și el e mort. Era paleontolog. E o nouă știință, foarte interesantă. Înveți o mulțime uitându-te la fosile.

– Da, acum îmi amintesc. Am auzit de știința asta. Atunci, înseamnă că a murit tânăr. Nu voiam să-ți stea în cale, dar nu voiam nici să moară. A fost bolnav mult timp?

– Se poate spune că da. Îți amintești cum l-am părăsit, iar tu m-ai recomandat lui Mittag-Leffler?

– La Stockholm. Da? L-ai părăsit. Ei bine. Trebuia să o faci.

– Da. Dar acum s-a terminat, și mă voi căsători cu un bărbat care poartă același nume, dar care nu e înrudit cu noi și e cu totul alt soi de om.

– Deci, e rus? Se ocupă și el de fosile?

– Deloc. E profesor de drept. E foarte energic și binedispus, mai puțin când e morocănos. Îl voi aduce aici să-l cunoști și îl vei vedea.

– Vom fi încântați să-l primim, spuse Weierstrass cu tristețe. Asta va însemna sfârșitul muncii tale.

– Ba deloc, ba deloc! El nu-și dorește așa ceva. Dar nu voi mai preda, voi fi liberă. Și voi locui în sudul Franței, într-o zonă cu o climă încântătoare; acolo voi fi sănătoasă tot timpul și voi munci mai mult.

– Vom vedea.

– *Mein Liebe*, spuse ea. Îți poruncesc, îți poruncesc să te bucuri pentru mine!

– Trebuie să-ți par foarte bătrân. Am dus o viață liniștită. Firea mea nu are atâtea fațete ca a ta. Am aflat cu uimire că scrii romane.

– Nu te-a încântat ideea.

– Nu-i adevărat. Mi-au plăcut amintirile tale. Sunt foarte agreabile.

– Cartea aceea nu-i tocmai un roman. Cel pe care-l scriu acum nu cred că ți-ar plăcea. Câteodată, nici măcar mie nu-mi place. E despre o fată care e mai interesată de politică decât de amor. Nu contează, nu ești obligat să-l citești. Cenzorii ruși nu vor îngădui să fie publicat, iar restul lumii nu va fi interesată, pentru că e un roman rusesc.

– Nu prea îmi plac romanele.

– Pentru că sunt pentru femei?

– Câteodată chiar uit că ești femeie. Te văd ca pe… ca pe un…

– Ca pe un ce?

– Ca pe un dar doar al meu.

Sofia se aplecă și-i sărută fruntea albă. Își înghiți lacrimile până când își luă rămas-bun de la cele două surori și părăsi casa.

„Nu-l voi mai vedea niciodată“, se gândi ea.

Chipul lui era la fel de alb ca pernele cu fețe proaspăt scrobite pe care Clara i le pusese chiar în acea dimineață sub cap. Poate că deja i le lua acum, lăsându-i capul să cadă pe cele mai moi și mai ponosite de dedesubt. Poate că adormise îndată, epuizat de conversația lor. Probabil se gândise că se vedeau pentru ultima oară, știind că și ea credea același lucru, și totuși el nu avea cum să știe – era rușinea ei, era secretul ei – cât de eliberată, de ușurată se simțea acum, în ciuda lacrimilor, acum, când, cu fiecare pas, se îndepărta de casa aceea.

Oare viața lui, se gândi Sofia, era cu adevărat mai fericită decât a surorilor lui?

Numele lui va dăinui în manuale o vreme. Și printre matematicieni. Dar nu atât de mult pe cât ar fi putut să dăinuiască dacă el și-ar fi clădit reputația cu mai mult zel, dacă s-ar fi menținut în rândurile din față ale cercului său select și ambițios. Îi păsa mai mult de munca decât de renumele său, în timp ce multor colegi matematicieni le păsa de amândouă.

Nu ar fi trebuit să pomenească de romanele ei. Pentru el, acesta era un semn de frivolitate. Își pusese pe hârtie amintirile de la Palibino din dragoste pentru tot ceea ce pierduse, pentru lucruri care cândva o exasperaseră sau pe care, altădată, le prețuise. Le scrisese departe de casă, când casa și sora ei nu mai erau. În schimb, *O fată nihilistă* se ivise din suferința ei pentru Rusia, dintr-o izbucnire de patriotism și din sentimentul că nu fusese destul de atentă la lumea din jur, absorbită fiind de matematică și de zbuciumul propriei vieți.

Da, din suferință pentru țara ei. Dar, într-un fel, scrisese povestea Aniutei. Era povestea unei tinere care renunțase la posibilitatea de a avea o viață obișnuită ca să se mărite cu un deținut politic exilat în Siberia. Se asigurase astfel că viața și pedeapsa lui erau cumva ușurate – mergeau în sudul Siberiei, nu în nord, așa cum se întâmpla, de obicei, în cazul bărbaților însoțiți de neveste. Povestea fusese lăudată de cei care fuseseră izgoniți din Rusia și care reușiseră să o citească în manuscris. O carte care fusese interzisă în Rusia provoca imediat laudele exilaților politici, după cum Sofia o știa bine. *Surorile Raevski* – amintirile ei – îi plăcuse mai mult, cu toate că cenzorii o trecuseră cu vederea, iar unii critici o catalogaseră drept nostalgică.

IV

Îl mai dezamăgise pe Weierstrass și altădată. Îl dezamăgise când avusese succes pentru prima oară. Deși el nu spusese niciodată nimic, era adevărat. Ea întorsese spatele atât lui, cât și matematicii; nici măcar nu îi răspunsese la scrisori. Se întorsese la Palibino, în 1874, cu diploma pusă bine într-o cutiuță căptușită cu catifea, apoi o închisese într-un cufăr, unde rămăsese uitată luni și ani la rând.

Mirosul câmpurilor cu fân, al pădurilor de pin, zilele aurii și fierbinți de vară și serile luminoase din nordul Rusiei o îmbătau. Urmaseră picnicuri, piese de teatru jucate de amatori, baluri, zile de naștere, vizitele vechilor prieteni, prezența Aniutei, fericită alături de fiul ei de un an. Și Vladimir era acolo, și, în atmosfera voioasă a verii, cu căldura, și vinul, și cinele lungi, pline de voie

bună, cu dansurile și cântecele lor, faptul că ea îi cedase nu fusese decât firesc. Îl consacrase după atâta timp, nu doar ca pe soțul, ci și ca pe amantul ei.

Dar asta nu pentru că s-ar fi îndrăgostit de el. Îi era recunoscătoare și se convinsese singură că iubirea nu exista de fapt. Se gândise că amândoi ar fi fost fericiți dacă ea ar fi fost de acord cu ceea ce dorea el, și pentru o vreme chiar fuseseră fericiți.

În toamnă, plecaseră la Petersburg, și distracția continuase. Cine, piese de teatru, recepții, toate lucrările și ziarele de citit, atât cele frivole, cât și cele serioase. În scrisorile lui, Weierstrass o implora să nu abandoneze lumea matematicii. Se asigurase că disertația ei avea să fie publicată în *Crelle's Journal*, publicația matematicienilor. Sofia abia dacă își aruncase privirea pe revistă. El îi ceruse să își petreacă o săptămână – doar o săptămână – revizuindu-și lucrarea despre inelele lui Saturn, astfel încât să fie publicată și aceasta. Dar ei nu-i păsa. Era prea ocupată, într-un iureș sărbătoresc. Sărbătorea zile onomastice, onorurile de la Curte, premiere de opere și de balete, dar părea, de fapt, să celebreze viața însăși.

Începea să învețe, destul de târziu, ceea ce oamenii din jurul ei păreau să fi știut încă din copilărie – că viața poate fi foarte plăcută și fără realizări mărețe. Putea fi plină de ocupații care să nu te epuizeze complet. A obține tot ce-ți trebuia pentru o viață confortabilă, ca să poți duce apoi o viață de distracții în societate, nu te lăsa nici măcar să te plictisești sau să lenevești, și te făcea să simți, la finalul zilei, că făcuseși exact ceea ce îi mulțumea pe toți. Nu era nevoie să te chinui.

Mai puțin în privința banilor.

Vladimir resuscitase editura. Împrumutau de unde puteau. În curând, ambii părinți ai Sofiei se prăpădiseră, iar moștenirea ei fusese investită în niște băi publice lipite de o seră, într-o brutărie și o spălătorie cu abur. Aveau planuri mari. Dar în Petersburg fusese mai frig decât de obicei, iar oamenii nu erau ispitiți nici măcar de băile cu aburi. Constructorii și alte personaje îi înșelau, piața devenise nesigură și, în loc să pună o bază solidă existenței lor, se afundaseră tot mai mult în datorii.

Iar comportamentul de cuplu căsătorit avu obișnuitele rezultate costisitoare. Sofia născu o fetiță. Fu botezată după mamă, dar ei îi spuneau Fufu. Fufu avea o guvernantă, o doică și propriile odăi. Familia angajă o menajeră și un bucătar. Vladimir cumpăra haine la modă pentru Sofia și daruri minunate pentru fiica

lui. Își luase diploma la Jena și obținuse un post de subprofesor la Petersburg, dar banii nu le ajungeau. Editura lui era mai mult sau mai puțin falimentară.

Apoi urmă asasinarea țarului, climatul politic deveni tensionat, iar Vladimir intră într-o perioadă de melancolie atât de adâncă, încât nu mai putu munci sau gândi.

Weierstrass primise vestea morții părinților Sofiei și, ca să-i mai aline durerea, îi trimise vești despre noul și extraordinarul lui sistem de integrale. Dar, în loc să se întoarcă la matematică, Sofia începu să scrie cronici de teatru și articole de popularizare a științei pentru ziare. Își folosea un talent care putea fi vândut și care nu tulbura oamenii, nici nu o epuiza pe ea, așa cum făcuse matematica.

Familia Kovalevski se mută la Moscova, sperând că norocul avea să li se schimbe.

Vladimir își reveni, dar nu se simțea în stare să se întoarcă la catedră. Găsi o nouă ocazie de a face bani, angajându-se într-o companie care producea naftalină din petrol. Patronii erau frații Ragozin, care aveau o rafinărie și un castel modern pe Volga. Slujba îi fusese oferită în schimbul investirii unei sume de bani, pe care Vladimir reuși să o împrumute.

Dar, de data asta, Sofia mirosi pericolul. Frații Ragozin nu o plăceau și nici ea nu îi plăcea. Vladimir era din ce în ce mai fascinat de ei. Îi spunea soției sale că sunt oameni noi, foarte pragmatici. Deveni distant, căpătase aere de superioritate și se purta grosolan. „Spune-mi numele unei singure femei importante“, îi zicea. „O femeie care a realizat ceva în lume pe alte căi decât seducând și omorând bărbați. Sunt înapoiate și egoiste prin însăși natura lor, iar dacă se dedică vreunei idei de bun-simț, devin isterice și distrug totul cu ifosele lor.“

„Astea sunt cuvintele celor doi Ragozin“, spunea Sofia.

Reluă corespondența cu Weierstrass. O lăsă pe Fufu cu vechea ei prietenă, Iulia, și plecă spre Germania. Îi scrise lui Aleksandr, fratele lui Vladimir, că soțul ei mușcase din momeala fraților Ragozin cu atâta poftă, încât părea că sfida soarta, provocând-o să-i mai dea o lovitură. Și, totuși, Sofia îi scrise lui Vladimir, oferindu-se să se întoarcă la el. Răspunsul lui nu fusese favorabil.

Se mai întâlniră o dată, la Paris. Ea locuia acolo, trăind modest, în timp ce Weierstrass se străduia să-i facă rost de o slujbă. Se cufundase din nou în probleme de matematică, și la fel erau toți cunoscuții. Vladimir începuse să-i bănuiască pe frații Ragozin, dar era implicat atât de puternic, încât nu mai

putea da înapoi. Și, totuși, vorbea despre o plecare în Statele Unite. Plecă într-adevăr, dar se întoarse.

În toamna anului 1882, îi scrise fratelui său, spunându-i că își dădea seama acum că nu era bun de nimic. În noiembrie, îl anunță despre falimentul fraților Ragozin. Se temea că aveau de gând să-l amestece în treburi ilegale. De Crăciun, o văzu pe Fufu, care se afla la Odessa, împreună cu familia fratelui său. Era fericit că își amintea de el, că era sănătoasă și isteață. Apoi le scrisese scrisori de adio Iuliei, fratelui său, anumitor prieteni, dar nu și Sofiei. Trimisese o scrisoare și la tribunal, explicând anumite acțiuni de-ale lui în afacerea Ragozin.

Mai amână o vreme. În aprilie, își legă o pungă în jurul capului și inhală cloroform.

La Paris, Sofia refuză mâncarea și nu voi să iasă din cameră. Își concentră toate gândurile asupra refuzului mâncării, așa încât să nu simtă ceea ce simțea cu adevărat.

În sfârșit, fu hrănită cu forța și adormi. După ce se trezi, se simți rușinată de scena pe care o făcuse. Ceru o foaie și un creion ca să poată continua munca la o problemă.

Nu mai avea bani. Weierstrass îi scrise rugând-o să vină să locuiască la el, ca a treia soră a lui. Dar continuă să tragă sforile pe unde putea și reuși, într-un sfârșit, găsind ajutor la prietenul și fostul lui student, Mittag-Leffler, în Suedia. Noua universitate din Stockholm accepta să fie prima din Europa care angaja o femeie drept profesor de matematică.

La Odessa, Sofia își luă fiica pe care o lăsase să locuiască o vreme cu Iulia. Era furioasă pe frații Ragozin. Îi scrise fratelui lui Vladimir, numindu-i „nemernici prefăcuți și veninoși". Îl convinse pe magistratul care se ocupa de caz să declare că dovezile arătau că Vladimir fusese credul, dar cinstit.

Apoi, luă încă o dată trenul de la Moscova la Petersburg, ca să se îndrepte spre noua, mult comentata și, fără îndoială, dezaprobata ei slujbă din Suedia. De la Petersburg, călători pe mare. Vasul porni într-un apus magnific. „Gata cu prostiile!", hotărî Sofia. „Am de gând să duc o viață normală."

Nu îl întâlnise încă pe Maksim. Nici nu câștigase Premiul Bordin.

V

Plecă din Berlin la începutul după-amiezii, la puțin timp după ce își luase rămas-bun de la Weierstrass. Trenul era vechi și lent, dar curat și bine încălzit, așa cum te așteptai să fie un tren nemțesc.

Pe la jumătatea călătoriei, bărbatul de vizavi își desfăcu ziarul, oferindu-i o pagină pe care credea că ea și-ar fi dorit să o citească.

Ea îi mulțumi și refuză.

El făcu semn cu capul către fereastră, spre zăpada care cădea mărunt.

– Nu ne putem aștepta la altceva?

– Într-adevăr, făcu Sofia.

– Mergeți mai departe de Rostock?

Poate că bărbatul auzise un accent care nu era nemțesc. Pe ea nu o deranjă faptul că el îi vorbea, nici că își închipuise că nu era nemțoaică. Era mult mai tânăr decât ea, îmbrăcat bine, politicos. Sofia avu impresia că-l mai întâlnise undeva. Dar, când călătorești, ți se întâmplă să ai astfel de impresii.

– Până la Copenhaga, îi răspunse. Și apoi la Stockholm. Pentru mine, ninsoarea nu va face decât să se îndesească.

– Eu vă voi părăsi la Rostock, îi spuse el, poate ca să o liniștească, asigurând-o că nu avea să o țină de vorbă mult timp. Vă place la Stockholm?

– Detest orașul pe vremea asta. Îl urăsc.

Fu surprinsă de propriile cuvinte. Dar el surâse încântat și începu să vorbească în rusă.

– Vă rog să mă scuzați, spuse el. Am avut dreptate. Acum eu sunt cel care vorbește cu accent străin. Am studiat în Rusia într-o vreme. La Petersburg.

– V-ați dat seama că am accent rusesc?

– Nu eram sigur. Asta până când ați spus ceea ce ați spus despre Stockholm.

– Toți rușii detestă Stockholmul?

– Nu. Nu. Dar spun că urăsc. Rușii urăsc. Rușii iubesc.

– N-ar fi trebuit să spun asta. Suedezii s-au purtat foarte frumos cu mine. Te învață lucruri…

Bărbatul râse, scuturând din cap.

– Serios, îl asigură ea. M-au învățat să patinez…

– Cu siguranță. Nu ați învățat în Rusia să patinați?

– Rușii nu insistă atât de mult să te învețe, ca suedezii.

– Nici cei de pe insula Bornholm, zise el. Acum locuiesc în Bornholm. Danezii nu sunt atât de… insistenți, da, ăsta e cuvântul. Dar sigur că, în Bornholm, nici măcar nu suntem danezi. Sau cel puțin așa spunem.

Era medic, locuia pe insula Bornholm. Sofia se întrebă dacă ar fi deplasat să îl roage să se uite la gâtul ei, care o durea foarte rău. Hotărî că ar fi, într-adevăr, deplasat.

Bărbatul îi spuse că, după ce treceau de granița daneză, îl aștepta o călătorie lungă și foarte probabil agitată cu feribotul.

Îi povesti că oamenii de pe insula Bornholm nu se considerau danezi, ci vikingi asimilați de Liga Hanseatică în secolul al XVI-lea. Avuseseră o istorie agitată, luaseră prizonieri. Auzise cumva de maleficul conte de Bothwell? Unii susțineau că murise pe insula Bornholm, deși cei din Zeelanda erau de părere că murise acolo.

– Contele l-a omorât pe soțul reginei Scoției, căsătorindu-se apoi cu ea. Dar a murit în lanțuri. A murit nebun.

– Maria, regina Scoției, spuse ea. Am auzit.

Și chiar auzise, pentru că Maria fusese una dintre eroinele de tinerețe ale Aniutei.

– Ah, iertați-mă! Vorbesc prea mult.

– Să vă iert? se miră Sofia. De ce să vă iert?

El roși. Spuse:

– Știu cine sunteți.

Mărturisi că, la început, nu știuse. Dar, când ea îi vorbise în rusă, fusese sigur.

– Sunteți profesoara. Am citit despre dumneavoastră într-un ziar. Era publicată și o fotografie, dar păreați mai în vârstă decât sunteți în realitate. Îmi pare rău că v-am deranjat, dar nu m-am putut abține.

– În poză par severă pentru că am impresia că oamenii nu vor avea încredere în mine dacă zâmbesc, zise Sofia. Nu se întâmplă la fel și cu medicii?

– Se poate. Nu sunt obișnuit să fiu fotografiat.

Între ei exista acum o ușoară tensiune; Sofia trebuia să îl liniștească. Fusese mai bine înainte ca el să-i spună adevărul. Ea se întoarse la subiectul Bornholm. El îi povesti că insula era semeață și aspră, nu blândă și cu văi line, ca Danemarca. Oamenii veneau acolo pentru peisaj și pentru aerul curat. Dacă ea trecea vreodată pe acolo, el s-ar simți onorat să îi arate insula.

– Pe insulă există o rocă foarte rară. Marmură albastră. Se sparge și se șlefuiește, iar doamnele o poartă la gât. Dacă doriți vreodată așa ceva…

Vorbea incoerent pentru că voia să-i spună ceva, dar nu putea. Ea își dăduse seama.

Se apropiau de Rostock. Bărbatul era din ce în ce mai agitat. Sofia se temea că îi va cere să semneze pe o bucată de hârtie sau pe vreo carte pe care o avea. I se întâmpla foarte rar așa ceva, dar de fiecare dată asta o întrista; nu știa de ce.

– Vă rog să mă ascultați! i se adresă el. Trebuie să vă spun ceva. Nu trebuie să se afle. Vă rog! Când mergeți în Suedia, vă rog să nu treceți prin Copenhaga. Nu vă speriați, nu am luat-o razna!

– Nu m-am speriat, spuse ea.

Dar se temea puțin.

– Trebuie să o luați pe cealaltă parte, pe lângă Insulele Daneze. Schimbați biletul în gară.

– Pot să vă întreb de ce? S-a întâmplat ceva la Copenhaga?

Brusc, Sofia avu certitudinea că el urma să-i vorbească despre un complot, despre o bombă.

Deci era anarhist?

– În Copenhaga e epidemie de variolă. Multă lume a părăsit orașul, dar autoritățile nu vor să se afle. Se tem că se va isca panică sau că oamenii vor da foc clădirilor guvernului. Finlandezii sunt problema. Se zice că ei au adus boala. Guvernul nu vrea ca lumea să se ridice împotriva refugiaților finlandezi. Sau împotriva guvernului, pentru că i-a primit în țară.

Trenul opri, iar Sofia se ridică, verificându-și bagajele.

– Promiteți-mi! Nu plecați de aici fără să-mi promiteți!

– Bine. Promit.

Oare îi amintea de Vladimir? Vladimir, cel de la început. Nu de fizicul lui, cât de grija lui pentru ea. Grija lui permanentă, umilă și încăpățânată.

El îi întinse mâna și ea i-o întinse pe a ei, ca să i-o strângă, dar asta nu era singura lui intenție. Îi puse în palmă o tabletă mică, spunându-i:

– Vă va ajuta să vă odihniți dacă drumul vi se va părea prea lung.

„Trebuie să vorbesc cu cineva serios despre epidemia asta de variolă“, se hotărî ea.

Dar nu vorbi. Bărbatul care îi schimbă biletul era supărat că trebuia să facă ceva atât de complicat și s-ar fi supărat și mai rău dacă Sofia s-ar fi răzgândit. La început, păru că nu răspundea decât la daneză, așa cum vorbeau ceilalți pasageri, dar, după ce-i schimbă biletul, îi spuse în germană Sofiei că acum călătoria avea să dureze mai mult, pricepea ea oare lucrul ăsta? Atunci ea își

dădu seama că se aflau încă în Germania și că omul probabil habar nu avea ce se întâmpla la Copenhaga. Oare unde-i fusese capul?

Funcționarul adăugă morocănos că pe insule ningea.

Micul feribot german către Gedser era bine încălzit, deși trebuia să stai pe bănci de lemn. Sofia fu cât pe ce să înghită tableta, gândindu-se că omul din tren se referise probabil la băncile acestea de lemn când vorbise despre o călătorie obositoare. Apoi se hotărî să o păstreze, în caz că ar fi avut rău de mare.

Trenul local în care se urcă avea bănci obișnuite de clasa a doua, un pic uzate. Dar era frig; la capătul vagonului, o sobă fumega fără rost.

Controlorul era mult mai prietenos decât cel care se ocupase de bilete și nici nu se grăbea prea tare. Înțelegând că erau pe teritoriu danez, ea îl întrebă în suedeză – o limbă care i se părea că seamănă cu daneza mai mult decât germana – dacă era adevărat că în Copenhaga izbucnise o epidemie. El îi spuse că nu, trenul acela nu mergea la Copenhaga.

Probabil „tren“ și „Copenhaga“ erau singurele cuvinte suedeze pe care le știa.

În trenul acesta nu existau bineînțeles compartimente, doar vagoane, cu băncile lor de lemn. Unii pasageri își aduseseră propriile perne, pături și pelerine cu care se înfășuraseră. Nu se uitau la Sofia, cu atât mai puțin ar fi încercat să-i vorbească. Și ce rost ar fi avut să-i vorbească? Ea nu i-ar fi putut înțelege, nici nu le-ar fi putut răspunde.

Nu era nici căruciorul cu ceai. Călătorii desfăcură pachete unsuroase, din care scoaseră sendvișuri reci. Felii groase de pâine, brânză cu miros înțepător, felii de șuncă rece, gătită, undeva un hering. O femeie scoase o furculiță din buzunarul ascuns în faldurile hainei și mâncă varză murată dintr-un borcan. Asta îi aminti Sofiei de casă, de Rusia.

Dar aceștia nu sunt țărani ruși. Nimeni nu e beat, nimeni nu vorbește tare și nu râde. Sunt țepeni ca niște scânduri. Până și grăsimea care le învăluie oasele e o grăsime țeapănă, care se respectă. Grăsime luterană. Nu știe nimic despre ei.

Dar, oare, îi cunoaște ea pe țăranii ruși, pe cei de la Palibino? Întotdeauna făceau pe grozavii în fața stăpânilor.

Poate mai puțin atunci, în duminica în care toți iobagii și stăpânii lor au mers la biserică, să audă Proclamația[44]. După aceea, mama Sofiei fusese complet deprimată, oftase și plânsese. „Și acum ce se va alege de noi? Ce se va alege de bieții mei copii?“ Generalul o luase în birou să o liniștească. Aniuta se așezase, citind una dintre cărțile ei, iar frățiorul lor, Fiodor, se jucase cu

cuburile. Sofia umbla de colo până colo, intrând în bucătărie, unde servitorii din casă și cei care lucrau la câmp mâncau clătite și sărbătoreau, dar cu solemnitate, ca și cum ar fi fost ziua vreunui sfânt. Un bătrân a cărui treabă nu era decât să mătură curtea râsese și o numise „coniță". „Uite-o pe conița, a venit să ne ureze de bine!" Apoi toată lumea o aclamase. „Cât de amabili erau!", se gândise ea, deși înțelegea că aclamațiile fuseseră în glumă.

Curând apăruse guvernanta, cu chipul acoperit de un nor întunecat, și o luase de acolo.

Apoi totul continuase aproape la fel ca până atunci.

Jaclard îi spusese Aniutei că nu va putea fi niciodată o adevărată revoluționară, că nu era bună decât să stoarcă bani de la părinții ei criminali. Cât despre Sofia și Vladimir (Vladimir, cel care îl scăpase din ghearele poliției), ei nu erau decât niște paraziți care făceau pe grozavii, lăudându-se cu studiile lor fără rost.

Mirosul de varză și de hering îi provoacă o ușoară greață.

La un moment dat, trenul oprește, și li se spune să coboare. Cel puțin, asta presupune Sofia după vorbele lătrate ale controlorului și după mișcările lipsite de chef, dar ascultătoare, ale trupurilor. Se trezesc în zăpadă până la genunchi. Nu se vede nici urmă de peron sau de oraș, în jurul lor se profilează dealuri netede și albe, prin zăpada care se cerne încet. În fața trenului, niște oameni dau la o parte cu lopețile zăpada adunată pe o porțiune de șină. Sofia se mișcă să nu-i înghețe picioarele în cizmele subțiri, bune pentru oraș, dar care aici nu sunt potrivite. Ceilalți călători stau locului și nu comentează.

După o jumătate de oră sau poate numai cincisprezece minute, traversele sunt curățate, iar pasagerii urcă iar în tren. Probabil că nici ei nu știu de ce au fost siliți să coboare în loc să aștepte la locurile lor, dar, bineînțeles, nimeni nu se plânge. Înaintează prin întuneric, și acum, pe lângă zăpadă, mai e ceva care se izbește de ferestre. Un sunet de rău augur, ca o zgârietură. Lapoviță.

Apoi apar lămpile unui sat, strălucind slab. Unii pasageri se ridică, înfofolindu-se metodic, adunându-și bagajele și pachetele, coborând din tren și făcându-se nevăzuți. Trenul își reia călătoria, dar, în scurt timp, li se ordonă din nou să coboare. Nu din cauza vreunui morman de zăpadă. Sunt conduși la un vas, un alt feribot mai mic, care îi duce în larg, pe apa neagră. Pe Sofia gâtul o doare atât de tare, încât e sigură că nu ar putea vorbi nici dacă ar fi silită.

Nu știe cât durează traversarea. După ce nava e trasă la mal, toată lumea trebuie să intre într-un șopron cu trei pereți, unde nu sunt adăpostiți de zăpadă și nici nu există bănci. După un timp pe care nu îl poate măsura, sosește alt tren. Și Sofia simte o recunoștință nespusă, cu toate că înăuntru nu e mai cald, iar trenul are aceleași bănci de lemn ca și primul. Se pare că recunoștința pentru micile bucurii ale vieții depinde de sărăcia prin care ai trecut înainte de a le avea. Și – simte ea nevoia să-i spună cuiva – nu este oare aceasta o sumbră omilie?

La un moment dat, trenul oprește într-un oraș mai mare, unde gara are și un bufet. Dar Sofia e prea obosită ca să se ducă până acolo, așa cum fac unii dintre pasageri, care se întorc cu pahare aburinde de cafea. Femeia care mânca varză vine cu două cești, și se pare că una e pentru Sofia. Sofia zâmbește și face tot ce poate ca să-și exprime recunoștința. Femeia dă din cap, de parcă toată agitația asta n-are rost, ba chiar e indecentă. Dar stă acolo până când Sofia scoate monedele daneze primite de la omul cu biletele. Mormăind, ia două cu degetele ei umede, înmănușate. Foarte probabil, prețul cafelei. Nici un ban pentru efort, pentru intenție. Așa se face. Femeia se întoarce la locul ei fără să rostească vreun cuvânt.

S-au mai urcat niște călători. O femeie cu un copil de vreo patru ani, cu jumătate de față bandajată și cu un braț prins într-o atelă. Un accident, o vizită la un spital de țară. Printr-o gaură din bandaj se iețește un ochi întunecat și trist. Copilul își așază obrazul nevătămat în poala mamei, iar ea îl acoperă cu șalul. Nu o face cu tandrețe sau cu grijă, ci mai degrabă mecanic. S-a întâmplat ceva rău, acum mai poartă o povară pe umeri, asta-i tot. Toți copiii care așteaptă acasă, poate mai poartă unul în pântece.

„Ce cumplit“, se gândește Sofia. „Ce cumplită e soarta femeilor! “ Și ce i-ar spune această țărancă dacă Sofia s-ar apuca să-i povestească despre noua luptă a femeilor, despre bătălia lor pentru dreptul la vot și pentru locuri în universități? Ar putea spune: „Dar nu asta e voia Domnului“. Iar dacă Sofia ar îndemna-o stăruitor să se lepede de acest Dumnezeu și să-și ascută mintea, oare nu s-ar uita la ea cu o milă îndărătnică, obosită, oare nu i-ar spune: „Dar cum putem trece prin viață fără Dumnezeu?“

Traversează iarăși apa neagră, de data asta pe un pod lung, și se opresc într-un alt sat, unde femeia și copilul coboară. Sofia s-a plictisit, nu se uită să vadă dacă îi așteaptă cineva, încearcă să zărească doar ceasul din stație, luminat de tren. Se așteaptă să fie aproape miezul nopții, dar e abia trecut de zece.

Se gândește la Maksim. Oare Maksim s-ar urca vreodată într-un asemenea tren? Își imaginează că-și lasă capul pe umărul lui lat – cu toate că el nu ar accepta așa ceva în public. Haina lui din stofă fină, scumpă, mirosul ei de bani și de bunăstare. Lucruri frumoase, pe care el crede că are dreptul și obligația să le păstreze, deși în propria lui țară este considerat un liberal nedorit. Minunata lui siguranță de sine, aceeași siguranță pe care o avea și tatăl ei, pe care o poți simți de fetiță, când te cuibărești în brațele lor și ai vrea să rămâi acolo pentru tot restul vieții. E și mai bine dacă bărbatul acela te iubește, te alină, chiar dacă nu e decât un fel de pact arhaic și nobil pe care l-au făcut acești bărbați, o legătură pe care au semnat-o fără entuziasm, ci doar din necesitatea de a te ocroti.

S-ar supăra dacă le-ar spune cineva că sunt docili, dar, într-un fel, chiar așa sunt. Se supun comportamentului bărbătesc. Se supun lui, cu toate regulile lui, cu poverile lui complicate și fraudele voite. Comportamentul ăsta are niște reguli de care, ca femeie, uneori te bucuri, dar alteori nu.

Acum îl văzu pe Maksim nu ocrotind-o, ci mergând cu pași mari prin gara din Paris, așa cum se potrivea unui bărbat care avea viața lui privată.

Mândria cu care își ținea capul sus, siguranța lui de sine plină de curtenie.

Dar nu, așa ceva nu se întâmplase. Nu fusese Maksim. Cu siguranță.

Vladimir nu fusese laș – doar îl salvase pe Jaclard –, dar nu avea convingerile acelea masculine. De asta îi putuse oferi un statut egal, ceea ce alții nu fuseseră în stare să facă, și de asta nu-i putuse oferi acea căldură și siguranță învăluitoare. Apoi, aproape de sfârșit, după ce căzuse în mrejele fraților Ragozin și își schimbase atitudinea – disperat cum era, crezând că avea să se salveze dacă îi imita pe alții –, începuse să se poarte cu ea ca un stăpân, ridicol și neconvingător. Îi dăduse un motiv să-l disprețuiască, dar poate că ea îl disprețuise dintotdeauna. Indiferent dacă el o venera sau o insulta, îi fusese cu neputință să îl iubească.

Așa cum Aniuta îl iubise pe Jaclard. Jaclard era egoist, crud și o înșela, dar Aniuta îl iubise, chiar și atunci când îl ura.

Ce gânduri urâte și supărătoare se pot ridica la suprafață dacă nu le înăbuși de îndată!

Când închise ochii, i se păru că îl vede pe Vladimir șezând pe banca din fața ei, dar nu e Vladimir, ci doctorul din Bornholm, e doar amintirea doctorului din Bornholm, bărbatul insistent și agitat, care își făcuse loc, umil și ciudat, în viața ei.

Veni apoi momentul – cu siguranță, era aproape de miezul nopții – când părăsiră definitiv trenul. Ajunseseră la granița Danemarcei. Helsingor. Sau, cel puțin, la granița terestră. Sofia credea că adevărata graniță se afla undeva prin Kattegat[45].

Îi aștepta ultimul feribot, încăpător și plăcut, cu luminile sale multe și strălucitoare. Un hamal sosi să-i ducă bagajele, îi mulțumi pentru monedele daneze și plecă în grabă. Sofia îi arătă căpitanului biletul, și acesta i se adresă în suedeză. O asigură că, odată ajunși pe partea cealaltă, îi aștepta o legătură pentru trenul către Stockholm. Nu va fi nevoită să-și petreacă restul nopții într-o sală de așteptare.

– Mă simt de parcă m-aș fi întors la civilizație, îi spuse ea.

El o privi cu ușoară îndoială. Vocea Sofiei părea un croncănit, deși cafeaua îi mai alinase durerea de gât. „E suedez", se gândi ea. „Suedezii nu consideră că e necesar să zâmbești sau să faci schimb de amabilități. Poți fi cuviincios și fără astfel de manifestări."

Traversarea fu cam agitată, dar Sofia nu avu rău de mare. Își aminti de pastilă, dar nu părea să aibă nevoie de ea. Probabil că feribotul era încălzit, pentru că unii pasageri își scoseseră o parte din hainele de iarnă. Dar Sofia tot tremura. Poate că trebuia să tremure, doar strânsese în ea atâta frig în timpul călătoriei prin Danemarca. Frigul îi intrase în oase, și, tremurând, avea să scape de el.

Așa cum i se spusese, trenul spre Stockholm aștepta în portul aglomerat din Helsinborg, mult mai plin de viață și mai mare decât portul cu același nume de dincolo de apă. Poate suedezii nu-ți zâmbeau, dar măcar îți dădeau informații corecte. Un hamal întinse mâna să-i ia bagajele și le ținu cât timp Sofia scotoci prin geantă, după monede. Ea scoase un pumn generos și i le puse în palmă, gândindu-se că erau daneze; n-aveau să-i mai trebuiască.

Erau daneze. El i le înapoie, spunându-i în suedeză:

– Nu sunt bune.

– Dar asta-i tot ce am! exclamă ea, dându-și seama de două lucruri: gâtul o durea mai puțin și nu avea bani suedezi.

Hamalul puse bagajele jos și se îndepărtă.

Bani francezi, bani germani, bani danezi. Uitase de banii suedezi.

Trenul scotea aburi, călătorii se urcau, în timp ce ea rămăsese pe loc, în dilemă. Nu-și putea duce singură bagajele. Dar, dacă nu putea, aveau să-i rămână pe peron.

Apucă gențile de mânere și începu să alerge. Alerga cu greu, gâfâind, simțea o durere în piept și sub brațe, iar bagajele îi loveau picioarele. Trebui să urce niște trepte. Dacă se oprea să respire, avea să fie prea târziu. Urcă treptele. Se rugă cu lacrimi în ochi ca trenul să nu pornească.

Și nu porni. Nu înainte ca, aplecându-se în afară să încuie ușa, controlorul să o apuce de braț și apoi să îi apuce cumva și bagajele și să o urce în tren.

Odată aflată în siguranță, Sofia începu să tușească. Încerca să-și desprindă ceva din piept. Durerea din piept. Durerea și senzația de strangulare din gât. Dar fu nevoită să-l urmeze pe controlor până în compartimentul ei, și între accesele de tuse, râdea triumfător. Controlorul aruncă o privire într-un compartiment unde se aflau deja câțiva oameni, apoi o conduse într-unul gol.

– Ați făcut bine… că nu m-ați dus într-un loc… unde aș fi deranjat, îi spuse ea, radioasă. Nu aveam bani… bani suedezi. Aveam tot felul de bani… dar nu suedezi. A trebuit să alerg. Nu m-am gândit că…

El o sfătui să se așeze și să nu vorbească. Plecă și se întoarse cu un pahar de apă. Bând, Sofia își aminti de pastilă și o înghiți cu ultima gură de apă. Nu mai tuși.

– Să nu mai faceți așa ceva! îi spuse el. Uitați cum vi se zbate pieptul. În sus și în jos.

În afară de a fi cuviincioși și punctuali, suedezii erau și foarte sinceri.

– Stați puțin, îl rugă ea.

Mai trebuia să lămurească ceva, de parcă, dacă nu ar fi întrebat, trenul nu ar fi dus-o unde trebuia.

– Stați puțin! Ați auzit despre… Ați auzit cum că ar fi epidemie de variolă? La Copenhaga?

– Nu cred, zise el.

O salută din cap sever, dar politicos, și plecă.

– Vă mulțumesc, vă mulțumesc! strigă Sofia după el.

Nu se îmbătase în viața ei. Când luase vreun medicament care să-i amorțească gândurile, adormise înainte să simtă ceva. Așa că nu are termen de comparație pentru sentimentul extraordinar – schimbarea de percepție – care o copleșește acum. La început, a simțit doar ușurare, senzația măreață, dar nătângă, că i s-a făcut o favoare, pentru că a reușit să-și care bagajele, să urce

scările și să prindă trenul. Apoi a supraviețuit crizei de tuse, ghearei din piept care-i strângea inima și, pe deasupra, a fost în stare să ignore durerea din gât.

Dar e mai mult de-atât, de parcă inima i s-ar putea umfla la nesfârșit, recăpătându-și dimensiunile obișnuite, apoi continuând să crească mai ușoară și mai vioaie, înlăturând aproape amuzată obstacolele din calea ei. Până și epidemia din Copenhaga devine acum un fel de ciumă, ceva desprins dintr-o veche poveste. Așa cum ar putea fi și viața ei, ale cărei obstacole și suferințe se prefac în fum. Evenimentele și ideile capătă o formă nouă, văzute printr-o peliculă de inteligență limpede, printr-o lentilă care preschimbă totul.

Senzația asta îi amintea de o anumită experiență. La treisprezece ani, făcuse cunoștință cu trigonometria. Profesorul Tîrtov, un vecin din Palibino, venise pe la ei să le lase ultima lui lucrare. Era de părere că l-ar fi putut interesa pe tatăl ei, Generalul, care avea cunoștințe de artilerie. Ea dăduse peste manuscris în cabinet și o deschisese, din întâmplare, la capitolul despre optică. Începuse să citească, să studieze diagramele și, în scurt timp, fusese încredințată că putea înțelege. Nu auzise niciodată de sinus sau cosinus, dar, înlocuind un arc de cerc cu un sinus și ajutată de întâmplarea fericită că la unghiuri mici, acestea aproape coincid, Sofia putuse pătrunde în taina unui limbaj nou și minunat.

Nu fusese prea uimită atunci, doar extrem de fericită.

Mai făcuse astfel de descoperiri. Matematica era un dar natural, asemenea aurorei boreale. Nu avea de-a face cu nimic altceva: cu ziarele, premiile, colegii sau diplomele.

Controlorul o trezi cu puțin înainte ca trenul să ajungă la Stockholm. Ea îl întrebă:

– Ce zi e azi?

– Vineri.

– Foarte bine, înseamnă că îmi voi putea susține cursul.

– Aveți grijă de sănătatea dumneavoastră, doamnă.

La ora două era la pupitru. Își susținu prelegerea iscusit și coerent, fără dureri și fără să tușească. Zumzetul delicat care îi străbătea trupul ca un fir întins nu îi afectă vocea. Iar gâtul părea să se fi vindecat de la sine. După ce termină, se duse acasă, se schimbă de haine și luă o trăsură ca să ajungă la recepția unde fusese invitată, în casa soților Gulden. Era în toane bune, vorbea cu însuflețire despre impresiile de călătorie din Italia și din sudul Franței, dar nu pomeni de

călătoria de întoarcere în Suedia. Apoi părăsi încăperea fără să se scuze și ieși afară. Capul îi era prea plin de idei strălucitoare și excepționale ca să mai stea de vorbă cu oamenii.

Era deja noapte, ningea liniștit, fără vânt, lămpile de pe stradă se măriseră asemenea globurilor de Crăciun. Căută din priviri o trăsură, dar nu văzu nici una. Trecu un omnibuz, și ea îi făcu semn. Șoferul îi spuse că stația nu era acolo.

– Și totuși ați oprit, îi răspunse ea netulburată.

Nu cunoștea deloc străzile din Stockholm, așa că își dădu târziu seama că se afla în altă parte a orașului decât ar fi trebuit. Îi explică râzând șoferului, iar el îi dădu voie să coboare, și Sofia merse până acasă pe jos, prin zăpadă, îmbrăcată în rochia de petrecere, în capa ei subțire și în pantofi. Caldarâmul era minunat de tăcut și de alb. Merse pe jos un kilometru și jumătate, dar se simți mulțumită descoperind că, la urma urmei, cunoștea drumul. Avea picioarele ude, dar nu îi era frig. Se gândi că asta se datora lipsei de vânt și senzației extraordinare din mintea și din trupul ei, de care nu fusese conștientă înainte, dar pe care, cu siguranță, putea să se bizuie de acum înainte. Poate că era un gând lipsit de originalitate, dar orașul părea desprins din basme.

A doua zi rămase în pat și îi transmise un bilet colegului Mittag-Leffler, rugându-l să i-l trimită pe doctorul lui, pentru că ea nu avea medic. Mittag-Leffler veni și el, și, în timpul unei vizite lungi, ea îi povesti entuziasmată despre o nouă lucrare la care se gândea. Era ceva mai ambițios, mai important, mai frumos decât orice altceva la care se gândise până acum.

Doctorul crezu că avea ceva la rinichi și îi lăsă niște medicamente.

– Am uitat să îl întreb, își aminti Sofia după ce medicul plecase deja.

– Ce să-l întrebi? zise Mittag-Leffler.

– Dacă în Copenhaga e epidemie de ciumă.

– Ai visat, îi spuse blând Mittag-Leffler. Cine ți-a spus asta?

– Un om orb, zise ea. Nu, vreau să spun un om bun. Un om bun.

Își flutură mâinile, ca și cum ar fi vrut să deseneze în aer o formă care ar fi fost mai sugestivă decât cuvintele.

– Suedeza mea e de vină, spuse.

– Așteaptă să vorbești când te faci bine!

Ea surâse, apoi se întristă. Rosti apăsat:

– Soțul meu.

– Logodnicul tău? A, încă nu ți-e soț. Te necăjesc. Ai vrea să vină?

Dar Sofia clătină din cap. Spuse:

– Nu el. Bothwell. Nu, nu, nu, se corectă rapid. Celălalt.

– Trebuie să te odihnești.

Teresa Gulden sosise împreună cu fiica ei, Elsa, și cu Ellen Key. O îngrijeau pe rând. După ce plecase Mittag-Leffler, Sofia dormi o vreme. Când se trezi, avea din nou chef de vorbă, dar nu pomeni de nici un soț. Vorbi despre romanul ei, despre cartea ei de amintiri de tinerețe de la Palibino. Spuse că acum era în stare să scrie ceva mai bun și începu să vorbească despre ideea unei noi povestiri. Deveni confuză și râse pentru că nu era în stare să explice mai clar. Exista o mișcare oscilatorie, spuse ea, un puls al vieții. Spera ca prin textul acesta să descopere ce anume se petrece acolo. Era ceva dedesubt. Inventat, dar nu.

Ce voia oare să spună? Râse.

Avea atât de multe idei, spuse, la o cu totul altă scară, de cu totul altă importanță, totuși atât de firești și de evidente, încât nu se putea abține să nu râdă.

Duminică se simți mai rău. Abia putea vorbi, dar ceru să o vadă pe Fufu în costumul pe care avea să îl poarte la o petrecere pentru copii.

Era un costum de țigancă, iar Fufu dansă, îmbrăcată în el, în jurul patului mamei sale.

Luni, Sofia o rugă pe Teresa Gulden să aibă grijă de Fufu.

Seara se simți mai bine și-i fu adusă o soră, astfel încât Teresa și Ellen să se poată odihni.

Sofia se trezi la primele ore ale dimineții. Teresa și Ellen se treziră și ele și o sculară pe Fufu, pentru ca fetița să-și vadă mama în viață pentru ultima dată. Sofia vorbi foarte puțin.

Teresa avu impresia că o auzi spunând: „Prea multă fericire“.

Muri pe la patru dimineața. La autopsie se dovedi că plămânii îi erau complet distruși de pneumonie, iar inima purta semnele unei afecțiuni vechi de ani de zile. Așa cum toată lumea se aștepta, creierul era mare.

Medicul din Bornholm citi despre moartea ei în ziar și nu fu surprins. Din când în când, avea presimțiri – lucru neliniștitor când ai o asemenea profesie – pe care nu se putea pune bază. Crezuse că poate avea să mai trăiască dacă

ocolea Copenhaga. Se întreba dacă luase medicamentul pe care i-l dăduse el și dacă îi adusese liniște, așa cum i se întâmpla și lui, din când în când.

Sofia Kovalevskaia a fost înmormântată în Cimitirul Nou din Stockholm, la trei după-amiaza, într-o zi rece, când răsuflarea celor îndoliați și a trecătorilor se condensa asemenea unor norișori în aerul înghețat.

Weierstrass a trimis o cunună de laur. Le spusese surorilor lui că știa că nu avea să o mai vadă vreodată.

El a mai trăit șase ani.

Mittag-Leffler i-a trimis o telegramă, și Maksim a sosit de la Beaulieu. A ajuns la înmormântare la timp pentru a ține un discurs în franceză, vorbind despre Sofia ca despre un profesor pe care îl cunoștea și mulțumind națiunii suedeze, în numele Rusiei, că-i oferise acestei femei ocazia de a-și câștiga existența (de a-și folosi într-un mod demn cunoștințele, a zis el) ca matematician.

Maksim nu s-a însurat. După o vreme, i s-a permis să se întoarcă în țară, ca să țină cursuri la Petersburg. În Rusia a pus bazele Partidului Reformei Democratice, susținând monarhia constituțională. Țariștii l-au considerat prea liberal. Lenin, totuși, l-a denunțat ca reacționar.

Fufu a practicat medicina în Uniunea Sovietică și a murit acolo, în anii cincizeci ai secolului XX. Matematica nu a interesat-o, spunea, niciodată.

Un crater de pe Lună a primit numele Sofiei.

[39] Versuri din poemul de inspirație orientală *Namuna* de Alfred de Musset (n.red.)

[40] Premiu oferit de Academia Franceză (n.red.)

[41] Personaj cunoscut al Revoluției Franceze. Charlotte a fost ghilotinată pentru asasinarea liderului iacobin Jean-Paul Marat. (n.tr.)

[42] Aluzie la modul în care a murit Jean-Paul Marat, asasinat în timp ce făcea baie. (n.tr.)

[43] Dragul meu (în limba germană în original) (n.tr.)

[44] E vorba de actul de emancipare a șerbilor, care a fost emis de țarul Alexandru al II-lea în 1861. (n.red.)

[45] Întindere de apă, prelungire a Mării Nordului, care separă Germania, Danamarca și Suedia (n.red.)

MULȚUMIRI

Într-o zi, căutând ceva în Encyclopœdia Britannica, am descoperit-o pe Sofia Kovalevskaia (protagonista povestirii *Prea multă fericire*). Asocierea dintre scriitor și matematician mi-a atras imediat atenția și am început să citesc tot ce am putut găsi despre ea. O anume carte m-a captivat în mod deosebit, așa că trebuie să mărturisesc cât de îndatorată îi sunt și să-mi exprim imensa recunoștință autorului volumului *Little Sparrow. A Portrait of Sophia Kovalevski* (Ohio University Press, Athens, Ohio, 1983), Don H. Kennedy, și Ninei, soția sa, descendentă îndepărtată a Sofiei, care i-a pus la dispoziție o mulțime de texte traduse din rusă, inclusiv fragmente din jurnalele, scrisorile Sofiei și multe alte scrieri.

Povesterea mea se limitează la perioada de dinaintea morții Sofiei, cu trimiteri la viața ei anterioară. Dar îi sfătuiesc călduros pe cei interesați să citească volumul soților Kennedy, care oferă o mare bogăție de informații istorice și matematice.

Alice Munro Clinton, Ontario, Canada
iunie 2009